2024 M.
VALSTYBĖS PAŽANGOS ATASKAITA

Turinys

MINISTRO PIRMININKO PRANEŠIMAS 3
ĮVADAS 4
I. PEREITI PRIE MOKSLO ŽINIOMIS, PAŽANGIOSIOMIS TECHNOLOGIJOMIS, INOVACIJOMIS GRĮSTO DARNAUS EKONOMIKOS VYSTYMOSI IR DIDINTI ŠALIES TARPTAUTINĮ KONKURENCINGUMĄ 5
II. DIDINTI GYVENTOJŲ SOCIALINĘ GEROVĘ IR ĮTRAUKTĮ, STIPRINTI SVEIKATĄ IR GERINTI LIETUVOS DEMOGRAFINĘ PADĖTĮ 14
III. DIDINTI ŠVIETIMO ĮTRAUKTĮ IR VEIKSMINGUMĄ, SIEKIANT ATITIKTIES ASMENS IR VISUOMENĖS POREIKIAMS 31
IV. STIPRINTI TAUTINĮ IR PILIETINĮ TAPATUMĄ, DIDINTI KULTŪROS SKVARBĄ IR VISUOMENĖS KŪRYBINGUMĄ 40
V. GERINTI TRANSPORTO, ENERGETINĮ IR SKAITMENINĮ VIDINĮ IR IŠORINĮ JUNGLUMĄ 46
VI. UŽTIKRINTI GERĄ APLINKOS KOKYBĘ IR GAMTOS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMO DARNĄ, SAUGOTI BIOLOGINĘ ĮVAIROVĘ, ŠVELNINTI LIETUVOS POVEIKĮ KLIMATO KAITAI IR DIDINTI ATSPARUMĄ JOS POVEIKIUI 56
VII. TVARIAI IR SUBALANSUOTAI VYSTYTI LIETUVOS TERITORIJĄ IR MAŽINTI REGIONINĘ ATSKIRTĮ 67
VIII. DIDINTI TEISINĖS SISTEMOS IR VIEŠOJO VALDYMO VEIKSMINGUMĄ 74
IX. STIPRINTI LIETUVOS ĮTAKĄ PASAULYJE IR RYŠIUS SU DIASPORA 80
X. STIPRINTI NACIONALINĮ SAUGUMĄ 85
1 priedas NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖS IR PLĖTROS ATASKAITA 95

MINISTRO PIRMININKO PRANEŠIMAS

Gerbiamieji,

devynioliktoji Vyriausybė darbą pradėjo pačioje ataskaitinio laikotarpio pabaigoje – 2024 m. gruodį, todėl savo konkrečiais sprendimais dar negalėjome prisidėti prie pažangos ir plėtros įvairiose valstybės srityse sąlygų sudarymo ar sukūrimo. Tačiau, kaip rodo 2024 m. valstybės pažangos ataskaitoje pateikti duomenys, visi kartu galime pasidžiaugti tuo, kiek daug pozityvių ir teigiamų pokyčių vyksta mūsų šalyje.

Džiugina, kad 2024 m. šalies ekonomika grįžo į augimo kelią – bendrasis vidaus produktas (BVP) padidėjo 2,7 proc. Gerėjo ir šalies užimtumo rodikliai – 20–64 metų gyventojų užimtumo lygis pasiekė 79,2 proc., nors pastarųjų metų darbo jėgos augimą daugiausia lėmė teigiama neto migracija. Darbo užmokestis pastaraisiais metais taip pat kilo dviženkliu tempu – vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio pokytis 2024 m. siekė 10,4 proc., 2023 m. – 12,2 proc., 2022 m. – 13,4 proc. Dėl darbo užmokesčio augimo 2024 m. sparčiai didėjo ir gyventojų perkamoji galia, o atsigavęs vartojimas lėmė didžiąją dalį BVP augimo.

Remiantis prognozėmis, šalies ekonomika ir toliau turėtų vystytis ne mažesniu tempu, tačiau dėl neapibrėžtumo tarptautinėje ekonomikoje, susijusio su Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) muitų politika, turime būti budrūs. JAV muitai gali tiesiogiai paveikti Lietuvos ekonomiką, ypač pramonės ir aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos sektorius, bet devynioliktoji Vyriausybė reagavo operatyviai ir, siekdama mažinti galimą neigiamą poveikį, jau parengė priemonių planą, kuris padėtų mūsų verslui įvairinti eksporto rinkas ir sustiprinti konkurencingumą.

Tačiau didelį nerimą kelia Valstybės duomenų agentūros paskelbti 2024 m. oficialūs šalies skurdo lygio rodikliai: vertinant nuo 2020 m., 2024 m. skurdo rizikos lygio rodiklis pasiekė aukščiausią lygį – 21,5 proc. ir, palyginti su praėjusiais metais, išaugo net 0,9 proc. punkto. Didėjo 65 metų ir vyresnių asmenų, asmenų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų buvo apribota, taip pat vieno suaugusio asmens su vienu ar daugiau vaikų skurdo rizikos lygis. Akivaizdu, kad skurdo lygio mažinimui šalyje būtina skirti tinkamą dėmesį, ieškant taiklių ir paveikių priemonių. Vienas iš esminių devynioliktosios Vyriausybės veiklos prioritetų – didinti žmonių pajamas, todėl Vyriausybė imsis kompleksinių sprendimų.

Ketvirtus metus besitęsiantis Rusijos karas prieš Ukrainą patvirtina, kad tik Ukrainos pergalė ir visiškas Rusijos pralaimėjimas Ukrainoje atvers kelią tikram saugumui ir ilgalaikei taikai Europoje. Perėmę iš Ukrainos išmoktas pamokas, užtikrinsime sėkmingą valstybės ir visuomenės parengtį. Pasidžiaukime, kad esame tokie vieningi ir susitelkę darydami viską, kas įmanoma ir neretai neįmanoma, kad būtume visapusiškai saugūs.

Kviečiu susipažinti su 2024 m. valstybės pažangos ataskaita – joje pateikiama daug duomenų ir informacijos, kokius rezultatus ir jų tendencijas stebime įvairiose viešosios politikos srityse, taip pat išvardijami konkretūs artimiausi devynioliktosios Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie pažangos ir pokyčių, siekiant įgyvendinti nustatytus valstybės tikslus.

Ministras Pirmininkas

Gintautas Paluckas

2025 m. gegužės 14 d.

ĮVADAS

2024 m. valstybės pažangos ataskaitoje (toliau – Ataskaita) apžvelgiami 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano (toliau – Planas arba NPP) rodikliai, kurie iš esmės buvo atnaujinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 938 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ pakeitimo“, 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme (toliau – Biudžeto įstatymas) įtvirtinti rodikliai, taip pat kiti parametrai, kuriuos aktualu pažymėti siekiant iliustruoti valstybėje vykstančius pokyčius ir pažangą Plano strateginių tikslų nustatytose kryptyse. Ataskaitoje apžvelgiami ne visi Plano rodikliai, bet pasirinkti tie, kuriuos, manoma, yra tikslingiausia ir aktualiausia aptarti Ataskaitoje, atsižvelgiant į jų reikšmingumą sisteminiams pokyčiams atitinkamoje viešosios politikos srityje praėjusiais metais ir atitinkamų rodiklių reikšmių pokyčius 2022–2024 m. Kita vertus, nebūtų tikslinga ir proporcinga kasmet vienodai giliai išanalizuoti visus Plano rodiklius. Kasmet apžvelgiamų rodiklių rinkinys galėtų kisti – taip sudaromos sąlygos plačiau ir giliau įvertinti vis kintančią rodiklių imtį, tačiau pateikiamos visų Plano rodiklių tuo metu žinomos faktinės reikšmės. Kartu su Ataskaita teikiami šie priedai: 1 priedas – Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaita; 2 priedas – Plano 1 priedo rodiklių reikšmės; 3 priedas – Plano 4 priedo rodiklių reikšmės; 4 priedas – Biudžeto įstatymo rodiklių reikšmės; 5 priedas – Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rodiklių reikšmės.

Kadangi Ataskaita rengiama jau devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės kadencijos laikotarpiu ir apima 2024 m., kai valdžioje buvo aštuonioliktoji Vyriausybė (išskyrus 2024 m. paskutines tris savaites), Ataskaitoje pasirinkta konstatuojamuoju būdu nurodyti būseną atitinkamoje viešosios politikos srityje, kurią atspindi atitinkamas rodiklis ir (ar) jo dinamika, ir (ar) konkreti faktinė aplinkybė, nesiejant situacijos su atitinkamos Vyriausybės sprendimais dėl atliktų konkrečių darbų, jų spartos, skirtų lėšų ir pan. Ten, kur įmanoma, per 2024 m. konkrečioms veikloms skirtos lėšos nurodomos prie Biudžeto įstatymo rodiklių, atsižvelgiant į Valstybės kontrolės pastabas dėl 2023 m. valstybės pažangos ataskaitos.

Su 2024 m. konkrečiomis veiklomis ir atliktais darbais galima detaliau susipažinti Ataskaitą papildančiose ministerijų metinėse veiklos ataskaitose čia: Aplinkos ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Energetikos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Susisiekimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Teisingumo ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Žemės ūkio ministerija.

I. 1 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „PEREITI PRIE MOKSLO ŽINIOMIS, PAŽANGIOSIOMIS TECHNOLOGIJOMIS, INOVACIJOMIS GRĮSTO DARNAUS EKONOMIKOS VYSTYMOSI IR DIDINTI ŠALIES TARPTAUTINĮ KONKURENCINGUMĄ“

Šalies ūkio plėtra grįžo į augimo kelią

Didėjanti namų ūkių perkamoji galia ir palengva atsigaunanti išorės paklausa skatino Lietuvos ekonomikos atsigavimą – po metus trukusio sąstingio Lietuvos ekonomika 2024 m. vėl augo. Lietuvos BVP 2024 m., palyginti su 2023 m., padidėjo 2,7 proc. Didžiąją dalį BVP augimo lėmė atsigavęs vartojimas, teigiamą įtaką darė ir palankesnė eksporto raida [Lietuvos bankas, 2025].

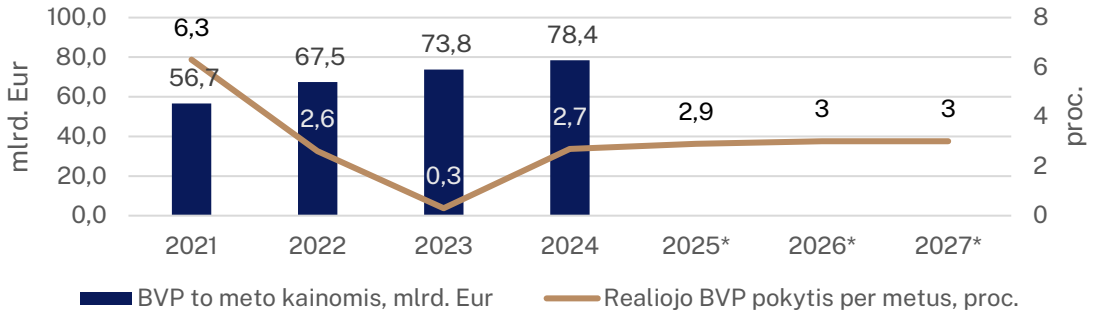

pav. 1 BVP kaita (2021-2024 m.) ir prognozės (2025-2027 m.)

**Lietuvos banko prognozė, 2025 m. kovo mėn. duomenys*

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra ir Lietuvos bankas

Namų ūkių vartojimas per metus padidėjo 3,7 proc. ir daugiausia prisidėjo prie Lietuvos BVP augimo. Nuslopus infliacijai (2024 m. vidutinė metinė infliacija Lietuvoje sudarė 0,9 proc., 2023 m. – 8,7 proc., 2022 m. – 18,9 proc.) ir darbo užmokesčiui tebekylant dviženkliu tempu (vidutinio mėnesio darbo užmokesčio pokytis 2024 m. siekė 10,4 proc., 2023 m. – 12,2 proc., 2022 m. – 13,4 proc.) gyventojų perkamoji galia 2024 m. sparčiai augo. Būtent realusis darbo užmokestis daugiausia prisidėjo prie spartaus disponuojamųjų pajamų augimo, kuris, Lietuvos banko vertinimu, 2024 m. sudarė 8,2 proc.

Lietuva toliau stiprina daug žinių reikalaujančių paslaugų ir pažangiųjų technologijų prekių eksportuojančios šalies pozicijas

Palengva atsigaunant išorės paklausai, prekių ir paslaugų eksportas šiek tiek augo ir buvo 0,3 proc. didesnis nei prieš metus. Paslaugų eksportas 2024 m. ketvirtąjį ketvirtį sudarė 6,0 mlrd. Eur (11,4 proc. daugiau nei 2023 m. ketvirtąjį ketvirtį), iš jų: 2 682,3 mln. Eur – transporto paslaugos, 1 070, 9 mln. Eur – kitos verslo paslaugos, 737, 4 mln. Eur – telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos, 466,4 mln. Eur – finansinės paslaugos, 438,4 mln. Eur – kelionės, 237,2 mln. Eur – statyba.

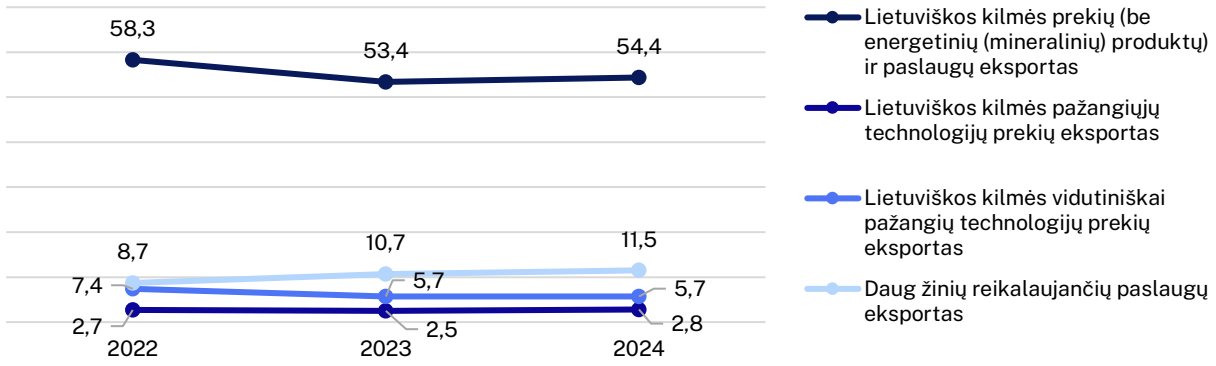

pav. 2 Eksporto rodikliai, palyginti su BVP (procentai)[1]

Duomenų šaltinis: Lietuvos banko ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos duomenys

Sparčiausiai 2024 m. ketvirtąjį ketvirtį, palyginti su 2023 m. atitinkamu laikotarpiu, augo statybos paslaugų eksportas (24,6 proc.), o pinigine išraiška per šį laikotarpį labiausiai padidėjo transporto paslaugų eksportas (192,0 mln. Eur). Pagrindinė Lietuvos paslaugų eksporto partnerė ir toliau buvo Vokietija. Eksportas į šią šalį per metus sumažėjo 4,5 proc. Didžiausią paslaugų eksporto į Vokietiją dalį sudarė transporto (62,2 proc.) ir kitos verslo (10,7 proc.) paslaugos.

Paslaugų eksportui augant, prekių eksportas toliau traukėsi. 2024 m. prekių eksportas buvo 7,7 proc. mažesnis nei 2023 m. ir sudarė 36,7 mlrd. eurų. Prekių eksporto mažėjimą labiausiai lėmė reeksporto sumažėjimas – dėl karo Ukrainoje ir sankcijų poveikio mažėja Lietuvos kaip tranzito šalies vaidmuo ir kartu reeksporto reikšmė bendrame Lietuvos eksporte (2023 m. reeksportas sudarė 38 proc. viso eksporto, 2024 m. – 33,3 proc.). Reeksportas į Rusiją sumažėjo apie 70 proc., Baltarusiją – apie 40 proc. Visgi į šias šalis tebekeliavo apie 1,7 mlrd. eurų vertės arba 4,6 proc. bendro Lietuvos prekių eksporto. Taip pat 2024 m. mažėjo ir prekių eksportas į valstybes, su kuriomis siejamas sankcionuotų prekių patekimas į Rusiją: Kazachstaną (-58 proc.), Armėniją (-66 proc.), Turkiją (-15 proc.), Uzbekistaną (-39 proc.), Kirgiziją (-62 proc.), Gruziją (-15 proc.).

Nors lietuviškos kilmės prekių eksportas taip pat sumažėjo 0,3 proc. (didžiausią dalį lietuviškos kilmės eksporte ir toliau sudarė mineralinių produktų (18,1 proc.), baldų (10,9 proc.), paruoštų maisto produktų (10,5 proc.), mašinų ir įrenginių (9,1 proc.), plastikų (7,1 proc.) eksportas), tačiau 2024 m. sparčiai augo aukštųjų technologijų lietuviškos kilmės prekių eksportas – per metus jis padidėjo 17,8 proc. ir pasiekė 2,2 mlrd. eurų. Tai sudarė apie 9 proc. viso lietuviškos kilmės prekių eksporto (2023 m. – 7,6 proc.). Sparčiu augimu pasižymėjo biotechnologijų sektoriaus lietuviškos kilmės prekių eksportas, pavyzdžiui, 22 proc. augo diagnostinių reagentų, 10 proc. – farmacijos produktų eksportas. Tai – teigiamos tendencijos, rodančios palaipsnę Lietuvos ekonomikos struktūros transformaciją [Inovacijų agentūra, 2025]. 2024 m. 3 201,5 tūkst. eurų valstybės biudžeto lėšų skirta įsiskverbimo ir įsitvirtinimo tarptautinėse rinkose veikloms organizuoti ir eksporto konkurencingumo augimą skatinančių priemonių įgyvendinimui.

[1] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodikliai

Eksportas į Ukrainą per 2024 m. paaugo apie 1 proc., o lietuviškos kilmės prekių – 5,4 proc., jų per metus eksportuota už 1,3 mlrd. eurų.

Valstybės duomenų agentūros išankstiniais duomenimis lietuviškos kilmės perdirbtų žemės ūkio ir maisto produktų eksporto dalis bendrame lietuviškos kilmės žemės ūkio ir maisto produktų eksporte 2024 m. sudarė 46 proc. Palyginti su 2023 m., augimas sudarė 1,5 proc. punktą.

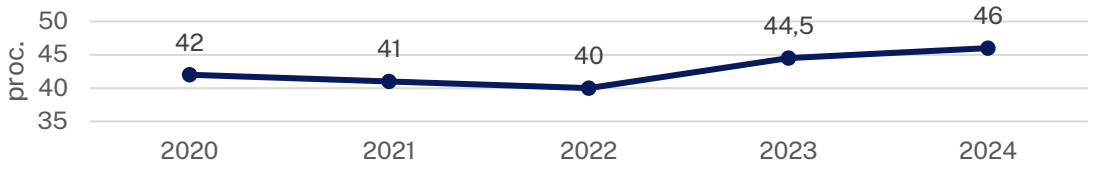

pav. 3 Lietuviškos kilmės perdirbtų žemės ūkio produktų eksportas, dalis nuo viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (procentai)[2]

Duomenų šaltinis: Žemės ūkio ministerijos pateikti duomenys

Šį nuosaikų augimą galimai lėmė santykinai stabilios žemės ūkio produktų eksporto kainos, taip pat ganėtinai sudėtinga ekonominė situacija Lietuvos eksporto rinkose, dėl to tik nežymiai padidėjo perdirbtų žemės ūkio produktų eksporto apimtys. Nuo 2020 m. stebima nuosaiki rodiklio reikšmės didėjimo tendencija, tikėtina, tęsis. Vis dėlto rodiklio reikšmė reikšmingai padidėtų, jeigu būtų perdirbama didelė dalis šiuo metu eksportuojamų javų ir rapsų, tačiau šiam tikslui pasiekti būtų reikalingos didelės ir rizikingos investicijos.

Pridėtinė vertė tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuose, 2024 m. Žemės ūkio ministerijos pateiktais išankstiniais duomenimis, siekė 18 Eur per valandą, lyginant su 2023 m. įvyko augimas (2023 m. buvo 14 Eur per valandą).[3] Tiek pridėtinė vertė, tiek ir dirbtos valandos minėtame sektoriuje nagrinėjamais metais kito nežymiai.

Žemės ūkio, maisto pramonės, žuvininkystės sektoriuose sukuriamos pridėtinės vertės bei konkurencingumui didinti 2024 m. išmokėta 35 936,2 tūkst. eurų pažangos lėšų, iš kurių 35 294,5 tūkst. eurų buvo skirti tvarios žemės ūkio gamybos ir perdirbimo principų diegimui, užtikrinant produktyvumą ir konkurencingumą vietos ir eksporto rinkose. Kartu, prie šių rodiklių taip pat prisidėjo ir dalies tęstinėmis lėšomis (skaičiuojama, kad šios lėšos siekė apie 785 819,6 tūkst. Eur) finansuojamų priemonių vykdymas.

Bendros MTEP išlaidos auga, bet lėčiau nei šalies BVP

Valstybės duomenų agentūros ir Eurostat duomenimis, bendros MTEP išlaidos 2019–2023 m. kasmet augo vidutiniškai po 71,5 mln. Eur. Bendros MTEP išlaidos, palyginti su BVP, Lietuvoje 2023 m. sudarė 1,07 proc., vidutiniškai ES – 2,24 proc.

[2] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[3] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

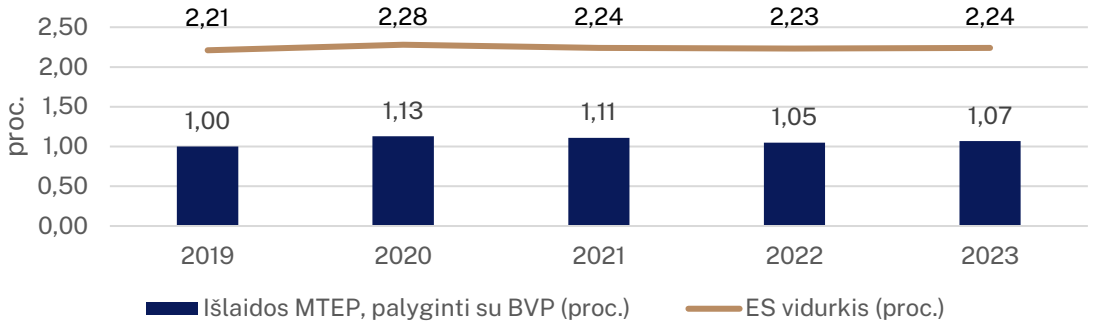

pav. 4 Išlaidos MTEP, palyginti su BVP

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra ir Eurostat

2021–2024 m. laikotarpiu valdžios finansavimas MTEP absoliučiais skaičiais beveik padvigubėjo: 2021 m. – 185 mln. Eur, 2024 m. – 351 mln. Eur. Aukštojo mokslo ir valdžios sektorių MTEP veiklos finansavimas valstybės biudžeto lėšomis, palyginti su BVP, 2023 m. pasiekė 0,41 proc. (2021–2022 m. sudarė 0,32 proc.).

2023 m. išankstiniais duomenimis, MTEP išlaidos verslo sektoriuje sudarė 323,264 mln. eurų. Didžiąją dalį MTEP verslo sektoriaus išlaidų sudarė verslo įmonių lėšos (252,218 mln. eurų), 2,6 mln. eurų sudarė valdžios, 0,16 mln. – aukštojo mokslo institucijų, 0,497 mln. eurų – ne pelno institucijų, 67,814 tūkst. eurų užsienio lėšos. MTEP išlaidos verslo sektoriuje, palyginti su BVP, 2023 m. sudarė 0,45 proc., t. y. 0,08 proc. punkto mažiau nei 2022 m. Ekspertų vertinimu, tikėtina, kad MTEP išlaidų mažėjimui įtakos turėjo tarptautinės ekonominės aplinkos neapibrėžtumas, pereinamasis ES finansavimo laikotarpis ir mažas verslo suinteresuotumas deklaruoti išlaidas MTEP. Lietuvos verslo atstovai Ekonomikos ir inovacijų ministerijai išskyrė šias pagrindines priežastis, kodėl įmonės nelinkusios deklaruoti išlaidų MTEP:

-neaiškus MTEP sąvokos apibrėžimas: daugelis įmonių nesupranta, kokia veikla gali būti priskiriama MTEP. Netgi inovatyvios įmonės dažnai nesuvokia, kad jų vykdomi procesai ar projektai atitinka MTEP kriterijus, todėl neidentifikuoja tokių išlaidų;

- sudėtingos administracinės procedūros: deklaruojant MTEP išlaidas, būtina laikytis griežtų teisinių ir apskaitos reikalavimų. Tai apima išsamią dokumentaciją apie projektų eigą, kaštų paskirstymą bei mokslinės naudos pagrindimą. Mažesnėms įmonėms tai yra per daug sudėtinga ir reikalauja papildomų resursų;

- ribotas finansinis paskatinimas: nors Lietuvoje galioja mokestinės lengvatos už MTEP veiklas (pvz., tris kartus leidžiama atskaityti MTEP išlaidas nuo apmokestinamųjų pajamų), verslas dažnai šių priemonių nelaiko pakankamai patraukliomis dėl ribotos naudos arba nepakankamo jų taikymo žinomumo;

- bijoma mokestinių patikrinimų: įmonės vengia deklaruoti MTEP išlaidas, nes baiminasi, kad Valstybinė mokesčių inspekcija gali nepripažinti šių išlaidų kaip atitinkančių MTEP reikalavimus, o tai gali sukelti papildomų finansinių ar teisinių pasekmių;

- trumpalaikis požiūris į investicijas: dalis įmonių Lietuvoje orientuojasi į greitą pelno generavimą, todėl nenori investuoti į ilgalaikius projektus, kurie yra rizikingi ir reikalauja didesnių pradinių investicijų, o MTEP išlaidos dažnai laikomos būtent tokiomis;

- trūksta kompetencijų ir specialistų: daugelis įmonių neturi pakankamų žinių ar kvalifikuotų darbuotojų, galinčių tinkamai vykdyti ir valdyti MTEP projektus bei dokumentuoti jų išlaidas;

- nepakankama skatinimo politika: nors egzistuoja tam tikros paramos priemonės, Lietuvoje verslas jas laiko ribotomis ar sunkiai prieinamomis. Kitaip nei kitose ES šalyse, kur MTEP veikla aktyviai skatinama tiesioginėmis subsidijomis ar lengvatinėmis paskolomis, Lietuvoje šios priemonės yra mažiau išplėtotos.

Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, 2023 m. sumažėjo įmonių, pasinaudojusių mokestine lengvata MTEP, skaičius: 2023 m. tokių įmonių buvo 328, 2022 m. – 373. Atitinkamai mokestinės lengvatos MTEP suma 2023 m. sudarė 300 745 tūkst. Eur (trigubo dydžio sąnaudos, patirtos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai), 2022 m. – 362 789 tūkst. Eur. Dėl šių pritaikytų mokestinių lengvatų MTEP, 2024 m. valstybės biudžetas neteko 21 303 tūkst. Eur pajamų, 2023 m. – 25 158 tūkst. Eur pajamų.

Pagal Suminį inovacijų indeksą jau keletą metų Lietuva – nuosaiki inovatorė

2024 m. paskelbtos Europos inovacijų švieslentės duomenys rodo nuoseklią Lietuvos inovacijų ekosistemos pažangą. Lietuvos suminis inovacijų indeksas nuo 2020 m. nuosekliai augo ir 2024 m. pasiekė 92 balus (2020 m. – 84, 2021 m. – 85, 2022 m. – 86, 2023 m. - 88). Ilgą laiką buvusi 19-oje pozicijoje 2024 m. Lietuva pakilo į 18-ą poziciją tarp ES narių. Per 2023–2024 m. šalies padaryta pažanga yra didžiausia ES – Lietuvos augimas siekė beveik 4 procentinius punktus, kai vidutinė ES šalių pažanga sudarė 0,6 proc. punkto. Prie aukštų Lietuvos suminis inovacijų indekso rezultatų prisidėjo startuolių ekosistemos plėtros skatinimui skiriamas dėmesys, taip pat dėmesys inovacijų paklausos Lietuvoje, išnaudojant viešųjų pirkimų potencialą, didinimui, dalyvavimui dvišalio bendradarbiavimo programų remiamuose MTEPI projektuose, taip pat Lietuvos dalyvavimas NATO inovacijų fonde. Per 2024 m. į veiklas, kurios, skaičiuojama, galėjo prisidėti prie suminio inovatyvumo indekso gerėjančių rezultatų, investuota apie 18 105,5 tūkst. eurų.

Naujausiais duomenimis, Lietuva kaip ir praėjusiais metais liko nuosaikių novatorių grupėje.

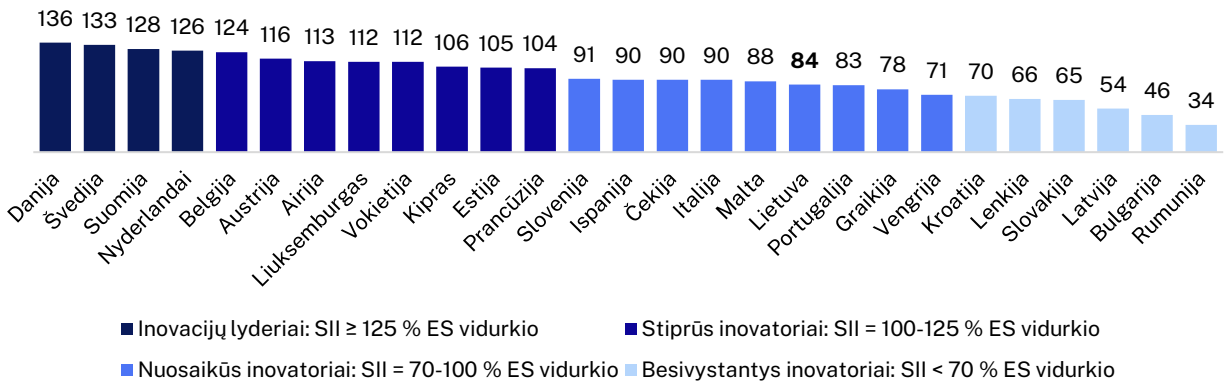

pav. 5 Suminio inovacijų indekso santykis su 2024 m. ES vidurkiu (procentai)[4]

Duomenų šaltinis: Europos inovacijų švieslentė

Europos Komisija prie Lietuvos inovacijų ekosistemos stiprybių priskyrė nemažai su verslu susijusių rodiklių. Nuo 2023 m. net 17,3 proc. išaugo rizikos kapitalo investicijų rodiklis, kuris sudaro 137,6 proc. ES vidurkio. Lietuva taip pat viršija ES vidurkį pagal ne MTEP inovacijų išlaidas versle (172,6 proc.), prekės ženklų paraiškas (136,2 proc. ES vidurkio). Be to, Lietuva viršija ir ES vidurkį pagal įmones, diegiančias procesų inovacijas (105,7 proc.), taip pat darbuotojų, dirbančių inovatyviose įmonėse, skaičių (113,1 proc. ES vidurkio). Lietuva išlieka viena iš lyderių pagal gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalį – šalies rezultatas sudaro net 177,7 proc. ES vidurkio.

Kaip pagrindinės šalies silpnybės 2024 m. Europos inovacijų švieslentėje nurodomi žinioms imlių paslaugų eksportas, verslo investicijos į MTEP, siūloma stiprinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą. Nuo 2023 m. matomas ženklus tokių rodiklių kaip produkto inovacijas kuriančios įmonės (−42 proc.), tarpusavyje bendradarbiaujančios inovatyvios įmonės (−34,1 proc.) ir su aplinka susijusios technologijos (−16,3 proc.) sumažėjimas.

Nuosekliai auga investicijos į ilgalaikį turtą

Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) plėtros agentūra „Investuok Lietuvoje“ 2024 m. patvirtino 47 investicinius projektus, kurie į ilgalaikį turtą investuos 351 mln. Eur ir sukurs daugiau nei 3 tūkst. naujų darbo vietų. Pasiektas naujas – 351 mln. Eur investicijų į ilgalaikį turtą – rekordas. Tai – beveik 141 mln. Eur daugiau nei iki šiol rekordiniais 2023 m. Bendrai „Investuok Lietuvoje“ projektai 2010–2024 m. sukūrė per 38 tūkst. realių darbo vietų. 2024 m. atlyginimų vidurkis tarp „Investuok Lietuvoje” klientų siekė 3 181 Eur (bruto) ir buvo 43 proc. didesnis už šalies vidurkį, o klientų sumokėti su darbo santykiais susiję mokesčiai sudarė apie 800 mln. Eur. [Investuok Lietuvoje, 2025].

[4] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

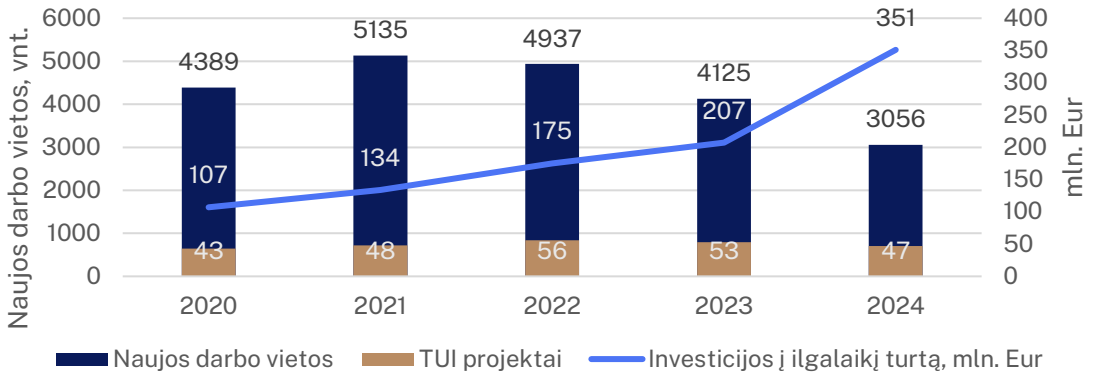

pav. 6 Investicijų projektai 2022–2024 m.

Duomenų šaltinis: Investuok Lietuvoje, VšĮ

Per 2024 m. iš viso patvirtinti septyni gamybos projektai – keturi nauji ir trys plėtros. Strategine reikšme išsiskiria Vokietijos gynybos industrijos gigantės „Rheinmetall“ amunicijos gamyklos Baisogaloje projektas, į kurį bus investuota daugiau nei 180 mln. Eur ir sukurta apie 150 naujų darbo vietų. „Rheinmetall“ sprendimas statyti gamyklą Lietuvoje paskatino kitų gynybos įmonių susidomėjimą Lietuva, todėl tikimasi, kad projektas turės didelės įtakos visam Lietuvos gynybos ekosistemos vystymuisi. Gyvybės mokslų sektoriuje „Investuok Lietuvoje“ 2024 m. patvirtino 6 projektus, iš kurių 4 – plėtros. Itin spartus augimas 2024 m. fiksuotas technologijų sektoriuje, kuriame patvirtinta 20 projektų, kurie šiame sektoriuje, planuojama, iš viso sukurs 904 naujas darbo vietas – į šalį atėjo 12 naujų investuotojų, 8 įmonės plėtė savo veiklą. Finansinių technologijų („fintech“) segmentui 2024 m. taip pat buvo rekordiniai tiek projektų, tiek sukurtų darbo vietų skaičiumi. Bendrai, Lietuvos „fintech“ sektorius demonstruoja atsparumą ir nuoseklų augimą. 2024 m. Lietuvoje veikė 282 „fintech“ įmonės, sektoriuje dirbo 7 800 darbuotojų.

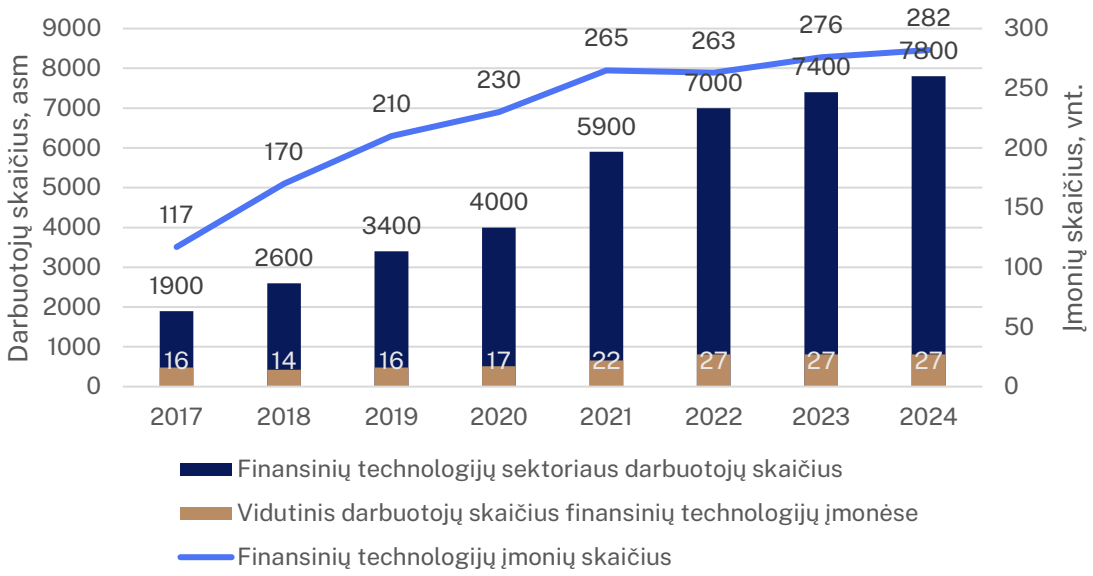

pav. 7 Finansinių technologijų įmonių ir jų darbuotojų skaičius 2017-2024 m.

Duomenų šaltinis: Investuok Lietuvoje, VšĮ

Administracinė našta ūkio subjektams mažinama, bet prisitaikymo prie reguliavimo sąnaudos – reikšmingai didelės

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos vykdoma stebėsena rodo, kad 2024 m. administracinė našta ūkio subjektams sumažėjo 6,26 mln. eurų, o nuo vertinimo pradžios 2014 m. iki 2024 m. pabaigos administracinė našta ūkio subjektams sumažėjo 161,3 mln. eurų. Tačiau atnaujinta metodika nuo 2023 m. leidžia stebėti ne tik administracinės naštos ūkio subjektams pokytį, bet ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidas, tenkančias ūkio subjektams. Šios išlaidos 2023–2024 m. sudarė 70,74 mln. eurų.

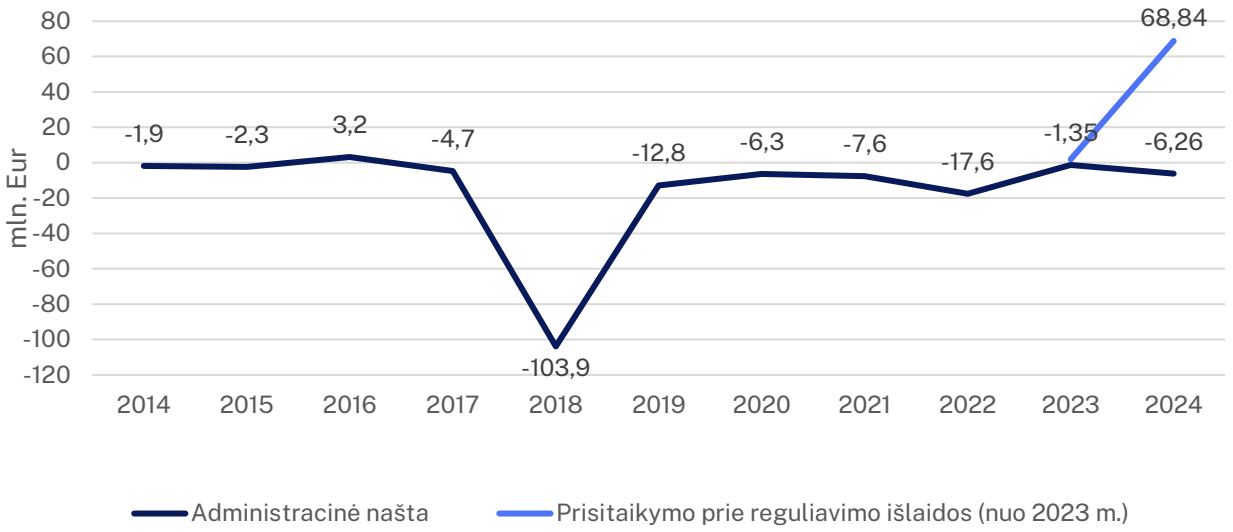

pav. 8 Administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų pokyčio metinis rodiklis

Duomenų šaltinis: Ekonomikos ir inovacijų ministerija

Taip pat 2024 m. atlikta daugiau kaip 1 tūkst. įmonių kasmetinė apklausa parodė, kad verslas vis mažiau patenkintas ir pasitiki priežiūros institucijų veikla. Priežiūros institucijų veiklą teigiamai (labai gerai arba gerai) įvertino tik 51 proc. verslo atstovų. Stebima ženkli šio rodiklio kritimo tendencija: nuo 82 proc. 2020 m. iki 61 proc. 2022 m., ir iki 51 proc. 2024 m. Pastaraisiais metais stebimas tolygus institucijų atliekamų patikrinimų skaičius – trečdalis įmonių per metus sulaukia bent vieno patikrinimo, tačiau 2024 m. didėjo neplaninių patikrinimų skaičius (nuo 12 proc. 2022 m. iki 29 proc. – 2024 m.). 48 proc. atvejų neplaniniuose patikrinimuose nenaudojami kontroliniai klausimynai, t. y. atliekamo patikrinimo objektas neapibrėžtas, nekonkretus, neaiškios patikrinimo ribos. 2024 m. iki 25 proc. išaugo pirmus metus veiklą vykdančių ūkio subjektų, vadinamųjų „verslo naujokų“ patikrinimų apimtys. Ilgėja patikrinimų trukmė: net 71 proc. planinių patikrinimų trunka 2–5 val., kai 2023 m. tokios trukmės patikrinimų buvo tik 29 proc. Neplaninių patikrinimų atveju, 2–5 val. trukmės patikrinimų skaičius išaugo nuo 23 proc. 2023 m. iki 86 proc. 2024 m. Išlieka tendencija, kad beveik pusei patikrinimų atvejų būna nustatyti pažeidimai (49 proc.). 2024 m. apklausos duomenys rodo, kad ūkio subjektai labiausiai pasigenda lengvai randamos, išsamios, laiku atnaujinamos informacijos priežiūros institucijų svetainėse (36 proc. atvejų).

Kartu apklausa parodė ir teigiamas tendencijas. Įmonės apie būsimą patikrinimą iš anksto buvo informuojamos 74 proc. atvejų – tai 17 proc. punktų dažniau nei 2023 m. Tai padėjo įmonėms pasiruošti: parengti reikiamus dokumentus, susiplanuoti resursus,

darbų apimtis. Vis daugiau kontroliniai klausimynai naudojami planiniuose patikrinimuose – 2024 m. kontrolinių klausimynų naudojimas planinių patikrinimų metu siekė 90 proc. atvejų. Gerėjo ir konsultacijų kokybė: 2024 m. net 82 proc. įmonių gavo aiškius ir išsamius atsakymus į savo klausimus, 92 proc. atvejų konsultacijos buvo teisingos, neklaidinančios.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 1-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Priimti Investicijų įstatymo, Žemės įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo pakeitimus ir įtvirtinti specialias sąlygas ekonomiką transformuojantiems stambaus projekto statusą turintiems projektams, priartinant jas prie šiuo metu geresnių gynybos pramonės projektams taikomų sąlygų (kiek tai neprieštarauja ES teisės aktams), kad su žemės naudojimo paskirties keitimu, kitais sklypo paruošimo statyboms ir statybų vykdymo procesais susiję sprendimai taptų paprastesni ir operatyvesni, taip pat peržiūrėti nuostatas dėl įsikūrimo bei nustatytų procedūrų siekiant pradėti verslo projektus ir atsisakyti perteklinių reikalavimų

Pasitelkiant verslo, viešojo sektoriaus ir akademinės bendruomenės atstovus, parengti ne mažiau kaip tris nacionalinius susitarimus dėl prioritetinių inovacijoms imlių ir (arba) aukštą pridėtinę vertę kuriančių sričių plėtros ir juose aiškiai numatyti šalių įsipareigojimus

Atnaujinti Sumaniosios specializacijos koncepciją (prioritetus, koncepcijos koordinavimo modelį ir įgyvendinimo stebėsenos sistemą iki 2029 m. II ketv.) ir nukreipti išteklius į didžiausią mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) potencialą turinčias sritis

Sudaryti vienodas sąlygas vietos ir užsienio investuotojams: atlikti verslo paramos priemonių analizę, identifikuoti paramos priemones, kurių dokumentacija turi ir gali būti pakeista, ir ją pakeisti

Įgyvendinti naujus taikomuosius MTEP projektus, atitinkančius sumaniosios specializacijos prioritetus ir regionų poreikius, ir įtraukti į veiklas ne mažiau kaip 150 verslo subjektų

1 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

1681,33 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
473,99 mln. Eur	195,42 mln. Eur

II. 2 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI GYVENTOJŲ SOCIALINĘ GEROVĘ IR ĮTRAUKTĮ, STIPRINTI SVEIKATĄ IR GERINTI LIETUVOS DEMOGRAFINĘ PADĖTĮ“

Daugelis 2024 m. skurdo ir socialinės atskirties ir pajamų nelygybės rodiklių prastėjo, lyginant su praėjusiais metais

2024 m. skurdo rizikos lygio rodiklis siekė 21,5 proc. ir, lyginant su praėjusiais metais, išaugo 0,9 proc. punkto. Svarbu paminėti, kad skurdo rodikliai atspindi prieš tai buvusių metų gyventojų pajamų lygį, t. y. 2024 m. rodikliai rodo situaciją apie 2023 m. gyventojų pajamas.

Didėjanti infliacija ir pragyvenimo išlaidos sumažino gyventojų perkamąją galią, ypač paveikdamos mažesnes pajamas gaunančius asmenis. Nors vidutinės disponuojamos pajamos augo, jos ne visada spėjo su infliacija, todėl realios pajamos mažėjo. Didžiausia infliacija buvo 2022 m. ir siekė net 19,7 proc., tačiau ją atsvėrė 2022 m. viduryje priimti sprendimai siekiant suvaldyti kylančias kainas ir papildomas bazinių socialinių dydžių indeksavimas ir senatvės pensijų padidinimas. Todėl 2023 m. skurdo rizikos lygio rodiklis (rodantis 2022 m. pajamų situaciją) šiek tiek sumažėjo, tačiau 2024 m. vėl paaugo. Rodiklio augimą galima paaiškinti tuo, kad įvairių socialinių išmokų indeksacija 2023 m. nepadėjo pilnai atsverti infliacijos, kuri 2023 m. vis dar siekė daugiau kaip 9 proc.

Absoliutaus skurdo lygio rodiklis išaugo dar daugiau – lyginant su 2023 m. padidėjo 2,2 proc. punkto. Absoliutaus skurdo lygis priklauso nuo konkretaus tais metais apskaičiuoto minimalaus vartojimo prekių dydžio (toliau – MVPD), kuris dėl infliacijos tais metais buvo reikšmingai padidintas – 2023 metais, palyginti su 2022 metais, MVPD padidėjo 87 eurais (32,5 proc.) ir pasiekė 354 eurus; 2024 m. MVPD padidėjo 92 eurais (26 proc.) ir siekė 446 eurus.

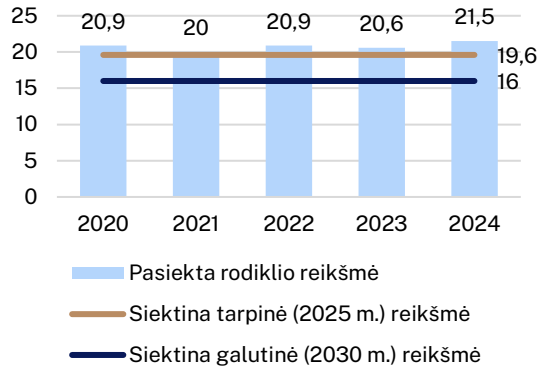

pav. 9 Skurdo rizikos lygis Lietuvoje ir siektinos rodiklio reikšmės (2020–2024 m., proc.)

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

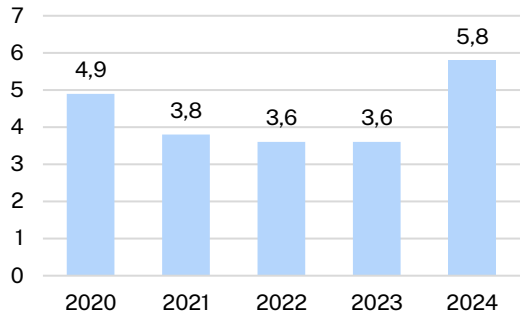

pav. 10 Absoliutaus skurdo lygis Lietuvoje (2020–2024 m., proc.)

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Darbinės pajamos augo sparčiau nei socialinės išmokos. Todėl daugelio atskirų tikslinių grupių, kurios dažniausiai susiduria su skurdu ar socialine atskirtimi, skurdo rizikos lygis

2024 m., lyginant su 2023 m., taip pat padidėjo. Šiek tiek išaugo ir vyresnio amžiaus žmonių skurdo rizikos lygis, nors vidutinė senatvės pensija 2022–2024 m. lenkė vidutinio darbo užmokesčio (toliau – VDU) augimą: vidutinė senatvės pensija 2023 m. didėjo 13,8 proc. ir VDU – 12,6 proc., atitinkamai 2024 m. vidutinė senatvės pensija didėjo 11,3 proc., VDU – 10,2 procento.

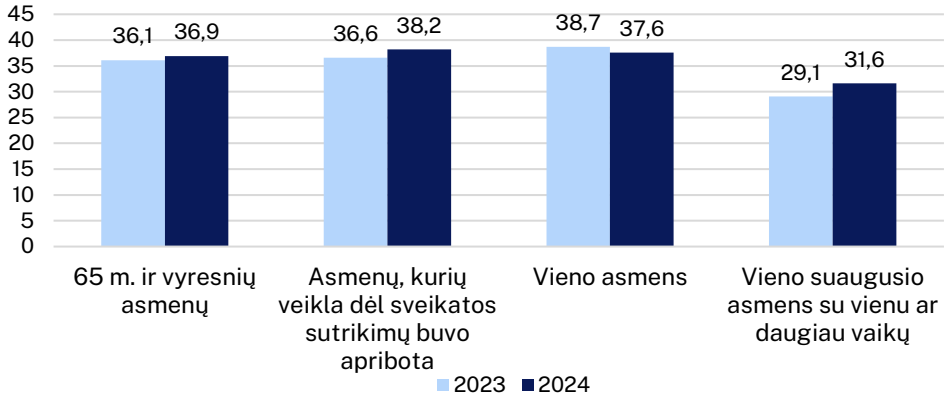

pav. 11 Atskirų tikslinių grupių skurdo rizikos lygis 2020-2024 m. (procentai)

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Nors socialinės išmokos pilnai neatsvėrė kainų augimo, jos visgi turėjo reikšmingos įtakos skurdo mažinimui – skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų 2024 m. siekė 29 proc., 7,5 proc. punkto didesnis nei po išmokų. Socialinės išmokos didžiausią įtaką turėjo vieno suaugusio asmens su vaikais skurdo rizikos lygiui: atėmus socialines išmokas, šiuose namų ūkiuose skurdo rizikos lygis 2024 m. padidėtų nuo 31,6 iki 49,1 proc.

Siekiant mažinti skurdą, 2024 m. buvo didinami baziniai socialinių išmokų dydžiai, indeksuojamos pensijos, vienišo asmens išmoka ir kitos socialinės išmokos, kurių poveikis pasireikš 2025 m. skurdo rodikliams. Lyginant 2023 m. sausio mėn. su 2024 m. sausio mėn., valstybės remiamų pajamų dydis (VRP) didėjo 12,1 proc. (nuo 157 iki 176 eurų), šalpos pensijų bazė (ŠPB) – 7,1 proc. (nuo 184 iki 197 eurų), bazinės socialinės išmokos (BSI) dydis ir tikslinių kompensacijų bazė (TKB) didėjo po 12,2 procento (BSI nuo 49 iki 55 eurų, TKB nuo 147 iki 165 eurų). Tęsiant nuoseklų socialinės paramos išmokų indeksavimą, nuo 2025 m. sausio 1 d. VRP dydis padidintas nuo 176 iki 221 euro (25,6 proc.), BSI dydis – nuo 55 iki 70 eurų (27,3 proc.), .), ŠPB dydis – nuo 197 iki 248 eurų (25,9 proc.), TKB dydis – nuo 165 iki 208 eurų (26,1 proc.).

Išmokų dydžių pokyčiai turėtų prisidėti ir prie šeimų (bei vienišų tėvų), auginančių vaikus, pajamų didėjimo. Padidinus BSI dydį, didėjo visų išmokų vaikams rūšių dydžiai, pavyzdžiui, išmoka vaikui (vaiko pinigai) 2024 m. padidėjo nuo 85,75 iki 96,25 euro, o 2025 m. – iki 122,5 euro; gausioms ir nepasiturinčioms ar vaiką su negalia auginančioms šeimoms išmoka vaikui kartu su papildomai skiriama išmoka vaikui – 2024 m. nuo 136,22 iki 152,9 euro, o 2025 m. – iki 194,6 euro. Siekiant spręsti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumo problemą ir sudaryti tėvams ar globėjams palankesnes sąlygas derinti darbą ir vaikų auginimą bei anksčiau grįžti į aktyvią darbo rinką, nuo 2025 m. sausio 1 d. pradėta mokėti nauja išmokų vaikams rūšis – vaiko priežiūros kompensacinė išmoka, kurios dydis 5,2 BSI dydžiai (2025 metais – 364 eurai) per mėnesį. Vaiko priežiūros

kompensacinė išmoka skiriama dirbantiems vaiko tėvams ar globėjams už kiekvieną ikimokyklinio ugdymo įstaigos (darželio) nelankantį vaiką, kuris už atlyginimą prižiūrimas fizinio asmens (auklės).

Nuo 2024 m. pradžios minimali mėnesinė alga (toliau – MMA) lyginant su 2023 m. padidėjo nuo 840 iki 924 eurų, t. y. 84 eurais arba 10 proc., tai palietė 18 tūkst. darbuotojų. Į rankas gaunamas MMA padidėjo 12 proc. ir siekė 709 eurus. Taip pat augo ir biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokestis: mažiausiai uždirbantiems darbuotojams augo minimalūs pareiginės algos koeficientai, kuriuos įvertinus kartu su naujuoju pareiginės algos baziniu dydžiu (1785,40 euro), darbo užmokestis kilo nuo 65-80 eurų iki 220-610 eurų, priklausomai nuo užimamų pareigų. Šis darbo užmokesčio pokytis palietė apie 47 tūkst. biudžetinių įstaigų darbuotojų.

Plečiamas socialinių paslaugų teikimo mastas, didinama jų įvairovė

Asmenų, gyvenančių skurdo ir socialinėje atskirtyje, dalis, kaip ir skurdo rizikos lygis, 2023 m. šiek tiek sumažėjęs, 2024 m. vėl paaugo ir siekė 25,8 proc.

Siekiant atliepti socialiai pažeidžiamų grupių poreikius, didinama socialinių paslaugų aprėptis ir pritaikymas individualiems poreikiams. Socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugas gaunančių asmenų skaičius išaugo nuo 119 358 (2021 m.) iki 130 540 (2023 m.). Nuo 2024 m. liepos 1 d. įsigaliojus Socialinių paslaugų įstatymo pakeitimams, patobulintas socialinių paslaugų teikimas, didinamas prieinamumas, kuriamos naujos socialinės paslaugos: numatyta, kad socialines paslaugas teikia ne tik juridiniai, bet ir fiziniai asmenys; laikino atokvėpio paslauga įtvirtinta kaip atskira specialioji socialinė paslauga, kurią per pusmetį gavo 280 asmenų; sukurta nauja socialinių dirbtuvių paslauga – paslauga, teikiama žmonėms su negalia nuo 18 metų, kurie negali įsidarbinti laisvojoje darbo rinkoje ar pasinaudoti įdarbinimo su pagalba paslauga. Šiuo metu Lietuvoje yra 57 socialinės dirbtuvės, kuriose darbo rinkai būtinus įgūdžius ugdo 715 žmonių su intelekto ar psichosocialine negalia.

Didėja žmonių su negalia galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime ir įtrauktis

2024 m. šalyje gyveno apie 231 tūkst. asmenų su negalia, tai sudarė apie 8,5 proc. bendro šalies gyventojų skaičiaus. Palyginti su 2023 m., asmenų su negalia skaičius padidėjo apie 2,3 proc. Tokia pat tendencija buvo stebima ir praėjusiais metais.

Nuo 2024 m. sausio 1 d. pradėta įgyvendinti Negalios reforma. Sukurta „Vieno langelio principu“ veikianti pagalbos žmonėms su negalia sistema – apjungus kelias įstaigas, sukurta viena Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra, kuri įvertina žmogaus negalią ir, asmeniui sutikus, tuo pačiu įvertina asmens pagalbos poreikį bei sudaro individualų pagalbos planą, apimantį asmeniui reikalingas pagalbos priemones ir paslaugas. Per 2024 m. individualus pagalbos planas buvo sudarytas 7620 asmenų, išaugo asmenų su negalia, pasinaudojusių jų dalyvumą didinančiomis priemonėmis, skirtomis jų socialinei atskirčiai mažinti, skaičius (lyginant su 2023 m. išaugo 1,4 procento). 58 savivaldybėse buvo įsteigtos asmenų su negalia reikalų koordinavimo pareigybės.

2024 m., lyginant su 2023 m., išaugo žmonių su negalia dalyvavimas darbo rinkoje. Užimtų asmenų su negalia dalis 2024 m. sudarė 30,8 proc. (per metus padidėjo vos 0,1 proc. punkto), tačiau Užimtumo tarnyboje registruotų asmenų su negalia, įsitraukusių į darbo rinką per 2024 metus, dalis išaugo net 7 proc. punktais ir siekė 32,6 procento. Per 2024 m. pasiekta nedidelė pažanga įgyvendinant Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintą darbuotojų su negalia viešojo sektoriaus organizacijose kvotą, numatančią, kad darbuotojų su negalia skaičius turi sudaryti ne mažiau kaip 5 procentus bendro darbuotojų skaičiaus, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų. Lyginant situaciją 2024 m. ir 2025 m. pradžioje, viešojo sektoriaus organizacijų, kurios taikoma kvota, sumažėjo nuo 2402 iki 2362, o organizacijų, kuriose kvota nepasiekta, taip pat sumažėjo – nuo 1086 iki 1032, taigi organizacijų dalis, kuriose kvota pasiekta, šiek tiek išaugo. Per 2024 m. viešojo sektoriaus įmonėse, kurioms taikoma kvota, darbuotojų su negalia skaičius padidėjo 5 proc. 2025 m. pradžioje trūko dar 4076 žmonių, kad būtų pasiekta nustatyta darbuotojų su negalia kvota.

Taip pat stebimas aplinkos prieinamumo žmonėms su negalia gerėjimas, kuris tiesiogiai prisideda prie jų dalyvumo galimybių didėjimo. Fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo asmenims su negalia lygio indeksas 2024 m., lyginant su 2023 m., išaugo beveik 2,5 proc. punkto ir pasiekė 55,09 proc.

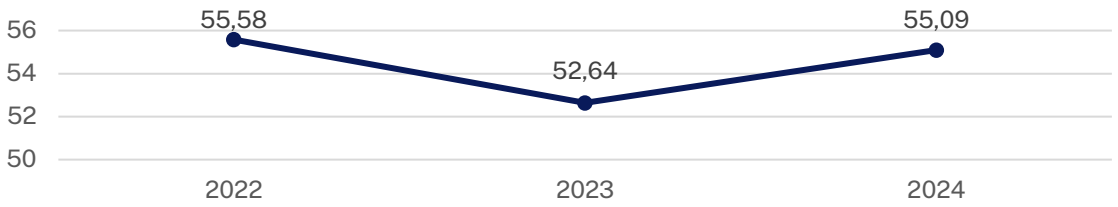

pav. 12 Fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo asmenims su negalia lygis (procentai)[5]

Duomenų šaltinis: Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Didžiąją dalį šio augimo lėmė 2024 m. informacijos pritaikymo asmenims su negalia indekso augimas: lyginant su 2023 m., šis indeksas padidėjo daugiau nei 12 procentų ir siekė 37,5 proc. Fizinės aplinkos pritaikymas taip pat po truputį gerėja – per metus paaugo viešojo transporto pritaikymo rodikliai (pritaikytų tolimojo susisiekimo maršrutų autobusų dalis padidėjo nuo 3,5 iki 4 proc., savivaldybių viešojo transporto priemonių – nuo 45 iki 46 proc.), pritaikytų pastatų skaičius bei asmenų, kuriems skirtos techninės pagalbos priemonės, poreikio patenkinimas.

Asmenims su negalia tinkamos aplinkos plėtojimui 2024 m. skirta 20 024,0 tūkst. eurų. Šiomis lėšomis įgyvendintos veiklos, skirtos fizinės ir informacinės infrastruktūros asmenims su negalia prieinamumui didinti, asmenų su negalia gyvenamosios aplinkos pritaikymui ir aprūpinimui techninės pagalbos priemonėmis, informacijos prieinamumo asmenims su negalia poreikiams didinimui, transporto išlaidų bei lengvųjų automobilių įsigijimo išlaidų kompensacijų mokėjimui, taip pat paslaugų ir prekių pritaikymo asmenų su negalia poreikiams skatinimui.

[5] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Baigta 10 metų trukusi vaikų globos namų pertvarka

2024 m. pabaigoje uždaryti paskutiniai vaikų globos namai. Globos namuose gyvenę tėvų globos netekę vaikai perkelti į šeimos aplinkai artimesnius šeiminius namus – butus ar individualius namus, kuriuose gali gyventi iki aštuonių vaikų arba į globėjų šeimas, šeimynas. Prasidėjus pertvarkai, 2014 m. Lietuvoje veikė 93 vaikų globos namai, juose gyveno daugiau nei 4000 vaikų. Per dešimtmetį atsisakyta didelių, instituciją primenančių vaikų globos namų . 2018 m. startavo globos centrai, kurių šiuo metu yra 66, atsirado profesionalių globotojų institutas – budintys globotojai (atsakingi už trumpalaikę vaikų priežiūrą vaikui netekus tėvų globos ar kai yra poreikis užtikrinti vaikui saugią aplinką, kurių institutas įtvirtintas 2017 m.) ir nuolatiniai globotojai (globotojai, gaunantys atlygį už specifinių poreikių turinčių vaikų globą, kurių institutas įteisintas 2024 m.), stiprinama šeimynų veikla, taip pat dalis vaikų apsigyveno šeiminiuose namuose. 2024 m. šeimos aplinkoje augo net 81,5 proc. vaikų, dar apie 18 proc. - buvo globojami bendruomeninio tipo globoje.

Siekiant maksimaliai užtikrinti vaikų saugumą ir geriausius vaiko interesus, 2024 m. buvo įteisinti nauji vaiko apsaugos nuo seksualinio smurto ar kitokio pobūdžio pažeidimų įrankiai ir mechanizmas: įteisintas teisėto darbo su vaikais kodas (QR kodas), kuris pakeitė iki šiol privalomas pažymas iš Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro dėl asmens, dirbančio ar atliekančio kitą veiklą su vaikais, neteistumo. Naujai įdiegtas QR kodas yra paprastesnis, greitesnis ir patogesnis būdas patikrinti, kad dirbantis su vaikais asmuo nėra teistas už seksualinio pobūdžio nusikaltimus prieš vaikus ar suaugusius, taip pat, už kitus tyčinius sunkius ir labai sunkius nusikaltimus.

Šalyje prastėja gimstamumo rodikliai

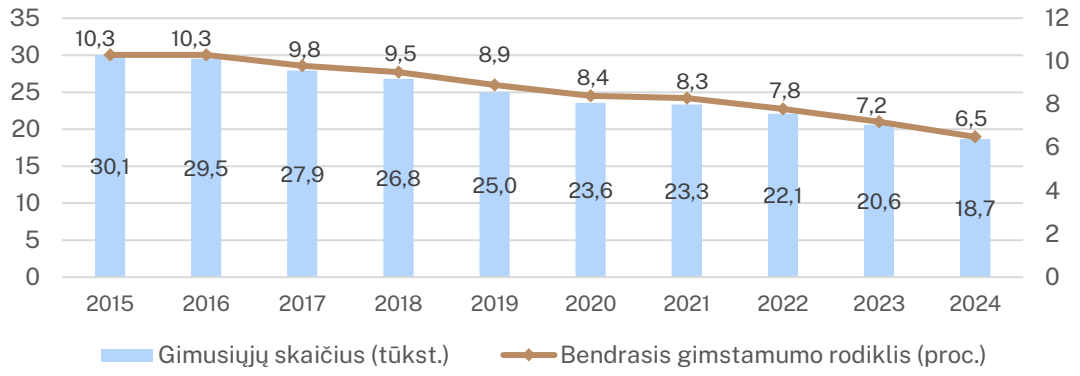

pav. 13 Gimusiųjų skaičius ir bendrasis gimstamumo rodiklis 2019-2024 m.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Gimusiųjų skaičius ir bendrojo gimstamumo rodiklis (gyvų gimusių kūdikių skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų) šalyje mažėja kiekvienais metais nuo 2015 m., o 2024 m. sumažėjo daugiau nei ankstesniaisiais. Gimstamumo rodikliai mažėja visoje ES, o šias tendencijas galima paaiškinti gimstamumo modelio pokyčiais ir vidutinio gimdančių moterų amžiaus augimu. Vidutinis gimdančių moterų amžius nuo 2015 m. iki 2023 m. išaugo vieneriais metais ir pasiekė 30,4 metus. Tai siejama su visuomenės vertybių kaita, struktūriniais pokyčiais, medicinos technologijų progresu (modernia kontracepcija) ir kt.

Demografinėms ir gimstamumo problemoms aktualizuojantis vis labiau, kaip jau pristatyta anksčiau, Lietuvoje 2024 m. buvo didinama piniginė socialinė parama šeimoms su vaikais. Siekiant didinti bazinių paslaugų šeimoms prieinamumą savivaldybėse, sukurtas jų teikimo stebėsenos mechanizmas, surinkti rodikliai apie paslaugų teikimą savivaldybėse ir parengti Bazinio paslaugų šeimai paketo interaktyvūs žemėlapiai. Taip pat toliau teikiama parama būstui įsigyti – 2024 m. finansinė paskata suteikta 342 jaunoms šeimoms pirmajam būstui regionuose įsigyti, kuriai skirta 7,2 mln. eurų. Tačiau 2024 m. gruodžio mėnesio pabaigoje laukiančių finansinės paskatos sąraše buvo virš 1700 jaunų šeimų. Atsižvelgiant į ribotas valstybės finansines galimybes bei didelę paklausą (kurios nėra galimybių patenkinti pilna apimtimi), XIX Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyta atlikti finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms teisinio reguliavimo ex post vertinimą.

2024 m. atlikti patikslinimai neperleidžiamų dviejų mėnesių vaiko priežiūros atostogų reglamentavime, nustatant, kad, nepriklausomai nuo to, ar jomis naudojamasi dalimis, ar visomis iš karto, atostogų trukmė visais atvejais sudaro 62 dienas. Vis dėlto, tėvų, pasinaudojusių šiomis išmokomis, dalis nėra didelė ir 2024 m. net sumažėjo – nuo 26,2 proc. (2023 m.) iki 20,6 proc. (2024 m.). Tai rodo, kad dominuojančias gimstamumo tendencijas bei santykius šeimose, jų elgseną ir reprodukcinius sprendimus pakeisti itin sudėtinga, tam būtini išsamūs duomenys ir tyrimai. Tuo tikslu 2024 m. buvo inicijuotas ir 2025 m. pradedamas vykdyti Gimstamumo ir šeimos tyrimas – tęstinis socio-demografinis visuomenės tyrimas, skirtas rinkti reprezentatyvius ir kokybiškus duomenis apie jaunimą, šeimų kūrimą ir iširimą, santykius šeimose, vaikų susilaukimą ir auginimą, santykius tarp kartų bei šiuos šeimos demografinius procesus sąlygojančius veiksnius. Tyrimas leis peržiūrėti ir kurti veiksmingesnes šeimos ir demografinės politikos priemones.

Socialinio būsto poreikiui augant, plečiamas socialinio būsto fondas, ieškoma taiklesnių paramos būstui teikimo būdų

Socialinį būstą nuomojančių asmenų (šeimų) skaičius pastaraisiais metais po truputį auga: 2021 m. socialinį būstą nuomojosi 11,4 tūkst. asmenų (šeimų), 2022 – 11,9 tūkst., 2023 – 12,2 tūkst., 2024 – jau 12,4 tūkst. Atitinkamai gerėja ir socialinio būsto poreikio patenkinimo dalies rodiklis, skaičiuojamas atsižvelgiant į 2019 m. pab. nustatytą poreikį – išaugo nuo 22,4 proc. 2022 m. iki 38 proc. 2024 m. Preliminariais duomenimis, savivaldybių socialinio būsto fondas per 2024 metus papildytas 277 būstais. Tačiau socialinio būsto laukiančiųjų skaičius taip pat išaugo – nuo 9,7 tūkst. asmenų (šeimų) 2022 m. iki 10,4 tūkst. 2024 m. Taigi didėjantį poreikį patenkinti vis sudėtingiau.

Kaip alternatyva socialinio būsto nuomai – būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija – 2024 m. pasinaudojo 2296 asmenys (šeimos) ir palyginus su 2023 m. gavėjų skaičius sumažėjo beveik 2,6 karto. Tai sąlygojo 2024 m. pradžioje įsigalioję kompleksiniai pokyčiai valstybės paramos būstui išsinuomoti sistemoje, ženkliai sumažinę asmenų ir šeimų, turinčių teisę į būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, skaičių ir gaunamos kompensacijos dydį. Vidutinės kompensacijos dydis asmeniui (šeimai) per mėnesį 2024 m. lyginant su 2023 m. sumažėjo 27,3 procento. Atsižvelgiant į susidariusią situaciją,

2024 m. viduryje buvo dar kartą peržiūrėta kompensacijos skyrimo sistema – pakeista kompensacijos dalies dydžio apskaičiavimo tvarka bei jos skyrimo sąlygos. Atsižvelgiant į kylančias paramos būstui teikimo problemas, augantį poreikį ir siekiant taiklinti paramos būstui teikimą, XIX Vyriausybės VPNĮP suplanuota iki 2026 m. pab. sistemiškai peržiūrėti finansinių paskatų būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo schemas.

Stiprinama prieglobsčio prašytojų priėmimo ir užsieniečių integracijos sistema

Siekiant konsoliduoti prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų užtikrinimo funkcijas vienoje institucijoje, nuo 2025 m. sausio 1 d. paskirta priėmimą užtikrinanti įstaiga – Priėmimo ir integracijos agentūra, kuri sukurta atlikus Pabėgėlių priėmimo centro struktūrinius pertvarkymus ir perėmus iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos dalį funkcijų.

Iki 2025 m. kovo mėn. vykdytas ES lėšomis finansuotas projektas „Pabėgėlių iš Ukrainos priėmimas ir ankstyva integracija“, kurio lėšomis 51 iš 60 savivaldybių planavo ir išbandė užsieniečių integracijos priemones – savitarpio pagalbos grupes ir psichosocialines paslaugas, moterims ir mergaitėms šviečiamuosius seminarus, skatino atvykusių žmonių verslumą, savarankiškumą, sociokultūrinį – pilietinį orientavimąsi, mokė lietuvių kalbos, vykdė veiklas vaikams ir paaugliams, renginius su bendruomene.

2024 m. pradėti projektai, finansuojami iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo ir Norvegijos-Lietuvos bendradarbiavimo programos, siekia stiprinti užsieniečių integraciją Lietuvoje – 16 savivaldybių įsteigė koordinatoriaus pareigybę, aprėpiančią apie 65 proc. visų šalyje gyvenančių užsieniečių. Per Migracijos informacijos centrą micenter.lt suteikta 8 940 konsultacijų, taip pat parengtos Sociokultūrinio įvado apie Lietuvą mokymų programa bei Psichikos sveikatos stiprinimo ir psichosocialinės paramos teikimo programa prieglobsčio gavėjams arba laikinąją apsaugą turintiems žmonėms. 2024 m. Norvegijos – Lietuvos bendradarbiavimo programos projekto įgyvendinimo metu lietuvių kalbos mokėsi 1,6 tūkstančio Ukrainos karo pabėgėlių.

Išaugo užimtumo lygis ir absoliutus užimtų gyventojų skaičius

2024 m. šalyje augo užimtumo rodikliai. Gyventojų (20-64 m.) užimtumo lygis pasiekė 79,2 proc. ir viršijo NPP nustatytą 2025 m. tikslą – 78,7 proc.

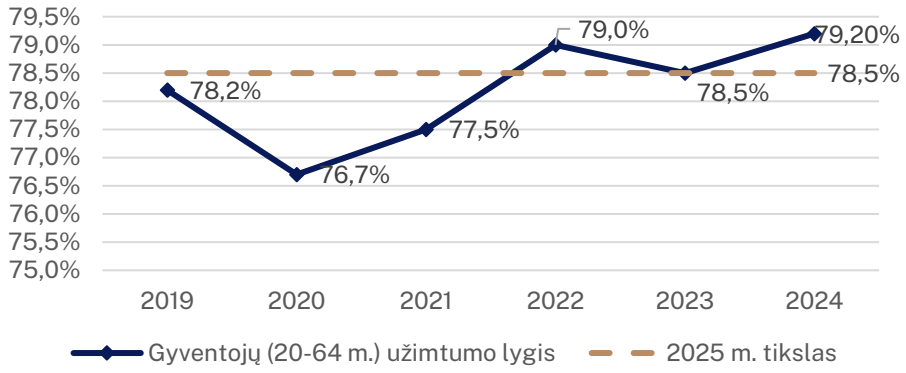

pav. 14 Gyventojų (20-64 metų) užimtumo lygis 2019-2024 m. (procentai)

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

2024 m. šalyje buvo 1,377 mln. 20-64 metų amžiaus užimtų gyventojų – 17,6 tūkst. daugiau nei 2023 m. Tačiau taip pat išaugo ir bedarbių skaičius – 2024 m. jis siekė 111,8 tūkst. ir buvo 6,3 tūkst. didesnis nei 2023 m. Šiek tiek išaugo ir nedarbo lygis – 2024 m. jis siekė 7,1 proc. ir per metus paaugo 0,3 proc. punkto. Darbo rinkos rodiklių pokyčiai buvo panašūs kaip ir praėjusiais metais, išskyrus tai, kad šiais metais, skirtingai nei 2023 m., buvo fiksuotas užimtumo lygio augimas, kurį lėmė auganti šalies ekonomika. Pastarųjų metų darbo jėgos augimą daugiausia lėmė teigiama neto migracija – atvykusiųjų ir išvykusiųjų skirtumas praėjusiais metais buvo daugiau kaip 23 tūkst. asmenų. Teigiamą grynąją migraciją iš esmės lėmė sparti užsienio piliečių iš trečiųjų šalių darbo imigracija – Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos.

Sugriežtinta užsieniečių įdarbinimo tvarka – įvesta įdarbinamų užsieniečių kvota

Sudarant sąlygas iš trečiųjų šalių atvykti trūkstamiems darbuotojams, sugriežtintos „pigių“ užsieniečių įdarbinimo sąlygos, kartu užkertant kelią darbo užmokesčio dempingui bei piktnaudžiavimui Lietuvos imigracijos sistema. Priimtos Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymo pataisos, griežtinančios užsieniečių iš trečiųjų šalių įdarbinimo Lietuvos Respublikoje tvarką: naujai nustatoma kvota; įvesti papildomi reikalavimai užsieniečiams; sugriežtinti skaidrumo reikalavimai užsieniečius įdarbinančioms Lietuvos įmonėms. Kvota nustatoma užsieniečiams, kurie ketina dirbti ir privalo gauti leidimą laikinai gyventi darbo pagrindu. Kvotos dydis kalendoriniams metams negali būti didesnis negu 1,4 proc. Lietuvos nuolatinių gyventojų skaičiaus. Išnaudojus kvotą, leidimas laikinai gyventi gali būti išduotas užsieniečiui, kuriam ketinama mokėti ne mažesnį negu 1,2 vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dydžio, arba užsieniečiui, kuris ketina dirbti pagal profesiją, kuri yra įtraukta į Aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą.

Išaugo ADRP priemonių veiksmingumas, šalinamos kliūtys bedarbių grįžimui į darbo rinką

Prie užimtumo rodiklio augimo prisideda Užimtumo tarnybos veikla, skirta bedarbių įtraukimui į darbo rinką bei dirbančiųjų darbo kokybei gerinti. 2024 m. buvo tęsiami ES paramos fondų finansuojami projektai: įgyvendinant plano „Naujos karto Lietuva“ projektą „Kryptis – ateitis“ aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijime dalyvavo 6,4 tūkst. asmenų; įgyvendinant 2021-2027 m. ES fondų investicijų programos projektą „Kita stotelė - darbas“ ir į jaunimą orientuotą projektą „KarjerON“, aktyvios darbo rinkos politikos (toliau – ADRP) priemonėse pradėjo dalyvauti atitinkamai 16,3 tūkst. ir 5,6 tūkst. asmenų. Svarbu paminėti, kad 2024 m. fiksuotas įsidarbinusių buvusių ADRP dalyvių dalies po 6 mėn. nuo priemonių pabaigos (proc.) augimas – nuo 73,3 (2023 m.) iki 75,9 (2024 m.). Tai rodo augantį vykdomų ADRP priemonių veiksmingumą. Kita vertus, analizuojant pakartotinai per 12 mėn. nuo neterminuoto įdarbinimo įregistruotų bedarbių dalį, pastebima, kad šio rodiklio reikšmė nuo 2022 m. taip pat didėja ir 2024 m. pasiekia 19,9 proc. Dažnesnį pakartotinį bedarbių registravimąsi, galimai, lėmė auganti ekonomika, kuri skatina darbo rinkos konkurenciją ir naujas galimybes ir tai paskatina darbuotojus keisti darbą, o pereinamasis laikotarpis tarp darbų kartais lemia jų grįžimą į Užimtumo tarnybą. Užimtumo tarnybos duomenimis

40 proc. pakartotinai užsiregistravusių po neterminuoto įdarbinimo vidutiniškai per 2 mėn. (65 d.). grįžta į darbo rinką. Iš grįžusių, kurie registruodavosi: 72,3 proc. įsidarbino savarankiškai, Užimtumo tarnybai suteikus darbo rinkos paslaugas, 8 proc. – išregistruoti dėl registracijos tvarkos pažeidimų, 6,2 proc. – įsidarbino į Užimtumo tarnybos registruotas laisvas darbo vietas, 6,1 proc. – nutraukė darbo paiešką asmens pageidavimu, 5,5 proc. – pradėjo verslą.

Nustatyta, kad viena iš svarbių kliūčių nedirbančiųjų įsidarbinimui yra jų turimos skolos – pagrindinė priežastis dėl ko skolininkai nesiekia dirbti legaliai ir grąžinti skolas yra didelės išskaitos iš darbo užmokesčio. Siekiant spręsti šia problemą, 2024 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimai, kuriais sumažintos antstolių išskaitos iš mėnesinio darbo užmokesčio, padidinta paskutinio būsto apsauga nuo skolų išieškojimo, pradėta ,,skolų atostogų" programa. Nors nedirbančių skolininkų dalis vis dar kyla, atlikta analizė nustatė, jog nedirbančių skolininkų, kuriems išskaitos sumažėjo, dalis augo lėčiau, palyginus su skolininkais, kurių išskaitos liko tokios pačios. Pirminiais turimais duomenimis, iš skolininkų, kurie 2024 m. birželio mėnesį nedirbo, rugsėjo mėn. 6240 skolininkai buvo grįžę į darbo rinką.

2024 m. įgyvendintos priemonės, skirtos pažeidžiamų asmenų užimtumo didinimui (skirta 143 733,0 tūkst. eurų), asmenų su negalia užimtumo rėmimui (26 388,1 tūkst. eurų), bedarbių integracijos į darbo rinką rėmimui (15 644,8 tūkst. eurų). Užimtumo tarnybos išlaikymo priemonei, iš kurios finansuojamos darbo rinkos paslaugos, regionų karjeros centrų veikla ir kita, įgyvendinti 2024 m. panaudoti 33 651,0 tūkst. eurų, savivaldybių patvirtintų užimtumo didinimo programų įgyvendinimui – 9 148,9 tūkst. eurų.

Gerėja sveiko gyvenimo trukmės rodikliai

Pagrindinio šalies sveikatos būklę apibūdinančio rodiklio – vidutinės tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės (toliau – VTSGT) – tendencijos paskutiniaisiais metais rodo teigiamus pokyčius. Visgi, atkreiptinas dėmesys, kad šio rodiklio reikšmės atsilieka keleliais metais.

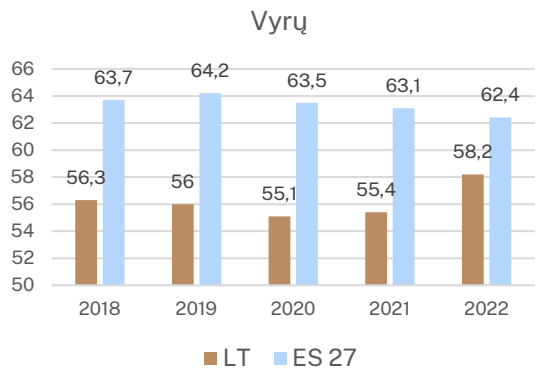

pav. 15 Vyrų vidutinė tikėtina sveikos gyvenimo trukmė 2018-2022 m.: Lietuvoje ir ES 27 (metai)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

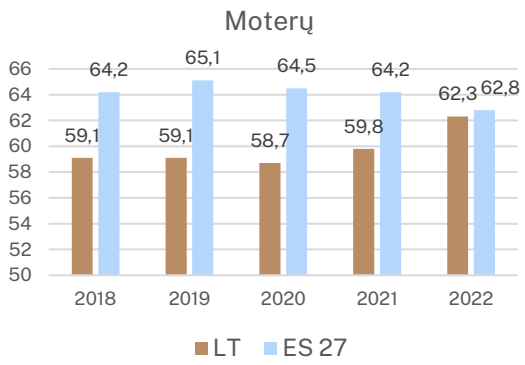

pav. 16 Moterų vidutinė tikėtina sveikos gyvenimo trukmė 2018-2022 m.: Lietuvoje ir ES 27 (metai)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

VTSGT, sumažėjusi 2020 m. dėl COVID-19 ligos, atsistatė jau 2021 m., o 2022 m. reikšmingai paaugo ir tęsia iki pandemijos rodytą augimo tendenciją. Lyginant su ES, pastebimas gerėjimas – pagal vyrų VTSGT Lietuva pakilo iš 3 į 5 vietą nuo galo tarp ES 27 šalių, o pagal moterų – buvo beveik per vidurį, t.y. 14-oje vietoje, ir beveik siekė ES 27 vidurkį. Lietuvoje, skirtingai nei ES 27, vis dar išlieka nemažas skirtumas tarp vyrų ir moterų VTSGT – iš esmės dėl reikšmingai trumpesnės bendros vyrų gyvenimo trukmės ir vyrų mirtingumo ankstyvesniame amžiuje dėl didesnės traumų ir išorinių priežasčių rizikos, didesnio žalingų įpročių paplitimo, mažesnio dalyvavimo prevencinėse programose, taip pat vyrai dažniau serga širdies ir kraujagyslių ligomis.

Bendrai šalyje 2024 m., VDA išankstiniais duomenimis, mirė 37 444 nuolatiniai Lietuvos gyventojai, t. y. 439 asmenimis daugiau nei 2023 m. Šis padidėjimas nėra labai reikšmingas, atsižvelgiant į bendrą Lietuvos gyventojų skaičiaus didėjimą 2024 m. bei tai, kad mirtingumas 2023 m., atsistačius po COVID-19 pandemijos, buvo sumažėjęs išskirtinai dideliu mastu – nuo 15,1 mirusiųjų/ 1 tūkst. gyventojų 2022 m. iki 12,9 mirusiųjų/ 1 tūkst. gyventojų 2023 m.

2024 m. tik nežymiai sumažėjo išvengiamas mirtingumas

Išvengiamo mirtingumo rodikliai, rodantys sveikatos prevencinių ir gydymo priemonių veiksmingumą, Lietuvoje per dešimt metų reikšmingai pagerėjo – nuo 556,71 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų (2015 m.) iki 426, 95 (2024 m.), remiantis Higienos instituto išankstiniais duomenimis. Lyginant su ES, išvengiamas mirtingumas yra reikšmingai didesnis, tačiau, skirtingai nei Lietuvos rodiklis, ES 27 vidurkis nebeturi gerėjimo tendencijos – 2015-2022 m. laikotarpiu svyravo 243-295 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų ribose.

Praėjusiais metais išvengiamas mirtingumas pagerėjo, bet nedaug. Išankstiniais Higienos instituto duomenimis pasiekti užsibrėžto tikslo nepavyko, prevencinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas siekė 262,79 mirusiųjų skaičiaus / 100 tūkstančių gyventojų. Nors prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis paskutiniaisiais metais nežymiai mažėja (pateikiama paveiksle toliau), jis vis dar išlieka aukštesnis nei ES vidurkis.

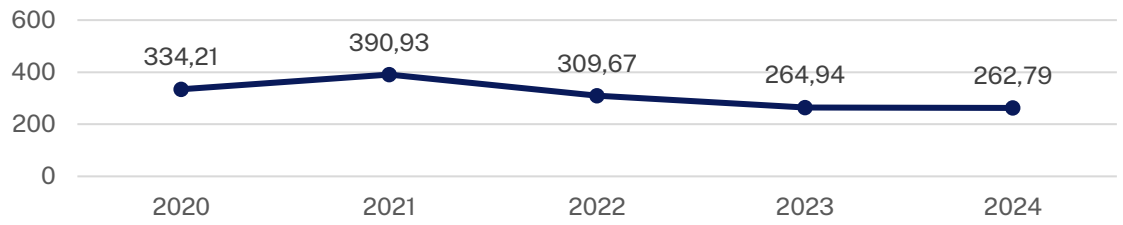

pav. 17 Prevencinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas (mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų)[6]

Duomenų šaltinis: Higienos institutas

Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiksmų skatinimui bei psichologinio (emocinio) visuomenės atsparumo stiprinimui 2024 m. skirti 89 696,8 tūkst. eurų. Įgyvendinamomis priemonėmis siekta sumažinti prevencinėmis priemonėmis

[6] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

išvengiamą mirtingumą iki 237,91 mirusiųjų skaičiaus / 100 tūkst. gyventojų ir šalinti prastą rodiklį lemiančias priežastis, įgyvendinant sveikatos tausojimą ir stiprinimą skatinančias priemones, keičiant žmonių gyvenimo būdą, rizikingą elgseną, ugdant atsakingą požiūrį į sveikatą, užtikrinant būtinų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą tikslinėms grupėms, ypač pažeidžiamoms ir patiriančioms socialinę atskirtį, mažinant sveikatos netolygumus tarp regionų, taip sudarant prielaidas tvaresnei visuomenės sveikatos sistemai, gebančiai lanksčiai reaguoti į atsirandančius demografinius, socialinius, ekonominius pokyčius ar grėsmes sveikatai.

Gydymo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis, pasiekęs piką COVID-19 pandemijos metu 2020 m., pastebimai sumažėjo 2023 m., tačiau iki šiol išliko vienas aukščiausių ES. Išankstiniais Higienos instituto duomenimis 2024 m. gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas siekė 164,16 mirusiųjų gyventojų / 100 tūkst. gyventojų ir Finansinių rodiklių įstatyme suplanuota reikšmė (160 mirusiųjų 100 tūkst. gyventojų) nebuvo pasiekta.

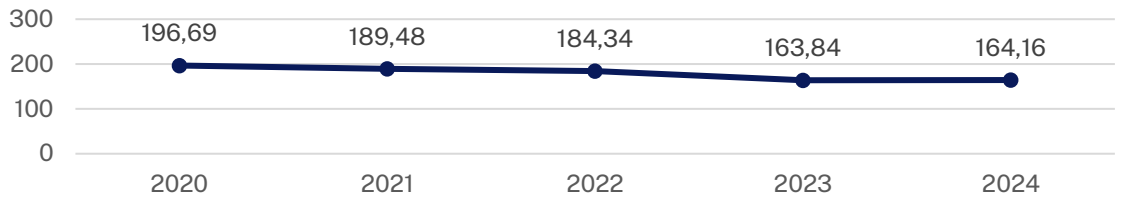

pav. 18 Gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas, mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų[7]

Duomenų šaltinis: Higienos institutas

2024 m. didinant kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir sveikatos atsparumą grėsmėms siekta sumažinti gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą iki 160 mirusiųjų skaičiaus / 100 tūkst. gyventojų ir šalinti prastą rodiklį lemiančias priežastis. Gydymo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklio pokyčiai priklauso nuo daugelio faktorių, iš kurių svarbiausi – paslaugų kokybė ir prieinamumas, todėl siekiant teigiamos rodiklio dinamikos 2024 m. įgyvendinta nemažai kompleksinių priemonių. 3 689,9 tūkst. eurų investicijomis įgyvendintos priemonės, užtikrinančios bazinių, orientuotų į gyventojų sveikatos poreikius ir integruotų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, gerinant specializuotos sveikatos priežiūros prieinamumą ir kokybę, mažinant stacionarinių ir didinant ambulatorinių paslaugų vartojimą.

Po truputį auga tikslinių grupių dalyvavimo prevencinėse programose lygis

Atsižvelgiant į aukštą prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą, paskutiniais metais didelis dėmesys skirtas prevencinių programų vykdymo plėtrai. Lietuvoje vykdomos 5 prevencinės programos: gimdos kaklelio, krūties, storosios žarnos, priešinės liaukos vėžio ir širdies bei kraujagyslių ligų ankstyvosios diagnostikos. Valstybinės ligonių kasos duomenimis, šiuo metu Lietuvoje yra daugiau nei 1,7 mln.

[7] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

žmonių, kurie pagal savo amžių gali gauti prevencinėse programose numatytas paslaugas – nemokamai išsitirti dėl vėžio ir širdies bei kraujagyslių ligų.

Preliminariais duomenimis, 2024 m. pagal prevencines programas teikiamas paslaugas gavo mažiau asmenų (976 asmenys) nei 2023 m. (1029 asmenys), tačiau dalyvavimo programose lygis išaugo – keturiose programose dalyvavusios tikslinės populiacijos dalis (atsižvelgiant į programų įgyvendinimo cikliškumą), išaugo, o vienoje išliko beveik toks pats kaip 2023 m.

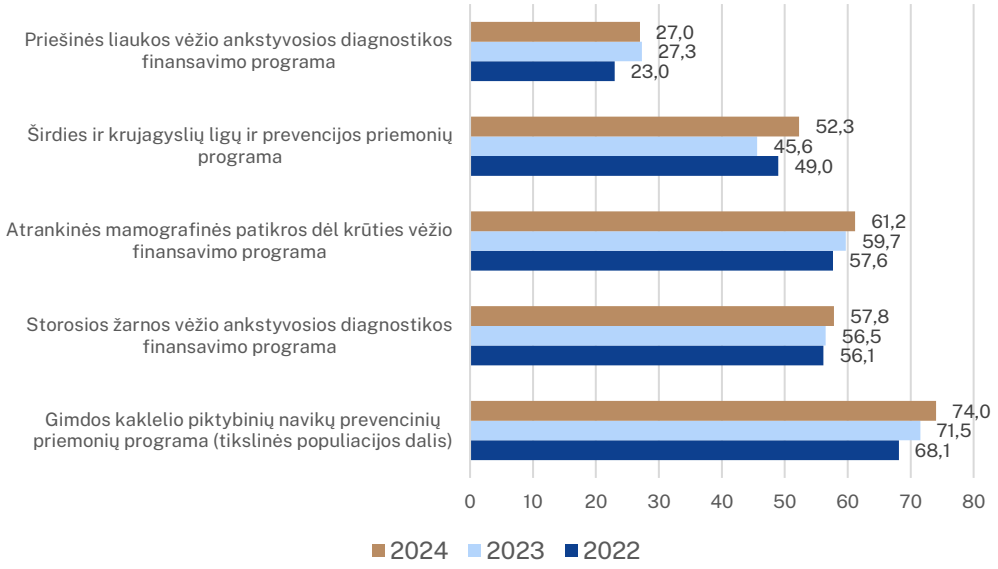

pav. 19 Tikslinės populiacijos, dalyvavusios prevencinėse programose, dalis 2022-2024 m. (procentai)

Duomenų šaltinis: Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (2024 m. – išankstiniai duomenys)

Įgyvendinant onkologinių ligų ankstyvosios diagnostikos programų bandomąjį projektą. 2024 m. įdiegtas naujas centralizuotas gimdos kaklelio, krūties ir storosios žarnos onkologinių ligų ankstyvosios diagnostikos programų organizavimo modelis valstybiniu lygiu. Valstybės duomenų valdysenos platformoje sukūrus prevencinių programų valdymo ir organizavimo funkcionalumus, koordinavimo centrai (Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikose ir Vilniaus universiteto ligoninėje Santaros klinikose) pradėjo vykdyti centralizuotą ir visiškai automatizuotą dalyvių atranką, formuoti bei siųsti kvietimus dalyvauti pirmines ambulatorines sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų pacientams: nuo 2024 m. sausio 1 d. siunčiami kvietimai dalyvauti Gimdos kaklelio vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje; nuo 2024 m. liepos 18 d. – Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje; nuo 2024 m. lapkričio 8 d. – Storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje. Nuo 2025 m. sausio 1 d. buvo išplėstos Krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programos amžiaus ribos – profilaktiškai pasitikrinti dėl šios ligos kviečiamos moterys nuo 45 iki 74 metų amžiaus. Anksčiau nemokamai buvo tikrinamos moterys nuo 50 iki 69 metų.

Prevencinėmis priemonėmis išvengiamam mirtingumui tiesioginės įtakos turi šalies vakcinavimo rodikliai. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. PSDF lėšomis pradėta 50–55 m. amžiaus

gyventojų vakcinacija nuo erkinio encefalito bei 2–7 m. amžiaus vaikų skiepijimas gripo vakcina. Tačiau bendras vaikų vakcinavimo lygis 2024 m. reikšmingai nukrito – užkrečiamųjų ligų, kai pagal vaikų profilaktinių skiepijimų kalendorių pasiektos reikiamos skiepijimo apimtys, dalis nukrito nuo 50 proc. iki 14 proc. 2024 m. sumažėjo ir nebuvo pasiektos reikiamos skiepijimo apimtys penkiavalente vakcina (nuo 5 ligų skiepijama viena vakcina), todėl rodiklis reikšmingai nukrito – 2022 m. ir 2023 m. reikiamos skiepijimų apimtis pasiektos nuo 7 ligų, o 2024 m. – tik nuo 2 ligų (Hepatito B ir Tuberkuliozės).

Plečiamos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos

Siekiant gerinti gydymo priemonių veiksmingumą, didinamas asmens sveikatos paslaugų prieinamumas ir kokybė. Pastaraisiais metais sveikatos sistemos prioritetine sritimi buvo laikomos pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos. 2024 m. šioms paslaugoms iš viso buvo skirta 459 mln. Eur, t. y. 50 mln. Eur (12 proc.) daugiau nei 2023 metais. Buvo plečiamas PSDF lėšomis apmokamų pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugų spektras, suteikiant šeimos gydytojams galimybę skirti daugiau svarbių tyrimų pacientams.

2024 m. tęsiamas 2022 m. pradėtas esminis sveikatos priežiūros sistemos restruktūrizavimas, kuriuo siekiama sukurti naują pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelį ir pertvarkyti ligoninių tinklą. 2024 m. pradėtos įgyvendinti ES lėšomis finansuojamos investicijos, užtikrinančios sveikatos sistemos reformos įgyvendinimą: sveikatos centrų veiklos modelio diegimas, sveikatos specialistų rengimas, pritraukimas bei pasiūlos užtikrinimas, bei skubios telemedicinos paslaugų diegimas.

Mažinamos eilės pas gydytojus

Per 2024 m. atlikti pakeitimai siekiant pagerinti pacientų prieigą prie sveikatos priežiūros paslaugų. Atnaujinta lėtinių ligų pacientų ilgalaikio stebėjimo tvarka, pagal kurią siuntimo ilgalaikiam stebėjimui nebereikia kreiptis į šeimos gydytoją: gydytojui specialistui nustatant ilgalaikio stebėjimo poreikį, pacientai tiesiogiai registruojami toje pačioje įstaigoje arba gaus siuntimą, jeigu ilgalaikiam stebėjimui pasirinks kitą gydymo įstaigą. Taip pat pacientams suteikta galimybė kreiptis į gydytojus specialistus be siuntimo tam tikrais atvejais, kas palengvina jų prieigą prie specializuotos priežiūros. Nuo 2024 m. pradžios slaugytojai gali savarankiškai konsultuoti pacientus, paskirti tyrimus ir vertinti jų rezultatus, aptarti savikontrolės priemones bei vaistų vartojimo ypatumus. Slaugytojai, įvertinę pacientų sveikatos būklę, gali savarankiškai pratęsti gydytojo paskirtą lėtinių ligų gydymą ir išrašyti receptą vaistams bei išduoti nedarbingumo pažymėjimus. Akušeriai taip pat gali išduoti nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimus. 2024 m. ne tik padidinti slaugytojų įgaliojimai, o taip pat šiek tiek paaugo ir pačių slaugytojų skaičius – praktikuojančių slaugytojų skaičius 10 tūkst. gyventojų siekė 76,9 (2023 m. – 74,3).

Įgyvendinti pakeitimai mažina gydytojams tenkančią administracinę naštą, taip pat prisideda prie eilių pas gydytojus mažinimo. 2024 m. pagerėjo laukimo laikui stebėti skirtų rodiklių reikšmės – gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų pas šeimos gydytoją mažiau nei 7 d., dalis išaugo 5 proc. punktais ir pasiekė 61 proc.; gyventojų, laukusių sveikatos priežiūros paslaugų pas gydytoją specialistą mažiau nei 30 d., dalis –

padidėjo 2,5 proc. punkto ir pasiekė 77,6 proc. Vis dėlto, dar didelė dalis gyventojų nepatenka pas gydytojus pagal teisės aktuose numatytus terminus.

Pacientų pavėžėjimo paslauga pradėta teikti visoje Lietuvoje

Remiantis 2023 m. įgyvendinto bandomojo pacientų pavėžėjimo projekto rezultatais, nuo 2024 m. liepos 1 d. pacientų pavėžėjimo paslauga pradėta teikti visoje Lietuvoje. Pavėžėjimo paslauga, teikiama pacientams, negalintiems dėl sveikatos būklės ar socialinių ekonominių priežasčių naudotis individualiu ir (ar) viešuoju transportu, siekiant pasinaudoti asmens sveikatos priežiūros paslaugomis. Kriterijus atitikę pacientai gali užsisakyti pavėžėjimo paslaugą į gydymo įstaigą ir atgal, paskambinę telefonu 1808. Per 2024 m. pavėžėjimo paslaugą gavo 26 940 asmenys.

Didinamas GMP reagavimo operatyvumas

Nuo 2023 m. liepos 1 d. įgyvendinus Greitosios medicinos pagalbos (toliau – GMP) tarnybos reformą, 2024 m. buvo toliau vykdomos GMP operatyvumą didinančios priemonės: atnaujintas GMP parkas – įsigyta 15 naujų GMP automobilių, nuo reformos pradžios įsteigta 14 naujų naujų greitosios pagalbos pastočių (, perskirstyti GMP pajėgumai atsižvelgiant į daugiausia vėlavimų į I (pirmos) skubumo kategorijos kvietimus turinčias teritorijas. Lyginant 2023 m. ir 2024 m. GMP rezultatus, matyti, kad jie pagerėjo - gyventojų, laukusių greitosios medicinos pagalbos mažiau nei 15 min. esant I reagavimo kategorijos iškvietimui, dalis nuo visų gyventojų, laukusių greitosios medicinos pagalbos esant I reagavimo kategorijos iškvietimams, padidėjo nuo 88,7 proc. iki 91,5 proc.; taip pat išaugo ir atgaivintų pacientų skaičius, skaičiuojant nuo visų pacientų, kuriems staigi mirtis įvyko liudininkų akivaizdoje ir pirmas registruotas ritmas buvo defibriliuojamas – nuo 30 proc. 2023 m. iki 46 proc. 2024 m.

Didinamas kompensuojamųjų vaistų prieinamumas gyventojams

2024 m. kompensuojamuosius vaistus ir medicinos pagalbos priemones (toliau – MPP) naudojo 1,29 mln. asmenų, kai 2023 m. jų buvo 1,24 mln. Nors 2024 m. išaugo ir bendras Lietuvos gyventojų skaičius, kompensuojamuosius vaistus ir MPP vartojančių gyventojų dalis taip pat išaugo – nuo 42,5 proc. 2023 m. iki 44,6 proc. 2024 m. Gyventojų, besinaudojančių valstybės kompensacijomis vaistams ir MPP, aprėptis išaugo į kompensuojamųjų vaistų sąrašą įtraukus 42 naujus vaistus (beveik du kartus daugiau nei 2023 m.). Įtraukti vaistiniai preparatai, skirti šiuolaikiškam ir efektyviam onkologinių, plaučių ir širdies ligų gydymui.

2024 m. padidėjo pačių pacientų sumokamos priemokos už kompensuojamuosius vaistus – 2023 m. paciento priemokų už kompensuojamuosius vaistus dalis, palyginti su bendra kompensuojamųjų vaistų įsigijimo suma, siekė 3,8 proc., o 2024 – 4,2 proc. Preliminariais duomenimis, 2024 m. vidutinė vienam receptui tenkanti paciento priemoka sudarė 3,89 Eur, o vidutinė vienam receptui tenkanti valstybės biudžeto lėšomis padengiama paciento priemoka – 6,40 Eur. Lyginant su ankstesniais metais, abi dalys gana reikšmingai išaugo. Tai lėmė, kad gyventojams, kurių mokama priemoka padengiama valstybės biudžeto lėšomis, viename recepte išrašomas didesnis kompensuojamųjų vaistų ir MPP kiekis.

Pažymėtina, kad didelis Lietuvos gyventojų mirtingumas ir prasta sveikatos būklė daugiausia siejami su elgsenos rizikos veiksniais. Apskaičiuota, kad maždaug 44 proc. visų 2019 m. Lietuvoje užregistruotų mirties atvejų būtų galima susieti su elgsenos ir aplinkos rizikos veiksniais, įskaitant su mityba susijusius rizikos veiksnius, tabako ir alkoholio vartojimą ir mažą fizinį aktyvumą[8]. Taip pat akcentuojama, kad vis didesnį susirūpinimą kelia elektroninių cigarečių naudojimas ir veipinimas, ypač tarp vaikų.

Alkoholio vartojimas paauglių tarpe mažėja, tačiau didėja naujų, netradicinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas

Alkoholio ir tabako vartojimo tendencijos 2019–2023 m. reikšmingai nepasikeitė.

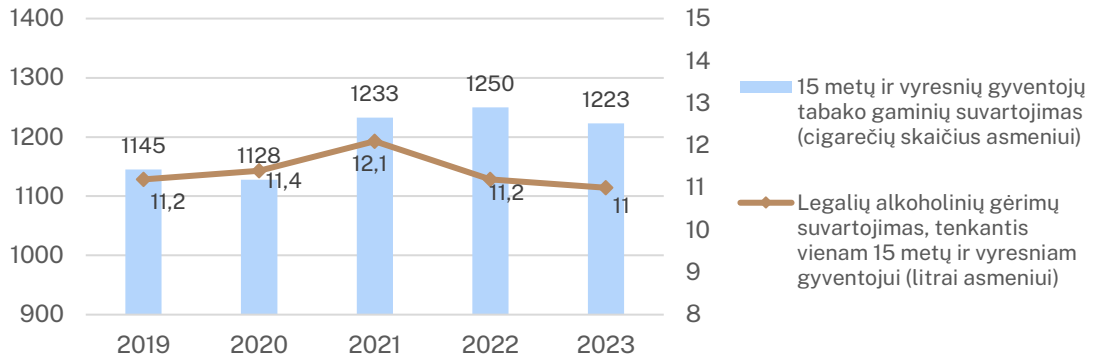

pav. 20 Legalaus alkoholio ir tabako gaminių vartojimas 2019-2023 m.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Tačiau Tarptautinio 2024 m. atlikto Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimo (toliau – ESPAD, angl. *European School Survey Project on Alkohol and Other Drugs*) duomenimis, alkoholio ir elektroninių cigarečių vartojimo lygis tarp moksleivių yra gerokai sumažėjęs. 2024 metais 24,4 proc. 15–16 metų amžiaus moksleivių teigė per pastarąsias 30 dienų iki apklausos vartoję alkoholį, o bent kartą gyvenime alkoholį vartojo 72,6 proc. moksleivių. Tai geriausi alkoholio vartojimo rodikliai ESPAD tyrimų istorijoje (nuo 2003 m.). 2019 metais pastebėtas elektroninių cigarečių vartojimo pikas – 65,1 proc. moksleivių teigė, kad bent kartą gyvenime vartojo elektronines cigaretes, o 31,5 proc. vartojo jas bent kartą per 30 dienų iki apklausos. 2024 metais vartojusiųjų bent kartą gyvenime dalis sumažėjo iki 51,2 proc., o bent kartą per 30 dienų iki apklausos – iki 19,2 proc., tačiau išlieka didesnė nei 2015 m. ir viena didžiausių Europoje. Narkotinių medžiagų vartojimo paauglių tarpe tendencijos negerėja. Nors kanapių, dažniausiai vartojamo narkotiko, vartojimo paplitimas mažėja, bent kartą gyvenime vartojusių bet kuriuos kitus narkotikus (išskyrus kanapes), dalis 2024 m. siekė 5,8 proc. – paaugo, lyginant su 2015 m. (kuomet siekė 5 proc.) ir 2019 m. (5,6 proc.). Reikšmingai auga netradicinių svaiginimosi priemonių vartojimas, pvz. lakiųjų medžiagų, (klijų, valiklių, benzino, linksminančiųjų dujų) vartojimas – bent kartą gyvenime jų vartojusių paauglių dalis išaugo nuo 2,7 proc. (2007 m.) iki 9,4 % (2024 m.). Taip pat vis labiau populiarėja raminamųjų ar migdomųjų vaistų vartojimas gydytojui

[8] State of Health in the EU | Lietuva: 2023 m. sveikatos būklės šalyje apžvalga.

nepaskyrus – bent kartą gyvenime jų vartojusių dalis 2024 m. siekė 22,8 proc. (išaugo nuo 13,5 proc. 2003 m.).

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 2-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Pradėti antrosios pensijų pakopos sistemos pertvarką. Įgyvendinant reformą, teisės aktų projektai Seimui svarstyti pateikti 2025 m. gegužės pradžioje. Šie artimojo laikotarpio pakeitimai skirti didinti sistemos lankstumą ir patrauklumą. Antruoju etapu bus siekiama į sistemą įtraukti darbdavius ir artinti ją prie profesinių pensijų modelio. Užbaigti pertvarką planuojama iki 2026 m. pabaigos

Padidinti nedarbo draudimo išmokų trukmę priešpensinio amžiaus asmenims, užtikrinti bent minimalias socialinio draudimo garantijas savarankiškai dirbantiems asmenims

Pakeisti socialinių išmokų bazinių dydžių indeksavimo tvarką, siekiant užtikrinti, kad ji atspindėtų kainų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčius, tobulinti piniginės socialinės paramos nepasiturientiems gyventojams sistemą, siekiant skatinti paramos gavėjų integraciją į darbo rinką, sukurti palankesnes sąlygas pažeidžiamoms grupėms gauti piniginę socialinę paramą ir peržiūrėti turto vertinimo kriterijus, taip pat padidinti vienkartinę išmoką vaikui ir sudaryti sąlygas išmoką vaiko priežiūrai gauti visiems vaikus auginantiems asmenims (ne tik besimokantiems ar studijuojantiems), neturintiems teisės gauti socialinio draudimo vaiko priežiūros išmokos

Pradėti valstybės iš dalies kompensuojamų būsto kreditų, sąlygų paramai būstui įsigyti ar išsinuomoti peržiūrą. Teisės aktų pakeitimus numatoma priimti iki 2026 m. pab.

Pakeisti Darbo kodeksą, siekiant sustiprinti darbdavių ir darbuotojų atstovavimą, padidinti kolektyvinių derybų bei kolektyvinių sutarčių aprėptį

Siekiant gerinti asmenų su negalia gerovę, tobulinti negalios nustatymo sistemą, reglamentuojant aiškius kriterijus, kuriems esant negalia turi būti nustatoma neterminuotai, taip pat sukurti sąlygas šunų pagalbininkų pagalbos teikimui ir jų įsigijimo išlaidų kompensavimui

Užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų, finansuojamų Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis, teikimą be papildomų paciento priemokų, parengiant ir priimant Sveikatos sistemos įstatymo pakeitimus, atnaujinti paslaugų įkainių skaičiavimo metodiką

Parengti ir patvirtinti sveikatos sektoriaus (personalo, pacientų, medicininės įrangos) evakavimo gaires mobilizacijos ir karo padėties metu. Taip pat pradėti kitas sveikatos sektoriaus pasirengimo krizėms ir atsparumo didinimo veiklas – stiprinti sveikatos priežiūros specialistų kompetencijas ekstremaliųjų situacijų, krizių ir karo valdymo srityje, pradėti rengti cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių incidentų valdymo, vaistų teikimo ir pirminės sveikatos priežiūros grandies veiklos algoritmus ekstremaliųjų situacijų, krizių ir karo metu

Diegti sveikatos priežiūros paslaugų eilių valdymo priemones

Vykdyti visuomenės sveikatos ugdymo, psichinės sveikatos stiprinimo priemones

2 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

8887,95 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
266,39 mln. Eur	2892,88 mln. Eur

III. 3 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI ŠVIETIMO ĮTRAUKTĮ IR VEIKSMINGUMĄ, SIEKIANT ATITIKTIES ASMENS IR VISUOMENĖS POREIKIAMS“

Įgyvendintos Susitarimo dėl Lietuvos švietimo politikos (2021–2030) nuostatos dėl darbo užmokesčio

Siekta, kad 2024 m. pabaigoje mokytojų vidutinis darbo užmokestis (toliau – VDU) sudarytų 130 proc. šalies VDU. VDA duomenimis, mokytojų *bruto* VDU 2024 m. IV ketv. sudarė 3 035,3 eurų ir santykis su šalies bruto VDU pasiekė 130,7 proc.[9] Mokytojų ir kitų pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui didinti 2024 m. papildomai skirta 31 955 tūkst. eurų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų.

2024 m. pasiektas įsipareigojimas akademinių darbuotojų darbo užmokestį padidinti iki 150 proc. šalies VDU.[10] VDA duomenimis, valstybinių mokslo ir studijų institucijų (universitetų, mokslinių tyrimų institutų, kolegijų) darbuotojų bruto VDU 2024 m. IV ketv. sudarė 3 532,6 eurų ir santykis su šalies bruto VDU pasiekė 152,1 proc. 2024 m. akademinių ir neakademinių darbuotojų atlyginimams kelti papildomai skirta 85 500 tūkst. eurų.

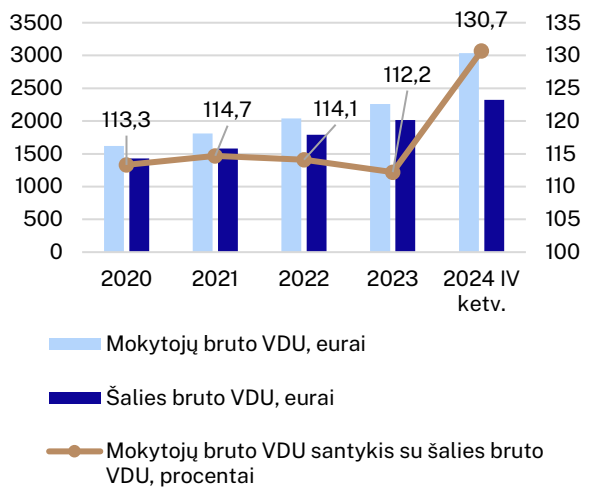

pav. 21 Mokytojų vidutinio darbo užmokesčio kitimo tendencijos 2020– 2024 m.[11]

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūros duomenys

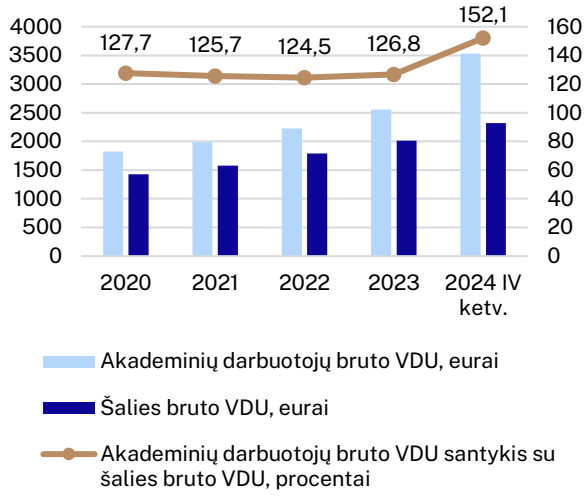

pav. 22 Viešojo sektoriaus mokslo ir studijų institucijų akademinių darbuotojų vidutinio darbo užmokesčio kitimo tendencijos 2020–2024 m[12]

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūros duomenys

[9] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[10] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[11] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[12] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Tikimasi, tiek tvarus darbo užmokesčio augimas po 2024 m., tiek kitos kompleksiškai įgyvendinamos priemonės, padės padidinti pedagogo profesijos patrauklumą (prasidėjus 2024–2025 mokslo metams iš viso trūko 353 mokytojų). Be to, kasmet, nors ir nežymiai, didėja 55 metų ir vyresnių mokyklų mokytojų dalis (2022 m. tokių mokytojų dalis sudarė 59,11 proc., 2023 m. – 59,74 proc., 2024 m. – 61,12 proc.).

Valstybės finansuojamų vietų skaičius profesinėse pedagogikos studijose padvigubėjo – nuo 200 vietų 2021 m. iki 422 vietų 2024–2025 m. m. Atitinkamai, padaugėjo ir įstojusiųjų į valstybės finansuojamas vietas skaičius: 2021–2022 m. m. įstojusiųjų buvo 194, o 2024–2025 m. m. pasiekė 335. Taigi nors ir nepasiekė valstybės keliamo lūkesčio, susidomėjimas profesija reikšmingai išaugo.

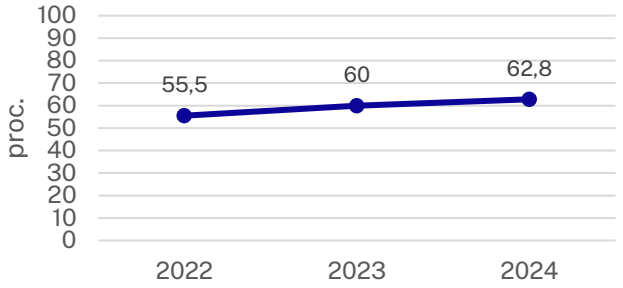

pav. 23 Pedagoginių studijų absolventų, dirbančių mokyklose po studijų praėjus 2 metams, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: VšĮ Vyriausybės strateginės analizės centras

Viena esminių priemonių tokiam augimui laikytina nuo 2022 m. skiriama 6,5 BSI (bazinė socialinė išmoka; 6,5 BSI 2025 m. yra lygu 455 Eur) prioritetinė parama įstojusiesiems į trūkstamas specializacijas, taip pat papildomai skiriama 11 BSI (2025 m. lygu 770 Eur) tikslinė išmoka pasirašiusiems įsidarbinimo mokytoju sutartį. Atitinkamai, stebimas ir pedagogikos absolventų, dirbančių mokyklose po studijų, dalies augimas.

Toliau buvo finansuojamos kito dalyko / kitos specializacijos įgijimo studijos (projektas „Tęsk: ateik, prisidėk, tobulėk“). 2023–2024 m. studijas pradėjo 412 asmenų (200 dalykinių, 212 pagalbos mokiniui). Populiariausios studijos: specialioji pedagogika – 109 asmenys, logopedija – 92, matematika – 55, prancūzų k. – 50. 2024 m. lapkritį studijas baigė jau 37 asmenys, dar 363 baigs 2025 m. vasarą. 2024 m. kito dalyko modulio / pedagoginės specializacijos studijas pradėjo 930 studentų (populiariausios ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogikos studijos, jas pasirinkto 205 asmenys; 131 pasirinko pradinio ugdymo pedagogikos studijas; 107 – logopedijos modulio studijas, 63 – matematikos modulio studijas).

Pastebima, kad Lietuvoje daugėja mokytojų, turinčių magistro laipsnį, kas signalizuoja potencialų ugdymo kokybės augimą. Šalyje daugėja mokytojų, mokančių kelis dalykus – atsižvelgiant į Lietuvoje vyraujančią pedagogų trūkumo problemą, ši tendencija vertintina teigiamai, nes ji padeda kompensuoti specialistų stoką.

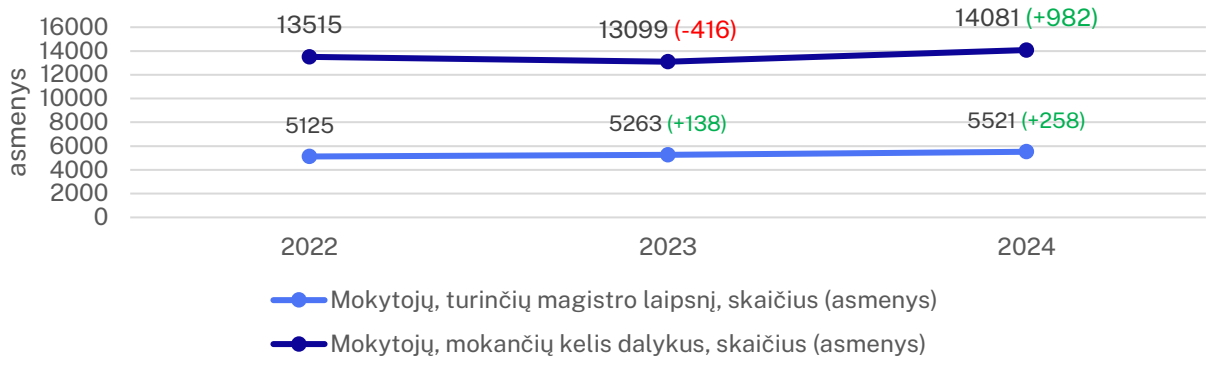

pav. 24 Mokytojų, turinčių magistro laipsnį, skaičius (asmenys) ir Mokytojų, mokančių kelis dalykus, skaičius (asmenys)

Duomenų šaltinis: Nacionalinė švietimo agentūra

Padidėjo negalią turinčių mokinių įtrauktis

2024 m. įsigaliojo Švietimo įstatymo nuostatos, švietimo sistemoje įtvirtinusios visuotinį įtraukties principą. Tai tapo reikšmingu žingsniu siekiant sisteminių pokyčių – mokykloms užtikrinama kvalifikuota pagalba, stiprinama švietimo pagalbos specialistų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema. Vienas iš praktinių įtraukties įgyvendinimo pavyzdžių – 57-iose mokyklose įsteigtos 103 atviros klasės, kuriose mokiniai, turintys didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokosi kartu su tipinės ridos mokiniais. Nuo 2025 m. rudens numatoma šių klasių plėtra, kasmet skiriant po 3,2 mln. eurų.

2024 m. 764-iose bendrojo ugdymo mokyklose negalią turintys mokiniai buvo ugdomi įtraukiuoju būdu bendrosiose klasėse (iš viso bendrojo ugdymo mokyklų 2023–2024 mokslo metais buvo 909, o 2024–2025 mokslo metais – 885). Iš viso 2024 m. 57,18 proc. visų negalią turinčių mokinių buvo ugdomi įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse) ir tai yra 2,38 proc. punkto daugiau nei 2022 m. Nuo 129 (2022 m.) iki 143 (2024 m.) padidėjo mokyklų skaičius, kuriose yra užtikrintas įėjimas ir judėjimas tarp aukštų judėjimo negalią turintiems asmenims.

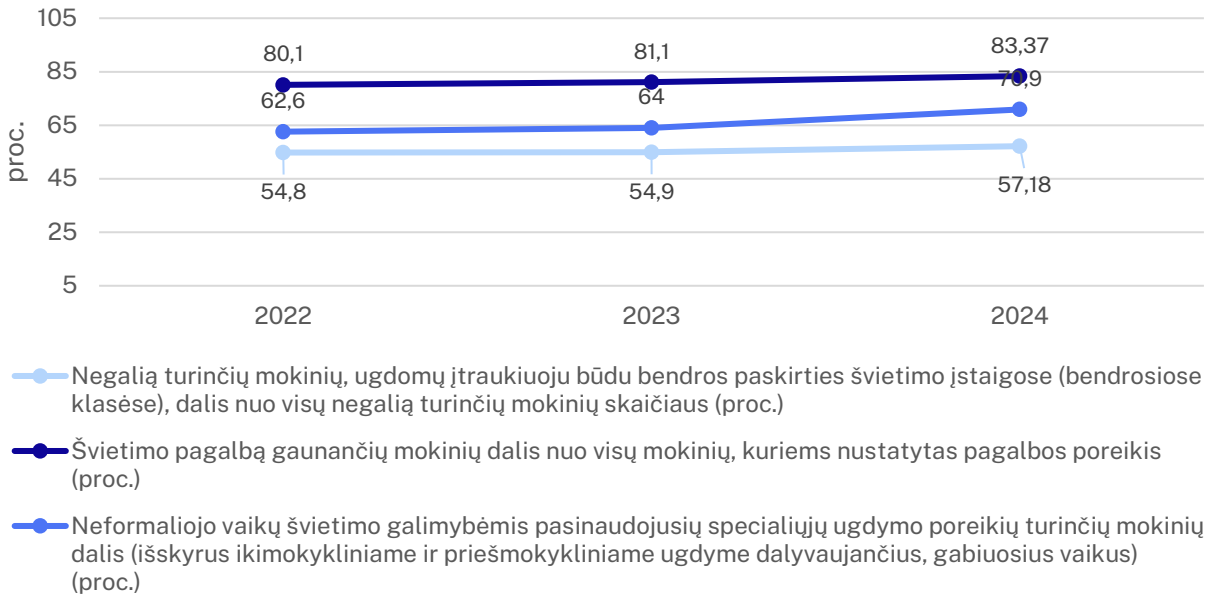

pav. 25 Įtraukiojo švietimo rodiklių kaita 2022–2024 metais

Duomenų šaltinis: Nacionalinė švietimo agentūra

Regioniniu lygmeniu devynios buvusios specialiosios mokyklos pertvarkytos į regioninius specialiojo ugdymo centrus, kurie teikia metodinę pagalbą įtraukties klausimais. Taip pat nuo 2023 m. veikia keturi nacionaliniai centrai, organizuojantys konsultacijas bei kvalifikacijos tobulinimo veiklas pedagogams (Lietuvos įtraukties švietime centras, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centras, Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras ir „Diemedžio“ ugdymo centras). Specialiosios pedagogikos studijos priskirtos prioritetinėms – studentams skiriamos tikslinės išmokos, o įstojusiųjų skaičius kasmet auga: nuo 84 (2022 m.) iki 257 (2024 m.).

Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetai vykdo nacionalines mokymų programas, stiprinančias pedagogų kompetencijas. Vytauto Didžiojo universitetas 2025 m. duomenimis turi 9 akredituotas nacionalines kvalifikacijos tobulinimo programas, kurias jau yra baigę 877 asmenys (2025 m. balandžio mėn. duomenimis mokosi 725 asmenys), įtraukiojo ugdymo programa viena populiariausių – ją jau baigė 215 asmenų, 2025 m. balandžio mėn. mokosi 173 asmenys. Tuo tarpu Vilniaus universitetas 2025 m. turi 13 akredituotų nacionalinių kvalifikacijos tobulinimo programų, kurias yra baigę 389 asmenys (2025 m. balandžio mėn. duomenimis mokosi 414 asmenų). Vilniaus universitetas turi dvi programas, nukreiptas į įtraukųjį ugdymą, t. y., „Įtraukiosios mokyklos kūrimo strategijos“ (ją jau baigė 214 asmenys, 2025 m. balandžio mėn. duomenimis mokosi 125 asmenys), bei „Įtraukusis meninis ugdymas“ (ją baigė 71 asmuo ir 48 asmenys mokosi), šios programos tarp kompetencijas besikeliančių pedagogų taipogi yra vienos populiariausių.

2024 m. atrinkta 50 mokyklų, kurios dalyvauja projekte „Įtrauktis: visiems ir kiekvienam“, o iki 2025 m. mokymuose planuoja dalyvauti apie 500 mokytojų.

2024 m. buvo pakeistas mokinių skaičiaus klasėse reglamentavimas – vienas mokinys, turintis didelių ar labai didelių poreikių, prilyginamas dviem. Tai leidžia formuoti

mažesnes klases. Supaprastintas ir švietimo pagalbos teikimo procesas – mokyklos gali pradėti teikti pagalbą nelaukdamos galutinio vertinimo.

2024 m. pabaigoje 21 savivaldybei skirta 11 mln. eurų koordinuotai švietimo pagalbai stiprinti. Taip pat pradėti įgyvendinti regionų pažangos projektai, kuriems iki 2027 m. numatytas 44,4 mln. eurų finansavimas, skirtas ugdymo aplinkos pritaikymui ir įtraukties plėtrai.

Didėja jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio, dalis

Pastaruosius keletą metų daugėjo jaunimo, kuris neturi vidurinio išsilavinimo ir šiuo metu nesimoko, dalis. 18–24 metų amžiaus grupėje šis rodiklis augo nuo 4,8 proc. 2022 m. iki 8,4 proc. 2024 m. Ypač ryški ši tendencija kaimo vietovėse: per pastaruosius tris metus neturinčio vidurinio išsilavinimo ir nesimokančio miesto jaunimo dalis padidėjo 2,9 proc. punkto (2024 m. pasiekė 6,4 proc., skirtumų tarp moterų ir vyrų nėra), tuo tarpu kaimo jaunimo dalis padidėjo 5,2 proc. punkto, ypatingai vyrų (2024 m. siekė net 16,2 proc., moterų – 7,4 proc.). Tai rodo būtinybę mažinti švietimo netolygumus tarp miesto ir kaimo. Jeigu šios tendencijos laikytųsi ir toliau, ilgalaikėje perspektyvoje tai gali didinti jaunimo nedarbą, socialinę atskirtį bei skatinti atotrūkio tarp regionų augimą.

Šiuo metu nėra aiškių, duomenimis pagrįstų atsakymų, kodėl pastarasis rodiklis blogėja – tai reikalauja papildomo dėmesio priežasčių paieškai ir išsamesnio tyrimo. Tarp svarstomų galimų veiksnių – galimi metodologiniai netikslumai, susiję su užsienio piliečiais (ukrainiečiais), bei perėjimas nuo mokinio krepšelio prie klasės krepšelio modelio, kuris galimai keičia švietimo įstaigų paskatas išlaikyti mokinius. Vis dėlto, šie veiksniai šiuo metu laikytini tik hipotezėmis ir neturi tvirto empirinio pagrindimo.

„Tūkstantmečio mokyklų“ programa – dėmesys ugdymo kokybei stiprinti

2024 metais įgavo pagreitį „Tūkstantmečio mokyklų“ (TŪM) programa – vis daugiau savivaldybių ėmėsi nuoseklių veiksmų, siekdamos pagerinti mokyklų ugdymo kokybę ir įgyvendinti Geros mokyklos koncepcijoje apibrėžtus principus. Investicijos buvo kryptingai nukreiptos į aktualiausias savivaldybių identifikuotas problemas, o didelis dėmesys skirtas bendradarbiavimo tarp mokyklų, savivaldybių ir kitų partnerių stiprinimui. Iki 2024 m. pabaigos prie programos buvo prisijungusios 58 savivaldybės, jos suskirstytos į du srautus – numatyta daugiau nei 225 mln. eurų investicijų (iš jų jau išmokėta 93,5 mln. eurų). Pirmajame sraute, kurį sudaro 22 savivaldybės ir 93 mokyklos, 2025 m. balandžio mėn. duomenimis, įgyvendinta daugiau nei 40 proc. suplanuotų veiklų, daugiausia – infrastruktūros atnaujinimo ir mokytojų kompetencijų stiprinimo srityse. Antrajame sraute, kurį sudaro 36 savivaldybės ir 177 mokyklos, metų pabaigoje jau buvo pradėta beveik pusė suplanuotų veiklų (2025 m. balandžio mėn. duomenimis, įgyvendinta beveik 17 proc. suplanuotų veiklų). Iš viso programoje dalyvauja 270 mokyklų, tinklaveikos būdu įtraukiamos ir kitos mokyklos. Programos įgyvendinimą koordinuoja apie 250 veiklų koordinatorių, kurie rūpinasi sklandžia pažangos planų eiga ir ugdymo kokybės gerinimu keturiose pagrindinėse srityse: lyderystėje, įtraukiajame ugdyme, kultūriniame ugdyme ir STEAM. Vienas svarbiausių metų pasiekimų – metodinės pagalbos stiprinimas: mokyklas pasiekė leidinys „Universalaus dizaino

mokymuisi gairės“, o viešojoje erdvėje startavo TŪM tinklalaidės, kuriose pristatomi švietimo pokyčiai ir dalijamasi savivaldybių patirtimis.

Projektas „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“ – švietimo inovacijų, pagrįstų skaitmeninėmis technologijomis, diegimas

2024 m. Nacionalinė švietimo agentūra su 23 valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis įgyvendino projektą „Skaitmeninė švietimo transformacija (EdTech)“, kuriuo buvo siekta skatinti skaitmeninių švietimo inovacijų diegimą. 514 pedagogų keturiose aukštosiose mokyklose (VU, KTU, VDU ir Vilniaus kolegijoje) baigė informatikos studijas, taip pat, pagal Europos Komisijos modelį DigCompEdu, buvo parengta pedagoginių darbuotojų skaitmeninių kompetencijų tobulinimo programa – pagal ją 2024 m. mokymus baigė 2470 pedagogų. Organizuoti mokymai dėstytojų skaitmeninėms kompetencijoms stiprinti, juos baigė 800 asmenų, studijų procese suskaitmeninta 1020 modulių. Lietuvos mokyklose išbandyti 50 inovatyvių skaitmeninių sprendimų, sukurtų Lietuvoje ir užsienyje, juos testavo daugiau kaip 370 mokyklų ir per 20 tūkst. mokinių. Sukurtas pamokų planavimo įrankis „Plan@“ – jis buvo išbandytas 92 mokytojų, vėliau pagal jų grįžtamąjį ryšį tobulintas ir paskelbtas svetainėje www.emokykla.lt. Sukurtos įvairios skaitmeninės mokymo priemonės – nuo vaizdo pamokų ir žaidimų iki interaktyvių modelių, testų bei vadovėlių – skirtos įvairiems dalykams ir mokinių amžiaus grupėms, taip pat pritaikytos naudoti lituanistinėse mokyklose užsienyje. Mokykloms perduoti 500, profesinėms mokykloms – 57, o aukštosioms – 200 hibridinės įrangos komplektų.

Geresnei reemigrantų ir užsieniečių integracijai į švietimo sistemą – nauja Lietuvių kalbos testavimo sistema

2024 m. pasistūmėta švietimo sistemą pritaikant lietuvių kilmės reemigrantų ir atvykusių užsieniečių integracijai. Reemigravusių mokinių ugdymo kokybei gerinti veikia ekspertinių mokyklų tinklas, kurį koordinuoja Vilniaus lietuvių namai – šios įstaigos 2024 m. suorganizavo 9 seminarus, iš jų 4 – mokykloms, dirbančioms su mokiniais iš Ukrainos. 2024 m. pradėtas įgyvendinti projektas „Kalbėkime Lietuvai“, kuriam skirta 2,19 mln. Eur, – kuriama kalbos testavimo sistema, orientuota į užsienio lietuvius, sugrįžusius asmenis ir užsieniečius, bei rengiamos metodinės priemonės skirtingo amžiaus ir kalbinių gebėjimų besimokantiesiems. Vykdomi oficialūs lietuvių kalbos mokėjimo testai vaikams ir suaugusiesiems. Visi išlaikiusieji gauna pažymėjimus lietuvių ir anglų kalbomis, nuo 2023 m. taip pat visiems testus laikiusiems išduodamos pažymos su rezultatais pagal kalbinės veiklos sritis (skaitymas, rašymas, klausymas, kalbėjimas), tai padeda tiksliai įvertinti kalbos lygį, tokiu būdu prisidedant prie sėkmingesnės integracijos į švietimo sistemą.

Nuosekliai stiprinama švietimo sistemos ir darbo rinkos sąveika

2024 m. pradėtas taikyti į rezultatus orientuotas skatinamasis aukštųjų mokyklų finansavimas – vertinamas studijų prieinamumas, tarptautiškumas, ryšys su verslu. Numatoma, kad iki 2026 m. ši vertinimo dedamoji sudarys 20 proc. viso bazinio finansavimo. Be to, valstybė finansuoja vietas skiriant prioritetą toms programoms, kurios rengia aukštos paklausos specialistus (medikus, pedagogus, IT, inžinerijos, slaugos ir kt. srityse), pasižymi gerais absolventų įsidarbinimo rodikliais.

2024 m. įgyvendinta valstybinių kolegijų tinklo konsolidacija, kurios tikslas – užtikrinti studijų kokybę bei stiprinti regioninį specialistų rengimą ir geriau orientuoti jį į darbo rinkos poreikius. Nuo 2024 m. liepos 1 d. Alytaus kolegija prijungta prie Kauno kolegijos, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija – prie Kauno technikos kolegijos (naujas pavadinimas Lietuvos inžinerijos kolegija), Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija – prie Vilniaus kolegijos; nuo 2024 m. spalio 1 d. Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla prijungta prie Vilniaus TECH, Marijampolės kolegija – prie Mykolo Romerio universiteto. Po valstybinių kolegijų tinklo pertvarkos valstybinių kolegijų tinklą sudaro 7 valstybinės kolegijos (buvo 12). Atitinkamai, kolegijoms skirtas finansavimas studijų programoms konsoliduoti, studijų ir mokslo veiklos kokybei gerinti, dėstytojų ir administracijos darbuotojų kompetencijoms stiprinti, funkcijoms ir procesams optimizuoti ir integruoti bei infrastruktūrai optimizuoti.

Profesinio mokymo sektoriuje, siekiant didesnio lankstumo, kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams, 2024 m. įgyvendinti reikšmingi pokyčiai . Vienas reikšmingiausių pokyčių – pakeista priėmimo į profesinio mokymo programas tvarka (nustatyti regioniniai valstybės finansuojamų vietų krepšeliai; mokyklos lygiu VF vietų planavimą vykdo profesinio mokymo įstaigų tarybos su socialiniais partneriais). Atnaujinta profesinio mokymo įstaigų išorinio vertinimo tvarka, kurioje nustatyti rezultatyvumo rodikliai – mokymosi sėkmė, įsidarbinimas pagal įgytą kvalifikaciją, tęstinis mokymasis. Atnaujinamos ir praktiniam įgyvendinimui pritaikomos 95 profesinio mokymo programos (2024 m. atnaujinta arba parengta nauja 31 formaliojo profesinio mokymosi programa). Skiriama reikšminga parama pameistrystei, stiprinama socialinių partnerių įtrauktis į mokymo turinio formavimą ir įgyvendinimą. Taip pat stiprinamas karjeros ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose – 9–12 klasių mokiniams sudarytos sąlygos rinktis ir lankyti profesinio mokymo modulius. Šios priemonės leidžia profesinį mokymą geriau adaptuoti prie sparčiai kintančios aplinkos, o mokiniams – įgyti praktinių įgūdžių dar prieš baigiant mokyklą, taip palengvinant perėjimą į darbo rinką ar tolimesnes studijas.

Pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklius vis dar reikšmingai atsiliekame nuo ES vidurkio

2024 m. startavo platforma www.kursuok.lt, suteikianti 18–65 m. dirbantiems asmenims galimybę kartą per 5 metus gauti iki 500 Eur valstybės finansavimą mokymuisi prioritetinėse srityse. Ypatingas dėmesys skiriamas skaitmeninių, kalbinių, pilietinių, verslumo ir mokymosi mokytis kompetencijoms. Užbaigus mokymus, išduodami skaitmeniniai pažymėjimai. Iki 2030 m. šiai sričiai numatyta skirti apie 66 mln. Eur ES lėšų, leisiančių daugiau nei 100 tūkst. žmonių dalyvauti programose. 2024 m. mokymus baigė 12 703 asmenys, iš jų net 6 746 – skaitmeninio raštingumo srityje.

Taip pat kuriamas nuotolinis suaugusiųjų karjeros orientavimo modelis, kuris nuo 2025 m. bus pasiekiamas per tą pačią platformą. Nuo 2024 m. rudens valstybė pirmą kartą finansuoja mokymus senjorams trečiojo amžiaus universitetuose – projektui iki 2028 m. skirta apie 2 mln. Eur.

Vis dėlto, pagal mokymosi visą gyvenimą rodiklius vis dar reikšmingai atsiliekame nuo ES vidurkio. Nors 2024 m. per paskutines 4 savaites besimokiusiųjų 25–64 m. asmenų

dalis viršijo planą (9,4 proc.) ir pasiekė 9,8 proc., tai yra mažėjimas, lyginant su 2023 m. (siekė 10,7 proc.) ir vis dar nesiekia ES vidurkio, kuris 2024 m. yra 13,3 proc.

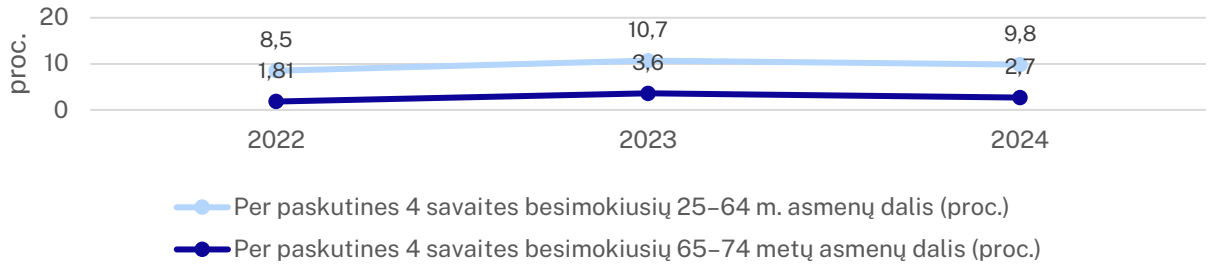

pav. 26 Mokymosi visą gyvenimą rodiklių kaita 2022–2024 metais

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra ir Eurostat

Remiantis Eurostat duomenimis, ES vidurkis 2023–2024 m. didėjo 0,5 proc. punkto. Šios amžiaus kategorijos besimokiusiųjų dalis be svyravimų trečius metus yra auganti ir Latvijoje bei Estijoje – Latvijoje 2024-aisiais besimokiusiųjų dalis buvo 11 proc., tuo tarpu Estijoje dukart daugiau ir siekė 23,3 proc. (Estijos rodiklis yra vienas didžiausių ES, sekantis iškart po Švedijos, Danijos, Suomijos ir Nyderlandų). 2023–2024 m. rodiklis mažėjo tik Švedijoje ir Lietuvoje, tačiau Švedijos rodiklis keturis kartus viršija Lietuvos ir yra didžiausias ES (2024 m. – 37,5 proc.), tuo tarpu Lietuvos rodiklis išlieka vienas prasčiausių ES.

Pasak Valstybės kontrolės 2023 m. pristatyto mokymosi visą gyvenimą vertinimo[13], nors Švietimo, mokslo ir sporto ministerija dar 2013 m. pradėjo kurti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą, pastaroji visuomenei iki šiol nėra patogi ir patraukli. Vertinime taip pat teigiama, kad daugeliui suaugusiųjų sudėtinga derinti mokymąsi su asmeniniu gyvenimu ir darbais, dažna kliūtimi tampa mokymų kaina. 2024 m. atliktos visuomenės apklausos rezultatai[14] rodo, kad Lietuvoje besimokančių visą gyvenimą dalis išlieka žema dėl kelių pagrindinių priežasčių. Pirmiausia, daug gyventojų (38,9 proc.) nejaučia poreikio mokytis – jiems trūksta vidinės motyvacijos. Antroji dažniausiai minima kliūtis – laiko stoka (34,4 proc.), ypač tarp darbingo amžiaus žmonių. Prie to prisideda ir tai, kad darbdaviai retai skatina darbuotojus kelti kvalifikaciją – tai daroma epizodiškai arba formaliai. Vyresni ir mažesnės kvalifikacijos asmenys mokosi rečiausiai, o kuo žemesnės kompetencijos, tuo silpnesnis noras keisti situaciją. Nors tik maža dalis (4,9 proc.) mini informacijos trūkumą, vertinama, kad gyventojai ne visada žino apie galimas mokymosi formas. Galiausiai, daliai žmonių mokymai atrodo per brangūs arba jie neranda sau tinkamų programų. Taigi, nors valstybė investicijomis, ypatingai startavus www.kursuok.lt, suteikia galimybę šalies žmonėms mokytis nemokamai, nenoro tai daryti priežastys dažniausiai susijusios su Lietuvos žmonių vidine motyvacija, taip pat ryškus darbo ir mokymosi derinimo iššūkis.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 3-iojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

[13] Valstybės kontrolė, Mokymosi visą gyvenimą vertinimas, 2023 m. vasario 2 d.
[14] Užimtumo tarnybos inicijuota „Vilmorus“ atlikta apklausa, prieiga internetu: https://uzt.lt/naujienos/8/ar-lietuviai-besimokanti-tauta:349

Subalansuoti bendrojo ugdymo mokyklų tinklą, užtikrinant teisę gauti kokybišką ugdymą(si), nepriklausomai nuo to, kokioje vietovėje mokinys gyvena

Tikslingai nukreipti išteklius kokybiškam pedagogų rengimui, dėmesį skiriant pedagoginės praktikos trukmei didinti ir trūkstamų specialybių mokytojams rengti

Įdiegti centralizuoto mokinių priėmimo į valstybines ir savivaldybių mokyklas, įgyvendinančias ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, sistemą

Sukurti skaitmeninius matematikos, lietuvių kalbos, gamtos mokslų, istorijos, geografijos ir užsienio kalbų dalykų užduočių modulius, skirtus 2–10 pagrindinių mokyklų ir I–II gimnazijų klasių mokiniams, turintiems didelį mokymosi potencialą

Parengti ir pradėti priėmimą į profesijos mokytojo kvalifikaciją suteikiančias mokymo programas, siekiant spręsti profesijos mokytojų trūkumą ir užtikrinti sistemingą rengimą

Pasiekti, kad mokytojo pareigybei skaičiuojamos valstybės biudžeto lėšos darbo užmokesčiui 2028 m. pabaigoje sudarytų ne mažiau kaip 170 proc. pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio, taip pat užtikrinti, kad valstybės biudžeto lėšos mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų, švietimo įstaigų vadovaujančių darbuotojų darbo užmokesčiui kasmet augtų ne mažiau kaip 5 proc. sparčiau už prognozuojamą kitų metų šalies vidutinio darbo užmokesčio augimą;

Tikslingai nukreipti išteklius kokybiškam pedagogų rengimui, dėmesį skiriant pedagoginės praktikos trukmei didinti ir trūkstamų specialybių mokytojams rengti

Parengti tarptautinių studentų pritraukimo modelį, skatinantį Lietuvos aukštojo mokslo žinomumo užsienyje didinimą, Lietuvoje studijuojančių užsieniečių kultūrinę, socialinę ir ekonominę integraciją, taip pat apimantį jiems taikomų migracijos procedūrų tobulinimą, siekiant užtikrinti kvalifikuotų specialistų rengimą prioritetiniuose sektoriuose

Sukurti dėstytojų didaktinių kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, atliepiančią tarptautinius aukštojo mokslo kokybės reikalavimus ir užtikrinančią nuolatinį dėstytojų profesinį tobulėjimą

3 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

892,66 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
158,83 mln. Eur	199,98 mln. Eur

IV. 4 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI TAUTINĮ IR PILIETINĮ TAPATUMĄ, DIDINTI KULTŪROS SKVARBĄ IR VISUOMENĖS KŪRYBINGUMĄ“

Vienas svarbiausių 2024 m. kultūros akcentų – šimtmečio Lietuvos dainų šventė

Šimtmečio Lietuvos dainų šventė „Kad giria žaliuotų“ – reikšmingas kultūrinis įvykis, sutelkęs tūkstančius dalyvių iš visos Lietuvos ir lietuvių bendruomenių užsienyje. Visuomenei pristatyta 14 šventės meninių programų, pritraukė 37 tūkst. dalyvių, o šventės žiūrovų skaičius siekė 250 tūkst. Tai ne tik kultūros šventė, puoselėjanti gilias tautinės muzikos, šokio ir papročių tradicijas, bet ir galinga tapatybės stiprinimo priemonė šiandienos pasaulyje.

Pasirengta M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių minėjimui nacionaliniu ir tarptautiniu mastu 2025 metais – finansuoti 15 pasirengimui skirtų projektų. Minint M. K. Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines, nuo 2025 m. sausio 1 d. Vilniaus oro uostas vadinamas „Tarptautiniu Vilniaus Čiurlionio oro uostu“.

Taip pat paminėtina, kad 2024 m. pradėtas įgyvendinti nacionaliniu mastu svarbus kultūrinis investicinis projektas – įsteigta viešoji įstaiga Nacionalinė koncertų salė, išrinktas Nacionalinės koncertų salės statytojas, pasirašyta projekto įgyvendinimo sutartis. Bendra projekto vertė sudaro 121,25 mln. eurų, iš kurių valstybės biudžeto lėšos per visą projekto įgyvendinimo laikotarpį sudarys 98,85 mln. eurų. 2024 metams skirtas valstybės biudžeto finansavimas – 11,2 mln. eurų. Nacionalinė koncertų salė turėtų būti pastatyta iki 2030 m.

2024 m. birželį priimtas kultūros bendruomenės ilgai lauktas LR Kultūros politikos pagrindų įstatymas, kurio nuostatose kultūra įtvirtinta kaip valstybės horizontali vertybė, padedanti spręsti ir kitų sektorių problemas bei iššūkius.

2024 m. visuomenei atverti nacionaliniu mastu svarbūs modernizuoti muziejai, koncertų, teatrų salės bei aktualizuoti kultūros paveldo objektai

2024 m. buvo baigti įgyvendinti net 9 ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšomis finansuoti kultūros įstaigų modernizavimo projektai ir atnaujintos erdvės atvertos visuomenei, tarp jų – Vilniaus kongresų rūmų (dabar vadinamas LVSO koncertų sale), Kauno valstybinio lėlių teatro, Klaipėdos Valstybinio muzikinio teatro, Kauno IX forto muziejaus ir kt. 2024 m. baigtų modernizuoti projektų bendra vertė siekė 75,69 mln. eurų. Papildomai baigti 6 savivaldybių kultūros įstaigų modernizavimo projektai, tarp jų – Energetikos ir technikos muziejaus paslaugų išplėtimas, Lietuvos etnokosmologijos muziejaus paslaugų plėtra ir kt., kurių bendra vertė siekė 13,09 mln. eurų. Naujai pradėti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. K. Čiurlionio namų muziejaus Druskininkuose, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Mykolo Žilinsko dailės galerijos pastato Kaune ir dar dviejų objektų modernizavimo projektai, kuriems patvirtintas 40,76 mln. eurų finansavimas.

Atskirai paminėtinas praėjusiais metais atidarytas Stasio Eidrigevičiaus menų centras Panevėžyje „Stasys Museum“, kuris tapo naujuoju šiuolaikiško Panevėžio simboliu ir traukos centru. Tai beveik 4 tūkst. kv. m. ploto naujasis menų centras, kuris iškilo,

rekonstravus šioje vietoje stovėjusį kino centro „Garsas“ pastatą. Stasys Eidrigevičius savo gimtajam miestui padovanojo beveik tūkstantį kūrinių, kurie sudarė muziejaus atidarymui skirtą ekspoziciją. Projekto įgyvendinimas užtruko aštuonerius metus, vertė siekia beveik 9,4 mln. Eurų. Per pirmus tris mėnesius nuo muziejaus atidarymo jį aplankė beveik 40 000 lankytojų, 53 proc. iš jų – panevėžiečiai, 47 proc. – lankytojai iš kitur.

2024 m. po trejus metus trukusios rekonstrukcijos lankytojams duris atvėrė viena svarbiausių šiuolaikinio meno institucijų Šiaurės Europoje – Šiuolaikinio meno centras. Rudenį jame jau įvyko Baltijos trienalė – viena svarbiausių tarptautinių šiuolaikinio meno parodų Šiaurės Europoje. Šiuolaikinio meno centras taip pat pabaigė 5 metus trukusį vieno vertingiausių Lietuvos baroko rūmų - Sapiegų rūmų rekonstrukcijos projektą. Taip pat buvo baigti ir kiti reikšmingi kultūros paveldo aktualizavimo projektai – visuomenės poreikiams pritaikyta Užutrakio dvaro sodyba, Trijų Kryžių kalno, Kauno kino centras „Romuva“ ir kt. Iš viso baigti 24 kultūros paveldo aktualizavimo projektai, kurių vertė 64,77 mln. eurų.

Naujose erdvėse pristatomi profesionaliojo meno kūriniai, kultūrinės vertybės pritraukė didelį lankytojų skaičių. Bendras šalyje profesionaliojo meno įstaigų (nacionalinių ir valstybinių teatrų ir koncertinių įstaigų, neįskaitant savivaldybių) ir muziejų lankytojų skaičius 2024 m., lyginant su 2023 m., išaugo. Bibliotekų lankytojų skaičius 2024 m. siekė daugiau nei 15,3 mln., tačiau dėl atnaujintos duomenų šiam rodikliui rinkimo metodikos (išvengiant dubliavimosi), 2024 m. duomenų palyginimas su ankstesnių metų statistiniais rodikliais yra netikslingas.

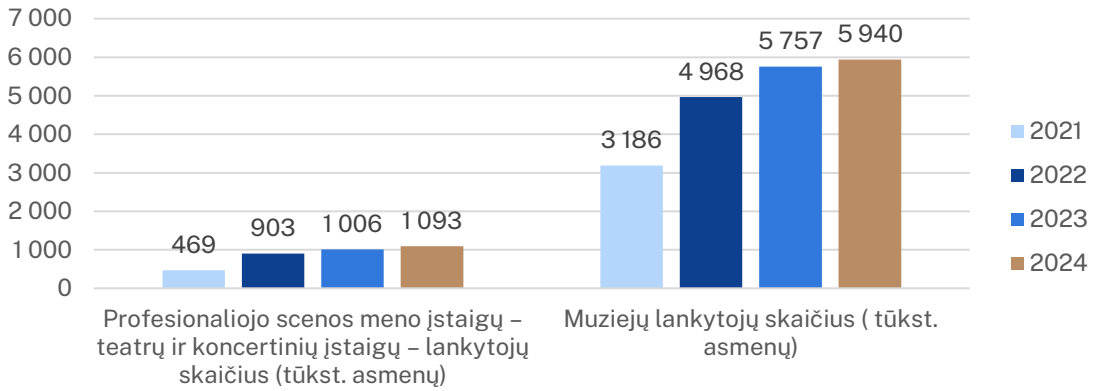

pav. 27 Profesionaliojo scenos meno įstaigų ir muziejų lankytojų skaičius 2021-2024 m.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Profesionalaus ir mėgėjų meno sklaidai, gyventojų kūrybinei raiškai, ypatingai regionuose, galimybes sukuria kultūros centrų veikla. 2024 m. vykdyti muziejų bei scenos menų mobilumo regionuose projektai, o šių projektų metu rodytus spektaklius, koncertus, kitus renginius turėjo galimybę aplankyti daugiau nei 35 tūkst. lankytojų. Bendrai, Lietuvos nacionalinio kultūros centro duomenimis, kultūros centro lankytojų skaičius 2024 m. siekė daugiau nei 10 mln.

Gyventojų dalyvavimo kultūrinėse veiklose bei prisidėjimo prie kultūros plėtros skatinimui 2024 m. skirtas 41 482 tūkst. eurų, iš jų 16 622,8 tūkst. eurų investuota į aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimo

veiklas, kuriomis siekta mažinti kultūrinę atskirtį Lietuvos regionuose, kultūrinių paslaugų kūrimą ir tolygią sklaidą tikslinėms gyventojų grupėms, infrastruktūros pritaikymą. 2024 m. įgyvendinti muziejų ir scenos menų mobilumo projektai, didintas regiono gyventojų aprūpinimas informacijos ištekliais, vykdyti įvairūs edukacinių kultūros ir meno paslaugų užsiėmimai.

Taip pat išaugo ir pačių įstaigų uždirbtos pajamos – dėl kultūrinių paslaugų paklausos augimo, bilietų kainodaros pokyčių, taip pat įstaigų po rekonstrukcijų atsidarymo lankytojams. 2024 m. nacionalinių ir valstybinių kultūros įstaigų uždirbtos pajamos išskirtinai išaugo ir viršijo praėjusių metų uždirbtas pajamas net 26,7 proc., arba 7,2 mln. eurų – 2024 m. uždirbtos pajamos siekė 34,2 mln. eurų, kai 2023 m. – beveik 27 mln. eurų, o 2022 m. – beveik 23 mln. Eurų.

2024 m. buvo pradėta įgyvendinti ES investicijomis finansuojama Kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) akceleravimo programa, kurios metu KKI organizacijoms bus organizuojami mokymai, konsultacijos ir kūrybinės dirbtuvės bei tinklaveika verslumo, veiklos efektyvumo, socialinio poveikio, eksporto, e-komercijos, ArtTech ir žiedinės ekonomikos temomis.

Pradėta kurti tvari kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sistema, orientuota į kultūros paslaugų kokybinius pokyčius ir užtikrinanti vienodas galimybes viso viešojo, nevyriausybinio bei privataus kultūros sektoriaus darbuotojams tobulinti savo kvalifikaciją. Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo procesą koordinuoja ir užtikrina keturi kompetencijų centrai pagal skirtingus kultūros sektorius (bibliotekų, muziejų, kultūros centrų ir archyvų). Siekiant užtikrinti kryptingą kompetencijų tobulinimą, identifikuotos aktualiausios kompetencijos, paruošti jų aprašai bei sudarytos mokymosi programos. Efektyviam mokymosi procesui organizuoti sukurta mokymosi platforma „Kompetencijų biblioteka“, kuri šiuo metu turi beveik 10 tūkst. vartotojų, įskaitant savivaldybių kultūros įstaigų darbuotojus. Kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo projektams 2023-2024 m. skirta ir panaudota – 1,6 mln. eurų.

Didinamas kultūros paslaugų prieinamumas asmenims su negalia, stiprinama kultūros sąveika su sveikatos, švietimo sritimis

2024 m. išleisti 493 pavadinimų prieinamo formato leidiniai – grožinės literatūros kūriniai garsiniu formatu ir Brailio raštu, savišvietai bei mokymuisi skirti informacijos ištekliai. Elektroninių leidinių valdymo informacinės sistemos ELVIS registruotų tikslinių vartotojų skaičius 2024 m. išaugo 150 proc., perskaitytų leidinių skaičius padidėjo 83 proc2024 m. vykdant trimetę programą „Muziejai žmogaus gerovei“, įgyvendinti 7 nacionalinių, valstybinių ir savivaldybių muziejų projektai, kuriuos įgyvendinus yra sudarytos galimybės asmenims su negalia naudotis muziejų paslaugomis bei visavertiškai dalyvauti kultūroje Projektams finansuoti buvo skirta 228 tūkst. Eur.

Įgyvendinamas jungtinis Kultūros ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos projektas „Socialinis receptas“, kuriame dalyvavo 3142 senatvės pensijos amžiaus sulaukę asmenys.

Stiprinant švietimo ir kultūros sąveiką, skatinant vaikų įtraukimą į kultūros veiklas, toliau įgyvendinama dar 2018 m. pradėta kultūros paso programa. Paskutiniais metais gana reikšmingai išaugo kultūros paslaugų teikėjų skaičius (929 – 2022 m., 1290 – 2023 m., 1596 – 2024 m.), kas rodo, kad siūlomų paslaugų įvairovė didėja. Taip pat reikšmingai išaugo ir paslaugų gavėjų pasitenkinimas paslaugomis – net 98 proc. paslaugos gavėjų paslaugas įvertino 9 arba 10 balų (2023 m. – 80 proc.)[15]. Tačiau bendras suteiktų paslaugų skaičius mažėja – 2024 m. siekė 24600 (sumažėjo beveik 1,4 tūkst.). Visgi kultūros paso veiklose 2024 m. iš viso dalyvavusių moksleivių skaičius siekė 301 450 (87 proc. visų šalies moksleivių skaičiaus). 2024 m. Kultūros paso paslaugoms skirti 4 000, tūkst. eurų.

Kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokestis auga, tačiau vis dar reikšmingai atsilieka nuo šalies vidutinio darbo užmokesčio

Bendras šalies kultūros ir meno darbuotojų VDU (bruto) pastaraisiais metais ženkliai didėjo – 2024 m. siekė 1844,2 eurų, t. y. 63 proc. daugiau nei 2020 m., kai siekė 1132,6 eurus. Kultūros srities darbuotojų didinimui 2024 m. valstybės biudžete papildomai buvo skirta 25 mln. eurų, iš kurių 2,8 mln. – įgyvendinant horizontalius sprendimus, bendrai didinančius visų viešojo sektoriaus darbuotojų pajamas. Patvirtintame 2025 m. biudžete kultūros darbuotojų darbo užmokesčio didinimui numatyta mažesnė suma – 15,5 mln. eurų.

Nors kultūros darbuotojų VDU auga ir tam buvo skirtos nemažos finansinės lėšos, tačiau jo augimo tempas buvo tik nežymiai didesnis už bendrą šalies VDU augimo tempą – 2023 m. buvo didesnis 3 proc. punktais, o 2024 m. – tik 1 proc. punktu. Todėl vis dar reikšmingai atsilieka nuo šalies VDU ir vejasi labai nedideliu tempu – 2023 m. kultūros sektoriaus darbuotojų VDU siekė 82,1 proc. šalies VDU, i 2024 m. – 82,9 proc.

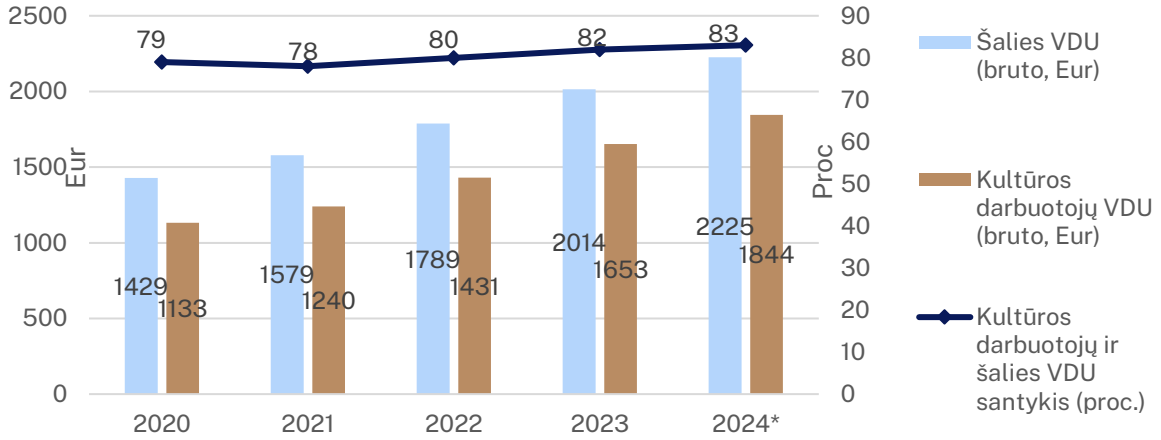

pav. 28 Kultūros darbuotojų ir šalies VDU

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra. 2024 * – rodiklio faktinė reikšmė apskaičiuota remiantis 2024 m. III ketv. VDU duomenimis (metiniai duomenys dar nėra paskelbti)

Lietuvos kūrėjai vis labiau pripažįstami tarptautiniu mastu

[15] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Skaičiuojant nuo 2019 m. iki 2024 m. pab., Lietuvos kūrėjai ir organizacijos iš viso yra gavusios 9 svarbiausius apdovanojimus kultūros srityje, net 4 iš jų gauti 2024 m. ir visi priklauso kino kūrėjams. Paminėtina, kad 2024 m. Lokarno kino festivalyje buvo apdovanoti net du Lietuvos kūrėjų filmai – Saulės Bliuvaitės „Akiplėša“ ir Lauryno Bareišos „Sesės“.

Svarbus ir tarptautinės reikšmės sulaukęs Lietuvos sezonas Prancūzijoje tema „Kitas tas pats“, kurio renginiai pasiekė beveik 1 mln. lankytojų. Per 92 dienas trukusį sezoną įgyvendinta 150 partnerysčių projektų, 650 renginių 80-yje Prancūzijos miestų, kuriuose dalyvavo daugiau nei pusantro tūkstančio Lietuvos menininkų ir kultūros srities profesionalų. Skaičiuojama, kad bendra komunikacijos priemonėmis pasiekta auditorija viršijo 35 mln. kontaktų.

Tarptautinius ryšius palietė ir pernai įgyvendinta Lietuvos kultūros instituto pertvarka – kultūros atašė tinklas integruotas į instituto veiklą, taip siekiant efektyvesnės ir sklandesnės nacionalinės kultūros sklaidos užsienyje politikos įgyvendinimo. Kultūros atašė funkcijos Lietuvos kultūros institutui iš Kultūros ministerijos buvo perduotos nuo 2025 m. sausio 1 d.

Lietuva prisijungė prie Europos Komisijos įkurto Kalbos technologijų aljanso (ALT-EDIC), kurio pagrindinis tikslas – apsaugoti ir stiprinti Europos kultūros ir kalbų paveldą naujoviškoje, konkurencingoje, etinėje ir suverenioje dirbtinio intelekto ekosistemoje.

Lietuva 2024 m. olimpinėse žaidynėse užėmė net 18 vietą pasaulyje pagal medalių ir gyventojų skaičiaus santykį

Pasididžiavimą šalimi, pilietinę ir tautinę tapatybę stiprina ir svarbūs sporto srities pasiekimai. 2024 m. olimpinėse žaidynėse iškovoti 4 medaliai (po 2 antros ir trečios vietų, t. y. daugiausia medalių nuo 2016 m.), pasaulio čempionatuose – 2 medaliai (po 1 antros ir trečios vietų), Europos čempionatuose – net 12 medalių (1 pirmos vietos, 5 – antros, 6 – trečios). Iš viso – 18 medalių. Paralimpinėse žaidynėse, paralimpinių, kurčiųjų žaidynių programų sporto šakų ir rungčių pasaulio ir Europos suaugusiųjų čempionatuose – 12 medalių. Siekiant ugdyti profesionalius sportininkus nuo mažumės, 2024 m. pakeistas Sporto įstatymas, sukuriant galimybes bendrojo ugdymo mokyklos steigti atskiras klases mokiniams, kurie yra sportininkai, mokytis ir sportuoti. Taip pat sudarytos sąlygos aukšto meistriškumo sportininkų dvikryptei karjerai, numatant galimybę atleisti aukšto meistriškumo nuo paskolos už studijas grąžinimo.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 4-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Pradėti rengti Nacionalinę kultūros darbotvarkę, įtvirtinant kultūros dėmenį visose valstybės politikos srityse.

Įgyvendinti M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu veiklas Lietuvoje ir užsienyje

Parengti kultūros paveldo vertybių apsaugos ir parengimo galimoms grėsmėms algoritmus ekstremaliųjų situacijų ir krizių, mobilizacijos metu, kuriuos patvirtinti

numatoma 2026 m. pradžioje. Ypatingą dėmesį skirti tarptautinius saugojimo standartus atitinkančių centralizuotų muziejinių vertybių saugyklų kūrimui.

Pradėti peržiūrėti rėmimo ir mecenatystės mechanizmus, siekiant pritraukti alternatyvius kultūros finansavimo šaltinius.

KKI kompetencijų centre analizuoti kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) sektoriaus subjektus dėl trūkstamų specifinių paslaugų ir paskatų, teikti rekomendacijas ir konsultacijas „vieno langelio“ principu.

Pradėti universalios neteisėtos informacijos blokavimo priemonių sistemos kūrimą, kurios įgyvendinimas numatomas 2026 m. viduryje

Sudaryti lygias galimybes sportininkams rengti ir dalyvauti olimpinėse, paralimpinėse ir kurčiųjų žaidynėse, nustatant vienodą finansavimo tvarką asmenų su negalia sporto organizacijoms ir sporto šakų federacijoms

4 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

306,65 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
27,64 mln. Eur	91,46 mln. Eur

V. 5 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „GERINTI TRANSPORTO, ENERGETINĮ IR SKAITMENINĮ VIDINĮ IR IŠORINĮ JUNGLUMĄ“

Lietuvos transporto paslaugų eksportas auga ir toliau sudaro didžiausią paslaugų eksporto dalį

Lietuvos banko duomenimis, 2024 m. ketvirtąjį ketvirtį transporto paslaugų eksportas pasiekė 2 682,33 mln. eurų ir buvo 192,0 mln. eurų didesnis, palyginti su 2023 m. atitinkamu laikotarpiu. Atitinkamai transporto paslaugos 2024 m. ketvirtąjį ketvirtį sudarė didžiausią viso paslaugų eksporto dalį – net 44,9 proc. Didžiausią Lietuvos transporto paslaugų dalį (76 proc.) sudaro eksportas į ES šalis. Pagrindinė Lietuvos paslaugų eksporto, o kartu ir transporto paslaugų eksporto partnerė ir toliau išlieka Vokietija – 2024 m. ketvirtąjį ketvirtį transporto paslaugų eksportas į Vokietiją sudarė 19,3 proc. viso transporto paslaugų eksporto.

Lietuvos užimama centrinė pozicija tarp Vakarų Europos ir Šiaurės šalių turėjo didelę įtaką transporto paslaugų eksporto plėtrai. Didėjant ES rinkos svarbai, Lietuvos transporto įmonės didino investicijas į transporto priemonių parką, sugebėjo pasinaudoti dėl augančios tarptautinės prekybos išaugusia transporto paslaugų paklausa. Prie veiklos rezultatų prisideda ir tai, kad įmonėms pavyko surasti naujų prekybos partnerių Vakarų šalių rinkose. Taip pat sudarytos vienodos konkurencinės (važiavimo) sąlygos Lietuvos vežėjams – sukurta skaidri ir atvira derybų sistema, užtikrinanti su valstybės institucijomis ir Lietuvos vežėjams atstovaujančiomis asociacijomis suderintos pozicijos laikymąsi. Pakeista Lietuvos ir trečiųjų šalių atstovų dvišalių derybų dėl kelionės leidimų kvotų nustatymo ir apsikeitimo jomis sistema.

Pabaigta reikšmingų darbų modernizuojant tarptautinį transporto koridorių „Via Baltica“

2024 m. buvo baigtas modernizuoti techniškai sudėtingiausias „Via Baltica“ kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožas (I ruožas) nuo Pietarių iki Skardupių k. (56,83–72,50 km), kurio ilgis – 16 km. Modernizavimo darbai, kurių metu kelio atkarpoje įrengta plati naujų kelio statinių infrastruktūra (pastatyti 5 viadukai, 4 tiltai, 3 tuneliniai pravažiavimai, 10 žiedinių sankryžų, 45 km jungiamųjų kelių, didžiausia bei kol kas moderniausia Lietuvoje poilsio ir automobilių stovėjimo aikštelė), atlikti vos per 16 mėnesių. 2024 m. taip pat pradėtas rekonstruoti paskutinis kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai ruožas (IV) iki Lietuvos ir Lenkijos valstybių sienos (85,00–97,06 km). Magistralinis kelias A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai yra svarbi tarptautinio tranzitinio eismo jungtis, projekto įgyvendinimas suteiks didelę naudą ne tik vietiniam, bet tarptautiniam tranzitiniam eismui, kartu ir kariniam mobilumui. Rekonstravus šį magistralinį kelią kartu su kitais pagrindinio transeuropinio transporto tinklo (toliau – TEN-T) kelių tinklo keliais, Lietuva įvykdys ES keliamą tikslą, kad iki 2030 m. Lietuvos pagrindinis TEN-T kelių tinklas atitiktų ES reikalavimus.

„Rail Baltica“ projekto techninis progresas, tiesiant geležinkelio liniją, siekia 5,6 proc.

2024 m. pagrindiniai „Rail Baltica“ projekto įgyvendinimo darbai vyko „Rail Baltica“ geležinkelio linijos ruože nuo Kauno iki Latvijos sienos: statoma 46,3 km 1 435 mm standarto geležinkelio linijos ruože Kaunas (Palemonas)–Panevėžys iš 114,5 km, Panevėžys–Lietuvos ir Latvijos valstybės siena ruože [54 km] vyko projektavimo darbai, baigtas Panevėžio mazgo teritorijų planavimas, pradėti žemės išpirkimo visuomenės poreikiams viešieji pirkimai. Kaunas–Lietuvos ir Lenkijos siena ruože [99,2 km] baigta teritorijų planavimo procedūra, vykdomos žemės išpirkimo procedūros ir projektavimo paslaugų viešieji pirkimai.

Planuojama, kad per 2025 m. „Rail Baltica“ projekto techninis progresas, statant geležinkelio liniją, turėtų beveik padvigubėti, palyginti su 2024 m., ir pasiekti 10,5 proc.

Valstybinės reikšmės kelių kokybė prastėja

Bene svarbiausias valstybinės reikšmės kelių kokybės rodiklis – kelio dangos būklės indeksas (toliau – DBI). 2024 m., išankstiniais duomenimis, valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio DBI leistinų ribų, dalis, palyginti su 2023 m., padidėjo net 5,97 proc. punkto ir pasiekė 42,13 proc. Tai yra didžiausia valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio DBI leistinų ribų, dalis nuo 2021 m.

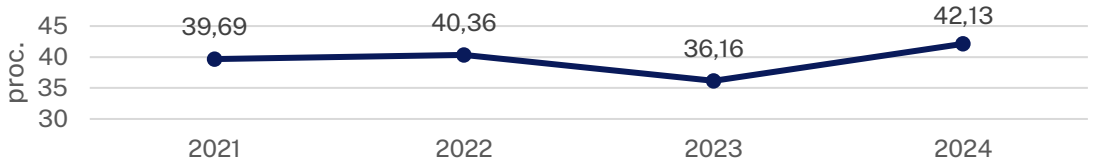

pav. 29 Valstybinės reikšmės (krašto) kelių, neatitinkančių suminio kelio dangos būklės indekso (DBI) leistinų ribų, dalis (procentai)[16]

Duomenų šaltinis: AB „Via Lietuva“ duomenys

Rodiklio reikšmę lėmė blogėjanti kelių būklė ir nepakankamas finansavimas jai gerinti. 2024 m., įskaitant laikiną solidarumo įnašą (143 533 tūkst. eurų), susisiekimo kelių transportu gerinimui, infrastruktūros tobulinimui, plėtrai, taisymui ir priežiūrai, taip pat eismo saugos ir aplinkos apsaugos priemonių diegimui bei švietėjiškai saugaus eismo veiklai vykdyti panaudota 716 041,8 tūkst. eurų. Prognozuojama, kad ir toliau esant nepakankamam finansavimui, tokių kelių dalis 2025 m. gali didėti ir sudaryti 42,63 proc.

Daugiausia eismo įvykiuose žmonės žūsta vairuotojams nepasirinkus saugaus greičio ar viršijus leistiną

2024 m. eismo įvykiuose žuvo 37 žmonėmis mažiau (123 eismo dalyviai), palyginti su 2023 m. (160 eismo dalyvių). Nors įgyvendinant saugaus eismo užtikrinimo priemones kiekvienais metais siekiama, kad šis skaičius mažėtų, tačiau dėl daugelio priežasčių žuvusiųjų keliuose skaičius išlieka aukštas.

[16] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

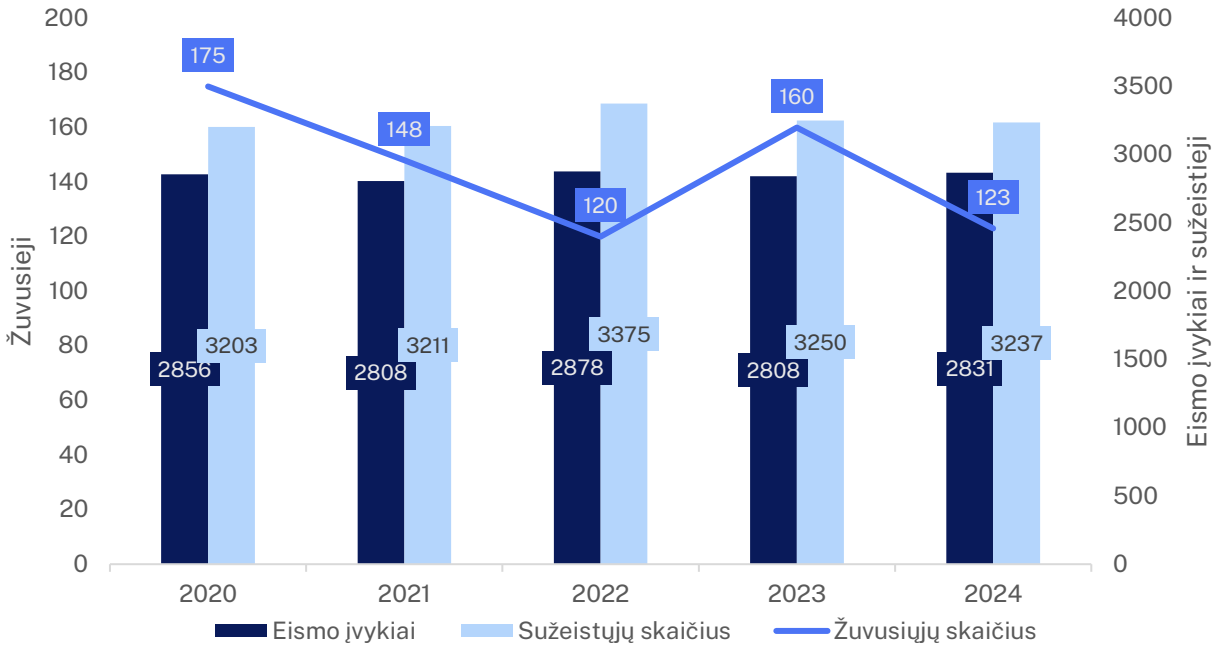

pav. 30 Avarijų, sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičiaus keliuose dinamika, vnt.

Duomenų šaltinis: Susisiekimo ministerija

Eismo įvykių, kuriuose žuvo ar buvo sužeisti žmonės, 2024 m. (2 831) buvo daugiau nei 2023 m. (2 808), bet mažiau nei 2022 m. (2 878).

VšĮ Transporto kompetencijų agentūros duomenimis, 2024 m. 37 proc. visų žuvusiųjų buvo automobilių vairuotojai (45 žuvusieji), 27 proc. – pėstieji (33 žuvusieji), 13 proc. – motociklų vairuotojai (16 žuvusiųjų), ir 23 proc. žuvusiųjų sudarė kiti eismo dalyviai (keleiviai, dviratininkai) (29 žuvusieji). Dėl vairuotojų kaltės žuvo net 87 proc. visų žuvusiųjų (107 žuvusieji). Pagrindinė priežastis – pasirinktas nesaugus greitis ar leistino greičio viršijimas, saugaus eismo taisyklių nesilaikymas (reikalavimo duoti kelią nesilaikymas, pėsčiųjų nepraleidimas pėsčiųjų perėjimuose, įvažiavimas į priešpriešinę eismo juostą, lenkimo taisyklių pažeidimai ir kt.). Pagal šalies regionus didžiausia pažanga pasiekta Tauragės ir Šiaulių apskrityse – čia žuvusiųjų keliuose atitinkamai sumažėjo apie 70 ir 40 proc. Situacija pablogėjo Klaipėdos ir Telšių apskrityse – atitinkamai žuvusiųjų skaičius padidėjo 20 ir 33 proc.

Eismo įvykių, kuriuose dėl neblaivių ir (ar) apsvaigusių nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojų kaltės žuvo ar buvo sužeisti žmonės, skaičius 2024 m. iš esmės liko nepakitęs kaip 2023 m. (atitinkamai – 164 ir 162). Tačiau eismo įvykiuose, kuriuos sukėlė neblaivūs ir (ar) apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vairuotojai, žuvusiųjų skaičius 2024 m. sumažėjo daugiau nei dvigubai, palyginti su 2023 m. (2024 m. – 6 žuvę asmenys, 2023 m. – 14 asmenų). Galima daryti prielaidą, kad šiai tendencijai įtakos galėjo turėti Susisiekimo ministerijos kartu su AB „Via Lietuva“, kitais socialiniais partneriais kiekvienais metais įgyvendinamos aktyvios ir didelės apimties socialinės reklamos bei švietėjiška veikla.

Transporto rūšių diversifikacija keleiviams ir kroviniams pervežti vyksta lėtai

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. visomis transporto rūšimis vežta 345,9 mln. keleivių, arba 16,5 mln. keleivių (5,0 proc.) daugiau nei faktiškai buvo vežta 2023 m. (329,4 mln. keleivių). Vidutiniškai apie 5 proc. keleivių vežama oro, geležinkelių ir vandens transportu, o apie 95 proc. keleivių – kelių transportu.

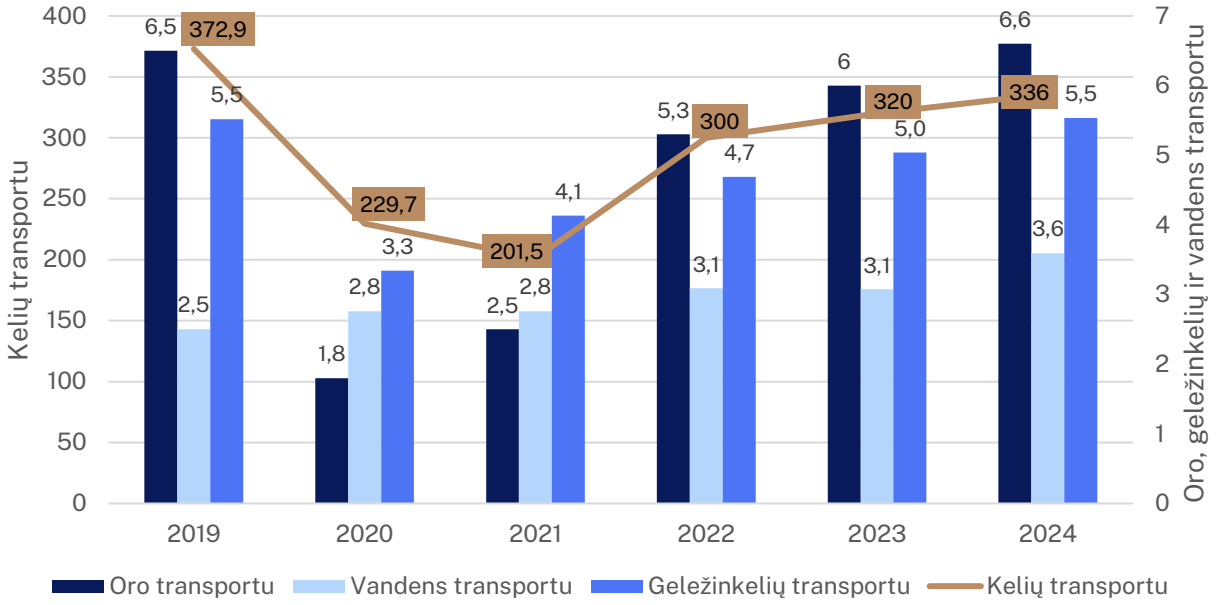

pav. 31 Keleivių vežimo pagal transporto rūšis dinamika, mln. keleivių

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra, Susisiekimo ministerija

Džiugina, kad keliavimą geležinkelių transportu 2024 m. pasirinko 5,5 mln. keleivių arba 9,1 proc. daugiau nei 2023 m. Tačiau įvertinant, kad keleivių vežimo geležinkelių transportu spartesnis apimčių didėjimas labiau prisidėtų ir prie klimato kaitos tikslų įgyvendinimo, didelis dėmesys ir toliau bus skiriamas pasiteisinusių priemonių ir praktikų įgyvendinimui ir plėtrai. Teigiamos įtakos keliaujančiųjų skaičiaus augimui turi kasmet tobulinamas ir atnaujinamas keleivių poreikius atitinkantis tvarkaraštis, vykdomos tikslinės rinkodaros kampanijos, bilietų pardavimo kanalų plėtra, riedmenų parko atnaujinimas ir kitos priemonės, didinančios keliavimo traukiniais patrauklumą bei skatinančios tvarų judumą. Įdiegus naują traukinių bilietų pardavimo sistemą (angl. „Smart Ticketing“), 2024 m. pabaigoje keleiviams pradėti siūlyti dinaminės kainodaros principu pagrįsti bilietų pardavimai. Tai įgalina individualizuoti kelionių pasiūlymus, kurti tikslines auditorijos grupes, taikyti bilietų kainas, atsižvelgiant į traukinių prieinamumą, laiką, sezoną ir kitus pasirinktus parametrus. Taip pat nuo 2024 m. antrojo pusmečio keleiviai turi galimybę įsigyti bilietus ir bilietų pardavimo automatuose (bilietomatai).

Skatinant daugiarūšio transporto naudojimą šalyje ir partnerystę su viešojo transporto vežėjais tęsiamas projekto „jungtinis bilietas“ įgyvendinimas, siūlant keleiviams įsigyti jungtinį traukinio ir autobuso bilietą didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Populiariausiu vietinio susisiekimo maršrutu išlieka maršrutas Vilnius–Kaunas (36,9 proc. visų vietinių vežimų), kuriuo per 2024 m. keliavo apie 2 mln. keleivių (2023 m. – 1,7 mln., 2022 m. – 1,5 mln. keleivių).

2024 m. dėl toliau vyraujančios geopolitinės situacijos regione, aviacijos įmonės fiksavo makroekonominių rodiklių kitimus. Skrydžių bendrovės, siekdamos sumažinti avialinijų patiriamus kaštus, ieško galimybių, kaip pritraukti kuo didesnį keleivių skaičių. 2024 m. visuose trijuose Lietuvos oro uostuose aptarnautų keleivių skaičius augo, iš viso 2024 m. aptarnauta 10,0 proc. daugiau keleivių, nei 2023 m. ir 7 proc. daugiau skrydžių (56,8 tūkst. vnt.), nei jų buvo aptarnauta 2023 m. (53,1 tūkst. vnt.)

Atsižvelgiant į tai, kad daugiausia keleivių vežama kelių transportu, numatoma ir toliau daug dėmesio skirti viešojo transporto ir infrastruktūros plėtrai, siekiant didinti keliavimo viešuoju transportu patogumą ir patrauklumą, kartu mažinant asmeninių transporto priemonių naudojimą ir kuro suvartojimą.

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. visomis transporto rūšimis vežta 172,6 mln. t. krovinių, arba 16,6 mln. t. (10,6 proc.) daugiau nei faktiškai buvo vežta 2023 m. (156,0 mln.t.), daugiausiai krovinių buvo vežta kelių transportu – apie 80 proc. visų vežtų krovinių, geležinkelių transportu – apie 15 proc., vandens transportu – apie 5 proc. Didžiausią dalį visų gabenamų krovinių sudaro tarptautiniai pervežimai, kuriuos daugiausiai lemia kaimyninių šalių politika pervežimų klausimais, ekonominiai pokyčiai regione, pasaulinių rinkų tendencijos ir kt. Krovinių vežimui kelių transportu didelę reikšmę turi kuriama patogi susisiekimo keliais infrastruktūra.

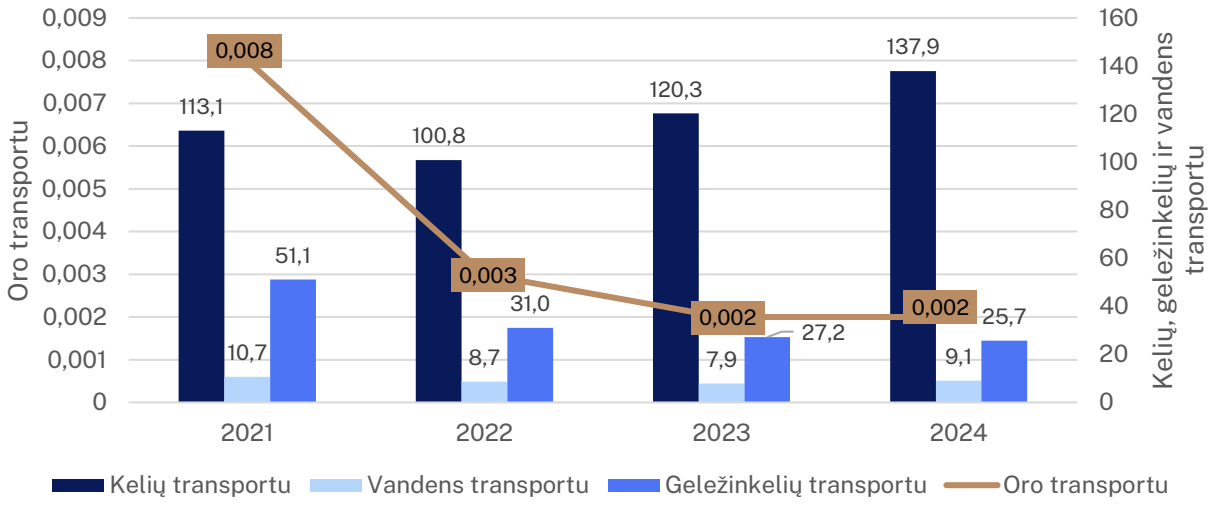

pav. 32 Krovinių vežimo pagal transporto rūšis dinamika, mln. tonų

Duomenų šaltinis: Susisiekimo ministerija

Geopolitinė padėtis regione, sankcijų taikymas Rusijos ir Baltarusijos vežėjams reikšmingai paveikė pastarųjų metų krovinių vežimo geležinkeliais apimtis Lietuvoje. Eliminavus sankcionuotus krovinių srautus ir ženklia dalimi mažėjant tranzito apimtims, krovinių vežimo apimtys mažėjo beveik perpus: nuo 51,1 mln. tonų 2021 m. iki 25,7 mln. tonų 2024 m. Geležinkelių transportu per 2024 m. pervežta 25,7 mln. tonų krovinių, t. y. 5,8 proc. mažiau nei 2023 m. Daugiausiai vežta naftos ir jos produktų, statybinių medžiagų bei žemės ūkio kilmės produktų. Šių krovinių grupių pervežimai sudarė 67 proc. visų 2024 m. geležinkeliais vežtų krovinių kiekio.

AB „LTG Cargo“, siekdama didinti krovinių pervežimo geležinkelio transportu apimtis, didelį dėmesį skyrė verslo plėtrai Lietuvos vidaus rinkoje. Santykinė vietinių pervežimų dalis bendrose pervežimo apimtyse 2024 m. išaugo iki 62,6 proc., tuo tarpu ankstesniais laikotarpiais sudarė apie trečdalį vežtų krovinių kiekio. Vietiniai pervežimai, palyginti su 2023 m., išaugo 4,4 proc. iki 16,1 mln. tonų. Tarptautiniai pervežimai, bendroje pervežtų krovinių struktūroje sudarę 37,4 proc., palyginti su 2023 m., sumažėjo beveik 19 proc. ir siekė 9,6 mln. tonų.

2024 m. AB „LTG Cargo“ toliau didino verslo atsparumą ir dar labiau sugriežtino krovinių gabenimo kontrolę. Nors prekių tranzitas į / iš Rusijos ir Baltarusijos tęsiamas, pervežimų apimtys sparčiai mažėja – 2023 m. tranzitu per šalies teritoriją vežamų krovinių kiekis sumažėjo 19,2 proc. iki 6,1 mln. tonų. Dėl sankcijų ženkliai sumažėjus krovinių vežimo geležinkeliu srautams, siekiama dalį jų kompensuoti vykdant intermodalinių vežimų plėtrą. Didinant intermodalinius pervežimus į / iš Klaipėdos jūrų uostą, plėtojami intermodaliniai šaudyklinio konteinerinio traukinio Vilnius–Klaipėda–Vilnius (konteineriams gabenti) ir „Baltic Gates Train“ (puspriekabėms transportuoti) maršrutai. Nors intermodalinių pervežimų konteineriniais traukiniais apimtys dėl mažėjančių siuntų iš Kinijos per 2024 m., palyginti su 2023 m., sumažėjo 135 proc. iki 105,4 tūkst. TEU, tačiau intermodalinių pervežimų puspriekabių traukiniais apimtys nuosekliai auga. Šie vežimai organizuojami nuo 2021 m. ir, palyginti su šiuo periodu, išaugo beveik 2 kartus – nuo 2 562 puspriekabių 2022 m. iki 5 266 puspriekabių vežtų 2024 m.

Šalies skaitmeninis junglumas nuosekliai auga

2024 m. Skaitmeninio dešimtmečio ataskaitos duomenimis, Lietuvos pasiekimai 5G ryšio diegimo ir aprėpties srityje yra labai geri – 98,9 proc. apgyvendintų šalies vietovių yra padengta 5G ryšiu, šalis gerokai viršija ES vidurkį (89 proc.), o vidutinis metinis augimas atitinka ES vertę. 5G ryšio aprėptyje esančių namų ūkių miestų teritorijose dalis, lyginant su 2022 m., padidėjo 29,9 proc. punktais ir pasiekė 99,9 proc. Tokį aukštą rezultatą lėmė investicijos į pažangių elektroninių ryšių technologijų ir naujos kartos ryšių tinklų (įskaitant 5G) plėtrą, kuriai 2024 m. skirta 42 740,12 tūkst. eurų.

Nors per pastaruosius ketverius metus fiksuotojo labai pralaidaus elektroninių ryšių tinklo (VHCN) aprėptis Lietuvoje didėjo, šio tinklo aprėpties augimas sustojo ties 78 proc. riba. Į patalpas įvestų šviesolaidinių linijų (FTTP) aprėptis taip pat auga nežymiai ir siekia 78,1 proc. (šiuo metu ji vis dar viršija ES vidurkį – 64 proc.).

Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis, 2024 m. pabaigoje Lietuvoje viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais turėjo galimybę naudotis 1,17 mln. (77,7 proc.) visų šalies namų ūkių. Populiariausia technologija išlieka šviesolaidis: 2024 m. Lietuvoje šviesolaidinėmis linijomis turėjo galimybę naudotis 62,2 proc. (935 tūkst.) namų ūkių. Šios ryšių technologijos tinklo aprėptis per metus augo 6,2 proc. (54,7 tūkst. namų ūkių). Šviesolaidinėmis linijomis 2024 m. buvo pasiekiama 91,8 proc. arba 628,4 tūkst. didžiųjų miestų savivaldybių namų ūkių, tačiau tik 30,7 proc. (158,6 tūkst.) kaimiškųjų savivaldybių namų ūkių. Kaimiškose savivaldybėse šviesolaidinio tinklo aprėptis per

2024 m. augo 5,3 proc. – pernai prie šios technologijos prijungta 7,9 tūkst. namų ūkių.

pav. 33 Šviesolaidinės linijos aprėptis didžiųjų miestų ir kaimiškose savivaldybėse 2024 m.

Duomenų šaltinis: Ryšių reguliavimo tarnyba

Šviesolaidinių tinklų aprėptis didžiausia Visagino (98,76 proc.), Neringos (96,89 proc.) ir Klaipėdos m. (96,10 proc.) savivaldybėse. Mažiausia aprėptis tiek šviesolaidinėmis, tiek bet kuriomis kitomis – vario ar vytomis – linijomis išlieka Alytaus r. savivaldybėje, atitinkamai 0,2 proc. ir 26,6 proc.

Tikėtina, kad Lietuvoje plačiajuosčio ryšio plėtra sulėtėjo dėl to, kad pagrindiniai veiksmai yra nukreipti į 5G tinklų plėtrą, dar neįgyvendinti itin spartaus ryšio infrastruktūros projektai, taip pat reikalingos papildomos investicijos, siekiant gigabaitinio junglumo tikslo Lietuvoje įgyvendinimo. Tačiau 2024 m. buvo įgyvendinamas projektas „Itin spartaus ryšio infrastruktūra“ (toliau – ISRI), kurio tikslas – užtikrinti prieigą prie gigabitinės spartos plačiajuosčio ryšio „baltosiose teritorijose“ socialinę ir ekonominę pažangą skatinantiems subjektams bei duomenų perdavimo paslaugų tiekėjams. Gigabitinės spartos ryšio prieigą kaimiškose / nutolusiose vietovėse yra planuojama suteikti 5 000 subjektų. Per 2024 m. itin spartaus ryšio galimybė sudaryta 618 socialinę ir ekonominę pažangą skatinančių objektų. Objektai prijungti itin spartaus ryšio mobiliųjų operatorių bazines stotis prijungus prie šviesolaidinio tinklo ar šviesolaidinėmis linijomis. Taip pat pradėtas įgyvendinti itin spartaus ryšio infrastruktūros plėtros projektas (toliau – ISRI-2), statant ryšio bokštus ir tiesiant šviesolaidines kabelių linijas, kurio tikslas užtikrinti gigabitinės spartos plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą šalies „baltosiose teritorijose“ esantiems namų ūkiams ir įmonėms.

Įtvirtinta energetinė nepriklausomybė – Lietuva kartu su Latvija ir Estija prisijungė prie kontinentinės Europos elektros tinklo

2025 m. vasario 9 d. 14.05 val. Baltijos šalys sėkmingai sinchronizavo savo elektros energetikos sistemas su kontinentinės Europos sinchronine zona. Tai – istorinės ir praktinės svarbos įvykis Baltijos šalims ir Europai, stiprinantis viso regiono energetinę nepriklausomybę ir atsparumą. Elektros srautai su Rusija ir Baltarusija nutraukti, jungtys atjungtos ir nebus naudojamos operacinei veiklai.

Sinchronizacija sudaro sąlygas Baltijos šalims valdyti savo elektros sistemas glaudžiai bendradarbiaujant su kitomis kontinentinės Europos šalimis, užtikrinant stabilų ir patikimą dažnio reguliavimą, taip padidinant regioninį energetinį saugumą. Anksčiau Baltijos šalių dažnio valdymas buvo priklausomas nuo Rusijos IPS / UPS sistemos, o dabar Lietuva, Latvija ir Estija prisijungė prie kontinentinės Europos tinklo – prisijungta prie sinchroninio tinklo, aptarnaujančio daugiau kaip 400 mln. gyventojų turinčią rinką.

Sinchronizacijos procese Lietuvoje buvo nutiesta 420 km naujų elektros perdavimo linijų, rekonstruota 230 km esamų linijų, pastatyta naujų ar modernizuota iš viso 13 tinklo skirstyklų bei transformatorių pastočių. Alytuje sumontuoti trys 400/330 kV autotransformatoriai – galingiausi Baltijos šalyse tokio tipo įrenginiai, prie perdavimo tinklo prijungiami trys sinchroniniai kompensatoriai: Telšių transformatorių pastotėje, Alytaus elektros mazge ir Vilniaus rajone esančioje Neries transformatorių pastotėje. Be šios infrastruktūros plėtros taip pat įdiegtos naujos dažnio stabilumo vertinimo, automatinio generacijos valdymo ir dispečerinio valdymo sistemos.

Iš viso į sinchronizacijos projektą Baltijos šalyse ir Lenkijoje investuota daugiau nei 1,6 mlrd. eurų, iš kurių apie 1,2 mlrd. eurų skirta iš Europos Sąjungos Energetikos infrastruktūros tinklų priemonės.

Šalies energetinės nepriklausomybės pradžios simbolis „Independence“ tapo Lietuvos nuosavybe

2024 m. gruodžio 6 d. oficialia ceremonija buvo pažymėtas suskystintų gamtinių dujų (SGD) laivo-saugyklos „Independence“ perdavimas Lietuvos nuosavybėn ir jo įregistravimas Lietuvos jūrų laivų registre, kurį įprasmino ant laivo iškelta trispalvė bei atidengtas naujas namų uosto pavadinimas – Klaipėda. Prieš 10 metų į Klaipėdą atplaukęs laivas užtikrina šalies ir regiono energetinę nepriklausomybę. Laivas du kartus tapo esminiu instrumentu užtikrinant šalies energetinį saugumą: pirmą kartą, išsivaduojant iš „Gazprom“ monopolinės priklausomybės, antrą – po Rusijos invazijos į Ukrainą, kai Lietuva viena pirmųjų ES atsisakė rusiškų dujų.

Iš viso SGD terminalo paslaugomis naudojasi dujų tiekimo įmonės iš penkių valstybių: Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Norvegijos ir Estijos. „Independence“ suprojektuotas taip, kad galėtų laisvai patenkinti visos Lietuvos dujų poreikius. Nominalus jo pajėgumas siekia 33 teravatvalandes (TWh) per metus, palyginimui – tai daugiau nei du kartus viršija 2023 m. šalies faktinį gamtinių dujų suvartojimą (14,9 TWh). Nuo 2015 m. sausio 1 d. terminale išdujinta arti 16 mlrd. m^3 gamtinių dujų, Laivus-dujovežius pristatė 79 skirtingi krovinių reisai. Daugiausiai dujų atgabenta iš JAV bei Norvegijos. Taip pat jos plukdytos iš Trinidado ir Tobago, Nigerijos, Egipto, Pusiaujo Gvinėjos, Alžyro.

Nuo SGD terminalo veiklos pradžios dėl atpigusių dujų Lietuvos dujų vartotojai kasmet vidutiniškai sutaupo apie 160 mln. Eur per metus. Terminalas veikia itin patikimai – per dešimtmetį atlikta beveik pusė tūkstančio krovos operacijų ir per tą laiką nebuvo nė vieno saugos incidento.

Auga elektros suvartojimas

Per 2024 m. Lietuvoje galutinis elektros suvartojimas buvo 11,504 TWh. Tai yra 5 proc. daugiau nei 2023 m., kai šis skaičius siekė 10,957 TWh. Metiniai duomenys rodo, kad elektros vartojimas augo pramonės, paslaugų, žemės ūkio ir gyventojų sektoriuose, o mažėjo tik transporto srityje. Elektros poreikio augimą galima sieti su gerėjančiais ekonominiais rodikliais ir spartėjančia Lietuvos elektrifikacija. Nors gaminančių vartotojų skaičius auga, bendras elektros poreikis Lietuvoje ir toliau didėja. Galima daryti prielaidą, kad tiek gyventojai, tiek verslo subjektai naudoja vietoje pasigamintą

elektros energiją ne tik savo reikmėms, bet ir siekia mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro.

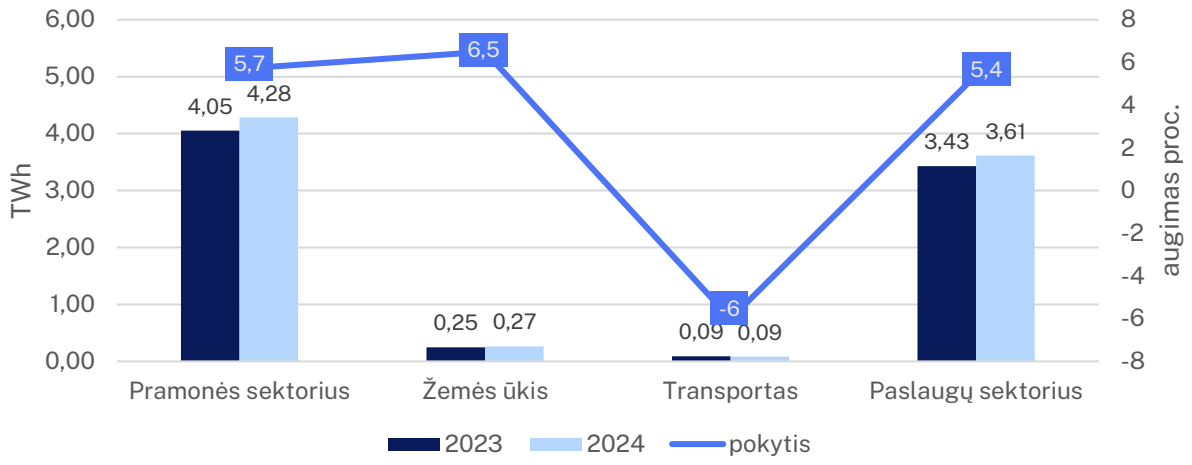

pav. 34 Elektros energijos suvartojimas skirtingose valstybės veiklos šakose

Duomenų šaltinis: Energetikos ministerija

Palyginti su 2023 m., 2024 m. gyventojų elektros energijos suvartojimas padidėjo 3,8 proc. – nuo 3,138 TWh iki 3,257 TWh.

Lietuva tampa elektros energiją gaminančia šalimi

Preliminariais duomenimis, 2024 m. Lietuvoje nacionalinės elektrinės pagamino apie 62 proc. šalies elektros energijos poreikio, o likusi dalis – apie 38 proc. – buvo importuota. 2023 m. nacionalinė generacija patenkino apie 48 proc. vartojimo poreikio. Esminį pokytį darė saulės ir vėjo elektrinių plėtra.

2024 m. buvo 436 valandos, kai Lietuvoje vietinė generacija buvo didesnė už vartojimo poreikį. 2023 m. buvo 39 tokios valandos, 2022 m. – tokia viena valanda. 2024 m. taip pat buvo 4 paros, kai per vieną parą Lietuvoje pagaminta daugiau elektros nei suvartota: tai kovo 11-oji, gegužės 3-ioji, rugpjūčio 11-oji, gruodžio 20-oji.

2024 m., kaip ir 2023 m., iš ES valstybių narių importuojamos elektros energijos dalis nuo bendro elektros energijos importo sudarė 100 proc.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 5-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Sukurti tvarų kelių priežiūros ir plėtros finansavimo modelį, parengiant Valstybinio kelių fondo veiklos principus reglamentuojančius teisės aktus

Užbaigti įgyvendinti „Via Baltica“ kelio A5 Kaunas–Marijampolė–Suvalkai rekonstrukciją

Diegiant saugaus eismo priemones valstybinės reikšmės keliuose perpus sumažinti nustatytų „juodųjų dėmių“ skaičių ir sutvarkyti 1 000 nesaugių pėsčiųjų perėjų

Plečiant itin spartaus plačiajuosčio ryšio aprėptį šalyje, suprojektuoti bent penkių Lietuvos apskričių teritorijoje reikalingą mobiliojo ryšio infrastruktūrą ir jai funkcionuoti reikalingą infrastruktūrą

Užbaigti Lietuvos elektros perdavimo tinklų infrastruktūros plėtrą sinchronizacijos projekte

Atlikti projektavimo darbus ir pasirašius rangos sutartį pradėti sausumos jungties „Harmony Link“ statybą

Atlikti Lietuvos elektrinės eksploatuojamų blokų kapitalinio remonto ir techninės priežiūros darbus, būtinus jų resursui palaikyti ir elektros energetikos sistemos stabilumui užtikrinti

Atlikti Lietuvos elektros energetikos sistemos adekvatumo vertinimą ir jo pagrindu priimti sprendimus dėl lanksčios generacijos poreikio bei pajėgumų vystymo modelio, užtikrinant elektros energetikos sistemos ir rinkų stabilumą bei atsinaujinančių energijos išteklių gamybos pajėgumų plėtrą

5 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

919,05 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
601,02 mln. Eur	0,11 mln. Eur

VI. 6 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „UŽTIKRINTI GERĄ APLINKOS KOKYBĘ IR GAMTOS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMO DARNĄ, SAUGOTI BIOLOGINĘ ĮVAIROVĘ, ŠVELNINTI LIETUVOS POVEIKĮ KLIMATO KAITAI IR DIDINTI ATSPARUMĄ JOS POVEIKIUI“

Vis daugiau žmonių renkasi viešąjį transportą, elektromobilius, sukurta daugiau galimybių susisiekimui naudoti dviračius

Nuo 2022 m. birželio mėn. iki 2024 m. pabaigos iš viso išmokėta kompensacijų virš 25 mln. Eur 7 tūkst. elektromobiliams įsigyti. 2024 m. buvo paskelbti kvietimai teikti paraiškas įsigyti elektra arba vandeniliu varomas transporto priemones viešajam sektoriui, (išmokėta 110 tūkst. Eur 23 elektromobiliams įsigyti), viešai prieinamų įkrovimo prieigų plėtros skatinimui (patvirtinta ir vertinama paraiškų už 7,8 mln. Eur, 789 įkrovimo prieigoms įrengti, pasirašytos sutartys dėl 2 vandenilio papildymo stotelių įrengimo), taip pat suteikta 54,8 mln. Eur dotacija 275 ekologiškiems miesto ir priemiestiniams autobusams įsigyti.

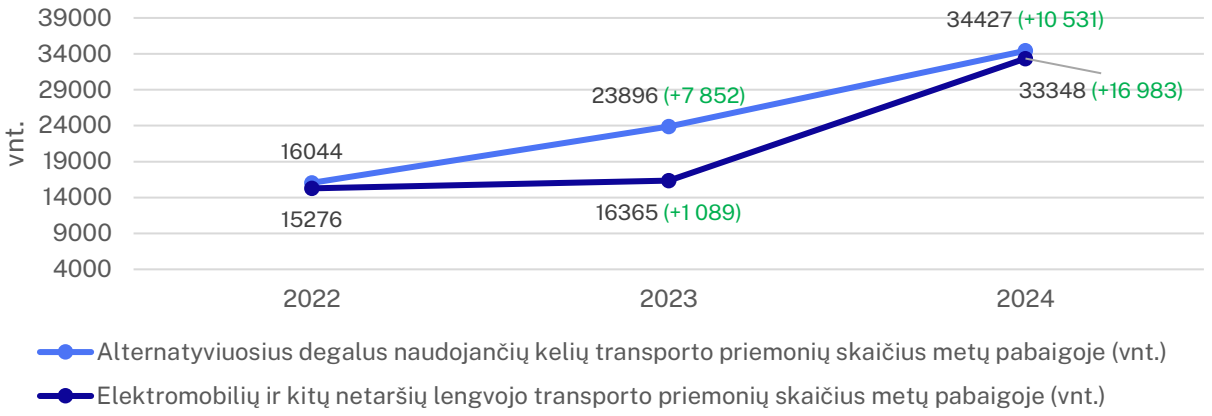

pav. 35 Alternatyviuosius degalus naudojančių kelių transporto priemonių skaičius metų pabaigoje (vnt.) ir Elektromobilių ir kitų netaršių lengvojo transporto priemonių skaičius metų pabaigoje (vnt.)

Duomenų šaltinis: VĮ „Regitra“

Elektromobilių ir kitų netaršių lengvojo transporto priemonių skaičius šalyje, palyginti su 2023 m., padidėjo 103,7 proc. (2023 m. pabaigoje buvo 16,3 tūkst. vnt., 2024 m. pabaigoje – 33,3 tūkst. vnt.). Viešai prieinamų įkrovimo prieigų skaičius 2024 m., palyginti su 2023 m., padidėjo 56,3 proc. (2023 m. pabaigoje buvo 1,6 tūkst. vnt., 2024 m. pabaigoje – 2,5 tūkst. vnt.).

2024 m. parengtas ir Europos Komisijai pateiktas nacionalinės politikos sistemos projektas dėl alternatyviųjų degalų (AD) rinkos plėtros ir infrastruktūros diegimo. Tęsėsi viešinimo kampanija „Persėsk į EV“, skatinanti elektromobilių naudojimą ir informuojanti apie taikomas skatinimo priemones (paramą).

Klaipėdos uoste vystoma tvari laivyba – pradėta statyti vandeniliu ir elektra varomas atliekų surinkimo laivas, pasirašytos sutartys dėl AD varomų laivų įsigijimo, tęsiama vandenilio gamybos infrastruktūros plėtra. Uostas taip pat prisijungė prie tarptautinio memorandumo dėl žaliųjų laivybos koridorių kūrimo.

Atnaujintas Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas 2021–2030 m., numatantis AD naudojimo, viešojo ir bevariklio transporto, geležinkelių, intermodalumo bei oro ir jūrų transporto tvarumo skatinimą. Įsigaliojus naujam ES reglamentui, pakeistas Alternatyviųjų degalų įstatymas: nustatyti infrastruktūros plėtros tikslai, prievolės dėl minimalių įkrovimo galių, duomenų teikimo bei prieigų pritaikymo visoms visuomenės grupėms reikalavimai.

Teigiama linkme keičiasi ir Lietuvos gyventojų įpročiai – žmonės vis daugiau naudojasi viešuoju transportu. 2023–2024 m. autobusais ir troleibusais besinaudojančių gyventojų skaičius išaugo 5,35 proc., tuo tarpu 2023–2024 m. traukiniais besinaudojančių gyventojų skaičius išaugo 9,87 proc.

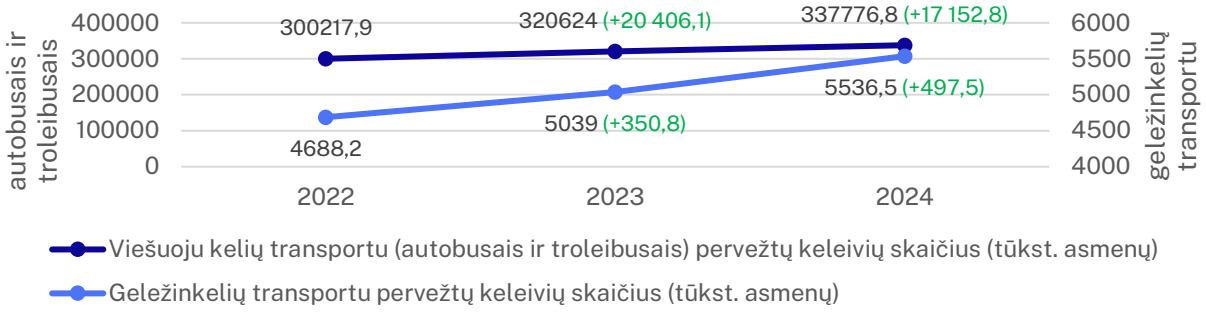

pav. 36. Viešuoju transportu pervežtų keleivių skaičius (tūkst. asmenų)

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Patvirtintos naujos Dviračių ir pėsčiųjų infrastruktūros planavimo ir projektavimo taisyklės, kurios nustato vieningus standartus visai bevariklio transporto infrastruktūrai. AB „Via Lietuva“ prie valstybinės reikšmės kelių įrengė 65,6 km pėsčiųjų ir dviračių takų, o reikšmingiausias projektas – beveik 22 km ilgio tako Smiltynė–Nida rekonstrukcija. Taip pat 2024 m. buvo rekonstruota daugiau nei 66 km pėsčiųjų ir dviračių takų.

Dedamos pastangos mažinti ŠESD rodo teigiamą rezultatą

Atsižvelgiant į tai, kad miestai pasauliniu mastu išmeta apie 75 proc. visų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD), 2024 metais Lietuvoje buvo stiprinamos iniciatyvos, skatinančios savivaldybes siekti klimatui neutralumo, atliepiant Europos Komisijos Klimatui neutralių ir sumanių miestų misijos tikslus. Vienas iš svarbiausių metų pasiekimų – sukurtas ŠESD emisijų skaičiuoklės įrankis, leidžiantis savivaldybėms tiksliai įvertinti emisijas visuose pagrindiniuose ūkio sektoriuose: energetikos, transporto, pramonės, žemės ūkio, atliekų tvarkymo bei žemės naudojimo ir miškininkystės. Įrankis apima keturių pagrindinių teršalų – anglies dioksido (CO_2), metano (CH_4), azoto suboksido (N_2O) ir fluoruotų angliavandenilių (HFC) – apskaitą. Reikšmingą žingsnį žengė Tauragės rajono savivaldybė, kuri, pasinaudojusi Aplinkos ministerijos skirta Klimato kaitos programos parama, parengė bandomąją neutralaus poveikio klimatui miesto strategiją. Strategija, sudaryta iš veiksmų ir investicijų planų bei bendradarbiavimo dokumento, kurį pasirašė 17 institucijų ir organizacijų, įskaitant Aplinkos, Susisiekimo ir Energetikos ministerijas, 2024 m. spalį buvo pateikta Europos Komisijai. Vilnius ir Tauragė buvo įtraukti į 100 miestų, sieksiančių iki 2030 metų

neutralizuoti savo poveikį klimatui, sąrašą, ir dėl to sulauks Europos Komisijos paramos bei finansavimo.

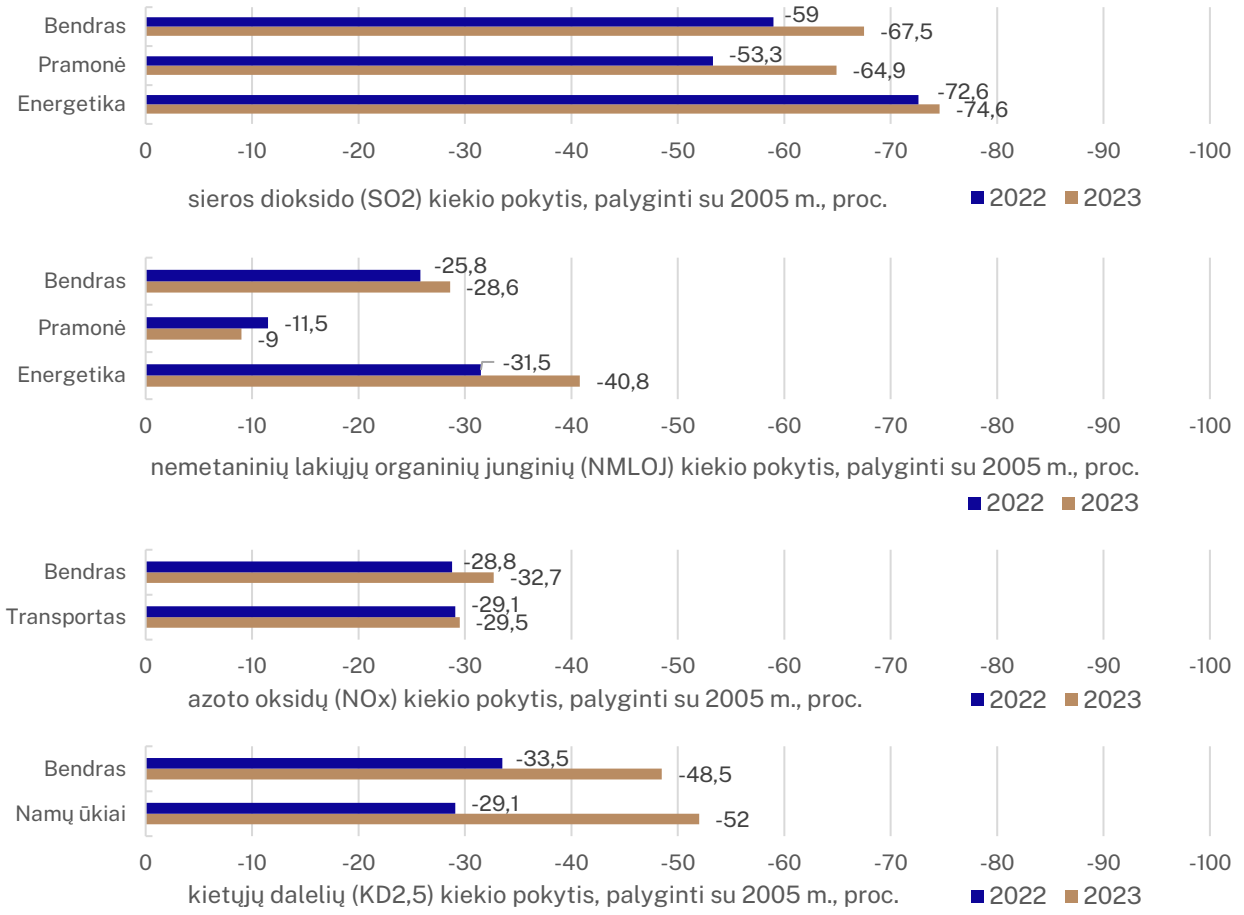

pav. 37 ŠESD kiekio pokytis, palyginti su 2005 m. 2022–2023 m.

Duomenų šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Lyginant 2022 ir 2023 metų oro taršos rodiklius su 2005–aisiais, Lietuvoje stebimas tolesnis emisijų mažėjimas daugelyje sektorių. Energetikos sektoriuje sumažėjo sieros dioksido (SO_2) emisijos – nuo 72,6 proc. 2022 m. iki 74,6 proc. 2023 m., o tai rodo nuoseklią pažangą pereinant prie švaresnių energijos šaltinių. Pramonėje taip pat fiksuotas reikšmingas mažėjimas – nuo 53,3 proc. iki 64,9 proc., o bendras mažėjimas pasiekė 67,5 proc. Tuo tarpu nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) rodikliai kinta nevienodai: energetikos sektorius rodo tolygų mažėjimą (nuo 31,5 proc. iki 40,8 proc.), tačiau pramonėje pastebimas ženklus lėtėjimas – 2023 m. sumažėjimas siekė tik 9 proc., palyginti su 31,5 proc. 2022 m. Nepaisant to, bendras NMLOJ kiekio mažėjimas vis tiek šiek tiek pagerėjo – nuo 25,8 proc. iki 28,6 proc. Azoto oksidų (NOx) atveju transporto sektoriuje pastebimas šioks toks mažėjimo tempo sulėtėjimas (nuo 32,7 proc. iki 29,5 proc.), tačiau bendri rodikliai visgi gerėja – 2023 m. mažėjimas siekė 33,2 proc., lyginant su 28,8 proc. 2022 m. Labiausiai išsiskiria kietųjų dalelių ($KD_{2,5}$) emisijų pokytis – čia reikšmingą pokytį lėmė namų ūkiai, kuriuose sumažinimas nuo 29,1 proc. išaugo net iki 52 proc. Tai turėjo didelės įtakos ir bendram mažėjimo tempui – nuo 33,5 proc. iki 48,5 proc. Šie pokyčiai rodo kryptingą oro taršos mažinimo pažangą, nors, pramonėje ir transporte, matyti iššūkių tęsiant spartų emisijų mažėjimą. Visgi bendra kryptis išlieka pozityvi, o ryškiausi pasiekimai matomi energetikos ir namų ūkių

sektoriuose. Prie tendencijų energetikoje ir namų ūkiuose prisideda augantis atsinaujinančių išteklių naudojimas, taip pat pastatų energetinio efektyvumo didinimas (plačiau aptariama poskyriuose toliau).

Papildomai pažymėtina, kad visuomenės įtraukimui stiprinti, 2024 m. Aplinkos apsaugos agentūros interneto svetainėje buvo paskelbtos interaktyvios priemonės, leidžiančios stebėti aplinkos būklės – oro taršos, ŠESD emisijų, paviršinių vandens telkinių, ūkio subjektų išleidžiamų nuotekų ir vandens sunaudojimo – pokyčius ir tendencijas.

Nuosekliai artėjama prie 2030 m. tikslo – visą galutinį elektros poreikį tenkinti vien tik iš atsinaujinančių energijos išteklių

2024 m. Lietuvoje 76,7 proc. šalies elektros buvo pagaminta naudojant atsinaujinančius energijos išteklius (AEI).[17] Tai pagrinde apėmė vėjo ir saulės energiją – šių energijos rūšių pagamintos elektros dalis sparčiai auga jau kelerius metus. Vėjo elektrinėse pagaminta elektros energija 2024 m., lyginant su 2023 m. išaugo 38,3 proc. ir pasiekė 3,492 TWh, o saulės energijos gamyba išaugo dvigubai – 101 proc. ir pasiekė 1,273 TWh. [18]Atitinkamai, 2022–2024 m. šoktelėjo ir AEI pagamintos elektros sunaudojimas – 2024 m. išankstiniais duomenimis, pasiekė 47,1 proc.

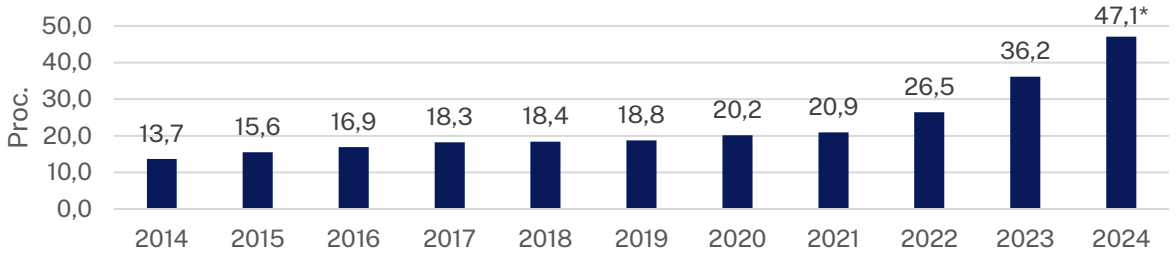

pav. 38 Elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių dalis galutiniame elektros energijos suvartojimo balanse (proc.)[19]

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra ir Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius „Litgrid“

**Pateikti 2024 m. duomenys yra preliminarūs Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus „Litgrid“ duomenys (šie duomenys nėra apdoroti ir normalizuoti pagal Valstybės duomenų agentūros taikomas ES patvirtintas taisykles)*

2024 m. elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) augimą lėmė aktyvios valstybės investicijos – teiktos subsidijos ir lengvatinės paskolos tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Skatinta įsirengti elektros gamybos ir kaupimo įrenginius, ypač prioritetą teikiant atsinaujinančių išteklių energijos bendrijoms.

Bendrovė UAB ILTE 2024 m. paskelbė kvietimą dėl paramos AEI elektrinėms ir kaupimo įrenginiams, skirtą juridiniams asmenims, ūkininkams bei namų ūkiams. Taip pat paskelbtas kvietimas gauti lengvatines paskolas AEI elektrinėms įsirengti ar įsigyti jas iš nutolusių parkų. Per metus pasirašyta viena paskolos sutartis 3,9 mln. eurų sumai.

[17] Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus „Litgrid“ duomenys
[18] Aplinkos ministerijos ataskaitos duomenys
[19] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Siekiant skatinti atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų (AIEB) ir piliečių energetikos bendrijų (PEB) dalyvavimą rinkoje, ILTE paskelbė kvietimą šių bendrijų projektams remti. Tačiau 2024 m. paraiškų pagal šią priemonę negauta.

Lietuvos energetikos agentūra (LEA) 2024 m. paskelbė keletą kvietimų, skirtų AEI elektrinių (iki 500 kW) ir kaupimo įrenginių (iki 500 kWh) įrengimui. Iš viso skirta:

- 72 mln. eurų paramos saulės elektrinėms; per metus patvirtinta paraiškų už 42 MW naujų pajėgumų, įrengta 2,5 MW, kitos paraiškos vertinamos.
- 5 mln. eurų kaupimo įrenginiams; patvirtinta paraiškų už 12 MWh, kiti projektai dar vertinami.

Gyventojai taip pat aktyviai investavo į saulės elektrines. LEA kvietimų pagrindu 2024 m. išmokėta daugiau nei 52,34 mln. eurų paramos, už kurią buvo įrengta arba padidinta saulės elektrinių įrengtoji galia 182,24 MW.

Tęsti ir žaliųjų dujų projektai – 2024 m. biometano gamybos pajėgumų plėtrai skirta 1,98 mln. eurų, o skystųjų antros kartos biodegalų gamybai – 100 tūkst. eurų.

Gaminančių vartotojų skaičius 2024 m. augo toliau – jų jau per 124 tūkst., o per metus jų skaičius padidėjo apie 40 proc.. Tik gruodį ESO prijungė beveik 1,5 tūkst. naujų gaminančių vartotojų bei 800 nutolusių saulės parkų klientų. Vidutiniškai per mėnesį prijungiama apie 3 tūkst. naujų gamintojų.

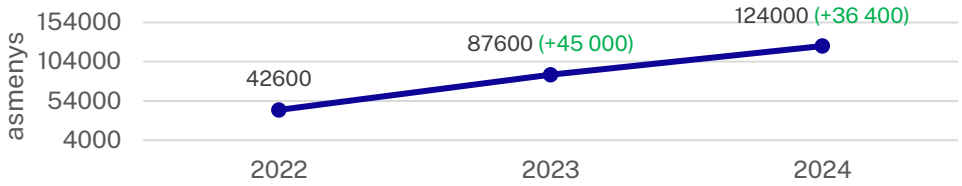

pav. 39 Iš atsinaujinančių energijos išteklių pasigamintą elektros energiją savo reikmėms vartojančių asmenų skaičius (asmenys)

Duomenų šaltinis: AB „Energijos skirstymo operatorius“

Visi gaminantys vartotojai gali naudotis valstybės parama kaupikliams įsirengti, o tai leidžia efektyviai kaupti perteklinę energiją, užtikrinti stabilų tiekimą bei sumažinti išlaidas, susijusias su tinklų paslaugomis.

Padidintas energijos suvartojimo efektyvumas

2021–2027 m. laikotarpiu numatyta investuoti 120,2 mln. eurų iš ES struktūrinių fondų į senų šilumos gamybos įrenginių keitimą individualiuose namuose, siekiant skatinti pereiti prie efektyvesnių ir mažiau taršių technologijų, tokių kaip biokuro katilai ir šilumos siurbliai.

2024 m. gyventojams įdiegti:

- 2 530 naujų efektyvių šilumos gamybos įrenginių, kurių bendra įrengtoji galia – 28,33 MW;
- Iš jų 2 170 vnt. sudarė šilumos siurbliai, kurių bendra galia – 21,30 MW.

Šie įrenginiai leido kasmet sutaupyti apie 49,98 GWh galutinės energijos, taip mažinant šilumos sąnaudas gyventojams ir prisidedant prie aplinkos oro kokybės gerinimo.

Efektyvesni katilai ir šilumos siurbliai gamina šilumą išnaudodami mažiau energijos bei išmesdami mažiau teršalų, ypač lyginant su senais įrenginiais, kurie dažnai naudojo iškastinį kurą (anglį, mazutą). Be to, biokuras, kaip atsinaujinantis energijos šaltinis, yra neutralus CO_2 atžvilgiu, todėl mažina šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas. Modernūs įrenginiai taip pat prisideda prie mažesnės kietųjų dalelių ($KD_{2,5}$), sieros dioksido (SO_2) ir azoto oksidų (NO_x) taršos.

Pastatų energinio efektyvumo didinimas – dar viena svarbi kryptis siekiant klimato neutralumo ir sumažintų ŠESD emisijų. 2021–2024 m. atnaujinta daugybė centrinės valdžios viešųjų pastatų:

- 2021–2022 m.: atnaujinti 6 pastatai (8 630 m^2), metinis energijos sutaupymas – 0,82 GWh, CO_2 sumažinimas – ~82 t/metus;
- 2023 m.: įgyvendinti 36 projektai, atnaujinta 96 464 m^2, energijos sutaupymas – 8,5 GWh, CO_2 sumažinimas – ~850 t/metus;
- 2024 m.: baigti 40 projektų, atnaujinta 151 100 m^2, energijos sutaupymas – 13,3 GWh, CO_2 sumažinimas – ~1 330 t/metus.

2024 m. Lietuvoje modernizuoti 333 daugiabučiai namai. Skaičiuojamasis šiluminės energijos suvartojimo sumažinimas šiuose pastatuose siekė apie 1 161,98 GWh, kas rodo reikšmingą pažangą efektyvesnio energijos vartojimo srityje.

Verslo atsparumo klimatui stiprinimo srityje – proveržis, bet rezultatų vertinimui dar per anksti

Verslui buvo skirtas išskirtinis dėmėsis, kadangi pramonės veikla itin reikšmingai veikia klimatą. Pirmiausia paminėtina, kad buvo investuojama į AEI diegimą pramonėje (saulės energija) – tam skirta 31,2 mln. Eur, viso bus įgyvendinti 223 projektai (2024 m. baigtas 41 projektas). Parama skirta ir energijos vartojimo intensyvumo mažinimui – įgyvendinami 62 projektai už 33,1 mln. Eur., lėšos leis diegti naujausią aplinkai palankią įrangą, atnaujinti technologinius procesus. Pramonės įmonėms taip pat kompensuojamas perėjimas prie alternatyvaus kuro deginimo – parama keičiama įranga, t. y., iškastinio kuro katilai keičiami į šilumos siurblius, naudojančius AEI.

2024 m. pradėtas įgyvendinti projektas, kurio metu bus atlikta galimybių studija siekiant nustatyti būtinus parengiamuosius veiksmus, kurių reikėtų imtis nacionaliniu lygiu, norint sudaryti sąlygas ateityje užtikrinti CO2 sugavimo ir saugojimo, vandenilio ir kitų inovatyvių technologijų panaudojimo plėtrą pramonės įmonėse, veikiančiose labiausiai neigiamai paveiktose teritorijose (Kauno, Šiaulių ir Telšių apskrityse).

Taip pat, 2024 m. suplanuoti mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) projektai, skirti jų veiklos žalinimui – bus įgyvendintas 21 projektas už 8,8 mln. Eur. Šiomis lėšomis verslas galės atlikti mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP), siekdamas sukurti technologijas, leisiančias gaminti tvarius gaminius. Pradėta įgyvendinti ir finansinė priemonė „Pokytis“ – pramonės įmonių projektams, kuriais siekiama investuoti į

inovatyvių aplinkai draugiškų, t. y. tvarių produktų gamybą skatinančių, technologijų diegimą įmonėse (biudžetas – 53,82 mln. eurų).

Didžiausia lėšų suma nukreiptą į finansinę priemonę „Milijardas verslui“. Šia priemone stambiems projektams, kuriais siekiama investuoti į aplinkai draugiškas technologijas, žiediškumo didinimą, dekarbonizaciją, energijos vartojimo efektyvumą, mažaatliekių, pažangių, novatoriškų ir skaitmeninių technologijų diegimą, yra suteikiamos paskolos. Priemone remiama ir aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos pajėgumų plėtra bei gynybos ir saugumo pramonė. 2024 metais pasirašytos 4 sutartys už daugiau nei 69 mln. Eur, toliau vertinamos paraiškos už 1,231 mlrd. Eur Projektai pagal šią priemonę yra didelės apimties, jų įgyvendinimas prasidėjo 2024 m. pabaigoje.

Didėja šalies žemės ūkio tvarumas

Remiantis išankstiniais duomenimis, 2023 m. (2024 m. duomenys bus skaičiuojami 2025 m.), palyginti su 2005 m., žemės ūkio ŠESD emisijos mažėjo, pasiekė -10,6 proc. (2022-aisiais mažėjimas buvo -8,5 proc.). Tokia rodiklio kaita rodo, kad žemės ūkio sektoriuje yra vis labiau žengiama tvarumo keliu.

Išaugo tvariam žemės ūkiui būdingų veiklų apimtys, t. y. tarpinių pasėlių, pasėlių su įsėliais ir patobulintų sėjomainų pasėlių plotai, kas lėmė emisijų iš dirvožemio bei mineralinių trąšų naudojimo sumažėjimą. Mineralinių trąšų poreikį taip pat mažina ir toliau praktikuojamas bearimis ūkininkavimas, pastarasis sumažina ir degalų naudojimą. Bearimės technologijos 2020 m. buvo taikomos 245,0 tūkst. hektarų plote (arba 12,9 proc. nuo visos 1,9 mln. hektarų produkuojančios žemės ploto). 2023 m. bearimių plotų apimtys jau sudarė 1,22 mln. hektarų (arba 64,3 proc. nuo visos produkuojančios žemės ploto), o 2024 m. minėti pasėlių plotai išaugo dar 21 proc., palyginti su 2023 m., ir pasiekė daugiau kaip 1,47 mln. hektarų plotą (žiūrėti 40 paveikslą). Antras pagal svarbą veiksnys, nulėmęs žemės ūkio emisijų sėkmingą sumažinimą, yra naujai nustatytų nacionalinių emisijų veiksnių taikymas dirbamajai žemei, pievoms, ganykloms ir organiniams dirvožemiams.

Pagal priemonę „Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas“, finansuojami projektai apėmė investicijas į technologijas, kurios mažina amoniako emisijas ir gerina oro kokybę ūkiuose (įranga, skirta mėšlo apdorojimui). 2024 m. projektuose numatytos investicijos į pažangias ir inovatyvias technologijas kurios mažina amoniako emisijas iš mėšlo bei gerina oro kokybę ūkiuose – t. y. skiriama parama biodujų gamybai iš gyvulininkystės ūkiuose susidarančio mėšlo (2023-2024 m. įgyvendinta 16 tokių projektų). Mažinant amoniako emisijų kiekį prisidėjo priemonės, kuriose dalyvaujant draudžiama naudoti mineralines ir (ar) organines trąšas arba ribojamas augalų apsaugos produktų bei trąšų naudojimas. Pagal Aplinkos apsaugos agentūros išankstinius duomenis, amoniako emisijų kiekis žemės ūkio sektoriuje 2023 m., palyginti su 2005 m., sumažėjo 5,9 proc.

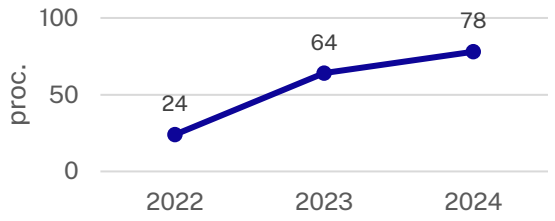

pav. 40 Žemės, kurioje naudojamos bearimės technologijos, ploto dalis nuo fiksuoto ariamosios žemės ploto 2020 m. (proc.)

Duomenų šaltinis: Žemės ūkio ministerija

(tuo tarpu 2022 m. buvo stebėtas 0,8 proc. didėjimas). Galima tikėtis, jog 2024-aisiais pradėti įgyvendinti projektai turėtų prisidėti prie šios tendencijos.

2024 m. išaugo sertifikuotų laukų plotai ekologiškai produkcijai auginti ekologiniuose ūkiuose ir siekė 251 tūkst. ha, kas yra padidėjimas, lyginant su 2023 m. (239,5). Įtakos turėjo padidintos kompensacinės išmokos, pakeistas stambesniems ekologiniams ūkiams taikomas kompensacinių išmokų mažinimo principas. Taip pat padidėjo plotų, kuriuose nenaudojami tręšiamieji produktai – 2024 m. siekė 446,5 tūkst. ha (2023 m. buvo 390,7 tūkst. ha). Pastebėtina, kad sumažėjo bendro azoto ir fosforo kiekis, patenkantis iš Nemuno į Baltijos jūrą: azoto kiekis, lyginant 2024 m. su 2022 m., sumažėjo 11,1 proc., tuo tarpu fosforo – 5,9 proc. Taigi, žemės ūkio veikla juda nustatytos pažangos linkme.

Dedamos pastangos miškų ir natūralių teritorijų išsaugojimui, tačiau pažangos kol kas nematyti

Šalyje beveik nekinta miškingumas – miško plotai 2024 m. sudarė 33,9 proc. viso paviršiaus[20]. Taip pat, šalyje nekinta natūralių ir pusiau natūralių teritorijų ploto santykis su Lietuvos plotu – trečius metus jis yra lygus 47,9 proc.[21]

Miškų ploto augimas nevyksta dėl šių pagrindinių iššūkių: pirmiausia, žemės savininkų motyvacija įveisti mišką ne miško žemėje dėl didelių ir ilgalaikių finansinių investicijų, kurios atsiperka tik po 60–100 metų, yra ribota, veisimą pagrinde skatina parama (kasmet įveisiama 300 ha naujų miškų); antra – VĮ Valstybinių miškų urėdija neturi pakankamai žemės miškui veisti, nes beveik visa laisvos valstybinės ne miško žemės fondo žemė išnuomota ūkininkams žemės ūkio veiklai ilgalaikėmis sutartimis. Valstybės biudžeto lėšomis 2024 m. įveista 282 ha miškų, taip pat, 2024 m. valstybės naudai iš privačių žemės savininkų išpirkta daugiau kaip 140 ha miškų.

2024 m. patvirtinti Saugomų teritorijų įstatymo naujai redakcijai įgyvendinti būtini teisės aktai (20 teisės aktų). Nauja redakcija išdėstyti visų valstybinių parkų ir visų draustinių, biosferos rezervato teritorijų nuostatai – atsisakyta pasenusių, neefektyvių saugomų teritorijų lankymo nuostatų. Buvo tęsiamas „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsaugos tikslų nustatymo procesas – 2024 m. patvirtinti 150 vietovių (iš 406 teritorijų) apsaugos tikslai. Dėl šių veiksmų išaugo saugomų teritorijų dalis – 2024 m. siekė 18,48 proc. (2023 m.–18,25 proc.)

Ir toliau skiriamas dėmesys atliekų perdirbimui, antriniam panaudojimui ir rūšiavimui

2024 m. buvo nustatyti kriterijai, kada statybinės atliekos laikomos žaliava, tai tikimasi paskatins būtent šios kategorijos atliekų mažinimą. Taip pat, atnaujinus minimalius komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybės reikalavimus, nuo 2025 m. gegužės gyventojai bus aiškiau ir išsamiau informuojami apie surenkamas išrūšiuotas atliekas.

Nuo 2024 m. įgyvendinant Atliekų pagrindų direktyvą, savivaldybės įpareigotos aprūpinti gyventojus rūšiuojamojo surinkimo priemonėmis gyvenvietėse, kuriose gyvena

[20] Aplinkos apsaugos agentūros pateikti duomenys
[21] Valstybės įmonės Valstybės žemės fondas pateikti duomenys

daugiau kaip 2000 gyventojų. Atskirai renkant biologines atliekas, atsiranda galimybė jas kompostuoti ir naudoti tręšimui.

2024 m. pradėtas įgyvendinti 4 iš 7 pažangos veiklų, skirtų atliekų perdirbimo ir antrinių žaliavų naudojimo skatinimui. Pirmiausia, buvo paskelbtas kvietimas regioniniams atliekų tvarkymo centrams teikti paraiškas dėl finansavimo maisto ir virtuvės atliekų perdirbimo pajėgumų plėtrai (24,4 mln. Eur investicijų). Taip pat, buvo paskelbtas kvietimas plastiko atliekų perdirbimo pajėgumų plėtrai, su 16,8 mln. Eur investicijomis į infrastruktūros kūrimą ir atnaujinimą. Galiausiai, buvo suderintas tekstilės atliekų perdirbimo pajėgumų plėtros projektas (iki 2029 m. numatyta 10,2 mln. Eur). Šios priemonės, iš esmės skatinančios perdirbimą yra reikalingos siekiant užtikrinti tvarų perdirbamų atliekų kiekio augimą, kadangi nors 2022–2023 m. perdirbimas augo, 2024 m. išankstiniai duomenys rodo, jog jis galimai sumažėjo. Teigiama tendencija stebima pašalintų nepavojingų atliekų atveju – 2024 m. išaugo iki 24,9 proc., tai akivaizdus augimas, lyginant su 2022 m. ir 2023 m.

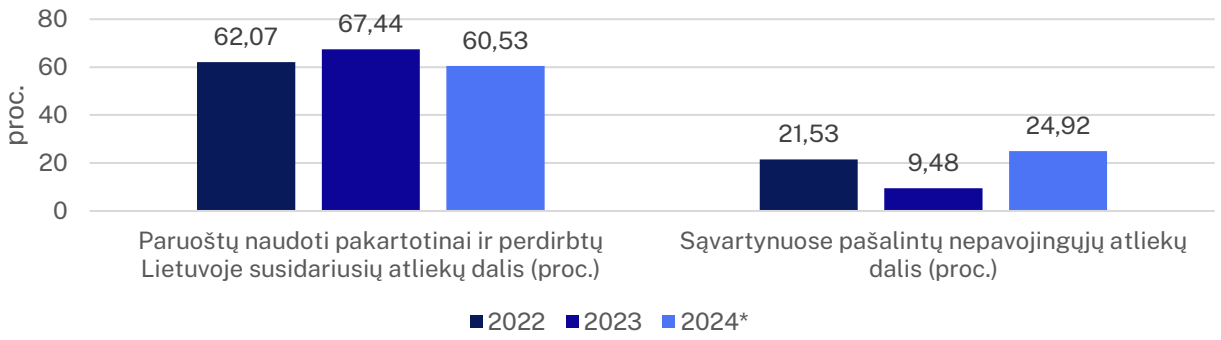

pav. 41 Atliekų rodiklių dinamika

**2024 m. duomenys yra išankstiniai, turėtų būtų traktuojami nuosaikiai*

Duomenų šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

Valstybė deda tikslingas pastangas, siekdama gyventojus aprūpinti geriamuoju vandeniu ir centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis

2024 m. 2 406 524 gyventojų buvo aprūpinami geriamojo vandens tiekimo paslaugomis ir tai buvo 31 gyventoju daugiau, nei 2023 m. Tuo tarpu centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis 2024 m. buvo aprūpinti 2 254 927 gyventojas, 1 886 gyventoju daugiau nei 2023 m.

Siekiant ir toliau didinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir efektyvumą, 2024 m. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšomis (pažangos lėšomis) įgyvendinti būstų prijungimo prie centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų projektai. Įgyvendinant Pabradės nuotekų valymo įrenginių projektą, 2024 m. renovuoti nuotekų tvarkymo įrenginiai, vykdyti siurblinės rangos darbai (projektas bus užbaigtas 2025 m.) Nors pagrindinis projekto tikslas – išplėsti Pabradės nuotekų valymo įrenginių pajėgumus, užtikrinant Pabradės kariniame poligone susidarančių nuotekų išvalymą, tačiau kartu sudaromos sąlygos ir gyventojų, aprūpinamų centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, skaičiaus didėjimui. 2024 m. projekto įgyvendinimui panaudoti 3 778,0 tūkst. eurų.

Skirtas finansavimas viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams, kurie vykdė gyvenamųjų būstų prijungimą prie centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų aglomeracijų ribose, taip mažindami aplinkos taršą buitinėmis nuotekomis. 2024 m. įgyvendinta 22 projektų, išmokėta 452,5 tūkst. eurų. Prie nuotekų surinkimo tinklų prijungti 647 gyventojų būstai.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas ir sistemos efektyvumas taip pat buvo didinamas 2014–2020 m. ES investicijų veiksmų programos lėšomis. Per 2024 m. prie geriamojo vandens sistemos prisijungė 1 553 gyventojai, prie nuotekų tvarkymo sistemos 3 719 gyventojai, tam iš viso išmokant 13 945 tūkst. eurų.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 6-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Parengti Socialinį klimato planą, numatantį paramos suteikimą pažeidžiamiausiems namų ūkiams ir labai mažoms įmonėms, kuriuos labiausiai veikia didėjančios energijos kainos ir kiti su perėjimu prie žaliosios ekonomikos susiję iššūkiai

Nustatyti Klimato kaitos programos 2026–2029 metų ir Modernizavimo fondo 2026–2027 metų lėšų investavimo kryptis, siekiant įgyvendinti efektyviausias Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) mažinimo priemones

Sukurti ir įteisinti prisitaikymo prie klimato kaitos valdymo Lietuvoje sistemą, parengiant ir priimant Prisitaikymo prie klimato kaitos įstatymą

Sustiprinti miško medžių išteklių ir gamtinių vertybių apsaugai palankią miškininkystę, atliepti klimato kaitos ir biologinės įvairovės iššūkius – pakeisti Miškų įstatymą ir nustatyti veiksmingesnį ir aiškesnį miškų grupių paskirstymą, numatyti sąžiningą kompensavimą privačių miškų savininkams už pagrindinių miško kirtimų apribojimus jų miškų valdose, griežtinti miško kirtimų reguliavimą vertingiausiose saugomose teritorijose, atsisakyti pridėtinės vertės nekuriančio teisinio reguliavimo, pagerinti naujų savaiminių miškų, genetinių miško medžių išteklių apsaugą

Nustatyti artimesnės gamtai miškininkystės principų įgyvendinimo reikalavimus, apriboti plynuosius miško kirtimus, apsaugoti ne tik miško plėšriuosius paukščius, bet ir kitas saugomas rūšis – pakeisti Miško kirtimų taisykles ir sugriežtinti kirtimų ir atkūrimo technologinius reikalavimus, papildyti kirtimų ribojimus miškuose aptinkamų saugomų rūšių radavietėse ir augavietėse

Sukurti efektyvesnę pažeidimų aplinkos srityje prevencijos, pažeidimų išaiškinimo ir pažeidėjų patraukimo atsakomybėn sistemą – sutrumpinti aplinkos apsaugos valstybinės priežiūros procedūras, išplėsti prevencinių priemonių taikymo galimybes ir aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų galias nustatyti potencialius pažeidėjus bei užkirsti kelią žalos aplinkai atsiradimui

Didinti savivaldybių savarankiškumą įgyvendinant aplinkos apsaugos tikslus vietos lygmeniu: nustatyti visuomenės įtraukimo į savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų skirstymą teisinius pagrindus, atsisakyti perteklinės lėšų panaudojimo kontrolės, išgryninti tikslus, kuriems gali būti naudojamos nurodytos lėšos

Atlikti gaminančių vartotojų schemos teisinį ir ekonominį vertinimą ir išanalizuoti alternatyvius gaminančių vartotojų modelius kartu siekiant aktyvesnio dalyvavimo rinkoje

Atlikti išsamią tarpvalstybinių jungčių, reikalingų sėkmingai AEI plėtrai ir rinkos veikimui, ekonominio naudingumo analizę ir priimti sprendimus dėl jungčių plėtros projektų įgyvendinimo

6 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

915,7 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų	Tęstinių lėšų (prisidedančių prie pažangos)
491,02 mln. Eur	3,19 mln. Eur

VII. 7 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „TVARIAI IR SUBALANSUOTAI VYSTYTI LIETUVOS TERITORIJĄ IR MAŽINTI REGIONINĘ ATSKIRTĮ“

Regionai planavo ir įgyvendino investicinius projektus, siekiant patrauklumo bei gerovės gyventojams, investicinės aplinkos pagerinimo

Per pastarąjį dešimtmetį (lyginant 2024 m. ir 2014 metus) į Lietuvos regionus atvykstančių gyventojų skaičius išaugo beveik 30 proc. Nors pastaruosius dvejus metus stebimas šiek tiek mažėjantis, lyginant su 2022 m., atvykstančiųjų skaičius, svarbu suprasti, kad neorganiškas 2022 m. augimas yra susijęs su karo pabėgėlių iš Ukrainos atvykimu.

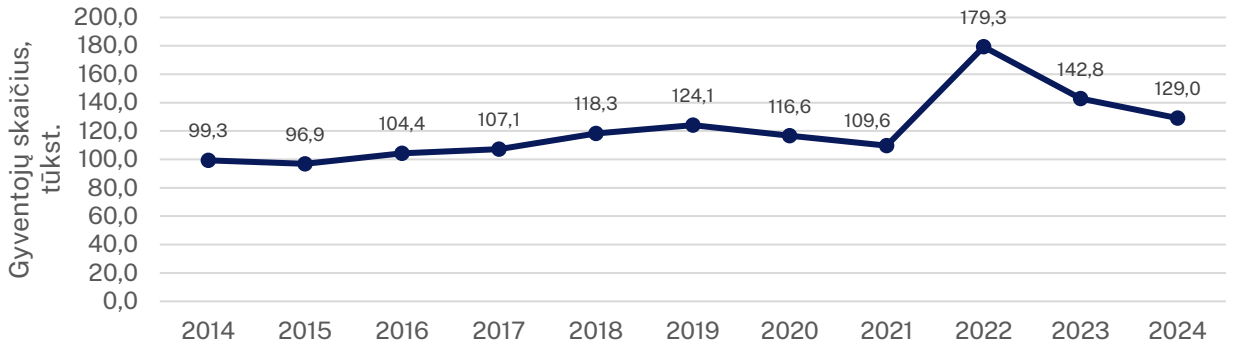

pav. 42 Atvykusiųjų į regionus skaičius (asmenys), tūkst.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Žvelgiant į ilgalaikes atvykstančiųjų gyventi į šalies regionus tendencijas, bei į 2022 m. duomenis žvelgiant kritiškai, aiškus ilgalaikis augimas stebimas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionuose. Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės ir Utenos regionuose atvykstančiųjų gyventi skaičiai 2024 m. yra mažesni, nei prieš karą Ukrainoje pradžią (5–6 metus), taigi šie regionai vis dar susiduria su ribotu bei netolygiu atvykstančiųjų gyventi augimu.

Viešųjų paslaugų prieinamumo iššūkiai, laisvų, kokybiškų ir gerai apmokamų darbo vietų ribotumas yra vienos didžiausių priežasčių, darančių regionus nepatraukliais gyventojams. Tuo tarpu nesudarytos palankios sąlygos kurti verslus ir investuoti, taip pat gyventojų skaičiaus mažėjimas yra vienos esminių priežasčių, ribojančių materialių investicijų pritraukimą. Per 2013–2023 m. laikotarpį didžiausias investicijų augimas fiksuotas Vilniaus, Kauno, Telšių ir Tauragės regionuose, kur jos išaugo daugiau, nei dvigubai. Investicijos vidutiniškai (stabiliai, tačiau ne ryškiai) augo Šiauliuose, Panevėžyje ir Marijampolėje. Tuo tarpu Klaipėdos ir Alytaus regionuose augimas buvo lėtas ir svyruojantis, o Utenos regione investicijos sumažėjo.

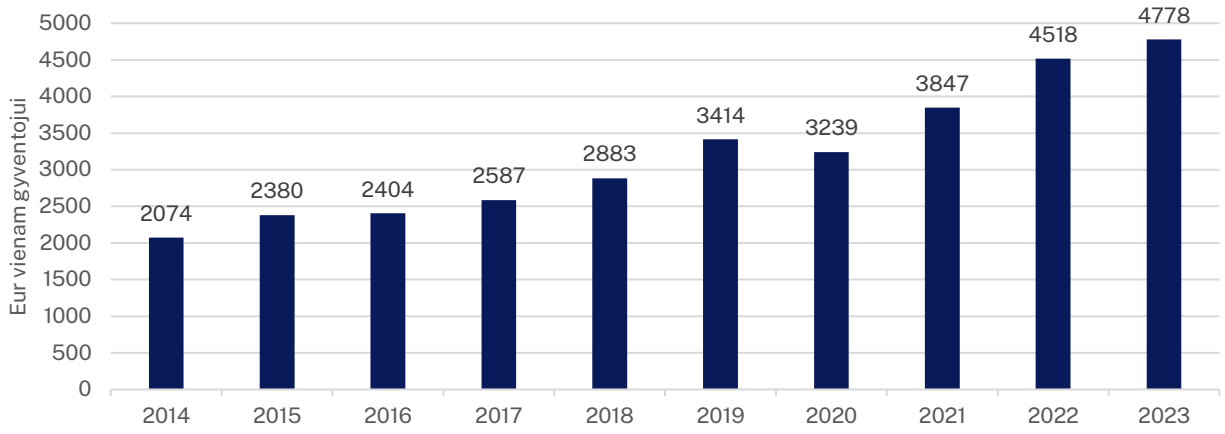

pav. 43 Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, Eur

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

2024 m. regionai skyrė dėmesį investicinių projektų, skirtų verslo aplinkos gerinimo, inovacijų plėtros ir turizmo stiprinimui, planavimui, pradėti šių projektų įgyvendinimo darbai. Vilniaus regione 2024 m. suplanuotos investicijos į viešąją turizmo infrastruktūrą (rekreaciją įvairiose regiono lokacijose). Alytuje – pramoninių ir komercinių teritorijų, skirtų investicijoms pritraukti, plėtra, Alytaus pramonės parko funkcionalumo didinimas, taip pat, pramonės zonos infrastruktūros plėtra. Klaipėdos regionui stiprinti – Kretingos miesto pramoninės zonos modernizavimas, taip pat Drevernos gamtos ir kultūros objektų pritaikymas lankymui. Marijampolės regione – investicijoms tinkamų teritorijų išvystymo netolygumų šalinimas Šakių rajono savivaldybėje, turizmo infrastruktūros plėtrai Vilkaviškyje ir kitiems rekreaciniams projektams. Telšiuose – teritorijos, esančios buvusiame Telšių kariniame miestelyje, pritaikymas investicijų pritraukimui. Utenos regione – teritorijos patrauklumo investicijoms didinimas ir viešosios infrastruktūros plėtra, taip pat investicijoms patrauklios teritorijos įrengimas Zarasuose ir Ignalinoje. Tauragės regiono projektai, nukreipti į skatinimo priemonių investuoti sudarymą, funkcinių zonų ir pramoninių teritorijų infrastruktūros plėtrą, taip pat turizmo paslaugų plėtrą, buvo pradėti įgyvendinti dar 2024 metais. Turizmo ir verslo sąlygų gerinimo ir viešojo transporto paslaugų administravimo funkcijos Tauragės regione yra vykdomos per 2021 m. įkurtą VšĮ „Žaliasis regionas“ – tokiu būdu reikalingi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai paskirstomi racionaliau, regiono o ne pavienių savivaldybių lygmeniu, taip pat užtikrinamas sklandus tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas.. 2025 m. visuose regionuose ir toliau planuojama investuoti į verslo aplinkos gerinimą ir investicinio patrauklumo didinimą. Pavyzdžiui, Lazdijuose planuojama įrengti inovacijų ir bendradarbystės centrą, Druskininkuose – verslo ir kūrybinių industrijų bendradarbystės erdves. Šiuo metu projektų rezultatai dar nėra pasiekti, tačiau jų suplanavimas ir pradėjimas vykdyti jau yra svarbi pažanga, siekiant regionų stiprinimo. 2024 m. suplanuoti ir pradėti įgyvendinti projektai prisidės prie darbo vietų kūrimo turizmo ir pramonės sektoriuose, skatins naujų verslų atsiradimą ir didins regionų patrauklumą naujiems gyventojams.

Didėja Lietuvos kaimų gyventojų skurdo rizikos lygis

Lietuvoje 2024 m. didėjo skurdo rizikos lygis (kiek žmonių patenka į skurdo riziką) – žvelgiant į gyvenamąją vietovę matyti, kad skurdo rizikos lygis, lyginant 2024 m.

duomenis su 2023 m. šiek tiek sumažėjo didmiesčiuose, išliko toks pat miestuose, tačiau reikšmingai išaugo kaimuose, taigi kaimo gyventojų skurdo lygio didėjimas yra priežastis, kodėl didėjo bendras šalies rodiklis.

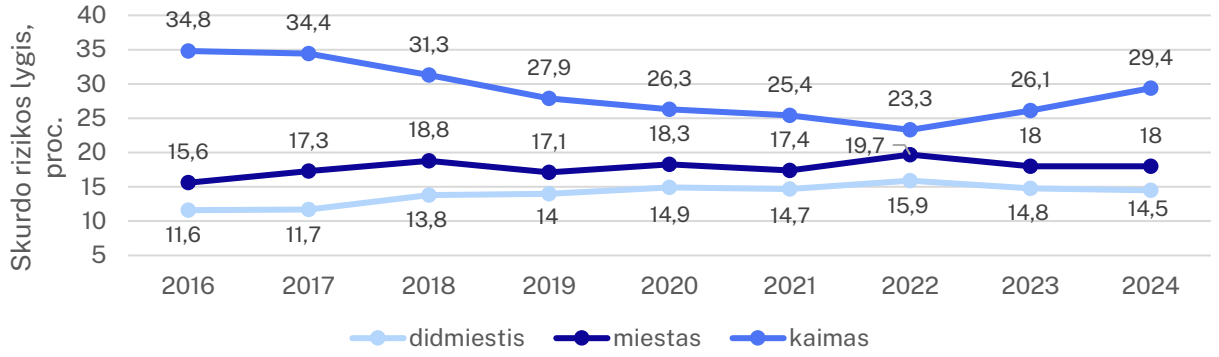

pav. 44 Skurdo rizikos lygis Lietuvos miestuose ir kaimuose 2016–2024 m.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Iš skurdo rizikos lygio rodiklių reikšmių pastebima, kad sostinės regiono skurdo rizikos lygis 2024 m. reikšmingai gerėjo, lyginant su 2023 m. ir siekia 15,6 proc., tuo tarpu likusios Lietuvos (Vidurio ir vakarų Lietuvos regiono) prastėjo, bei 2024 m. pasiekė 25,2 proc. Ši tendencija rodo, kad toliau gilėja sostinės gyventojų ir kitų šalies regionų skurdo skirtumai. Žvelgiant į asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje dalies kaitą pastebima, kad situacija per metus pagerėjo tik Marijampolės ir Vilniaus regionuose, visur kitur situacija prastėjo.

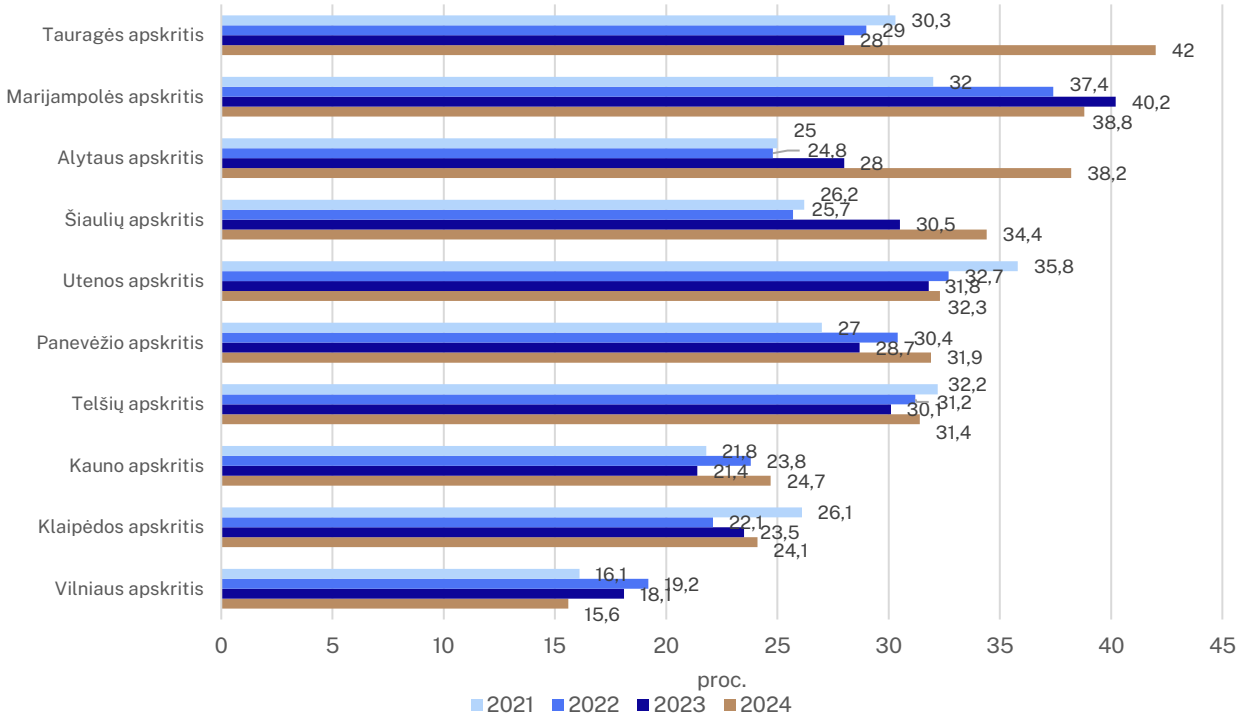

pav. 45 Asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, proc.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Didžiausia dalis skurdą patiriančių gyventojų 2024 metais buvo Tauragėje (42 proc.), mažiausia – Vilniuje (15,6 proc.). Tokios reikšmingos rodiklio kaitos per metus, kaip Tauragė ar Alytus, nepaaiškina užimtumo lygio situacija, kadangi nors per metus užimtumas sumažėjo, jis nesumažėjo taip reikšmingai. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad yra regionų, kuriuose užimtumo lygis mažėjo stipriau, tačiau asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje situacija per metus neišaugo taip reikšmingai, ir atvirkščiai. Skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje gyvenančių asmenų pokyčius lemia ne tik užimtumo situacija, bet ir susiformavusi socialinė struktūra ir demografiniai procesai (tokie kaip didėjanti 65+ išlaikomo amžiaus gyventojų dalis.

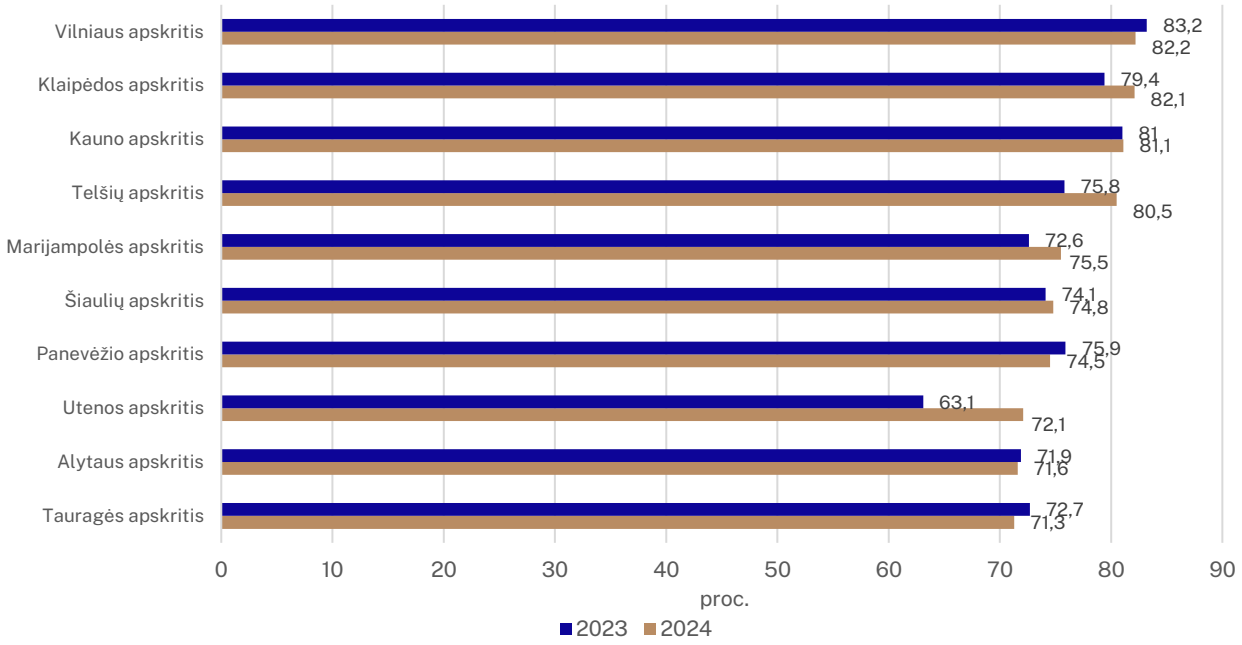

pav. 46 Užimtumo lygis, proc.

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Šiai dienai, kuomet yra rengiama ši ataskaita, nėra duomenų ar informacijos, kurie galėtų paaiškinti tokią per metus įvykusią kaitą. Atkreiptinas dėmesys, jog skurdo duomenys, pristatomi šioje ataskaitoje, yra paskelbti balandžio 24 d., atitinkamai ir rengiama ši informacija. Kadangi duomenys yra itin nauji, yra tikimybė, jog jie eigoje bus pakoreguoti ar atnaujinti.

Vis dėlto, siekiant naikinti sąlygas skurdui susidaryti, 2024 m. regionai skyrė dėmesį investicinių projektų, skirtų viešųjų paslaugų prieinamumo, darbo vietų pasiekiamumo ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumo pagerinimo, planavimui, pradėti šių projektų įgyvendinimo darbai. Pavyzdžiui, Alytaus regione – regiono turizmo paslaugų tinklo ir komunikacinių veiklų sukūrimas ir vystymas, ikimokyklinio ugdymo sąlygų gerinimas ir prieinamumo didinimas, teritorijų ir prieigų atgaivinimas bei gerinimas, bendrojo ugdymo mokyklų paslaugų prieinamumo didinimas, sporto ir rekreacijos teikiamų paslaugų plėtra, viešojo transporto paslaugų valdymo technologijų modernizavimas. Klaipėdos regione – viešosios infrastruktūros plėtra, siekiant sumažinti ikimokyklinio ugdymo ir viešųjų paslaugų trūkumą, regiono integruotos viešojo transporto sistemos funkcionavimui reikalingos infrastruktūros įrengimas. Marijampolės regione – viešųjų turizmo paslaugų efektyvinimas, bendrojo ugdymo įstaigų paslaugų plėtra ir prieinamumo didinimas. Šiaulių regione – bendrojo ugdymo,

neformaliojo ugdymo ir kitų viešųjų paslaugų teikimui trūkstamos infrastruktūros sukūrimas, švietimo įstaigų pritaikymas ugdymo poreikiams ir funkcionalumo didinimas. Tauragės regione – skatinimo priemonių judėti parengimas ir įgyvendinimas bei viešojo transporto paslaugų prieinamumo didinimas, visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo didinimas, taip pat prevencinių priemonių, stiprinančių visuomenės sveikatą bei psichologinę gerovę ir atsparumą stiprinimas.

2024 m. regionai taip pat skyrė dėmesį projektams, susijusiems su socialiai pažeidžiamų grupių situacijos gerinimu: investicijos socialinio būsto prieinamumo didinimui, siekiant užtikrinti socialinio būsto prieinamumą neįgaliesiems bei gausioms šeimoms. Taip pat, suplanuoti ir pradėti vykdyti projektai institucinei globai gerinti.

2025 m. bus vykdomos ir toliau projektuojamos veiklos, nukreiptos į socialiai pažeidžiamų grupių padėties gerinimą, taip pat projektai, skirti skatinimo priemonių kurti verslą regione parengimui ir įgyvendinimui (Alytus), viešojo transporto plėtrai (Alytus, Panevėžys, Šiauliai), Visuomenės sveikatos stiprinimo ir neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumo didinimui (Alytus, Marijampolė), prieigų gerinimui (Klaipėda, Telšiai).

Pasiektas mažiausias per šešerius metus užimtumo atotrūkis tarp miesto ir kaimo gyventojų

Darbingo amžiaus žmonių (20–64 m.) užimtumo lygio skirtumai tarp miestų ir kaimų mažėja – 2014 m. skirtumas siekė 11,6 proc. punktų, o 2024 m. sumažėjo iki 6,3 proc. punktų. Bendrai galima įvardyti, jog per 10 metų kaimo gyventojų užimtumas išaugo 11 proc. punktų, tuo tarpu mieste – 5,7 proc. punktų. 2023–2024 m. fiksuotas didžiausias per šešerius metus kaimo gyventojų užimtumo augimas (toks pat pokytis stebėtas ir 2017–2018 m.), o 2024 m. pasiektas mažiausias per dešimtmetį užimtumo atotrūkis tarp miesto ir kaimo gyventojų.

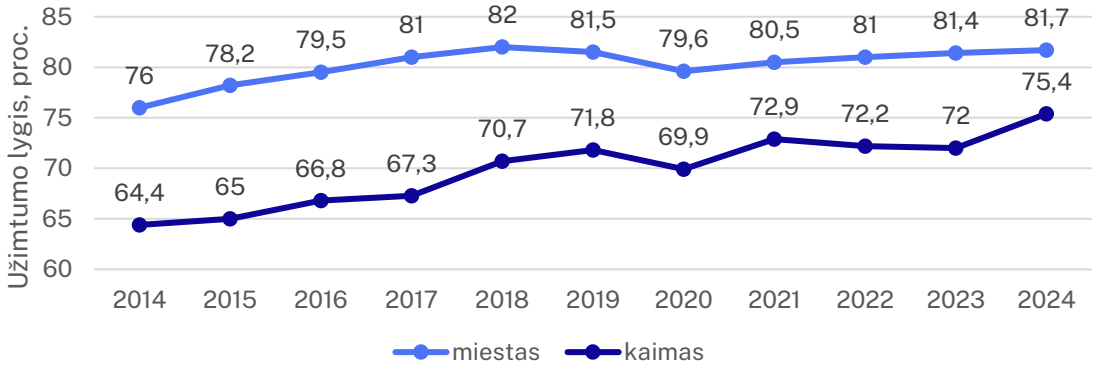

pav. 47 Užimtumo lygis Lietuvos miestuose ir kaimuose 2014–2024 m. (IV ketv.) 20–64 m. amžiaus kategorijoje

Duomenų šaltinis: Valstybės duomenų agentūra

Vidutinis gyventojų (20–64 m.) užimtumo lygio nuokrypis regionuose pastaruosius tris metus svyruoja tarp 3 ir 4 procentinių punktų[22], kas reiškia, kad skirtumai tarp regionų iš esmės nesikeičia. Užimtumo tarnybos duomenimis, daugiausiai ilgalaikių bedarbių

[22] Vidaus reikalų ministerijos pateikti duomenys

buvo Lazdijų r. (37 proc.), Ignalinos r. (29 proc.), Kazlų Rūdos (29 proc.); mažiausiai – Neringos ir Skuodo r. (po 9 proc.) savivaldybėse.

Užimtumo situacijai gerinti 2024 m. toliau buvo vykdomos įprastos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, užimtumo tarnybos veiklos, orientuotos į integracijos į darbo rinką skatinimą. Užimtumo tarnybai tarpininkaujant į darbo rinką pernai sugrįžo 23,7 tūkst. ilgalaikių bedarbių – 3,1 proc. daugiau nei 2023 metais. Taip pat svarus pasiekimas yra tai, jog net 60 proc. ilgalaikių bedarbių pernai pradėjo dalyvauti paramos mokymuisi priemonėse.[23] Svarbu pažymėti, jog 2024 metais buvo pristatyta nauja užimtumo tarnybos iniciatyva „Jungtys“, skirta jaunimo užimtumo didinimui, kuri apima individualios pagalbos teikimą, įvairių integracijos į darbo rinką svarbių bendrųjų kompetencijų ugdymą, mentorystę ir finansinę paramą, projektas bus vykdomas iki 2028 m.[24]

Tyrimo[25] duomenys parodė esmines nedarbo priežastis dvejuose regionuose – Klaipėdos regione dažniausia problema norintiems dirbti yra susisiekimas, o Šiaulių regione profesinio pasirengimo stoka, šios problemos yra kritiškai reikšmingos ir kituose regionuose. Ilgalaikiai susisiekimo ir prieinamumo stokos bei kokybės iššūkiai bus sprendžiami, kaip ir minėta poskyryje prieš tai, įgyvendinant regionų 2024–aisiais pradėtus planuoti ir įgyvendinti projektus. Tuo tarpu tikslingesnio profesinio rengimo, atliepiančio specifinius regionų poreikius, yra siekiama nuo 2023 metų profesinėms mokykloms užtikrinant didesnį savarankiškumą – pakeistas valstybės finansuojamų vietų planavimo modelis, profesinių mokyklų taryboms suteikiant teisę spręsti, kiek mokinių priimti į atskiras profesinio mokymo programas. Tai leido sustiprinti ir darbdavių vaidmenį planuojant būsimų specialistų rengimą – 2024 m. daugiau nei pusė profesinių mokyklų tarybų narių atstovavo darbdaviams ir regiono plėtros tarybai.[26]

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 7-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Įsteigti Regionų ministeriją, joje sutelkiant veiklos sritis ir funkcijas efektyviai regioninei politikai formuoti: tolygiai regionų plėtrai užtikrinti, gyvenimo kokybei regionuose gerinti, regionų plėtros tarybų ir vietos savivaldos savarankiškumui didinti

Sudaryti sąlygas didesniam savivaldybių finansiniam savarankiškumui, parengiant ir priimant Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo pakeitimus

Užtikrinti geresnį regionų pasiekiamumą autobusu – nustatyti ne mažiau kaip 4 reisus per parą tolimojo susisiekimo maršrutais tarp artimiausių apskričių centrų, kartu

[23] Užimtumo tarnybos apžvalga apie ilgalaikio nedarbo socialinę struktūrą ir dinamiką 2024 metais, prieiga internetu: https://uzt.lt/naujienos/8/apzvelgta-ilgalaikio-nedarbo-socialine-struktura-ir-dinamika:474
[24] Užimtumo tarnybos informacija apie projektą „Jungtys“, prieiga internetu: https://uzt.lt/darbo-ieskantiems/projektas-jungtys-jaunimui/503
[25] Užimtumo tarnybos apžvalga apie ilgalaikio nedarbo socialinę struktūrą ir dinamiką 2024 metais, prieiga internetu: https://uzt.lt/naujienos/8/apzvelgta-ilgalaikio-nedarbo-socialine-struktura-ir-dinamika:474
[26] Mokinių ugdymo karjerai informacinė sistema, duomenų šaltinis – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

nustatyti ir įgyvendinti kokybinius ir kiekybinius viešųjų paslaugų teikimo reikalavimus keleivių vežimui tolimojo susisiekimo maršrutais autobusu

Įtvirtinti kokybiškų universaliųjų pašto paslaugų modelį ir išplėsti paštomatų naudojimą universaliosioms pašto paslaugoms teikti regionuose

Siekiant stiprinti savivaldą, užtikrinti darnų regionų vystymą, greitesnį sprendimų priėmimą ir visuomenės poreikius atliepiantį valstybinės žemės valdymą, perduoti savivaldybėms valstybinės žemės patikėtinio funkcijas kaimų teritorijose, taip pat numatyti didesnį savivaldos savarankiškumą administruojant valstybinės žemės perleidimą nuosavybėn

Parengti ir priimti Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo projektą: užtikrinti vietos bendruomenių didesnį įtraukimą į sprendimų priėmimą, sustiprinti seniūnaičio institutą ir išspręsti įstatymo praktinio taikymo problemas

VIII. 8 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „DIDINTI TEISINĖS SISTEMOS IR VIEŠOJO VALDYMO VEIKSMINGUMĄ“

Tolygiau paskirstomas apylinkių teismų darbo krūvis prisideda prie teisingumo sistemos veiksmingumo didinimo

2024 m. didžiausias apylinkių teismų darbo krūvio nuokrypis nuo apylinkės teismų darbo krūvio vidurkio sudarė 10,7 proc. ir buvo net 7,3 proc. punkto mažesnis nei 2023 m., kuomet siekė 18 proc. Tokiam teigiamam pokyčiui įtakos turėjo 2023 m. parengti ir priimti teisės aktų pakeitimai dėl teismų veiklos efektyvinimo, kurių pirmas etapas įsigaliojo 2024 m. sauso 1 d. (antras etapas įsigaliojo 2024 m. liepos 1 d., trečiasis – 2025 m. sausio 1 d,). Antruoju etapu įtvirtinti pakeitimai didžiąją dalį bylų apylinkės teismuose nagrinėjamų rašytinio proceso tvarka (apie 30 tūkst. arba 21 proc. visų gautų civilinių bylų skaičiaus) leido automatizuotai paskirstyti visiems apylinkių teismams, įvertinus teismų krūvį, ir taip suvienodinti didžiųjų šalies miestų apylinkių teismų ir regioninių teismų darbo krūvius.

Nuosekliai mažėja vidutinė baudžiamųjų bylų trukmė apylinkių teismuose. 2024 m. ji siekė 142 dienas, 2023 m. – 148, 2022 m. – 150. Kaip matyti, baudžiamųjų bylų apylinkių teismuose nagrinėjimo trukmė 2024 m. trumpėjo sparčiau, palyginti su 2023 m. Per 2024 m. 0,1 proc. punktu iki 0,8 proc. (2023 m. – 0,9 proc.) sumažėjo civilinėse bylose priimtų ir aukštesnės instancijos teismo panaikintų arba pakeistų teismo sprendimų dalis, palyginti su visais teismo sprendimais, priimtais civilinėse bylose. Baudžiamosiose bylose šis rodiklis išliko toks pat kaip ir 2023 m. ir siekė 5,3 proc., o administracinėse bylose – padidėjo iki 3,3 proc. (2023 m. – 3,1 proc.).

Augantis teisminių mediacijų skaičius taip pat prisideda prie teismų darbo krūvio mažinimo ir subalansavimo. Pasibaigusių teisminės mediacijos procesų skaičius 2022 m. siekė 534, 2023 m. – 689, 2024 m. – jau 819. Privalomų mediacijų skaičius taip pat reikšmingai didėja ir 2024 m. pasiekė 5 200 (2023 m. – 3 859, 2022 m. – 3 183), o jų efektyvumas viršija 50 proc.: taikiai pasibaigusių ginčų dalis nuo pradėtų ir vykdytų privalomųjų mediacijų, finansuojamų valstybės biudžeto lėšomis, skaičiaus 2024 m. sudarė 51 proc.

Teigiamą kitimo tendenciją išlaikant didžiajai daliai su teismų veikla susijusių rodiklių, 2024 m. gyventojų teismų darbo vertinimo palankumas grįžo į 2021-2022 m. lygį: remiantis Vidaus reikalų ministerijos atliekamo gyventojų nuomonės apie viešąjį saugumą tyrimo duomenimis, gyventojų, kurie teismų darbą vertina labai gerai ir gerai, dalis 2024 m. sudarė 47 proc. (2023 m. – 46 proc.).

Kompleksinės baudžiamosios politikos pertvarkos rezultatus atspindi mažėjantis įkalintų asmenų skaičius

Statistiniai duomenys rodo, jog laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų skaičius per 2024 m. sumažėjo ir šiuo metu fiksuojamas mažiausias jų skaičius per pastaruosius metus. 2024 m. pabaigoje laisvės atėmimo vietų įstaigoje buvo laikoma 4 480 asmenų (2023 m. pabaigoje – 4 551, 2022 m. pabaigoje – 4 973 asmenys), iš kurių 3 897 buvo nuteisti terminuotu laisvės atėmimu, laisvės atėmimu iki galvos ir arešto bausme, 583 – suimtieji. Vidutinis įkalintų asmenų skaičius 2024 m. buvo 4 539 ir palyginti su 2023 m.

sumažėjo 256 asmenimis, arba 5,3 proc. Prie šių rodiklių kaitos tendencijų prisidėjo 2024 m. užbaigta kompleksinė (įgyvendinta keliais etapais) baudžiamosios politikos pertvarka, kurios vienas iš esminių tikslų – siekti proporcingo bausmių ir baudžiamojo poveikio priemonių taikymo tiek fizinių, tiek juridinių asmenų atžvilgiu ir subalansuoti sankcijų sistemą.

Tačiau, nepaisant šių pozityvių pokyčių dėl įkalintų asmenų skaičiaus nacionaliniu mastu, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvoje vis dar fiksuojamas didesnis įkalintų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų. Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų tenka 155 įkalintieji (nuteistieji ir suimtieji) ir tai yra 35 proc. daugiau negu ES vidurkis.

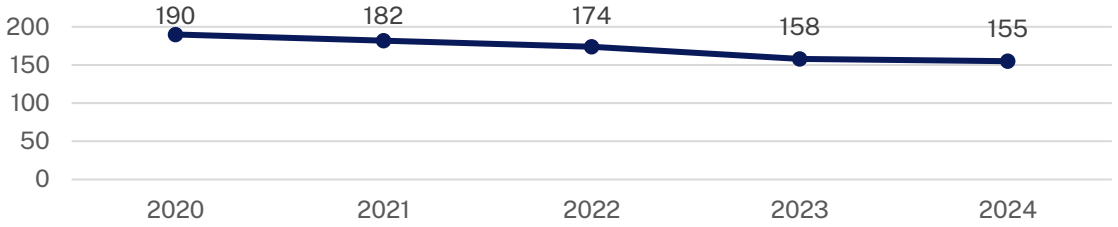

Pav. 48 Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų skaičius (100 tūkst. gyventojų)

Duomenų šaltinis: Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys

Nors ir reikšmingai viršijamas ES vidurkis, tačiau, kaip matyti, Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigoje laikomų asmenų skaičius (100 tūkst. gyventojų) kasmet nuosekliai mažėja. Tai didele dalimi lėmė pokyčiai baudžiamojoje ir bausmių vykdymo politikoje, kurie buvo orientuoti į probacijos ir alternatyvių laisvės atėmimui bausmių taikymo plėtrą, nuteistųjų resocializacijos proceso efektyvinimą. Pažymėtina, kad alternatyvių laisvės atėmimui bausmių dalis nuo visų skiriamų bausmių 2024 m. sudarė 83,7 proc. (2023 m. – 81,8 proc., 2022 m. – 82,5 proc.).

2024 m. pabaigoje 13 467 asmenys buvo probacijos tarnybos priežiūroje. Iš jų – 137 nepilnamečiai. Pažymėtina, kad 2024 m. nepilnamečių asmenų, esančių probacijos tarnybos priežiūroje, skaičius išaugo palyginti su 2023 m. ir 2022 m. (atitinkamai – 121 ir 126 nepilnamečiai asmenys). 2024 m. 56,4 proc. nuteistųjų, įtrauktų į Lietuvos probacijos tarnybos registrą, dalyvavo elgesio keitimo programose ir 96,2 proc. jas baigė. Taip pat ženkliai mažėjo procentinė dalis nuteistųjų, vengusių probacijos ar bausmės atlikimo. Tačiau statistiniai duomenys rodo, kad 2024 m., palyginti su 2023 m., iki 1,26 proc. padidėjo probuojamų asmenų, nuteistųjų už probacijos priežiūros vykdymo laikotarpiu padarytas nusikalstamas veikas, dalis palyginti su visais prižiūrimais probuojamais asmenimis (2023 m. tokių buvo 1,13 proc.). Bet 2024 m. tokių asmenų buvo mažiau nei 2022 m. (1,44 proc.). Taip pat 2024 m. 0,8 proc. punktu iki 68 proc. padidėjo asmenų, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka ne pirmą kartą, dalis, palyginti su bendru laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičiumi.

2024 m. optimaliai laisvės atėmimo vietų veiklai, o kartu ir veiksmingai nuteistųjų resocializacijai organizuoti ir vykdyti panaudoti 99 552 tūkst. eurų, probacijos vykdymui ir jos efektyvumo didinimui – 11 862 tūkst. eurų, nuteistųjų integracijos į visuomenę proceso stiprinimui – 138,5 tūkst. eurų.

Padidėjo valdžios sektoriaus skolos lygis, bet jis vis dar vienas mažiausių ES

Nuo 2021 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis mažėjo. 2023 m. pabaigoje jis sudarė 37,3 proc. ir, palyginti su 2021 m. pabaigos duomenimis, buvo mažesnis net 6,0 proc. punktais. 2024 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sudarė 38,5 proc., t. y. padidėjo 1,2 proc. punkto, palyginti su 2023 m.

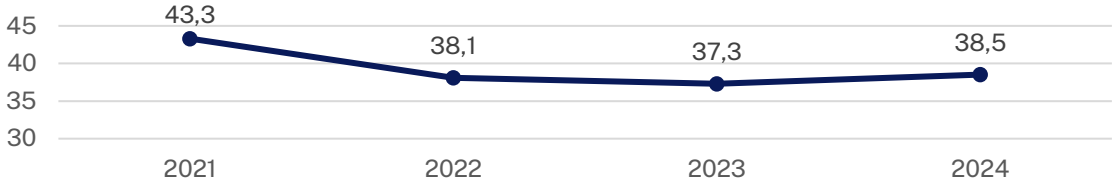

Pav. 49 Valdžios sektoriaus skolos santykis su bendruoju vidaus produktu (procentai)[27]

Duomenų šaltiniai: Valstybės duomenų agentūra ir Finansų ministerija

2024 m. Finansų ministerija užtikrino skolinių įsipareigojimų vykdymą kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika, neviršijant nustatytų skolos ir skolinimosi limitų, bei Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintų asignavimų finansavimą laiku. Ataskaitiniais metais vidaus rinkoje, išleidžiant Vyriausybės vertybinius popierius ir aukciono būdu bei platinant Vyriausybės taupymo lakštus, pasiskolinta apie 2,3 mlrd. eurų. Taip pat, Vyriausybės taupymo lakštų pagrindu pradėtos leisti gynybos obligacijos. Tarptautinėse kapitalo rinkose, išleidžiant euroobligacijas, pasiskolinta 2,5 mlrd. eurų. Taip pat pagal pasirašytas sutartis su tarptautinėmis finansų institucijomis gauta 0,7 mlrd. eurų paskolų. 2024 m. pradžioje buvo prognozuotas 6,1 mlrd. eurų skolinimosi poreikis, per metus pasiskolinta 5,5 mlrd. eurų. Tam įtakos turėjo geresnis biudžeto pajamų surinkimas, asignavimų sutaupymas, praėję metai baigti turint poreikius tenkinančius grynųjų pinigų rezervus iždo sąskaitose. Europos Komisija 2024 m. Lietuvos skolos tvarumo rizikos lygį yra įvertinusi kaip vidutinį (taip pat vertino ir 2023 m.).

2024 m. parengti 4 ekonominės raidos scenarijai, kuriuose pateiktos fiskaliniam planavimui skirtos makroekonominės bazės. Projektuojama, kad vidutiniu laikotarpiu valdžios sektoriaus skolos lygis didės ir 2026 m. pabaigoje sieks apie 46,7 procento BVP. Tuo pat metu pažymėtina, kad, Eurostato duomenimis, palyginti su ES valstybių narių vidurkiu, Lietuvos valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis yra vienas mažiausių ES (2024 metų II ketvirtį siekė 37,4 procento). Iš 27 ES valstybių narių mažesnė minėto rodiklio reikšmė 2024 metų II ketvirtį buvo 5 ES valstybėse narėse: Bulgarijoje (22,1 proc.), Estijoje (23,8 proc.), Liuksemburge (26,8 proc.), Švedijoje (31,6 proc.), Danijoje (33,7 proc.). Kitose ES valstybėse narėse valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo didesnis nei Lietuvoje.

2023 m. reikšmingai išaugęs pridėtinės vertės mokesčio atotrūkis 2024 m. įgavo teigiamą tendenciją

[27] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) prognoze, 2023 m. išaugęs pridėtinės vertės mokesčio atotrūkis 2024 m. sumažėjo (lyginant su 2023 m., -2,2 proc. punkto) ir siekė 16,5 proc.

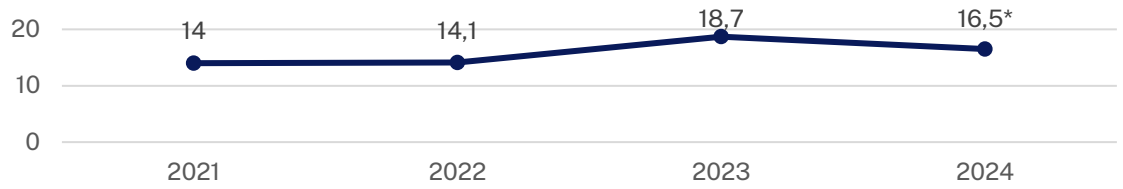

Pav. 50 Neišnaudoto pridėtinės vertės mokesčio potencialo įvertis (procentai)[28]

Duomenų šaltinis: Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys

*2024 m. reikšmė – VMI prognozė (2025 m. sausio 30 d.)

Remiantis VMI duomenimis, pridėtinės vertės nekuria 29 proc. įmonių–PVM mokėtojų. Daugiausia tokių įmonių yra didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje, statybose ir apdirbamojoje pramonėje. Be to, prekyboje yra 37 tūkst. įmonių arba individualiai dirbančių prekeivių, kurie nėra PVM mokėtojai, iš jų vis dar įsigyjama daug paslaugų ar prekių.

VMI duomenimis, daugėja pažeidimų, susijusių su PVM nemokėjimu ar slėpimu. 2024 m. po patikrinimų buvo išieškota 45,3 mln. eurų nesumokėto ar bandyto nuslėpti PVM, iš jų 18,7 mln. eurų – dėl pažeidimų, turinčių baudžiamųjų požymių. 2023 m. šios sumos siekė atitinkamai virš 19 mln. ir 3,3 mln. eurų, 2022 metais – atitinkamai 13,7 mln. ir 1,5 mln. eurų. 2024 m. VMI pareiškė 185 civilinius ieškinius dėl žalos nuslepiant PVM atlyginimo, užpernai – 98, o 2022-aisiais – 84.

2024 m., siekiant mažinti šešėlinę ekonomiką ir pridėtinės vertės mokesčio atotrūkį, buvo įgyvendinamos skaitmeninės rizikų valdymo priemonės, skirtos mokestiniams pažeidimams užkardyti, kartu buvo taikomos ir savanorišką mokesčių mokėjimą skatinančios priemonės, pasiūlant mokesčių mokėtojams daugiau elektroninių paslaugų ir mažinant administracinę naštą. 560,2 tūkst. eurų investicijomis prisidėta prie VMI duomenų analitikos gerinimo, plėtotas VMI kliento profilis, leidžiantis įmonėms susipažinti su rizikomis, kurias jų veikloje įžvelgia mokesčių administratorius ir kurios gali tapti stebėsenos, kontrolės procedūrų iniciavimo priežastimi. Įgyvendinant projekto „Elektroninių dokumentų ekosistemos vystymas“ paprojektį „Sprendimo, leidžiančio praktiškai naudoti e. Kvitus, sukūrimas“ vykdytos e. Kvito (patvirtinto duomenų rinkinio) išrašymo ir gavimo funkcijų Nuotolinių apskaitos paslaugų smulkiajam verslui posistemyje (i.APS) kūrimo ir diegimo darbai, tam 2024 m. skiriant 341,6 tūkst. eurų. Iš viso šioms veiklos įgyvendinti skirta 1 176,2 tūkst. eurų, iš kurių 1 013,6 tūkst. eurų Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšos.

Įsteigtas nacionalinis plėtros bankas atveria daugiau galimybių šalies verslui finansuoti pažangą ir plėtrą

2024 m. UAB ILTE suteiktas nacionalinio plėtros banko statusas. 2023 m. konsolidavus keturias nacionalines plėtros įstaigas į UAB ILTE, ženkliai išplėstos jos veiklos sritys,

[28] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

klientų ratas, finansinės galimybės (skolinimo apimtys). Finansinės priemonės įgyvendinamos naujuose sektoriuose, pvz., finansuojama gynybos ir saugumo pramonė, taip pat gyvybės mokslų, biotechnologijų sritys. Kitiems bankams atsisakant projektų dėl didelės administracinės naštos ar neaiškaus įgyvendinimo, didžiąją dalį finansinių priemonių nacionalinė plėtros įstaiga ILTE įgyvendina tiesiogiai.

UAB ILTE įstatinis kapitalas padidintas 4 kartus, nuo 53 mln. eurų iki 203 mln. eurų, todėl reikšmingai išaugintas ILTE potencialas pritraukti privačių ir tarptautinių investuotojų lėšas bei sudaryti galimybes ateityje pasiekti didesnį sverto efektą bei dar labiau prisidėti prie Europos žaliojo kurso pramonėje, energijos vartojimo efektyvumo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, inovacijų finansavimo.

Taip pat ILTE ketina dalyvauti kapitalo rinkoje ir pradėti platinti obligacijas – pritraukti privačias investicijas ir reikšmingai išplėsti valdomą portfelį.

Per 2024 m. į šalies ekonomiką įlieta beveik 1,5 mlrd. eurų ES lėšų investicijų

2024 m. pasiektas bendras ES lėšų investicijų rekordas – 1 456 mln. eurų ES lėšų. Iš jų: 817 mln. eurų sudarė Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (subsidijos ir paskolos) (toliau – EGADP) lėšų mokėjimai, 510 mln. eurų – 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos lėšų mokėjimai ir 129 mln. eurų – 2014–2020 metų ES investicijų laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšų mokėjimai projektams užbaigti.

Nuo laikotarpio pradžios (2021 m.) iki 2024 m. pabaigos EGADP išmokėta 1 063 mln. eurų, t. y. 28 procentai visam laikotarpiui numatytų plano lėšų. 2024 metais įvykdyti 817 mln. eurų EGADP lėšų (iš jų 459 mln. eurų EGADP paskolos lėšų ir 358 mln. eurų EGADP subsidijos lėšų) mokėjimai, t. y. daugiau nei 4 kartus daugiau nei 2023 metais. Didžioji dalis iš 2024 m. investuotų 817 mln. eurų EGADP lėšų skirta verslui, skaitmeninimui ir inovacijoms (apie 481 mln. eurų (iš jų 401 mln. eurų EGADP paskolos ir 80 mln. eurų EGADP subsidijos lėšų), 114 mln. eurų (EGADP subsidijos lėšos) – švietimui ir mokslui, 76 mln. eurų (iš jų 58 mln. eurų EGADP paskolos lėšų ir 18 mln. eurų EGADP subsidijos lėšų) – energetikos srities projektams. Iki 2024 m. pabaigos iš viso pasiekti 94 rodikliai iš 218 (43 procentai visų EGADP rodiklių).

Nuosekliai tęsiamas centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto optimizavimas

2024 m. centralizuotai valdomo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto (toliau – AVNT) plotą, palyginti su 2021 m. užfiksuotu 665 tūkst. kv. metrų dydžio AVNT portfeliu, pavyko sumažinti net 12,12 proc. (2023 m. sumažinimas siekė 5,3 proc., 2022 m. – 4,3 proc.).[29] Tam įtakos turėjo rezultatyvus valstybės įmonės Turto banko nekilnojamojo turto rinkai pasiūlyto patrauklaus valstybės nekilnojamojo turto visoje Lietuvoje pardavimas. Įvairios valstybės institucijos 2024 m. atsisakė objektų, kurių bendras plotas siekia daugiau nei 46,6 tūkst. kv. m. Dažniausiai tai valstybės reikmėms nebenaudojami įstaigų objektai, kurių atsisakoma siekiant efektyvaus turto valdymo. Lėšos, gautos už parduotą centralizuotai valdomą AVNT 2024 m. sudarė 19,56 mln. Eur.

[29] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

Viešojo sektoriaus skaitmeninimas, patogios ir paprastai prieinamos elektroninės paslaugos gyventojams ir verslui – išlieka viena prioritetinių veiklos krypčių

Lietuvos pasiekimai viešojo sektoriaus skaitmeninimo srityje dar kartą įvertinti Europos mastu. Atliktas elektroninės valdžios lyginamasis tyrimas (angl. „eGovernment Benchmark 2024“) rodo, kad mūsų valstybė priskiriama pirmaujančių šalių grupei pagal skaitmeninių viešųjų paslaugų teikimo kokybę: per metus jame pakilome iš 7-osios į 6-ąją vietą tarp 37 Europos šalių.[30]

Pagal šį tyrimą Europoje pirmauja Malta (97 balai) ir Estija (92 balai), taip at Liuksemburgas (90 balų) ir Islandija (90 balų). Kiti lyderiai ES yra Suomija (88 balai), Lietuva (86 balai), Danija (85 balai). ES šalių rezultatų vidurkis – 76 balai.

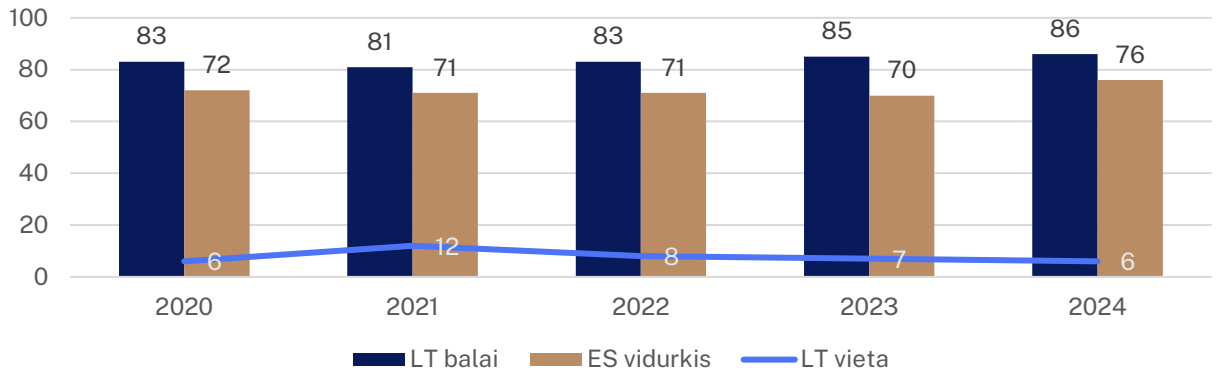

Pav. 51 Lietuvos rezultatai pagal Europos elektroninės valdžios brandos lygio tyrimą

Duomenų šaltinis: Europos elektroninės valdžios brandos tyrimas

Aukščiausią rezultatą Lietuva pasiekė elektroninių paslaugų techninio pritaikymo srityje: jis siekė 94 balus. Ypač išsiskyrė Lietuvos pasiekimai šios srities skaitmeninimo įrašų (100 balų), elektroninių dokumentų (91 balas), iš anksto užpildytų formų (92 balai) ir elektroninio identifikavimo (94 balai) skiltyse. 2024 m. valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos elektroniniu būdu 4 ir 5 brandos lygiais teikė 30,9 proc. administracinių paslaugų (4 lygis (bendradarbiavimo) – suteikiama galimybė vartotojui dalyvauti visame paslaugos teikime per interneto svetainę; vartotojui, siekiančiam elektroniniu būdu gauti geros kokybės paslaugą, nereikia atlikti formalių procedūrų. 5 lygis (personalizuotas) – paslaugos elektroniniu būdu teikiamos vartotojui automatiškai panaudojant buvusią vartotojo registraciją ir duomenis apie vartotoją, atsisakius pakartotinio duomenų įvedimo; vartotojui pateikiamos iš anksto iš dalies užpildytos duomenų perdavimo formos; vartotojui automatiškai teikiamos tam tikros socialinio ar ekonominio pobūdžio paslaugos, atitinkančios vartotojo statusą, ir nereikalaujama, kad vartotojas pateiktų prašymą jas suteikti).

Kasmet didėja Elektroninės valdžios vartų portalo naudotojų skaičius – 2024 m. portalą jie aplankė daugiau kaip 84,4 mln. kartų (2023 m. – 77,6 mln. kartų). Valstybės skaitmeninių sprendimų agentūros (toliau – VSSA) administruojamuose Elektroninės valdžios vartuose pateikiamos nuorodos į 3 630 elektroninių viešųjų ir administracinių

[30] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

paslaugų, iš jų 196 elektroninės viešosios ir administracinės paslaugos yra teikiamos Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos (VIISP) aplinkoje. VIISP teikiamomis paslaugomis 2024 m. naudojosi 521 institucija ir 76,5 proc. 16–74 m. amžiaus Lietuvos gyventojų (2023 metais – 72,5 proc.).

VSSA 2024 m. užsakyto tyrimo duomenimis, iš 12 pagrindinių gyventojams skirtų elektroninių paslaugų tarp gyventojų populiariausios šios elektroninės paslaugos: pajamų mokesčio deklaravimo paslauga – ja naudojosi 50 proc. visų apklaustųjų, su sveikata susijusios paslaugos (informacijos apie paslaugų teikimą skirtingose ligoninėse paieška, registracija pas sveikatos priežiūros specialistus) – 43 proc., automobilių registravimo paslauga – 22 proc., su asmens dokumentais (pasais, asmens tapatybės kortelėmis, vairuotojo pažymėjimais) susijusi paslauga – 20 proc., su gimimo ir santuokos liudijimais susijusi paslauga – 17 proc., darbo paieškos paslauga – 15 proc. nuo visų apklaustųjų. Gyventojų geriausiai vertinamos paslaugos: viešųjų bibliotekų katalogų prieinamumas (8,8 balo), gyvenamosios vietos deklaravimas (8,8 balo), asmens dokumentai (8,5 balo), priėmimas į aukštąsias mokyklas (8,5 balo), pajamų mokesčio deklaravimas (8,3 balo), automobilių registracija (8,2 balo) ir gimimo, santuokos liudijimai (8,1 balo).

2024 m. valstybės politikos valstybės informacinių išteklių, duomenų pakartotinio naudojimo ir informacinės visuomenės plėtros srityse investicijos valstybės biudžeto lėšomis siekė apie 8 228,9 tūkst. eurų.

Tęsiamas valstybės institucijų ir įstaigų informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros konsolidavimas ir centralizavimas

IT infrastruktūros konsolidavimo procese dalyvauti ir centralizuotas IT paslaugas gauti gali jau 270 biudžetinių įstaigų, 226 valstybės biudžetinių įstaigų valdomos sistemos migravusios į naują viešojo sektoriaus debesijos infrastruktūrą. Valstybės institucijų ir įstaigų, kurių informacinių ir ryšių technologijų (toliau – IRT) infrastruktūra konsoliduota Valstybės informacinių technologijų paslaugų teikėjo valdomoje IRT infrastruktūroje, dalis nuo visų konsolidavimo procese dalyvaujančių institucijų 2024 m. pasiekė 69,6 proc. ir buvo 16,1 proc. punkto daugiau nei metais prieš tai (2023 m. – 53,8 proc., 2022 m. – 25 proc.). Konsolidavimo procesas ne tik stiprina institucijų skaitmenines galias ir sudaro sąlygas kokybiškesnėms elektroninėms paslaugoms, bet ir leidžia sumažinti sąnaudas.

Valstybės IT paslaugų teikėjais tapo dar daugiau institucijų. Be VSSA, kuri jau buvo paskirta valstybės IT paslaugų teikėja, įteisintos ir kitos institucijos: Registrų centras, Lietuvos radijo ir televizijos centras, Kertinis valstybės telekomunikacijų centras, Valstybės duomenų agentūra. Laikinai šias funkcijas atliks ir Informatikos ir ryšių departamentas, kuris šiuo metu teikia paslaugas vidaus reikalų ministro valdymo srities institucijoms.

Du trečdaliai gyventojų pasitiki valstybės institucijomis ir įstaigomis

Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis, 2024 m. gyventojų pasitikėjimas valstybės institucijomis ir

įstaigomis padidėjo net 13 proc. punktų, palyginti su 2023 m. ir pasiekė 67 proc.[31] Pažymėtina, kad pasitikėjimas valstybės institucijomis ir įstaigomis gali būti tiek realių pokyčių, tiek subjektyvaus visuomenės jausenos ar suvokimo rezultatas. Viena vertus, pasitikėjimo vertinimas gali būti siejamas su ankstesnių metų situacijos palyginimu: jei ankstesniais metais buvo didesnis nusivylimas dėl krizinių situacijų (pvz., pandemijos, hibridinių atakų, nelegalios migracijos, karo grėsmės), tai vėlesnis situacijos stabilizavimasis gali lemti natūralų pasitikėjimo augimą. Kita vertus, jei visuomenėje sustiprėjo solidarumo jausmas ar didėjo pasididžiavimas valstybės veiksmais (pvz., sėkmingas tarptautinis įvaizdis, teigiamos šalies politikos vertinimo tendencijos, sėkmingai baigti įgyvendinti strateginės svarbos projektai ir pan.), tai taip pat galėjo padėti didinti pasitikėjimą valstybės institucijomis.

Tuo tarpu taip pat Vidaus reikalų ministerijos užsakymu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos rezultatai parodė, kad 2024 m. bendras administracinių paslaugų teikimo ir aptarnavimo efektyvumo koeficientas išliko toks pat kaip ir 2023 m. (0,88, t. y. 88 proc. gyventojų, kurie naudojosi administracinėmis paslaugomis, teigiamai įvertino paslaugų teikimą ir aptarnavimo efektyvumą) balo ir buvo 0,01 balo mažesnis už buvusį 2022 m. (0,89 balo). Didžioji dauguma gyventojų per paskutinius 12 mėn. besikreipusių į valstybės ir savivaldybių institucijas geriausiai įvertino tai, kad turėjo galimybę pasirinkti sau priimtiną paslaugos užsakymo būdą (elektroninį ar fizinį) (92 proc.). Gyventojai taip pat dažnai pritarė teiginiams, kad informacija apie konkrečios institucijos veiklą, darbo laiką, vietą ir kontaktus yra nuolat atnaujinama bei lengvai randama (90 proc.), specialistas sugebėjo atsakyti į rūpimus klausimus ar pateikti reikalingą informaciją (89 proc.) bei, kad prašymas, skundas buvo priimtas ir atsakymas į jį pateiktas laikantis „vieno langelio“ principo (89 proc.). Mažiausiai balų įvertinti šie teiginiai: buvo suteikta pagalba pildant prašymą paslaugai gauti (85 proc.), gyventojas turėjo galimybę pasirinkti sau priimtiną apmokėjimo už paslaugą būdą (83 proc.). Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad 9 iš 10 gyventojų visgi liko patenkinti jiems suteiktomis paslaugomis.

Pažymėtina, kad administracinių paslaugų teikimo ir aptarnavimo efektyvumo koeficientas, kaip ir gyventojų pasitikėjimas valstybės institucijomis ir įstaigomis, gali būti tiek realių pokyčių („vieno langelio“ principo taikymas, galimybė pasirinkti sau priimtiną paslaugos užsakymo ar apmokėjimo už ją būdą), tiek subjektyvaus visuomenės jausenos ar suvokimo (institucija į prašymą pateikti informaciją reagavo greitai ir maloniai), taip pat asmeninė gyventojų patirties, kuri priklauso nuo aptarnavimo kokybės (suteikta pagalba pildant prašymą paslaugai gauti, informacijos apie paslaugos teikimo eigą suteikimas), darbuotojų kompetencijos (gebėjimo atsakyti į rūpimus klausimus ar pateikti reikalingą informaciją) ir kitų veiksnių rezultatas.

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos susiduria su iššūkiais pritraukti kompetentingų darbuotojų

Būtina sąlyga efektyviam ir veiksmingam viešajam valdymui užtikrinti – stiprūs ir progresyvūs įstaigų vadovai. Nuo 2024 m. nustatyti griežtesni reikalavimai

[31] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

pretendentams į įstaigų vadovų pareigas. Tačiau, nepaisant aukštesnių reikalavimų, pasiekta pažanga stiprinant įstaigų vadovų atrankos procesą ir rezultatyvumą. Išaugo konkursuose dalyvaujančių pretendentų skaičius: konkursuose į įstaigų vadovų pareigas prašymus pateikė vidutiniškai daugiau pretendentų, palyginti su ankstesniais metais: 2024 m. – 18; 2023 m. – 16,7; 2022 m. – 14; 2021 m. – 10,7. Taip pat pritraukti tinkamesni pretendentai (atrankų metu ne visi pretendentai patenka į tolimesnius etapus dėl taikomo pirminio pretendentų vertinimo): 2024 m. vidutinis galutiniame komisijos vertinime dalyvavusių pretendentų skaičius buvo 6,1 (2023 m. – 6,5; 2022 m. – 5,3; 2021 m. – 4). Iš visų prašymus dalyvauti konkursuose pateikusių pretendentų – 69,4 proc. atitiko reikalavimus. Išlaikytas aukštas konkursų sėkmingumo rodiklis – 80 proc. konkursų baigėsi laimėtojų atrinkimu (2023 m. - 93,1 proc.; 2022 m. - 81,3 proc.; 2021 m. - 65,2 proc.). Tačiau 2024 m. pab. buvo 7 ne trumpiau kaip 6 mėn. neužimtos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vadovų pareigybės, nors vidutinį laikotarpį per metus, kuomet įstaiga buvo be nuolatinio vadovo per 2024 m. ir pavyko sumažinti iki 248 dienų (2023 m. buvo 329 dienos).

2024 m. konkursas į karjeros valstybės tarnautojo pareigas išaugo labai nežymiai palyginti su konkursu į viešojo administravimo subjekto darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas - vidutinis pretendentų prašymų skaičius vienam paskelbtam konkursui į karjeros valstybės tarnautojo pareigas siekė 5,9 (2023 m. buvo 5,8), kai vidutinis pretendentų prašymų skaičius vienam paskelbtam konkursui į viešojo administravimo subjekto darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas buvo 4,8 (2023 m. buvo 4,0). Tačiau konkursų į aptariamas pareigas rezultatyvumas yra atvirkštinis - konkursų, pasibaigusių laimėtojo (-ų) atrinkimu į valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų darbuotojo pagal darbo sutartį pareigas, dalis sudarė tik 41,9 proc., kai tuo tarpu konkursų, pasibaigusių laimėtojo (-ų) atrinkimu į karjeros valstybės tarnautojo pareigas buvo net 60 proc. Pastarosios tendencijos rodo, kad į konkursus į karjeros valstybės tarnautojo pareigas ateina tinkamesni kanditatai.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 8-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Siekiant efektyvesnio teisingumo sistemos veikimo ir didesnio darbo teismuose patrauklumo, įvertinti teismų sistemai pavestoms funkcijoms įgyvendinti reikalingų žmogiškųjų išteklių poreikį ir parengti priemones, padėsiančias veiksmingiau formuoti teisėjo komandą (teisėjų padėjėjų, posėdžių sekretorių, teismo psichologų), kartu įvertinant teisėjo komandos darbo užmokesčio modelio keitimo tikslingumą ir galimybes

Siekiant visiškai užtikrinti teisę į teisminę gynybą, sudaryti galimybę atnaujinti administracinių bylų procesą ir tais atvejais, kai asmuo nebuvo tinkamai informuotas apie teisminį procesą

Siekiant paspartinti administracinių ginčų nagrinėjimą ir sumažinti administracinių teismų krūvį, nustatyti papildomas privaloma ikiteismine tvarka nagrinėtinų administracinių ginčų kategorijas

Įdiegti modernų bausmių vykdymo sistemos elektroninių paslaugų skaitmeninį sprendimą – atsisakyti perteklinių biurokratinių procedūrų ir numatyti spartesnį duomenų apsikeitimo procesą

Siekiant veiksmingo ir tvaraus nuteistųjų resocializacijos proceso, įtinklinti nevyriausybinį sektorių ir savanorius į bausmių vykdymo sistemą

Tobulinti advokatų, teikiančių antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, užmokesčio sistemą ir priimti sprendimus dėl užmokesčio didinimo

Užtikrinti skolininkų ir išieškotojų interesų balansą priverstinio vykdymo procese, taip pat patvirtinti objektyviais kriterijais ir ekonominiais skaičiavimais pagrįstus antstolių vykdymo išlaidų dydžius

Nustatyti platesnį žalos kompensavimo ne teismo tvarka instituto taikymą, siekiant užtikrinti efektyvesnę žmogaus teisių apsaugą ir sumažinti teismų krūvį

Didinti viešųjų pajamų tvarumą – parengti ir priimti mokesčių teisės aktus ir sustiprinti bei išplėsti apmokestinimo bazę, įskaitant neefektyvių mokestinių lengvatų atsisakymą

Siekiant mažinti mokesčių atotrūkius, įdiegti išmaniosios kontrolės priemones, modernizuojant mokestinių rizikų valdymo sistemas

Siekiant paskatinti savanorišką mokesčių mokėjimą, supaprastinti ir palengvinti mokesčių mokėtojams mokestinių procedūrų vykdymą – įdiegti elektroninių paslaugų platformą, kurioje mokesčių mokėtojai realiu laiku ir nepertraukiamai galėtų naudotis visomis Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamomis elektroninėmis paslaugomis

Sustiprinti Nacionalinį plėtros banką ir pritraukti daugiau lėšų iš privačių investuotojų, reikšmingai didinant investicijas valstybei svarbiuose sektoriuose; sukurti ne mažiau kaip du pažangius finansų rinkos instrumentus per Nacionalinį plėtros banką, užtikrinančius kapitalo rinkos plėtrą šalyje ir regione

Peržiūrėti ir patobulinti galiojantį valstybės tarnybos teisinį reguliavimą, užtikrinant didesnį valstybės tarnybos patrauklumą, tarnautojų kompetenciją, valstybės tarnybos veiklos efektyvumą, jos politinį neutralumą ir tvarų valstybės tarnautojų darbo apmokėjimą

Padidinti NVO įsitraukimą į savivaldybių administruojamų viešųjų paslaugų teikimą – sukurti ir įdiegti skaitmeninį informacijos apie NVO pajėgumus teikti viešąsias paslaugas valdymo įrankį ir taip sudaryti galimybes savivaldybėms efektyviau įtraukti NVO į paslaugų teikimą

Konsoliduoti valstybės informacinių technologijų infrastruktūrą, kad visos valstybės institucijos ir įstaigos, įrašytos į centralizuotai teikiamų informacinių technologijų paslaugų gavėjų sąrašą, galėtų gauti centralizuotai teikiamas informacinių technologijų paslaugas

8 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

189,75 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų

174,68 mln. Eur

IX. 9 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI LIETUVOS ĮTAKĄ PASAULYJE IR RYŠIUS SU DIASPORA“

2024 m. Lietuva ir toliau išliko Ukrainos rėmimo lydere

2024 m. pabaigos duomenimis, nuo Rusijos Federacijos pradėto karo prieš Ukrainą pradžios Lietuva iš viso yra skyrusi beveik 1,5 mlrd. eurų karinės, finansinės ir humanitarinės paramos Ukrainai. Parama Ukrainai išliko vienu svarbiausių Lietuvos prioritetų ir 2024 metais. 2024 m. birželį Valstybės gynimo taryba priėmė sprendimą Ukrainai kasmet skirti ne mažiau, kaip 0,25 proc. nuo BVP. Lietuvos karinė parama (ginkluotė, ekipuotė, karinė įranga ir technika ir kt.) Ukrainai 2024 m. siekė daugiau nei 200 mln. Eur, o nuo karo pradžios – daugiau nei 700 mln. Eur. Lietuva pagal paramos nuo BVP dalį yra viena didžiausių Ukrainos rėmėjų pasaulyje.

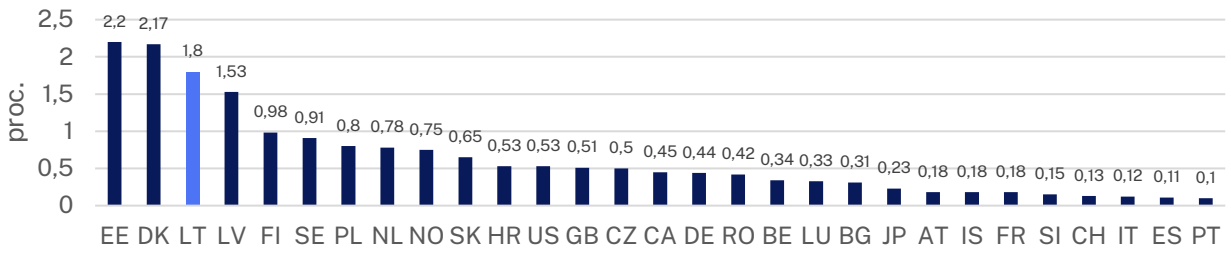

pav. 52BVP dalis nuo 2022 m. sausio 24 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. skirta Ukrainai pagal valstybes, proc. nuo BVP

Duomenų šaltinis: Statista

Lietuvos finansuojamų arba su Lietuvos dalyvavimu vykdomų vystomojo bendradarbiavimo projektų Rytų kaimynystės šalyse skaičius pastaruosius tris metus taip pat reikšmingai išaugo dėl projektų, nukreiptų į Ukrainos visuomenę: 2022 m. įgyvendinome 41 projektą, 2023 m. skaičius išaugo iki 45, o 2024 m. – 50 projektų. Šie projektai didele dalimi buvo finansuoti iš 2022–2024 m. padidintų oficialiosios paramos vystymuisi skiriamų lėšų (2022 m. – 0,36 proc. nuo nacionalinių pajamų, 2023 m. – 0,3 proc., o 2024 m. – 0,24 proc.[32]). Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo (į kurį Ukrainai įgyvendinant valstybės pažangos uždavinį „Stiprinti atstovavimą Lietuvos interesams tarptautinėje erdvėje ir diasporos politiką“ skirta 12 mln. Eur), lėšomis Ukrainoje 2024 m. buvo atstatyta mokykla ir darželis Borodiankos miestelyje, atnaujinta mokykla Snihurivkos mieste, baigta radiacinės slėptuvės Irpinėje statyba. Pernai taip pat buvo baigiamas įgyvendinti dvišalis paramos Ukrainos stojimui į ES projektas, kuris suteikė Lietuvai galimybę tapti didelės ES finansuojamos programos koordinatore, pradėta įgyvendinti Sužeistų ir nuo karo nukentėjusių asmenų reabilitacijos ir reintegracijos Ukrainoje programa. Pažymėtina, kad 2024 m. daug dėmesio skirta kitų donorų įnašams į Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondą pritraukti – Taivanas paskelbė apie naują 5 mln. USD įnašą, Airija skyrė

[32] Oficialiosios paramos vystymuisi (OPV) lėšomis taip pat teikiama parama į Lietuvą atvykusiems karo pabėgėliams iš Ukrainos. Pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos taisykles parama karo pabėgėliams į OPV įtraukiama tik per pirmuosius jų buvimo Lietuvoje metus. 2023 m., ypatingai 2024 m. atvykusiųjų į Lietuvą ukrainiečių skaičius reikšmingai sumažėjo, todėl reikšmingai sumažėjo ir parama Ukrainos karo pabėgėliams OPV fondo lėšomis. Todėl pažymėtina, jog nors OPV skiriama dalis nuo nacionalinių pajamų sumažėjo, finansine išraiška parama vystomojo bendradarbiavimo projektams – ne.

3 mln. eurų slėptuvių prie mokymo įstaigų statybos ir įrengimo programai. 2025 m. Ukrainos atstatymo veikloms vykdyti paskirta 18 mln. Eur pažangos lėšų, iš jų 5 mln. Eur numatyti saulės elektrinėms Ukrainos valstybinėse švietimo, sveikatos apsaugos ir kitose įstaigose įrengti.

Lietuva 2024 m. padidino savo tarptautinę įtaką užimdama svarbius postus Demokratijų bendrijų organizacijoje – tai svarbi platforma ir Ukrainos klausimų kėlimui. M. Adomėno paskyrimas Demokratijų bendrijos generaliniu sekretoriumi 2024–2027 m. kadencijai ir Lietuvos tapimas šios organizacijos Valdymo tarybos nare tiesiogiai siejasi su šalies aktyvia užsienio politika demokratijos ir laisvės klausimais. Lietuva, kartu su kitomis Baltijos šalimis, yra viena iš lyderių pasaulyje, nuosekliai ir principingai remiančių Ukrainą tiek tarptautiniame, tiek tiesioginės humanitarinės paramos lygmenyje. Šios naujos pozicijos suteikia Lietuvai dar daugiau įrankių stiprinti Ukrainos balsą tarptautinėje erdvėje, kovoti su autoritarinių režimų propaganda ir telkti demokratines valstybes bendriems veiksmams. Lietuva 2024 m. gegužę-lapkritį pirmininkavo Europos Tarybos Ministrų komitetui ir pagrindiniu prioritetu buvo iškėlusi visokeriopą pagalbą Ukrainai, besiginančiai nuo Rusijos agresijos. Taip pat pasiekta pažanga steigiant Specialųjį tribunolą agresijos nusikaltimui tirti.

Lietuva yra viena lyderių prisidedant prie Ukrainos europinės integracijos – 2024 m. pabaigoje Europos Komisija patikėjo Lietuvai įgyvendinti Europinę programą, kuriai Europos Komisija skyrė 10 mln. eurų, programa siekiama sustiprinti Ukrainos institucijų gebėjimus ES integracijos procesų valdysenoje. Numatoma, jog programa padės sustiprinti ES integracijos procesų valdymą, koordinavimą ir stebėseną Ukrainoje, su eurointegracija susijusių teisės aktų derinimo procesą, ES acquis (bendrųjų teisių ir įsipareigojimų visuma) vertimo kokybę ir bendrą Ukrainos eurointegracijos proceso matomumą.

2024 m. Lietuvos atstovas Aleksandr Kuzmenko buvo išrinktas į Tarptautinės vežimo geležinkeliais tarpvyriausybinės organizacijos (OTIF) Generalinio sekretoriaus postą 2025-2027 m. kadencijai. Ši tarptautinė organizacija yra ypač svarbi Lietuvai, siekiant riboti Rusijos įtaką, užtikrinti paramą Ukrainai ir plėtoti vežimą geležinkelių transportu tarptautiniais maršrutais kitose ES valstybėse narėse.

Lietuvos veikla atspindi tvirtą Lietuvos įsipareigojimą remti Ukrainą tiek karine ir humanitarine, tiek strategine prasme, prisidedant prie nepriklausomos ir laisvos Ukrainos valstybės išlikimo.

Stiprėjo Lietuvos ekonominė diplomatija

2024 m. sustiprėjo ekonominiai ryšiai su strateginiais partneriais, ypatingai JAV. Niujorke įvykęs Šiaurės Amerikos ir Lietuvos verslo forumas tapo didžiausiu iki šiol organizuotu ekonominio bendradarbiavimo renginiu tarp Lietuvos ir Šiaurės Amerikos šalių – dalyvavo per 250 dalyvių iš Lietuvos, JAV, Kanados ir Meksikos. Silicio slėnyje atidarytas „INNO HUB Lithuania“ centras, padėsiantis Lietuvos inovatyviems verslams megzti ryšius JAV rinkoje. Pasirašytas memorandumas su „Northrop Grumman“, kuriuo numatomas gynybos technologijų gamybos linijos steigimo procesas Lietuvoje – tai svarbus žingsnis Lietuvos gynybos pramonės plėtroje, kuri suaktyvėjo reaguojant į

karines įtampas regione, kylančias dėl Rusijos Federacijos pradėto karo prieš Ukrainą. Reikėtų pabrėžti, kad gynybos pramonės plėtra buvo viena iš pagrindinių ekonominės diplomatijos sričių. Vykdyti trišaliai verslo renginiai su Ukraina ir Taivanu, skirti bendradarbiavimui gynybos srityje, akcentuojant dronų sektorių. Pasirašytas memorandumas tarp Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės asociacijos bei Taivano dronų verslo aljanso. Taip pat, įvyko Lietuvos ir Lenkijos gynybos pramonės forumas, kurio metu pasirašyti 4 bendradarbiavimo memorandumai kibernetinio saugumo ir gynybos srityse.

Paminėtina svari pažanga, kad 2024 m. buvo išplėstas ekonominis bendradarbiavimas Azijoje ir Artimuosiuose Rytuose. Įvyko pirmasis Lietuvos–Singapūro verslo forumas Singapūre – tai visiškai naujas ekonominės partnerystės etapas Pietryčių Azijoje. Galima pasidžiaugti ir tuo, kad buvo pasirašytas memorandumas su Korėjos finansinių paslaugų komisija dėl finansinių inovacijų bendradarbiavimo. Taip pat, pernai įvyko ir pirmasis Lietuvos ir JAE verslo forumas.

Ne tik 2024 metais, tačiau pastaruosius tris metus augo Lietuvos diplomatinėse atstovybėse ekonominius klausimus kuruojančių diplomatų ir specialiųjų atašė skaičius – 2022 m. turėjome 78, o 2024 m. skaičius pasiekė 83. 2023–2024 m. taip pat padidėjo susitikimų su užsienio investuotojais skaičius: 2022 m. tokių susitikimų įvyko 180, 2023 m. įvyko 398, o 2024 m. – 364 susitikimai. Nuolatinis tiek nacionalinių institucijų, tiek diplomatinių atstovybių darbas, siekiant pritraukti užsienio investuotojus, yra itin reikšmingas, nes dėl Rusijos karo prieš Ukrainą Lietuva tapo mažiau patraukli investicijoms, nors jų apimtis pinigine išraiška ir toliau augo. Remiantis „EY“ užsienio investicijų Europoje analize, Lietuvoje naujų investicinių projektų skaičius sumažėjo 40 proc. – tai vienas didžiausių nuosmukių regione[33]. Šis pokytis rodo, kad geopolitinė situacija tiesiogiai veikia investuotojų sprendimus. Svarbu suprasti, jog visas Europos regionas šiuo metu yra mažiau patrauklus investicijoms dėl politinio nestabilumo, populizmo augimo ir geopolitinės įtampos, tačiau Lietuva, būdama arti karo zonos, susiduria su dar didesniais iššūkiais. Todėl šiuo laikotarpiu papildomos Lietuvos pastangos dirbant su investuotojais yra ypač svarbios.

Diaspora – svarbi valstybės gyvenimo dalis

2024 m. patvirtintas Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių įgyvendinimo veiksmų planas 2024–2026 m., įgyvendinti 202 veiksmai. 2024 metais diasporos politikos įgyvendinimas buvo sutelktas į „sugrįžtančios Lietuvos“ idėją, lietuvių tapatybės užsienyje stiprinimą, lituanistinio švietimo plėtrą, diasporos bendruomeniškumo įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą skatinimą.

2024 m. Užsienio reikalų ministerijoje įkurtas „Grįžtu LT“ konsultacijų centras, vieno langelio principu teikiantis informaciją grįžtantiems ar svarstantiems apie grįžimą Lietuvos diasporos atstovams (naujai sukurtoje svetainėje www.griztu.lt, telefonu, el. paštu, gyvojo pokalbio internetu būdu, soc. tinkluose). Buvo vykdomos įvairios grįžimo į Lietuvą skatinimo veiklos: koordinuotas valstybės institucijų, įstaigų ir savivaldybių,

[33] Teigland J., Jesca Bax H., Lhermitte M., Why optimism remains in Europe as foreign direct investment declines, EY Consluting, 2024 m. gegužės 2 d., prieiga internetu: https://www.ey.com/en_gl/foreign-direct-investment-surveys/optimism-remains-in-europe-as-foreign-direct-investment-declines

įgyvendinančių grįžimo skatinimo ir (re)integracijos lengvinimo priemonių planavimas ir įgyvendinimas, institucijų tinklo veikla; parengtos grįžimo ir (re)integracijos skatinimo priemonių rekomendacijos valstybės ir savivaldos institucijoms; organizuoti ir dalyvauta renginiuose Lietuvoje ir užsienyje, skirtuose grįžimo į Lietuvą aktualijoms bei grįžimo galimybių pristatymui; finansuoti 33 Lietuvos diplomatinių atstovybių projektai, skirti skatinti grįžti į Lietuvą. Daug dėmesio skirta Lietuvos diasporos jaunimui: jaunimas kviečiamas studijuoti Lietuvoje, dalyvauti stažuotėse, susipažinti su Lietuvos darbo rinka, viešojo sektoriaus veikla. Parengta ir nuolat atnaujinama Lietuvos diasporos jaunimui skirta Stažuočių, praktikos ir pažintinių programų Lietuvoje duomenų bazė, kurioje pateikiama apie 180 įvairių galimybių.

Šios priemonės yra itin aktualios, nes jau penkerius metus stebima teigiama Lietuvos Respublikos piliečių migracijos tendencija. Išankstiniais Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2024 m. į Lietuvą sugrįžo 18 934, iš Lietuvos išvyko 9 486 Lietuvos piliečiai. Išvykusiųjų skaičius – mažiausias nuo 1990 m.

2024 m. strateginių gairių „Globali Lietuva“ įgyvendinimui iš viso panaudota 11 547,5 tūkst. eurų, kuriuos skyrė 19 valstybės institucijų ir 26 savivaldybės: iš jų 10 866,9 tūkst. eurų valstybės biudžeto, 680,6 tūkst. eurų savivaldybių biudžetų, įskaitant gautas iš valstybės biudžeto[34].

2024 m. Užsienio reikalų ministerijos užsakymu atlikta metinė Lietuvos diasporos nuomonės apklausa. Apklausos rezultatų rodikliu vertinamas diasporos įsitraukimas į ekonomines, socialines ir kitas veiklas Lietuvoje (investavimas, verslo kūrimas Lietuvoje, prekyba lietuviška produkcija, turizmo į Lietuvą skatinimas, dalyvavimas savanorystės iniciatyvose ir kt. veiklos). 2024 m. apklausoje dalyvavo 2 243 diasporos atstovai, gyvenantys 76 šalyse. 2024 m. diasporos atstovų, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis sudarė 64,1 proc.

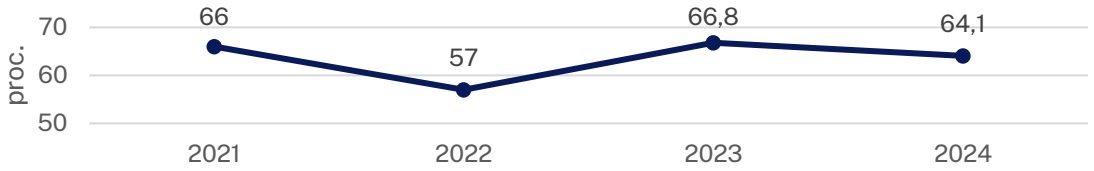

pav. 53 Užsienio lietuvių, įsitraukusių į Lietuvos gyvenimą ir gerovės joje kūrimą, dalis (procentai)[35]

Duomenų šaltinis: Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų kompanijos RAIT ir visuomenės nuomonės tyrimų centro „Vilmorus“ apklausų duomenys

Faktinės rodiklio reikšmės svyravimą galimai lėmė tai, kad kasmet apklausiami ne tie patys respondentai (2024 m. 76 proc. respondentų apklausoje dalyvavo pirmą kartą). 2024 m. diasporos apklausos rezultatų duomenimis, sumažėjo respondentų, skatinančių turizmą į Lietuvą (2023 m. – 38 proc., 2024 m. – 31 proc.). 2024 m. apklausos rezultatų paklaida neviršijo 2,2 proc.

[34] Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m. Veiksmų plano įgyvendinimo 2024 m. Ataskaita, prieiga internetu: https://globalilietuva.urm.lt/data/public/uploads/2025/03/2024-globalios-lietuvos-vp-ataskaita.pdf
[35] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis

2024 m. buvo siekiama populiarinti lituanistines mokyklas ir į jas pritraukti daugiau mokinių, tam pasiekti buvo vykdoma lituanistinio švietimo užsienyje viešinimo veikla: vykdyta kasmetinė lituanistinio švietimo viešinimo kampanija (pasiekta apie 1,7 mln. socialinių tinklų vartotojų); organizuotas renginys „Lyderystė lituanistiniame švietime“ ir Lituanistinio ugdymo forumas plėtojama iniciatyva „Lietuvių kalbos ambasadorius“. Tai ir nuo 2023 m. lituanistinėms mokykloms skiriamas valstybės finansavimas sukūrė teigiamą efektą – lituanistinis švietimas sulaukė didelio dėmesio – augo mokyklų ir mokinių skaičius, vyko mokytojų mokymai ir bendruomenės stiprinimo iniciatyvos. 2024 m. lituanistinių mokyklų mokinių skaičius, lyginant su 2023 metais, išaugo net 13 proc. (iki 12 547 mokinių), įsikūrė, veiklą atnaujino ar naujus padalinius įsteigė 22 lituanistinės mokyklos ar jų padaliniai.

Kadangi 2024 m. buvo rinkimų metai, didelis dėmesys buvo skirtas rinkimų ir referendumo svarbos parodymui– komunikacijos kampanija pasiekė 768 tūkst. socialinių tinklų vartotojų visame pasaulyje. 2024 m. gegužę, kartu su Prezidento rinkimais buvo organizuotas referendumas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo (dėl pilietybės išsaugojimo) – referendumas įvyko, tačiau nebuvo pritarta pasiūlytai formuluotei.

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 9-ojo NPP strateginio tikslo įgyvendinimo:

Įtvirtinti šias prioritetines kryptis Lietuvos diasporos politikoje: Lietuvos diasporos bendruomeniškumo stiprinimas, įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą, saugumo ir gerovės Lietuvoje kūrimą didinimas, grįžimo į Lietuvą skatinimas

Atsižvelgiant į Ekonominės diplomatijos tarybos sprendimus, subalansuoti ekonominio diplomatinio atstovavimo tinklą (sumažinant atstovavimą aktualumą praradusiose rinkose ir išplečiant atstovavimą į prioritetines rinkas, kartu išnaudojant Lietuvos Respublikos diplomatinių atstovybių ir garbės konsulų tinklą užtikrinti efektyvų Lietuvos ekonominių interesų atstovavimą neprioritetinių rinkų šalyse), ir sustiprinti visų šalies ekonominį atstovavimą vykdančių darbuotojų kompetencijas

Prisidėti prie eksporto apimčių didinimo ir prekybos diversifikacijos ir, atsižvelgiant į Ekonominės diplomatijos tarybos sprendimus, užtikrinti, kad visose svarbiausiose eksporto rinkose dirbtų atašė, ir įgalinti komercijos atašė atlikti paskirtas užduotis, kartu sustiprinant visų komercijos atašė kompetencijas

Patvirtinti Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai klausimų derybinių aprašų sąvadą

Peržiūrėti vystomojo bendradarbiavimo politiką, skiriant didžiausią dėmesį Ukrainai ir Moldovai, ir pritraukti Lietuvos verslo investicijų į vystomojo bendradarbiavimo projektus

9 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

43,7 mln. Eur

2024 metais

Pažangos lėšų

18,01 mln. Eur

X. 10 NPP STRATEGINIS TIKSLAS „STIPRINTI NACIONALINĮ SAUGUMĄ“

Nacionalinis saugumas išlieka vienu didžiausių šalies prioritetų. 2024 m. pabaigoje tvirtinant biudžeto įstatymą, jame buvo padidintas valstybės skolinimosi limitas 800 mln. Eur, kurie būtų skiriami gynybai – taip sudarytos galimybės 2025 m. gynybos biudžetą padidinti iki 4 proc. BVP. Taip pat 2025 m. sausio mėn. Valstybės gynimo tarybos posėdžio metu priimtas sprendimas BVP dalį gynybai dar labiau padidinti ir 2026 – 2030 m. laikotarpiu skirti 5 – 6 proc. BVP. 2024 m. pasiektas iki 2030 m. keltas tikslas gynybai skirti bent 3 proc. nuo BVP. 2024 m. gynybai skirta 2 426,0 mln. eurų, arba 3,11 proc.[36] BVP.

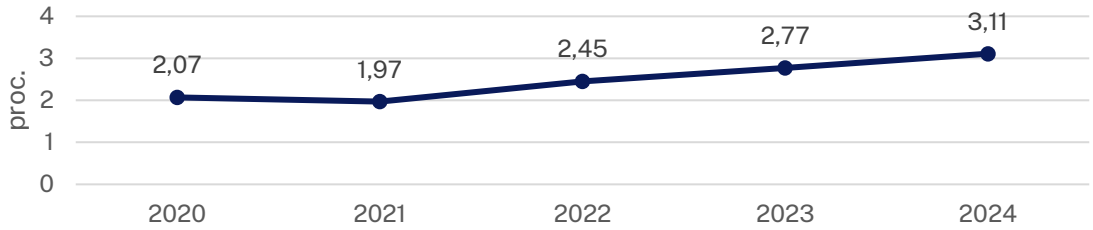

pav. 54 Bendrosios gynybai skirtos išlaidos, dalis nuo BVP (procentai)[37]

Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerijos duomenys

Pastaba. Atsiskaitant už rodiklio įvykdymą pateikiama faktinė reikšmė pagal paskutinę žinomą Finansų ministerijos 2024 m. gruodžio mėn. BVP prognozę.

Palyginti su 2023 metais, gynybos išlaidos išaugo 21 procentu. Skirdama gerokai daugiau nei 2 proc. BVP, Lietuva ir toliau įgyvendina įsipareigojimą NATO dėl gynybos išlaidų – tarp NATO šalių pagal gynybos išlaidų procentą nuo BVP Lietuva 2024 metais užėmė 5[38] vietą.

Pradėtos vykdyti istorinės investicijos į infrastruktūrą

Vienas iš prioritetinių 2024 m. uždavinių – Vokietijos brigadai dislokuoti skirta infrastruktūra. 2024 m. rugsėjį Lietuva ir Vokietija pasirašė svarbų susitarimą, stiprinantį dvišalį bendradarbiavimą gynybos srityje. Šis susitarimas reglamentuoja ne tik vokiečių brigados atvykimo, dislokavimo ir išvykimo sąlygas, bet ir nustato Vokietijos karių prieigą prie Lietuvos karinės infrastruktūros bei specialų mokestinį režimą, taikomą Vokietijos kariuomenei ir jos personalui Lietuvoje. Tai ambicingiausias nepriklausomos Lietuvos istorijoje karinės infrastruktūros projektas. Pagrindinis tikslas – iki 2027 m. pabaigos Lietuvoje pilnai dislokuoti Vokietijos brigadą. Planuojama, kad didžioji dalis karių ir įrangos bus perkelta jau iki 2026 m. Šis susitarimas ženklina reikšmingą žingsnį stiprinant NATO atgrasymo ir gynybos pajėgumus rytiniame Aljanso flange bei rodo Vokietijos ilgalaikį įsipareigojimą Baltijos regiono saugumui.

Planuojama, kad iki 2027 metų pabaigos Lietuvoje bus dislokuota apie 4 800 Vokietijos karių ir apie 200 civilių darbuotojų, kurie sudarys Vokietijos 45–ąją brigadą. Šis

[36] Pagal Finansų ministerijos 2024 m. gruodžio mėn. BVP prognozę, įskaitant laikinojo solidarumo įnašo lėšas.
[37] Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[38] https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf.

dislokavimas vyks etapais: 2025 m. balandžio mėn., įsikūrė pirminis brigados elementas „Panzerbrigade 45“, planuojama, kad 2025–2026 metais vyks pagrindinis brigados vienetų perkėlimas, o iki 2027 metų pabaigos brigada pasieks pilną operacinį pajėgumą. Tam, jog šis NATO partnerių karių dislokavimas įvyktų sklandžiai, 2024 m. buvo nukreiptos reikšmingos investicijos į reikiamą infrastruktūrą.

Rūdninkuose pradėti didžiausio karinio miestelio šalies istorijoje statymo darbai – 2024 m. pasirašyta beveik 125 mln. eurų vertės sutartis dėl I etapo projektavimo ir statybų darbų. Šio etapo metu bus įrengta pirmoji miestelio dalis: administraciniai pastatai, karinės technikos laikymo ir priežiūros infrastruktūra, sargybos postas, gyvenamieji bendrabučiai 600 karių, valgykla ir kt. Antrajame etape numatoma pastatyti likusią miestelio dalį – iš viso jis užims apie 170 ha ir bus 10 kartų didesnis nei esamas karinis miestelis Rokantiškėse. Čia iškils 120 pastatų, sraigtasparnių aikštelės, mokomieji laukai, rikiuočių aikštės, daugiau kaip 10 km vidaus kelių. 2024 m. prasidėjo pirmojo etapo įgyvendinimas – jau yra nutiesti vidaus keliai, vyksta šaudyklų ir mokomosios infrastruktūros projektavimas ir statybos, pradėti kulkosvaidžių šaudyklos statybos paruošiamieji darbai, projektuojama daugiafunkcė šaudykla, vykdoma dar trijų šaudyklų infrastruktūros plėtra. Tęsiami teritorijos išminavimo ir miško tvarkymo darbai. Šis miestelis yra esminė karinės infrastruktūros plėtros dalis, būtina Vokietijos brigados perkėlimui bei sąjungininkų treniruotėms Lietuvoje.

Rūdninkų poligone taip pat planuojama įrengti keturis šaudyklų kompleksus ir daugiafunkcę šaudyklą su aprūpinimo infrastruktūra. 2024 m. LRV pritarė KAM teiktam projektui dėl Kairių karinio miestelio Klaipėdos rajone. Kairių poligone 2030 m. iškilsiantis karinis miestelis užtikrins nuolatinę fizinę infrastruktūrą LK SP Lietuvos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus pėstininkų brigadai „Žemaitija“ bei jos sudėtyje tarnausiantiems privalomosios pradinės karo tarnybos kariams. Plėtojant infrastruktūrą LK poreikiams, gerinant Lietuvos karių tarnybos sąlygas, 2024 m. buvo baigtas statyti Šiaulių karinis miestelis (paskutinysis iš 3 naujųjų karinių miestelių).

Per pastaruosius ketverius metus asignavimai infrastruktūros plėtrai išaugo beveik 20 kartų. Iš viso 2021–2024 m. investicijos į infrastruktūros plėtrą sudarė apie 520 mln. Eur. 2024 m. karinei infrastruktūrai – poligonų plėtrai, mokymo infrastruktūros sukūrimui, amunicijos sandėlių ir kitų projektų vystymui – skirta daugiau kaip 9 proc. viso gynybos biudžeto lėšų, t. y. apie 230 mln. Eur.

Siekiant užtikrinti karinį mobilumą, prioritetas 2024 m. ir toliau teiktas strateginės infrastruktūros – kelių ir geležinkelių – modernizavimui. Ypač svarbūs TEN-T tinklui priklausantys tarptautiniai transporto koridoriai „Via Baltica“ (E67) ir A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda, kurie atnaujinami pagal ES reikalavimus. Šie projektai svariai prisideda prie NATO ir ES karinio bei civilinio mobilumo stiprinimo regione.

Svari gynybos inovacijų ir pramonės plėtra

Reikšminga 2024 m. pažanga laikoma tai, jog buvo priimtas gynybos pramonės įstatymas – juo siekiama didinti Lietuvos gynybinį pajėgumą, stiprinti LK ir skatinti gynybos technologijų pažangą bei tarptautinį pramonės konkurencingumą, gaminti būtiniausią karinę įrangą šalies viduje. Naujasis įstatymas įtvirtino pramoninį

bendradarbiavimą – Lietuvos gamintojams sudaromos galimybės įsitraukti į krašto apsaugos sistemos institucijų vykdomus prioritetinius karinės įrangos ir ginkluotės įsigijimus.

2024 m. rugpjūčio mėn. patvirtintas papildomas gynybos ir saugumo pramonės veiksmų planas už beveik 37 mln. Eur, skirtas plėtoti sektoriaus pajėgumus. Bendru ministrų sprendimu patvirtintas veiksmų planas suteiks papildomų paskatų ir atvers galimybes sparčiai plėstis Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės įmonėms, didinant sektoriaus konkurencingumą, skatinant inovacijas ir investicijas. Tai taip pat prisidės prie lietuviškos kilmės produktų eksporto augimo, užtikrinant glaudų bendradarbiavimą tarp krašto apsaugos institucijų, viešojo saugumo tarnybų, mokslo įstaigų ir verslo.

2024 m. buvo įgyvendinti 7 gynybos srities mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) projektai. Tęsiami svarbūs projektai, susiję su pažangiais sprendimais, kaip lazerinės komunikacijos, radarų elektromagnetinio parašo analizės sistemos, autonominės sistemos ir skraidantys šaudmenys, bei nauji projektai, susiję su dirbtiniu intelektu ir minų aptikimu.

2024 m. rugsėjo mėn. Vyriausybė pasirašė memorandumą su JAV gynybos technologijų įmone „Northrop Grumman“, jame numatytas bendradarbiavimas stiprinant Lietuvos gynybos pramonę. Tai ypatingas pasiekimas, kadangi „Northrop Grumman“ yra didžiausia vidutinio kalibro kovinių ir mokomųjų šaudmenų bei ginklų sistemų gamintoja pasaulyje. Planuojama, kad amunicijos gamybą Lietuvoje įmonė pradės per artimiausius metus.

Taip pat paminėtina tai, kad 2024 m. lapkričio mėn. Lietuva ir Ukraina pasirašė keturšalį susitarimą dėl gynybos pramonės vystymo. Šalys įsipareigojo bendradarbiauti gaminant bepiločius orlaivius, elektroninės kovos sistemas, šaudmenis ir kitus gynybos produktus. Taip pat numatyta steigti Valdančiąją tarybą, koordinuosiančią bendrus projektus.

Išaugo parengtųjų piliečių ginti valstybę skaičius, stiprintas visuomenės nusiteikimas ir pasirengimas

Keletą metų iš eilės nuosekliai auga ne tik gynybos finansavimas, bet ir visų pagrindiniu kategorijų šalies karių skaičius (pateikiama paveiksle toliau).

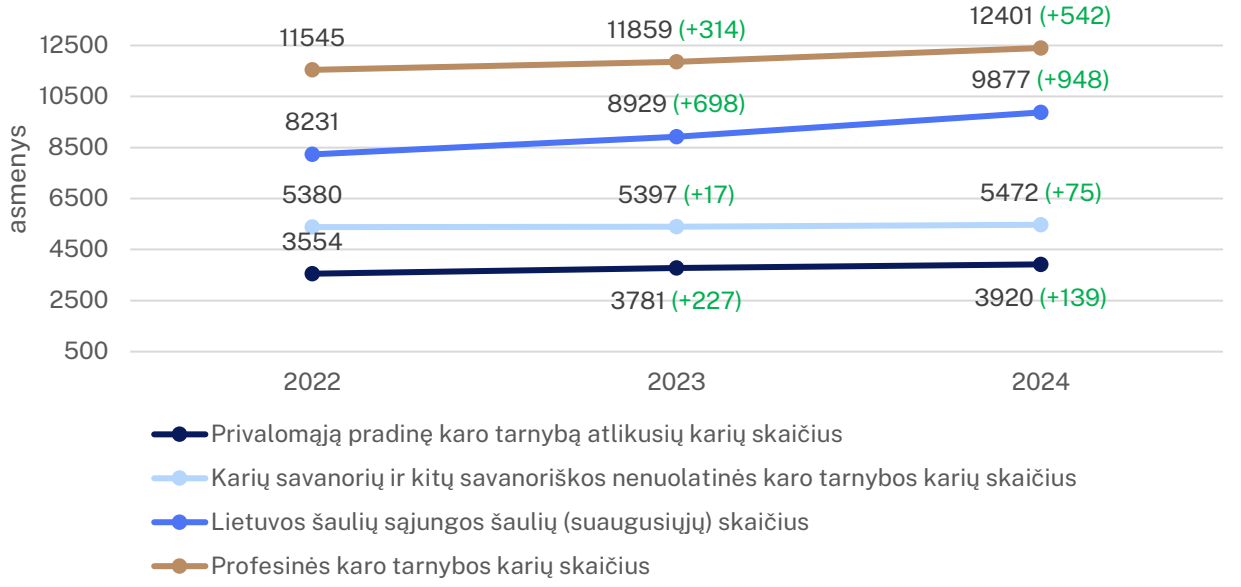

pav. 485 Visų pagrindinių kategorijų šalies karių skaičius (asmenys)[39]

Duomenų šaltinis: Krašto apsaugos ministerija

Vienas svarbiausių pasiekimų 2024–aisiais yra šaukimo sistemos pertvarkos patvirtinimas. Pertvarka, kuri pilna apimtimi bus įgyvendinama nuo 2026 m., yra siekiama iki 2030 metų padidinti aktyviojo rezervo karių skaičių iki 50 tūkst. (2024 m.– 30,2 tūkst.[40]) Šaukimo sistemos pertvarkos esmė – didesnis jaunimo įtraukimas, lankstesnės tarnybos galimybės ir stipresnis rezervas. Pirmiausia, mažinamos tarnybos atidėjimo išimtys, antra – diferencijuojama ir lankstesnė tarnybos trukmė. Trečia – siekiant pritraukti reikalingų specialistų, tokių kaip inžinieriai, medikai ar aviacijos srities profesionalai, jiems numatyta trumpesnė – 3 mėnesių tarnyba, kurios metu suteikiamas bazinis karinis rengimas ir įtraukiama į aktyvųjį rezervą. Ketvirta, aukštųjų mokyklų studentams sudaroma galimybė savanoriškai rinktis 3 metų tarnybą Jaunesniųjų karininkų vadų kursuose arba kitose programose (savaitgaliais – po 15 per metus, iš viso 45 savaitgaliai per trejus metus). Galiausiai, aktyviojo rezervo tarnybos trukmė ilginama nuo 10 iki 15 metų, o jo kariai bus kviečiami į iki 3 mėnesių trukmės mokymus viso laikotarpio metu, siekiant užtikrinti žinių ir įgūdžių naujumą.

Profesinės karo tarnybos (toliau – PKT) karių skaičiaus didėjimui didžiausią įtaką turėjo nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikę kariai, pasirinkę PKT, – apie 61 procentų visų į PKT 2024 m. priimtų karių. 2024 m. PKT karių skaičius išaugo 542 kariais. Nors paskutiniuosius kelerius metus stebimas PKT karių skaičiaus augimas, tačiau jis vis dar nėra pakankamas siekiant nustatytų Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) komplektavimo tikslų. Lėtesnį augimo tempą ir toliau lemia į PKT priimtų ir iš jos atleistų karių skaičiaus santykis. Dažniausi atleidimo iš PKT pagrindai: pasibaigęs PKT sutarties terminas – 52 procentai (2023 m. – 52 procentai, 2022 m. – 51 procentai), asmens iniciatyva – 22 procentai (2023 – 23 procentai, 2022 m. – 32 procentai). Siekiant paskatinti Lietuvos piliečius rinktis tarnybą LK bei padidinti PKT patrauklumą, 2024 m. ir toliau

[39] Profesinės karo tarnybos karių skaičius – Lietuvos Respublikos 2024 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rodiklis
[40] Krašto apsaugos ministerijos pateikti duomenys

kryptingai buvo gerinamos karių tarnybos sąlygos – plečiamos socialinės garantijos, tobulinamos užmokesčio / apmokėjimo bei tarnybos sąlygos: 5,5 procento PKT karių atlyginimai, padidintos iki 4,6 bazinės socialinės išmokos dydžio privalomosios pradinės karo tarnybos išmokos buitinėms išlaidoms, nustatyti priedai krašto apsaugos savanorių pajėgų kariams už tarnybą kareivinių režimu (0,21 bazinio dydžio), įvesti priedai profesinės karo tarnybos kariams už pavadavimą (0,1-0,25 bazinio dydžio), išmokamos kompensacijos profesinės karo tarnybos kariams už nepanaudotas laisvas dienas už tarnybą kareivinių režimu (1 d. vidutinio darbo užmokesčio), Lietuvos karo akademijos kariūnams padidintos stipendijos, PKT ir KASP kariams pradėtos mokėti išmokos už 5 tarnybos metus.

2024 m. skirtas svarus dėmesys didinant visuomenės nusiteikimą ginti šalį – buvo plečiama karo komendantūrų sistema, stiprinama komunikacija apie saugumą. Didelis dėmesys skirtas jaunimo pilietiniam ugdymui – koordinuotas Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus vystymas, plėtojamas Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas 9 klasėms. Padidintas finansavimas Lietuvos Šaulių Sąjungai (LŠS) leido išplėsti neginkluoto pasipriešinimo mokymus, apmokyti daugiau narių, įsigyti ginkluotės bei formuoti naujus suaugusių šaulių vienetus. LŠS aktyviai dalyvauja pratybose kartu su Lietuvos kariuomene (LK) ir kitomis institucijomis. 2024 m. LŠS patvirtino naują strategiją, kuri rodo organizacijos pasirengimą vykdyti platesnio masto užduotis valstybės gynybos srityje.

Kitas svarbus pokytis, atliktas 2024 m. stiprinant pilietinį pasirengimą–komendanto instituto pertvarka. Pritarta naujo karinio vieneto steigimui taikos metu – Lietuvos kariuomenės (LK) karo komendantūrų valdybos steigimui LK Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos ir karo komendantūrų pagrindu. Valdybą sudaro 6 regioninės komendantūros Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje ir Alytuje. Taip pat komendantūros įsteigtos ir visose likusiose 54 savivaldybėse. Kiekvieną jų sudarys mobilizacinė, aprūpinimo ir operacinės dalys. Karo metu komendantinis vienetas turėtų užtikrinti komendanto valandą, kontrolės postų įrengimą, turto rekviziciją, informacinės aplinkos stebėseną, kovą su nelegaliomis ginkluotomis grupėmis, paramą ir sąveiką su institucijomis, svarbių objektų apsaugą bei kariuomenės vado užduočių vykdymą. Būti įtrauktais į komendantūrų sąrašus galimybė yra suteikta visiems patriotiškai nusiteikusiems piliečiams – piliečiai ir bus atsakingi už svarbių funkcijų atlikimą tiek taikos metu, tiek pasiruošę tai daryti karo metu.

2024 m. Lietuvos kariuomenės mokykloje buvo įkurtas Bepiločių sistemų mokymo centras, kuriame rugsėjo mėnesį buvo pradėti rengti bepiločių orlaivių specialistai. Galimybė išmokti valdyti bepiločius orlaivius suteikta visiems norintiems Lietuvos gyventojams. Keliamas tikslas, kad galimybė baigti civilinės paskirties bepiločių orlaivių valdymo kursus būtų suteikta maždaug tūkstančiui žmonių per metus.

Sustiprintas pasirengimas ekstremalioms situacijoms ir krizėms

2024 m. suorganizuotos tarpinstitucinės pratybos „Perkūno bastionas 2024“, integruojant Gynybos štabą, Policijos departamentą, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą (PAGD), Lietuvos kalėjimų tarnybą ir 22 savivaldybes. Pratybos sustiprino institucijų sąveiką, operacijų planavimą ir valdymą.

2024 m. siekiant stiprinti visuomenės atsparumą, toliau vykdyta informacinė kampanija „Esame komanda – turime planą“, kurios metu civilinės saugos edukacijose dalyvavo per 2630 moksleivių, 23 tūkst. gyventojų įsitraukė į Raudonojo Kryžiaus organizuotas veiklas, o dar beveik 12 tūkst. – į renginius, vykdytus bendradarbiaujant su Lietuvos vyskupų konferencija. 2024 m. apklausos duomenimis, 52 proc. gyventojų žinotų, kaip elgtis stichinių ar žmogaus sukeltų nelaimių metu, 53 proc. turi būtiniausi atsargų 72 val. (maisto, vandens, vaistų ir kt.).

Esminis metų proveržis – patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kurios įgyvendinimui iki 2030 m. numatyta skirti daugiau kaip 284 mln. eurų. Pradėtos įgyvendinti pažangos priemonės, skirtos krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos pajėgumų stiprinimui, gyventojų perspėjimui ir savisaugos stiprinimui. 2024 m. priedangų skaičius išaugo iki 6,3 tūkst., jos jau galėtų apsaugoti virš 50 proc. gyventojų. Paminėtina, kad 2024 m. 10 proc. išaugo šalies gyventojų perspėjimo sirenomis pasiekiamumas, to pasiekta įrengus 197 naujas perspėjimo sirenas.

Nors nuo 2020 m. buvo stebima akivaizdi valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimo reaguoti į ekstremaliąsias situacijas pažanga, tačiau remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2024 m. valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, pasirengusių reaguoti į ekstremaliąsias situacijas dalis 1 proc. punktu sumažėjo: 2022 m. – 80 proc., 2023 m. – 87 proc., 2024 m. – 86 proc. Rodiklį sudaro dvi dedamosios: valstybės institucijų ir įstaigų pasirengimas ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pasirengimas. 2024 m. valstybės institucijų ir įstaigų, pasirengusių reaguoti į ekstremaliąsias situacijas, dalis padidėjo 4,37 procentiniais punktais (nuo 83,87 proc. 2023 m. iki 88,24 proc. 2024 m.), tačiau savivaldybių institucijų ir įstaigų dalis sumažėjo 3,33 procentinio punkto (nuo 88,33 proc. 2023 m. iki 85 proc. 2024 m.). Rodiklio pasiekimą būtų galima pagerinti, skiriant didesnį dėmesį krizių valdymo ir civilinės saugos mokymams, atnaujinti krizių ir (ar) ekstremaliųjų situacijų valdymo planus, ekstremaliųjų situacijų prevencijos informaciją skelbiant interneto svetainėse ir pan.

Taip pat, 2024 m. skirta itin daug dėmesio visuomenės informuotumui ir mobilizacijos parengčiai. Atlikti svarbūs LR mobilizacijos įstatymo pakeitimai – numatyta automatizuota civilinio mobilizacinio personalo rezervo (CMPR) apskaitos sistema ir privalomi mobilizacijos bei pilietinio pasipriešinimo mokymai valstybės tarnautojams.

Visiems piliečiams sudarytos sąlygos dalyvauti neginkluoto pasipriešinimo mokymuose. Surengtos nacionalinės pratybos „Vyčio skliautas 2024“ ir „Perkūno bastionas Anykščiai“, kurių metu tikrintas įvairių institucijų pasirengimas mobilizacijai, evakuacijai, paramai, objektų apsaugai ir kitiems veiksmams. Dalyvavo virš 1000 atstovų iš 100 institucijų. Įgyvendinta Žinių ir įgūdžių pilietiniam pasipriešinimui stiprinimo programa. Startavo trys edukaciniai moduliai (BO valdymas, hibridinių grėsmių atpažinimas, pilietinis pasipriešinimas), apmokyta per 5 400 asmenų. Sukurta iniciatyva „Svarbios pamokos“, stiprintos pedagogų kompetencijos, surengtos pilietiškumo stovyklos, konkursai, žaidynės bei edukaciniai renginiai.

Patobulintas informacijos prieinamumas – mobilizacijos informacija perkelta į vieningą valstybės portalą. Skiriamas tęstinis dėmesys visuomenės švietimui apie dalyvavimą

valstybės gynyboje. Lietuvos pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms interneto svetainės www.lt72.lt lankytojų skaičius per metus išaugo net 200,5 tūkst. ir pasiekė 372 tūkst.[41]

Krašto apsaugos ministerijos užsakymu rengiamas tyrimas apie tai, kokia dalis Lietuvos piliečių žino, kaip reikia elgtis mobilizacijos atveju, rodo, jog kasmet dalis auga, ne išimtis ir 2024 m. (siekė 36 proc., įvyko 2 proc. augimas lyginant su 2023 m.)[42] Stebėtas itin reikšmingas NPP rodiklio „Mobilizacijos mokymus (pasirengimo mobilizacijai, priimančios šalies paramos ir pilietinio pasipriešinimo) nuotolinių mokymų platformoje baigusių asmenų skaičius“ reikšmės šuolis – 2023 m. tokius mokymus baigė 7,5 tūkst., tuo tarpu 2024 m. išaugo daugiau, nei triskart ir pasiekė 33,3 tūkst.[43]

Skirtas išskirtinis dėmesys kibernetiniam saugumui

2024 m. atlikti pamatiniai darbai kuriant kibernetinio saugumo stebėsenos ir kontrolės sistemą, projektą planuojama pabaigti iki 2026 m. Siekiama sukurti sistemą, kuri padės stebėti, ar valstybės įstaigos laikosi kibernetinio saugumo taisyklių, taip pat, paruošti įrankius, kurie padės laiku aptikti sistemos pažeidžiamumus ir anksčiau laiko užkirsti kelią įsilaužimams.

2024 m. pradėta diegti sistema, kuri padės viešosioms įstaigoms geriau apsisaugoti nuo kibernetinių atakų. Valstybinės institucijos, dėl Europos saugumo situacijos ir grėsmių patiria vis didesnę riziką tapti kibernetinių atakų taikiniais. Pradėta kurti bendra sistema padės greičiau pastebėti įsilaužimus, kokybiškiau apsaugoti tinklus ir kompiuterius, efektyviau tarp institucijų dalintis įspėjimais apie grėsmes, o įvykus atakoms – veikti labiau koordinuotai. Taip pat pradėta kurti speciali laboratorija kibernetinių nusikaltimų tyrimui ir mokymams – nuo 2025 m. tyrėjai čia mokysis atpažinti ir tirti nusikaltimus elektroninėje erdvėje.

2024 m. gyventojams buvo sukurti nuotoliniai kursai apie kibernetinį saugumą. Gyventojai gali įgyti informacijos ir atlikti testus šiomis temomis: kaip saugiai naudotis internetu darbe, ką turi žinoti vadovai, kaip apsaugoti savo įrenginius namuose, ką svarbu žinoti mokiniams, kaip mokytojai gali kalbėti apie kibernetinį saugumą su vaikais. Šie kursai prieinami Nacionalinio kibernetinio saugumo centro platformoje. Kibernetinis atsparumas buvo stiprintas ir kibernetinio saugumo subjektuose – 2024 m. sėkmingai kibernetinio saugumo žinių ir kompetencijų įvertinimo bei kibernetinio saugumo higienos testus išlaikė 72 kibernetinio saugumo subjektų vadovų ir 17,6 tūkst. darbuotojų.[44]

2024 m. taip pat įsigaliojo nauja Kibernetinio saugumo įstatymo redakcija, keičianti NKSC kryptį – atnaujinta struktūra, stiprinami pajėgumai grėsmių analizei, prevencijai, mokymams, kuriamas saugumo operacijų tinklas. NKSC aktyviai gilino tarptautinį bendradarbiavimą („Cyber Shield“, „Locked Shields“, „Gintarinė migla“), įgyvendintos mokymų programos (46 tūkst. dalyvių), surengtos „Kibernetinio skydo“ pratybos (500+

[41] Vidaus reikalų ministerijos pateikti duomenys
[42] Krašto apsaugos ministerijos ataskaitos duomenys
[43] Krašto apsaugos ministerijos pateikti duomenys
[44] Nacionalinio kibernetinio saugumo centro pateikti duomenys

organizacijų). Sukurta naujovė – VASARIS: įrankis, blokuojantis kenksmingus interneto domenus per 15 minučių. Taip pat suburta kibernetinio saugumo bendruomenė – vyko 4 renginiai, į „CyberUP“ įtraukti startuoliai. Sparčiai vystyta ir Regioninio kibernetinės gynybos centro veikla – įsteigtas Nacionalinis kibernetinių grėsmių padalinys, taip pat – Lietuvos kibernetinių grėsmių paieškos padalinys.

Stiprinta kriminalinė žvalgyba ir kova su nusikalstamumu

2024 m. siekiant mažinti sunkaus nusikalstamumo ir terorizmo grėsmes ir įgyvendinant Vidaus saugumo fondo 2021-2027 m. programos projektus, sustiprinti policijos kriminalistinių tyrimų padalinių specialistų gebėjimai atskleidžiant tarpvalstybinius, sunkius ir organizuotus nusikaltimus, įsigyta šiuolaikinė techninė ir programinė įranga, išplėstos turimos programinės įrangos galimybės. Šių priemonių dėka pagreitėjo informacinių technologijų tyrimų atlikimo sparta, reikšmingai išplėstos tyrimų atlikimo galimybės ir pagerinta tyrimų atlikimo kokybė.

Stiprinant policijos pajėgumus užtikrinant tarptautinės narkotikų apyvartos kontrolę įsigyta dalis vaizdo ir garso informacijos rinkimo įrenginių. Stiprinant specialiųjų užduočių padalinių gebėjimus įsigyta visa vaizdo ir garso informacijos rinkimo įranga, elektroninio prasiskverbimo įranga, signalų valdymo įranga ir modernizuota susijusi informacijos apdorojimo sistema. Taip pat patobulintos Specialiųjų tyrimų tarnybos informacinės sistemos.

Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis, ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 78 proc. (2023 m. – 80 proc., 2022 m. – 74 proc.). Bendrai, nuo 2021 m. užregistruojama mažiau sunkių ir labai sunkių nusikaltimų, susijusių su nusikaltimais nuosavybei (-43 proc.), bei sunkių ir labai sunkių nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai (5 kartus). Įtakos minėtų nusikaltimų ekonomikai skaičiaus sumažėjimui turėjo sustiprinta valstybės sienos apsauga (valstybės sienos su Baltarusijos Respublika infrastruktūros modernizavimas (fizinio barjero įrengimas ir sienos stebėjimo sistemų įdiegimas), sumažėję krovinių ir keleivių srautai per valstybės sieną (dėl sankcijų, taikomų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, pasienio kontrolės punktų uždarymo ir kt.).

Policijos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 82,9 proc. ir palyginti su 2023 m., padidėjo 2 proc. punktais, palyginti su 2022 m. – 8,4 proc. punktais. Geresnį ištyrimo rezultatą lėmė per 2024 m. didesnis sėkmingai užbaigtų ikiteisminių tyrimų skaičius, ypatingai ikiteisminių tyrimų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis ir sukčiavimais, įskaitant tyrimus, pradėtus iki 2024 m. Valstybės sienos apsaugos tarnybos ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 136 proc. Įtakos įvykdymui turėjo sėkmingas įtariamųjų sulaikymas įvykio vietose, ypač ikiteisminiuose tyrimuose dėl neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną, taip pat papildomų nusikalstamų veikų nustatymas ir išaiškinimas dėl padarytų sunkių nusikaltimų bei supaprastinto proceso taikymas. Finansinių nusikaltimų tarnybos prie VRM ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų dalis 2024 m. siekė 36 proc. Įtakos vykdymui turėjo tai, kad 2024 m. Finansinių nusikaltimų tarnybos prie VRM veiklos prioritetuose ypatingas dėmesys buvo skiriamas sunkių, daugiaepizodinių, organizuotų grupių padarytų nusikaltimų valstybės finansų sistemai,

ištyrimas, o pareigūnų tiriamos nusikalstamos veikos pagal savo specifiką daugiausiai yra sunkios ar apysunkės bei didelės apimties, dėl ko jų ištyrimas trunka labai ilgą laiką. 2024 m. 9 521,54 tūkst. eurų skirta projektų ir veiklų, susijusių su prielaidų veiksmingos nusikaltimų prevencijos sudarymu ir kontrolės bei terorizmo grėsmių mažinimu, įgyvendinimui.

Stiprinta ES sienos apsauga bei tęstos tarptautinio solidarumo veiklos

2024 m. pasiekta reikšminga pažanga stiprinant ES išorės sienos kontrolę: išaiškinta 90,5 proc. sienos kirtimo tvarkos pažeidimų, pasienyje įdiegtos naujos stebėjimo sistemos, įsigyta 15 bepiločių orlaivių sistemų ir 62 jų aptikimo bei neutralizavimo sistemos. Atnaujintos signalizacijos sistemos 46 pasienio objektuose, įskaitant visas užkardas. Įsigytos 136 transporto priemonės, tarp jų – visureigiai, šiluminio matymo automobiliai ir keturračiai. Baigtas 114 km pasienio patrulio tako remontas.

2024 m. Ukraina ir toliau išliko vienų svarbiausių prioritetų. Ukrainai perduota karinė parama apėmė: ginkluotę ir amuniciją (minosvaidžio minas, įvairius šaudmenis, automatinius šautuvus, granatsvaidžius), nuotolines detonavimo sistemas, antidronus, ekipuotę, aprangą, elektros generatorius, įvairios paskirties transporto priemones, sulankstomas lovas ir kt. Taip pat įgyvendintos kitos paramos kryptys: Ukrainos karių rengimas ir reabilitacija, karinės technikos remontas, Žytomyro karo ligoninės reabilitacijos centro atstatymas, įnašai į tarptautinius fondus, dalyvavimas tarptautinėse Ukrainos pajėgumų stiprinimo koalicijose (pvz., Artilerijos, Integruotos oro gynybos, Dronų ir IT koalicijose). 2024 m. Lietuvoje ir užsienyje parengta daugiau kaip 3 000 Ukrainos karių. IX skyriuje „Lietuva ir pasaulis“ išsamiai aptariamas Lietuvos indėlis į pagalbą Ukrainos visuomenei, atstatymo pastangas ir nuoseklią paramą Ukrainai tarptautinėje erdvėje.

Koordinuotas priimančiosios šalies paramos (PŠP) teikimas NATO pajėgų ir kitų sąjungininkų pajėgoms tarptautinių pratybų, operacijų ir kitų karinio bendradarbiavimo renginių metu. PŠP teikta oro policijos misiją vykdančiam kontingentui (Ispanijos, Portugalijos, Belgijos Karalystės, Prancūzijos ir Italijos kariams), NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinei grupei (angl. NATO Enhanced Forward Presence Multinational Battle Group, eFP BG), Padidinto budrumo brigadai (angl. enhanced Vigilance Activity Brigade Lithuania, eVA Bde LTU), JAV batalionams (JAV rotacinėms pajėgoms).

Artimiausi Vyriausybės darbai, prisidėsiantys prie 10-ojo NPP strateginio tikslo

Parengti ir pasirašyti reikiamus tarptautinius susitarimus dėl priimančiosios šalies paramos teikimo Vokietijos brigadai Lietuvos Respublikoje ir laiku įgyvendinti pasirengimo Vokietijos brigados dislokavimui veiksmų planą

Užtikrinti karo komendantūrų funkcionavimą taikos, mobilizacijos ir karo metu, peržiūrint sąveikos su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis mechanizmą

Siekiant sudaryti sąlygas nacionalinės gynybos pramonės plėtrai, įvertinti teisės aktuose nustatytą reguliavimą ir, identifikavus gynybos pramonės plėtrą skatinančias priemones, įskaitant administracinės naštos ir perteklinės biurokratijos gynybos pramonės sektoriaus įmonėms mažinimą, pakeisti teisės aktus

Nustatyti su esminiais saugumo interesais susijusias valstybei strategiškai svarbias gynybos pramonės plėtros kryptis Lietuvos kariuomenės pajėgumų vystymui ir telkti gynybos pramonę į klasterius (centrus) atitinkamose srityse

Sukurti finansinės paramos priemones skatinti gynybos produktų gamybą, įskaitant ir rizikos kapitalo fondus, skirtus ankstyvesnės ir vėlyvesnės stadijos gynybos pramonės įmonių augimui skatinti, prioritetą teikiant Lietuvos kariuomenės poreikiams ir prioritetiniams gynybos pajėgumams vystyti

Skatinti gynybos ir saugumo pramonės augimą: suformuoti centralizuotą valdymo struktūrą valstybės poreikiams gynybos pramonės įmonėse užtikrinti ir sukurti finansinės paramos (paskolų ir investicines) priemones gynybos ir saugumo pramonės įmonių plėtrai, inovacijoms, investicijų pritraukimui ir eksportui skatinti

Sukurti platformą, kuri apimtų inovacijų bei technologijų skatinimo ir Lietuvos kariuomenės infrastruktūras, kurios būtų skirtos gamintojams, startuoliams, technologijų kūrėjams rinkai pristatyti ir testuoti gynybos technologijų inovacijų idėjas, prototipus, produktus, prioritetą teikiant Lietuvos kariuomenės poreikiams (MiltechSandbox)

Atnaujinti Nacionalinio saugumo strategiją, atsižvelgiant į pakitusią Lietuvos saugumo situaciją

Sukurti ir įgyvendinti universalią ir efektyvią neteisėtos informacijos blokavimo priemonių sistemą

10 NPP tikslui įgyvendinti

2021-2024 m. viso investuota

6119,96 mln. Eur*

2024 metais pažangos lėšų

Viešasis saugumas	76,19 mln. Eur
Kibernetinis saugumas	1,15 mln. Eur
Civilinė sauga	24,97 mln. Eur

**Visos Krašto apsaugos ministerijos pažangos ir tęstinės lėšos (visas gynybos biudžetas)*

1 priedas

NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖS IR PLĖTROS ATASKAITA

2024

1. RIZIKOS VEIKSNIAI, PAVOJAI IR GRĖSMĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI

1.1. Augantis Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmas ir agresyvumas siekiant imperialistinių ambicijų įgyvendinimo karinėmis ir hibridinėmis priemonėmis.	KAM, VSD, URM

2024 m. suintensyvėjo Rusijos hibridiniai veiksmai, padaugėjo atvejų, kai juos vykdant imamasi priemonių materialiniams nuostoliams sukelti ar net kėsintis į žmonių sveikatą ir gyvybę. Tarp tokių išpuolių – gaisras parduotuvėje „Ikea“ Vilniuje, iš Lietuvos į Jungtinę Karalystę ir Vokietiją siųstos savaime užsidegančios siuntos, ir pasikėsinimas surengti teroristinį aktą Šiauliuose padegant privačios bendrovės turtą.

Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos išlieka pagrindine žvalgybine grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui. Tradiciškai, aktyviausiai Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos savo operacijas prieš Lietuvą vykdo iš Rusijos teritorijos. Informacijai rinkti Rusija pasitelkia tiek turimas technines priemones, tiek ir žmogiškąją žvalgybą. Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo tarnybos nuolat renka informaciją apie į šias valstybes vykstančius Lietuvos piliečius. Dalis tokių asmenų yra išnaudojami informacijai, reikalingai Rusijos ginkluotųjų pajėgų kariniam planavimui, rinkti.

Neigiamą poveikį saugumui Baltijos jūroje turėjo išaugęs Rusijos „šešėliniam laivynui“ priklausančių laivų eismas. Šie tanklaiviai yra blogos techninės būklės ir prižiūrimi neprofesionalios įgulos, todėl kelia grėsmę povandeninei infrastruktūrai, ekologijai ir laivybos saugai. Kaip įtariama, 2024 m. Baltijos jūroje laivai, vilkdami inkarą jos dugnu, nutraukė duomenų kabelius tarp Lietuvos ir Švedijos, Suomijos ir Vokietijos, Suomijos ir Estijos bei elektros jungtį „Estlink 2“ tarp pastarųjų šalių.

Putino režimas jaučiasi visiškai kontroliuojantis politinę ir socialinę situaciją Rusijos viduje, artimiausioje perspektyvoje grėsmės režimo stabilumui sutrikdyti mažai tikėtinos. Konfliktus Vidurio Rytuose, paramą autoritariniams režimams ir jų apginklavimą Rusija vertina kaip galimybę plėsti savo įtaką bei nukreipti Vakarų dėmesį. Itin uždaras ir neskaidrus Rusijos sprendimų priėmimo procesas bei radikali juos priimančių asmenų pasaulėžiūra mažina kompromisų Rusijos užsienio politikoje tikimybę ir kelia grėsmę kaimyninių šalių saugumui. Stiprindama savo poziciją, Rusija ieško bendrininkų – 2024 m. birželį buvo sudaryta Rusijos ir Šiaurės Korėjos sutartis dėl visapusiško strateginio bendradarbiavimo, o 2025 m. sausį panaši sutartis pasirašyta su Iranu.

Rusija pati nesiruošia atkurti anksčiau buvusių santykių su demokratinėmis valstybėmis, ir yra apsisprendusi tęsti karą prieš Ukrainą, plėsti savo karinius pajėgumus ir ruoštis ilgalaikei konfrontacijai su Vakarais. Didėja tikimybė, kad Rusijos pasiryžimo pradėti karinį konfliktą slenkstis ateityje bus mažesnis.

1.2. Autoritarinio Baltarusijos Respublikos politinio režimo priešiškumas ir vykdomos provokacijos.	KAM, VSD, URM

Ruošdamasis prezidento rinkimams, A. Lukašenka sąmoningai bandė užkirsti kelią

pasikartoti 2020 m. masinių protestų scenarijui. Prisidengiant kova su ekstremizmu ir terorizmu, režimas sistemiškai ieškojo naujų aukų, represijos ir toliau veikė visus visuomenės sluoksnius. Buvo persekiojami ne tik potencialūs opozicijos atstovai, bet ir 2020 m. pokyčius palaikę Baltarusijos piliečiai.

2024 m. išaugo hibridinių grėsmių ir Baltarusijos žvalgybos ir saugumo struktūrų veiklos mastai prieš Lietuvą ir Lietuvos piliečius, taip pat prieš Lietuvoje globojamus baltarusius. Tęsėsi nelegalios migracijos instrumentalizacija, intensyvėjo išpuoliai ir vandalizmo atvejai prieš baltarusių diasporą Vilniuje. Ypač suintensyvėjo Baltarusijos institucijų priešiški ir provokaciniai veiksmai prieš Lietuvos Respublikos piliečius, jau esančius ar laikinai atvykusius į Baltarusijos Respubliką. Lietuvos piliečiai yra neteisėtai sulaikomi, jiems pateikiami išgalvoti kaltinimai. Užsienio reikalų ministerija primygtinai rekomenduoja LR piliečiams nevykti į Baltarusiją, o tiems, kurie šiuo metu yra šalyje, nedelsiant išvykti.

Baltarusijos glaudi sąjunga su Rusija sustiprino pastarosios karinį buvimą regione ir leido koordinuoti priešiškus veiksmus, taip keliant pavojų Lietuvos ir viso regiono stabilumui bei saugumo aplinkai. Reguliarios bendros Rusijos ir Baltarusijos karinės pratybos, tokios kaip „Zapad“, modeliuoja scenarijus, kuriuose Baltijos valstybės tampa potencialūs taikiniai. Šios pratybos didina įtampą regione ir kelia tiesioginę grėsmę Baltijos šalių saugumui.

2024 m. gruodžio 6 d. pasirašyta sutartis „Dėl sąjunginės valstybės saugumo garantijų“ tarp A. Lukašenkos ir V. Putino suteikė teisėtą pagrindą RU branduolinių ginklų dislokavimui Baltarusijos teritorijoje. Tai padidino branduolinės įtampos lygį Europoje, nes Baltarusija tapo branduolinio šantažo įrankiu prieš NATO. Viešai paskelbta, kad Rusija planuoja dislokuoti vidutinio nuotolio balistines raketas „Orešnik“ Baltarusijoje 2025 m. antroje pusėje. Atsižvelgiant į „Orešnik“ raketos nuotolį ir planuojamą dislokavimą Baltarusijoje, Lietuva patenka į jos veikimo zoną, o tai kelia tiesioginę grėsmę nacionaliniam saugumui.

1.3. Kinijos Liaudies Respublikos ambicijos perkurti tarptautinę tvarką ir vis agresyvesnis to siekimas.	KAM, VSD, URM

Karo Ukrainoje kontekste intensyvėjo Kinijos ir Rusijos bendradarbiavimas. Kinija tiekia Rusijos karo pramonei gyvybiškai reikalingą dvejopos paskirties įrangą ir technologijas, padedančias atstatyti ir vystyti karinius pajėgumus. Šalys vis aktyviau prekiauja tarpusavyje, vysto bendradarbiavimą energetikos ir finansų srityse, tai padeda Maskvai sušvelninti sankcijų poveikį. Šalys akivaizdžiai palaiko viena kitos interesus tarptautinėse organizacijose – JT, BRICS, Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijoje.

Kinija susiduria su ekonominiais iššūkiais. Nors šiuo metu tai nedaro ženklaus poveikio režimo stabilumui, tikėtina, kad artimoje perspektyvoje tai skatins didesnį jos užsienio politikos agresyvumą. Kinijoje stiprėja režimo formuojamas naratyvas, kad ekonominius iššūkius lemia nestabili tarptautinė aplinka, vienašališka JAV politika, neteisingas galios balansas tarptautinėje sistemoje, o tai kursto visuomenės nacionalistines nuotaikas.

Tarptautinėje erdvėje Kinija vis agresyviau siekia apriboti Taivano savarankiškumą ir jo tarptautinius ryšius. Pekinas nuosekliai didina informacinį, kibernetinį ir karinį spaudimą

Taivanui, taip pat pasitelkia politines ir ekonomines poveikio priemones, žvalgybinius resursus prieš valstybes, kurios vysto su Taivanu ryšius. Be to, intensyvėjanti Kinijos karinė veikla aplink Taivaną ir toliau didins atsitiktinių incidentų tikimybę, o tai kels didelį iššūkį NATO ir jos sąjungininkams. Labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Kinija vis dažniau komunikuos, kad yra atvira diskusijoms dėl diplomatinių santykių su Lietuva normalizavimo, tačiau mainais už tai spaus apriboti ryšius su Taivanu.

1.4. Masinio naikinimo ginklų neplatinimo ir kontrolės susitarimams kylantys pavojai bei konvencinių ginklų kontrolės architektūros krizė.	KAM, URM

2024 m. ginklų kontrolės, nusiginklavimo ir neplatinimo architektūra ir toliau patyrė neigiamą poveikį. Rusija, remiama Irano, Šiaurės Korėjos, Baltarusijos, Kinijos, griovė ilgus metus kurtą Europos ir pasaulio saugumo sistemą ir taisykles, nuo ko nukentėjo visos ginklų kontrolės, neplatinimo ir nusiginklavimo institucijos ir formatai. Dar didesnę grėsmę ir nestabilumą kėlė atskirų valstybių pareiškimai, sprendimai ir veiksmai branduolinio atgrasymo srityje, nes dezinformacinius Rusijos ir Kinijos naratyvus atkartojo trečiosios šalys Lietuvai ir jos sąjungininkėms svarbiuose daugiašaliuose formatuose.

2024 m. neatsakingą Rusijos branduolinę retoriką ir eskalacines priemones papildė paskelbtas branduolinių galvučių dislokavimas Baltarusijoje bei Rusijos prezidento V. Putino pasirašyta atnaujinta Rusijos branduolinė doktrina, kurios peržiūra reiškia branduolinio ginklo panaudojimo kartelės nuleidimą, nes: 1) branduoliniai ginklai gali būti panaudoti ne tik reaguojant į branduolines atakas, bet ir į rimtą konvencinį puolimą; 2) Rusijos branduolinė apsauga apima ir sąjungininkus, ypač Baltarusiją.

Kartu, Kinija reikšmingai plėtė savo arsenalą ir prognozuojama, kad per dešimtmetį sukaups tiek branduolinių galvučių, kiek jų turi JAV ir Rusija. Kinija ir toliau atsisako dalyvauti ginklų kontrolės ir neplatinimo dialoge, dažnai prisijungia prie Rusijos sabotuojančios taktikos tarptautiniuose formatuose.

2024 m. didelį susirūpinimą kėlė Rusijos kariniai veiksmai, nukreipti prieš Ukrainos branduolinius objektus bei jų saugą užtikrinančią infrastruktūrą. Siekdama apsaugoti Ukrainos branduolinės energetikos objektus nuo Rusijos karinių veiksmų, Lietuva palaikė bendraminčių šalių ir tarptautinių organizacijų pastangas. Pastebima, kad visi Ukrainos branduoliniai objektai nuo Lietuvos yra nutolę pakankamai dideliu atstumu, todėl net ir didesnio incidento ar branduolinės avarijos atveju radiologinis poveikis Lietuvos gyventojams nebūtų reikšmingas.

1.5. Euroatlantinės bendrijos vienybės skaldymas pasinaudojant Vakarų valstybių grėsmių vertinimo skirtumais ar ne visada sutampančiais interesais.	KAM, VSD, URM

Rusija ir toliau NATO ir ES valstybes laiko „nedraugiškomis“, tačiau stengiasi išlaikyti politinius ir ekonominius ryšius bent su dalimi jų ir taip skaldyti Vakarų valstybių vienybę. Svarbiausias Rusijos argumentas – esą ekonominis bendradarbiavimas bei Rusijos energetinių išteklių tiekimas naudingas Vakarų valstybėms. Vis dėlto šis

bendradarbiavimas užtikrina pačios Rusijos ekonomikos funkcionavimą ir išteklius karui tęsti.

NATO plėtrą Rusija laiko savo saugumo situacijos prastėjimo priežastimi. Artimiausios perspektyvos Rusijos prioritetas – mažinti karinę, ekonominę bei politinę Vakarų paramą Ukrainai ir pasiekti Rusiją tenkinančius karo Ukrainoje rezultatus. Kremlius taip pat grasino, kad atskirų Vakarų valstybių suteikti ilgojo nuotolio ginklai sukels trečiąjį pasaulinį karą. Rusija šiuo naratyvu toliau siekė paveikti NATO šalių visuomenių pozicijas ir politinius sprendimus dėl karo Ukrainoje, skaldyti visos euroatlantinės bendrijos vienybę dėl didėjančios eskalacijos baimės. Ilgalaikis Rusijos tikslas – mažinti globalią Vakarų valstybių įtaką ir galią, minimizuoti galimybes priešintis agresyviai Rusijos politikai.

Išaugęs Jungtinių Amerikos Valstijų užsienio politikos nenuspėjamumas ir Vašingtono iniciatyvos vesti tiesiogines derybas su Rusija dėl karo Ukrainoje baigties kelia sumaištį Europos sostinėse ir verčia Europos lyderius ieškoti alternatyvių saugumo užsitikrinimo būdų, kurių įgyvendinimui dar reikės sutelkti politinę valią ir resursus. Artimiausiu laikotarpiu būtina užtikrinti, kad euroatlantinė bendrija toliau teiktų politinę ir karinę paramą Ukrainai, bei toliau stiprintų NATO atgrasymo ir gynybos laikyseną. Ypač svarbu užtikrinti transatlantinę vienybę ir NATO sprendimų įgyvendinimą artėjančiame NATO viršūnių susitikime Hagoje, vyksiančiame 2025 m. birželio 24-25 d.

1.6. Ekonominė ir energetinė priklausomybė.	EIM, EM, SM, VSD, URM, LB

Ekonominė priklausomybė

2024 m. priklausomybė nuo labiau rizikingų rinkų sumažėjo. Per pirmuosius tris 2024 m. ketvirčius tik 3,0 proc. viso prekių ir paslaugų eksporto keliavo į Baltarusiją ir tik 1,7 proc. viso eksporto buvo nukreipta į Rusiją. 2024 m. pagrindinės Lietuvos eksporto partnerės buvo kaimyninės valstybės – Latvija, Lenkija, Vokietija. Rusija buvo išbraukta iš pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių sąrašo. 2024 m. daugiausia importuota iš Lenkijos, Vokietijos bei Latvijos.

Rusijos subjektai siekia išlaikyti Lietuvoje turėtus verslo ryšius ar kurti naujus. Jie labiausiai pasitiki asmenimis, su kuriais yra užmezgę ilgamečius, lojalumu grįstus ryšius. Kita strategija – pasitelkti įtakingų ryšių Rusijoje turinčius Rusijos Federacijos piliečius, kurie vystytų verslą. Kartu, Baltarusija pastaraisiais metais demonstruoja norą atkurti ekonominį bendradarbiavimą su Lietuva – ypač kalio trąšų eksportą per Klaipėdos jūrų uostą.

2024 m. III ketv. pabaigoje Rusijos, Baltarusijos ir Kinijos bendros TUI Lietuvoje siekė 625,58 mln. Eurų., tai sudarė tik 1,7 proc. dalį visų sukauptų TUI Lietuvoje. Šių trijų šalių TUI Lietuvoje per metus, t. y. nuo 2023 m. III ketv. iki 2024 m. III ketv. pabaigos, padidėjo 10,82 mln. Eurų (2023 m. III ketv. siekė 614,76 mln. Eurų).

Energetinė priklausomybė

Nors 2024 m. Rusijos iškastinio kuro eksportas į Vakarus sumažėjo, sankcijų režimo spragos išliko. Niekur kitur šios spragos nėra tokios akivaizdžios kaip suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) atveju. 2024 m. ES iš Rusijos importavo rekordinį 16,5 metrinių tonų SGD kiekį, viršydama 2023 m. importuotą 15,2 mln. metrinių tonų kiekį.

Lietuvos energetinis nepriklausomumas per pastaruosius metus augo – sutarta dėl ankstesnės sinhronizacijos su kontinentinės Europos tinklais; Lietuvoje šiuo metu jau yra daugiau kaip 124 000 gaminančių vartotojų – per metus jų skaičius išaugo apie 40 proc..

Energijos žaliavų kainos kito mažiau, tačiau esama didesnių svyravimų rizikos. Tebesitęsianti įtampa Vidurio Rytuose ir plataus masto Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą gali lemti reikšmingus pokyčius energijos žaliavų rinkose ateityje.

1.7. Baltijos valstybių elektros sistemos sinchronizacija ir prisijungimas prie kontinentinės Europos elektros tinklų sistemos	EM, VSD

2024 m. liepą Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros perdavimo operatorės išsiuntė pranešimą dėl pasitraukimo iš Rusijos kontroliuojamos elektros sistemos 2025 m. vasarį. Tuo metu buvo galutinai nuspręsta, kad trys Baltijos šalys atsijungs nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų ir prisijungs prie kontinentinės Europos sinchroninės zonos. Sinchronizacijai užtikrinti buvo įrengta po 3 sinchroninius kompensatorius Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Baltijos valstybių elektros sistemų sinchronizacijos su Vakarais metu aktyviau vykdytos mažai resursų reikalaujančios dezinformacijos kampanijos. Jų tikslas – daryti įtaką Baltijos valstybių visuomenėms ir įtikinti, esą Baltijos šalys negeba būti savarankiškos ir negali užtikrinti patikimo elektros sistemos veikimo be Rusijos, o sprendimas atsijungti nuo BRELL žiedo lemia nestabilumą energetikos sektoriuje ir energijos išteklių kainų augimą. Artimiausioje perspektyvoje tikėtinos prieš energetikos sektoriaus įmones nukreiptos kibernetinės atakos, neatmetama kinetinių veiksmų prieš kritinę infrastruktūrą galimybė. Kartu, dėl pasikeitusios situacijos Baltijos jūroje yra išaugusi netyčinių incidentų, kurių metu gali būti pažeista povandeninė infrastruktūra, rizika.

1.8. Baltarusijos Respublikos institucijų neatsakingas požiūris į branduolinę saugą ir nesaugi Baltarusijos atominė elektrinė.	VATESI, RSC, URM, VSD

2024 m. Baltarusijos atominė elektrinė (toliau – BAE) toliau buvo grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui, aplinkai ir visuomenės sveikatai. 2024 m. Lietuva ir toliau nuosekliai kėlė klausimus dėl BAE saugos dvišaliuose ir daugiašaliuose formatuose, ragino Baltarusiją neatidėliojant įgyvendinti tarptautinius aukščiausius branduolinės saugos standartus ir aplinkosaugos reikalavimus. Tačiau per 2024 m. Baltarusija neparodė reikšmingo streso testų priemonių įgyvendinimo progreso, kuris yra labai svarbus Lietuvai. Dėl mažo atstumo nuo Baltarusijos AE aikštelės, sunkiosios avarijos

BAE atveju, apie 1/3 Lietuvos gyventojų (iki 100 km atstumu nuo BAE) galėtų patirti žalingą jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį, todėl būtina toliau aktyviai didinti institucijų ir gyventojų parengtį galimai avarijai BAE.

Dažni BAE atsijungimai nuo tinklo demonstravo, kad BAE dirbantys specialistai su įrangos defektais susiduria nuolat. „Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos ir toliau laikėsi pozicijos slėpti informaciją apie tikrąją situaciją BAE, viešai deklaravo esą užtikrinančios, kad objekte laikomasi branduolinės saugos standartų. Nepaisydamas pasikartojančių BAE veiklos sutrikimų, A. Lukašenka vis dažniau skelbė apie Baltarusijos galimybes ir planus plėsti branduolinę energetiką šalyje projektuojant papildomus energijos blokus BAE arba statant naują, jau antrąją atominę elektrinę.

1.9. Virsmo technologijų (dirbtinio intelekto, didžiųjų duomenų, autonominių, kvantinių ir kitų technologijų) plėtra ir vis dažnesnis jų pritaikymas veiksmams prieš kitas valstybes vykdyti.	KAM, VSD, URM

2024 m. augantis dirbtinio intelekto (toliau – DI) modelių pažangumas ir jų prieinamumas kėlė vis didesnes socialinės inžinerijos ir ja paremtos dezinformacijos sklaidos bei kibernetinio šnipinėjimo grėsmes. Naudojantis DI galima greitai ir efektyviai analizuoti didelius duomenų kiekius, kurti įtikinamą garso, vaizdo ar tekstinį turinį bei personalizuotas žinutes. Dėl šių priežasčių tapo daug paprasčiau organizuoti ir vykdyti įvairias dezinformacijos kampanijas bei pažangias psichologines manipuliacijas.

NATO aljanso strateginiai konkurentai siekė įgyti technologinį pranašumą esminėse srityse, įskaitant dirbtinio intelekto ir autonomijos karinį panaudojimą. Dėl Rusijai įvestų sankcijų augant technologiniam ir ekonominiam atotrūkiui tarp Vakarų ir Rusijos, pastaroji plėtojo bendradarbiavimą su Kinija, kurios siekis iki 2050 m. sukurti „pasaulinio lygio“ kariuomenę remiasi modernizacija ir naujųjų karinių technologijų diegimu.

Kinija išskirtinį dėmesį skiria bepilotėms sistemos, dirbtiniam intelektui, pažangioms stebėjimo sistemoms, biotechnologijoms ir žmogaus galimybes praplečiantiems sprendiniams ir taip siekia tapti globalia DI rinkos lydere. Pekinas DI technologijas daugiausia naudoja analizuoti didelius informacijos kiekius, apdoroti natūralią kalbą, vystyti autonomines ginklų ir kitas sistemas. Tai gali būti taikoma stiprinant visuomenės kontrolę, sprendimų priėmimo efektyvumą, kuriant informacinių atakų turinį, stiprinant šalies karinius pajėgumus. Kinija jau dabar vykdo žvalgybos operacijas, siekdama neteisėtai perimti kitų valstybių technologines paslaptis ir patirtį.

Nors Rusija DI srityje nėra pajėgi konkuruoti su JAV ir Kinija, ji kelia iššūkių nacionaliniam saugumui vykdydama kibernetines atakas, naudodama naujas technologijas dezinformacijos ir propagandos kampanijoms vykdyti.

1.10. Kibernetinės ir informacinės grėsmės.	KAM, VSD, VRM

Kibernetinės grėsmės

Priešiškos žvalgybos tarnybos, daugiausia Rusijos ir Kinijos, prieš Lietuvą ir toliau vykdė ilgalaikes plataus spektro kibernetinės žvalgybos operacijas, kuriomis siekė perimti žvalgybinės vertės informaciją, destabilizuoti padėtį šalyje ir paveikti visuomenę. Pagrindiniai kibernetinės žvalgybos taikiniai Lietuvoje – valstybinių institucijų, ypatingos svarbos objektų ir privačių įmonių, teikiančių paslaugas valstybiniam sektoriui, informaciniai tinklai.

Pastaraisiais metais Lietuvos kibernetinėje erdvėje priešiškų šalių žvalgybos tarnybų koordinuojamų grupuočių pajėgumai augo. Užsienio žvalgybos tarnybos, siekdamos prasiskverbti į Lietuvoje pasirinktų taikinių sistemas, ieškojo sistemų bei tinklų konfigūracijos pažeidžiamumų, kuriuos galėtų išnaudoti. Vis dėlto, dėl nedidelio vykdomų atakų efektyvumo ir dėmesio nukreipimo į Ukrainą, pastebėtas ženklus kibernetinių-informacinių operacijų grupuotės „Ghostwriter“ veiklos Lietuvos informacinėje erdvėje sumažėjimas. Beveik neabejotina, kad vykdydamos kibernetinę žvalgybą priešiškų valstybių remiamos kibernetinės grupuotės siekia išnaudoti ne tik tradicinius kibernetinio šnipinėjimo metodus, tačiau pasitelkia DI įrankius, ieško infrastruktūros pažeidžiamumų duomenų debesijos platformose, siekia išnaudoti tiekimo grandinę.

Informacinės grėsmės

2024 m. Rusija aktyviai vykdė konfrontacinę informacinę politiką, kuria siekė diskredituoti Lietuvą ir kitas Baltijos valstybes. Jos pagrindą sudarė kaltinimai Lietuvai perrašinėjant istoriją, palaikant nacistines idėjas ir vykdant rusofobija grįstą politiką. Žvalgybos vertinimu, įgyvendindamas tokią informacinę politiką, Kremlius siekia pakenkti Lietuvos įvaizdžiui tarptautinėje erdvėje, įtvirtinti Rusijos geopolitinius interesus regione pateisinantį naratyvą ir sukompromituoti Lietuvos rezistenciją sovietų režimui.

Lietuvą diskredituojančių naratyvų sklaidą užtikrina platus ir koordinuotas Rusijos propagandos priemonių tinklas, kurį sudaro valstybės kontroliuojama žiniasklaida, socialiniai tinklai ir prorusiškos naujienų svetainės. Žvalgybos vertinimu, propagandos ir dezinformacijos kampanijoms vykdyti Rusija aktyviausiai naudoja susirašinėjimo platformą „Telegram“. Propagandos sklaidai sustiprinti Rusijos informacinės politikos įgyvendintojai pasitelkia automatizuotų profilių (botų) ir vadinamųjų „trolių“ tinklus, tikslinę reklamą. Siekiant paveikti platesnę auditoriją, dezinformacija verčiama į kitas kalbas.

1.11. Piliečių ir valstybės susvetimėjimas bei socialiniu, ekonominiu ar kultūriniu pagrindu kylantis susipriešinimas.	SADM, TMD, VRM, VSD

2024 m. nemaža dalis Lietuvos visuomenės nepasitikėjo valstybės institucijomis, jų priimamais sprendimais, reiškė nepasitenkinimą dėl nepakankamo interesų atstovavimo, netinkamo demokratijos veikimo. Masiniais neramumais Lietuvoje suinteresuotos neįtakingos, bet politinių ambicijų turinčios antisisteminės ir prorusiškos grupės. Vis dėlto socialiniams neramumams kilti prielaidas sudaro ne šių grupių veikla, bet didelis nepasitenkinimas visuomenėje, kuris į neįtakingų grupių organizuojamus

protestus pritraukia didelį skaičių nepatenkintų protestuotojų. Artimiausioje perspektyvoje masinių protestų tikimybė yra maža.

2024 m. neapykanta elektroninėje erdvėje dažniausiai buvo kurstoma prieš LGBTQ+ bendruomenę ir tautines (ukrainiečių, žydų, baltarusių) bendruomenes. Skleisti kaltinimai ir diskriminaciniai pareiškimai, kad kai kurie ukrainiečiai vyrai negrįžta kovoti už savo šalį. Tokie komentarai lydėti raginimų riboti pagalbą karo pabėgėliams. Kartu, buvo siekiama aštrinti ir įtampą tarp lietuvių ir Baltarusijos diasporos, gyvenančios Lietuvoje – fiksuoti išpuoliai prieš su baltarusių bendruomene susijusius pastatus.

Visuomenės nuostatų etninių, religinių, migrantų ir kitų socialinių grupių tyrimo rezultatai atskleidė, kad 22 proc. apklaustųjų nenorėtų gyventi kaimynystėje su lietuvių kalbos nemokančiais asmenimis, taip pat 34 proc. apklaustųjų su šiais asmenimis nenorėtų dirbti vienoje darbovietėje.

2024 m. Seimo rinkimų politinė kampanija tapo socialinės ir politinės įtampos šaltiniu. Kandidatų retorikoje išryškėjo skirtingos nuomonės dėl LGBT teisių, paramos karo pabėgėliams ir energetinio saugumo užtikrinimo klausimų. Internete pastebėtas dezinformacinės veiklos, kuria siekta formuoti nepasitikėjimą demokratinėmis institucijomis ir kelti abejones rinkimų proceso skaidrumu, suintensyvėjimas.

1.12. Europos kaimynystėje augantis religinis ekstremizmas, įšaldyti konfliktai, nestabilios valstybės, jose atsiradęs galios ir saugumo vakuumas.	URM, VRM, VSD

Rusijos karas prieš Ukrainą bei Rusijai taikomos sankcijos ir toliau turėjo įtakos įšaldytų konfliktų dinamikai. Rusija ieško alternatyvių kelių sankcijų apėjimui, kuriam puikiai pasitarnautų Azerbaidžano reikalaujamas eksteritorinis koridorius per Armėnijos teritoriją į Nachičevanę. Dėl šios priežasties Armėnija sulaukė Rusijos spaudimo ir grasinimų. 2024 m. Azerbaidžanas įvairiapusiškai stiprino bendradarbiavimą su Rusija. Santykius sukrėtė metų pabaigoje įvykusi Azerbaidžano oro linijų lėktuvo katastrofa, už kurią, atrodo, atsakinga Rusija. Vis dėlto, esant tvirtam ilgalaikiam bendradarbiavimo pagrindui, kilusi įtampa gali būti laikina.

Nors Padniestrėje dislokuotų Rusijos pajėgų panaudojimas kovinėms operacijoms Ukrainoje šiuo metu atrodo mažai tikėtinas (dėl pastiprinimo ir logistinės paramos iš Rusijos trūkumo), tai nereiškia, kad jos negalėtų dalyvauti sabotažo veiksmuose Ukrainos teritorijoje.

2024 m. Sakartvele vyko procesai, liudijantys šalies valdančiųjų geopolitinį posūkį nuo demokratijos ir europinės integracijos kelio. „Georgian Dream“ priėmė pagal Rusijos pavyzdį parengtą „užsienio agentų“ įstatymą, kitus represinius teisės aktus. 2024 m. vykusių Sakartvelo parlamento rinkimų metu fiksuota daug incidentų ir pažeidimų, neleidžiančių laikyti šių rinkimų rezultatų legitimiais. Po rinkimų paskelbta, jog GE vyriausybė iki 2028 m. stabdanti pasirengimo stoti į ES procesą ir taip išprovokavo iki šiol didžiausius GE gyventojų protestus. Ik šiol 20 proc. GE teritorijos išlieka okupuota Rusijos.

Terorizmo grėsmės Europoje situacija išlieka sudėtinga dėl įtampos ir nestabilumo Vidurio Rytuose, kuriuo savo propagandoje aktyviai naudojasi „Islamo valstybė“, „Al Qaeda“ ir kitos teroristinės organizacijos. Islamistų propaganda, paremta antivakarietiškais naratyvais, skatina antisemitizmo sklaidą Europoje ir išpuolius prieš žydų tautybės asmenis, didina visuomenių poliarizaciją, ragina Vakaruose gyvenančius musulmonus prisijungti prie džihadistų. Teroristinės organizacijos negeba atkurti pajėgumų, reikalingų teroro aktams koordinuoti Vakarų šalyse, tačiau simpatizuojančiųjų teroristinėms organizacijoms ar jų rėmėjų Europoje nemažėja.

1.13. Klimato kaita ir dėl to dažnėjantys ir intensyvėjantys ekstremalūs hidrometeorologiniai reiškiniai bei orų anomalijos.	AM, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, VRM, ŽŪM

2024 m. buvo šilčiausi per visą meteorologinių stebėjimų istoriją. Vidutinė metinė oro temperatūra Lietuvoje buvo 9,5 °C, net 2,1 ° C aukštesnė už vidutinę daugiametę oro temperatūrą. Visų mėnesių, išskyrus sausį, vidutinės temperatūros anomalija buvo teigiama, t. y. jie buvo šiltesni nei įprastai. Kartu, fiksuotas lokalus upių vandeningumo sumažėjimas (rugpjūtis, rugsėjis, spalis) ir labai aukšti vandens lygiai (sausio, vasario, kovo mėnesiais).

Vykstanti globali klimato kaita lemia dažnėjančius ir intensyvėjančius bei daug žalos įvairiems, ypač žemės, ūkio sektoriams padarančius įvairius ekstremalius meteorologinius ir hidrologinius reiškinius. Labiausiai pažeidžiamas – augalininkystės sektorius. Dėl ekstremalių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių patiriami gamybiniai nuostoliai, eikvojami papildomi kaštai pasėliams atsėti ar augalams atsodinti, neretai prarandama iki 80 proc. derliaus atskiruose ūkiuose.

Siekdama nustatyti ir stebėti stichinius hidrologinius ar meteorologinius reiškinius, Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba valdo į Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos duomenų sistemą integruotų meteorologinių stočių tinklą IKMIS. Iki 2024 m. šį tinklą sudarė 74 meteorologinės stotelės, skirtos stebėti ir nustatyti žemės ūkio subjektams pavojingus meteorologinius reiškinius. Šiuo metu IKMIS sistemoje yra integruotos 88 meteorologinės stotelės.

1.14. Technogeninių, gamtinių, sveikatos ar kitų krizių pavojus.	VRM, AM, ŽŪM, VMVT, SAM

2024 m. buvo intensyvūs gamtinių anomalijų atžvilgiu, tad ir toliau įgyvendinta pasėlių draudimo skatinimo politika, kuri leidžia valstybei taupyti biudžeto lėšas, skirtas patirtiems nuostoliams atlyginti. 2024 m. pasėlių draudimu pasinaudojo 4081 ūkininkas. Kartu, ir toliau vystyta paramos priemonė, kuria ūkininkai skatinami burtis į žemės ūkio rizikos valdymo fondus, leidžiančius papildomai valdyti savo veikos rizikas.

Paukščių gripas, afrikinis kiaulių maras (toliau – AKM), snukio ir nagų bei mėlynojo liežuvio ligos Lietuvoje ir toliau kelia rizikų. Virusinės, greitai plintančios ligos sukelia didelių nuostolių ne tik ūkininkams, bet ir valstybei. 2024 m. labai patogeniško paukščių

gripo atvejis nustatytas 1 vietoje (1 gulbė), AKM 8 ūkiuose (52 kiaulės) ir 561 vietose (868 šernai).

2024 m. pastebėta padidėjusi rizika vakcinomis valdomų užkrečiamųjų ligų atsiradimui ir išplitimui bei protrūkių atsiradimui. Didžiausią susirūpinimą kelia mažėjančios skiepijimo nuo tymų, raudonukės, epideminio parotito (MMR vakcina) aprėptys ir diagnozuojami tymų, raudonukės, atvejai. Kartu, Lietuvoje ir kitose ES šalyse vis svarbesne problema tampa didėjantis Mikroorganizmų atsparumas antimikrobinėms medžiagoms. Kai kurių bakterijų atsparumas Lietuvoje ženkliai viršija Europos vidurkį.

1.15. Globalūs procesai, tokie kaip pasaulio ekonomikos, darbo rinkų pokyčiai, pramonės transformacijos, masinė žmonių migracija bei demografinės tendencijos.	EIM, SADM, VRM, URM

Pokyčiai ES. Nors 2024 m. ES mastu imtasi reikšmingų žingsnių siekiant transformuoti Europos pramonę (Lustų aktas, Svarbiausiųjų žaliavų aktas, Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktas, Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonė), jų apimtis buvo pakankamai limituota. Atsižvelgiant į tai, kuriamas išsamesnis daugiametis planas, kuriuo siekiama paskatinti energijai imlios pramonės transformaciją ir naujų švarių technologijų sektorių plėtrą. Siekdama užtikrinti savo strateginį autonomiškumą ir prisidėti prie bendros Europos gynybos politikos, Lietuva stiprina nacionalinę gynybos pramonę, investuoja į technologinį pajėgumą ir didina verslo bei mokslinių tyrimų bendradarbiavimą.

Užimtumas. Nors užsitęsęs Rusijos karas prieš Ukrainą ir paaštrėjęs konfliktas Artimuosiuose Rytuose didino geopolitinę ir energetinio saugumo riziką, padėtis darbo rinkoje išliko gana stabili. 2024 m. 15-64 metų gyventojų užimtumo lygis siekė 73,6 proc. (0,4 proc. didesnis nei 2023 m.), nedarbo lygis sudarė 7,1 proc. (0,3 proc. didesnis nei 2023 m.).

Migracija. 2024 m. teigiamą grynąją migraciją lėmė sparti užsienio piliečių iš trečiųjų šalių darbo imigracija, nulemta Lietuvos darbo rinkos būklės, bei situacija Ukrainoje. Nors ir gerokai sumažėjęs, neteisėtos migracijos srautas iš Baltarusijos į Lietuvą tęsėsi, dėl to padėtis Lietuvos pasienyje su Baltarusija išliko įtempta – į Lietuvą nebuvo įleisti 1002 užsieniečiai. Kartu, sumažėjo neteisėtos antrinės migracijos iš Latvijos mastas – sulaikyta 540 trečiųjų šalių piliečių, neteisėtai atvykusių ar atgabentų iš Latvijos.

Demografija. 2025 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 890 219 nuolatinių gyventojų – 4 328 daugiau negu 2024 m. sausio 1 d. Vis dėlto, pastarąjį dešimtmetį gyventojų skaičius sumažėjo 3,9 proc., o per pastaruosius tris dešimtmečius – net 20 proc. Nuolatinių Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčiui įtakos turėjo teigiama grynoji tarptautinė migracija (23 tūkst. daugiau žmonių imigravo, negu emigravo), karo pabėgėlių iš Ukrainos ir atvykusiųjų iš Baltarusijos, Uzbekistano, Kazachstano, Kirgizstano, Tadžikistano bei Indijos skaičius bei neigiama natūrali gyventojų kaita (18,8 tūkst. daugiau žmonių mirė, negu gimė).

Senėjimas. 2025 m. sausio pradžioje 603 560 gyventojų buvo 65 metų ir vyresnio amžiaus – 0,54 proc. daugiau negu prie metus. Per pastaruosius tris dešimtmečius pagyvenusių žmonių dalis bendroje gyventojų struktūroje padidėjo daugiau nei 8 proc.. Sprendžiant su visuomenės senėjimu susijusius klausimus, stiprinamos teisinės sąlygos ir finansinės paskatos vyresnio amžiaus žmonėms siekti užimtumo, imamasi veiksmų, kad būtų užtikrintas kokybiškų sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų prieinamumas.

2. NACIONALINIO SAUGUMO POLITIKOS PRIORITETAI IR UŽDAVINIAI

2.1. Valstybės gynybos srityje	
2.1.1. Nacionalinių karinių pajėgumų stiprinimas	KAM

2024 m. ir toliau didėjo gynybos sektoriaus finansavimas. Skirdama gynybai 3,14 proc. BVP (palyginti su 2023 m., finansavimas padidėjo daugiau nei 22 proc.), Lietuva užėmė 5 vietą tarp NATO šalių pagal išlaidas gynybai.

2024 m. buvo tęsiama LK modernizacija pagrindinį dėmesį skiriant svarbių ginkluotės projektų įsigijimui:

1. Pasirašyta sutartis dėl inžinerinių pėstininkų kovos mašinų „Boxer“ įsigijimo.
2. Pristatyta dalis II įsigijimo etapo šarvuotųjų visureigių JLTV bei pasirašyta sutartis dėl papildomų JLTV įsigijimo.
3. Pasirašytas susitarimas dėl vokiškų kovos tankų „Leopard“.
4. Tęsti savaeigių artilerijos sistemų „Caesar“ ir reaktyvinių salvinių sistemų HIMARS įsigijimų projektai, universalių sraigtasparnių „Black Hawk“ įsigijimas.
5. Pasirašytos sutartys dėl prieštankinės ginkluotės „Spike“, „Javelin“ raketų ir paleidiklių įsigijimo.

2024 m. toliau plėtota kariuomenės infrastruktūra. Asignavimai šioje srityje sudarė apie 10 proc. gynybos biudžeto. Infrastruktūros projektų skaičius siekė 207 vnt. įvairiuose įgyvendinimo etapuose, pasirašyta 21 statybos darbų sutartis ir 17 projektavimo paslaugų sutarčių. Vienas svarbiausių infrastruktūros vystymo prioritetų – sukurti tinkamas sąlygas Vokietijos brigados dislokavimui. 2024 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimas Vokietijos brigadai skirtą infrastruktūrą Rūdninkuose plėtoti viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu.

2024 m. buvo tęsiamas priimančiosios šalies paramos teikimas Lietuvoje dislokuotoms ir atvykstančioms NATO šalių bei partnerių valstybių pajėgoms bei NATO oro policijos misiją vykdžiusiems vienetams (Belgijai, Prancūzijai, Ispanijai, Portugalijai, Italijai).

2024 m. į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą pašaukta 3 920 karių, iš jų didžioji dalis (apie 98 proc.) buvo savanoriai. Palyginus su 2023 m., privalomosios karinės tarnybos karių skaičius padidėjo 542 kariais. Kartu, 2024 m. didėjo ir LK parengtasis personalo rezervas. LK parengtąjį personalo rezervą sudarė 111 430 karių. LK kariniams vienetams buvo priskirtas 501 kovinis šaulys.

2024 m. Lietuvos Respublikos Seimas pritarė Lietuvos Respublikos principinės kariuomenės struktūros ribinio skaičiaus patvirtinimo įstatymo pakeitimui, kuriuo kariuomenės struktūra papildyta nauju junginiu – pėstininkų divizija ir diviziją sunkinančiu pajėgumu – tankų batalionu.

2024 m. buvo aktyviai vykdomos nacionalinės pratybos, pagrindinės – „Perkūno griausmas 2024“. Jų metu buvo treniruojamasi vykdyti visos valstybės gynybą remiantis gynybos planais. Iš viso pratybose „Perkūno griausmas 2024“ dalyvavo apie 10 tūkst. karių.

Priėmus Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl karinio kontrmobilumo priemonių įgyvendinimo“, pradėtos įgyvendinti karinio kontrmobilumo priemonės, kurios agresijos atveju leistų blokuoti ir pristabdyti priešiškų valstybių veiksmus, nukreiptus prieš Lietuvą.

2.1.2. Kolektyvinio saugumo garantijų stiprinimas	KAM, URM

2024 m. liepos 10-11 d. Vašingtone, JAV vykusiame NATO viršūnių susitikime priimti sprendimai, įtvirtinantys tolesnį kolektyvinės gynybos ir atgrasymo stiprinimą:

1. Skirtos pajėgos naujiems NATO gynybos planams.
2. Rotacinis oro gynybos modelis Rytų flange paskirtas vyriausiojo sąjungininkų pajėgų vado Europoje atsakomybėn.
3. Priimtas sprendimas peržiūrėti NATO politiką Rusijos atžvilgiu.

Atsižvelgiant į kylančius saugumo iššūkius, 2024 m. pasirašyta Lietuvos ir Vokietijos vyriausybių susitarimas dėl bendradarbiavimo gynybos srityje. Sutartis nustato Vokietijos karinių pajėgų, karių, civilių komponento, šeimos narių ir valstybinių įmonių, aptarnaujančių karines pajėgas, statuso klausimus Lietuvos Respublikoje. Iki 2024 m. pabaigos dislokuota 500 brigados karių.

2024 m. pasiektas ir įgyvendintas susitarimas su Nyderlandais dėl oro gynybos sistemų „Patriot“ dislokavimo dvišalėms pratyboms Lietuvoje, buvo surengtas oro ir priešraketinės gynybos ekspertų susitikimas, dalyvaujant NATO ir JAV vadavietės Europoje atstovams.

Nuo 2017 m. Lietuvoje dislokuojama NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinė grupė toliau prisidėjo prie kolektyvinio atgrasymo ir pasirengimo gynybai. Kovinei grupei vadovauja ir didžiausią karių skaičių skiria Vokietija. Iki 2024 m., rotuodamiesi kas pusmetį, NATO kovinėje grupėje kartu su Lietuvos kariais yra treniravęsi daugiau kaip 20 tūkst. karių iš devynių NATO valstybių. 2024 m. Šiaulių aviacijos bazėje nepertraukiamai NATO oro policijos misijos funkcijas užtikrino Ispanija ir Italija, o sustiprintos oro policijos užduotis vykdė Portugalija ir Prancūzija.

2024 m. vyko didžiausios po Šaltojo karo pabaigos NATO pratybos „Tvirtas gynėjas 2024“ (angl. *„Steadfast Defender 2024“*). Bendras pratybų tikslas – sustiprinti pajėgas Europoje, užtikrinant Europos gynybą. 2024 m. pavasarį ir rudenį taip pat vyko tradicinės

LK Sausumos pajėgų pratybos „Geležinis Vilkas I-II“, kuriose dalyvavo apie 6 000 Lietuvos ir sąjungininkų karių. 2024 m. spalio mėn. vykusiose tarptautinėse pratybose „Stiprus grifonas 2024“ dalyvavo apie 1 500 Lietuvos ir sąjungininkų karių.

2.1.3. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos užduočių vykdymą užtikrinimas	KAM, LRVK

Siekiant stiprinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimą valstybės gynybai, 2024 m. ypatingas dėmesys skirtas integralios civilinio mobilizacinio personalo rezervo apskaitos sistemos sukūrimui. Kartu, aktyviai organizuoti ir vykdyti mobilizacijos, priimančiosios šalies paramos, pilietinio pasipriešinimo mokymai.

2024 m. gegužės 6-8 d. Vilniaus ir Kauno regionuose vyko LK pratybos „Perkūno bastionas 2024“, kurių metu dėmesys buvo skiriamas kariuomenės sąveikai su savivaldybėmis ir kitomis civilinėmis institucijomis ir organizacijomis civilių gyventojų apsaugos, pagrindinių valstybės funkcijų vykdymo užtikrinimo ir mobilizacijos klausimais. 2024 m. rugsėjo 23-26 d. Lietuvoje vyko didžiausios nacionalinės mobilizacinės sistemos patikrinimo pratybos „Vyčio skliautas 2024“. Pratybose dalyvavo daugiau nei 100 institucijų (ne tik mobilizacijos sistemos dalyviai, bet ir privatūs subjektai, nevyriausybinių organizacijų ir žiniasklaidos atstovai). 2024 m. taip pat suorganizuotos dvejos tarpinstitucinės mobilizacinės pratybos.

2024 m. LŠS rinktinėse buvo tęsiamas komendantinių LŠS ginkluoto pasipriešinimo vienetų formavimas, jiems priskiriant 2 167 šaulius. LŠS kartu su Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos organizavo pilietinio pasipriešinimo kursus LŠS nariams ir visuomenei, kuriuos baigė 4 821 dalyvis.

2024 m. pradėjo veikti nauja internetinė platforma https://www.svarbiospamokos.lt/, kurioje visuomenei patogiu būdu (vieno langelio principu) pateikiama visa informacija apie galimybes įgyti neginkluoto pilietinio pasipriešinimo įgūdžių ir pasiruošti krizei. Nuotolinio mokymo platformoje www.mobilizacijosmokykla.lt sertifikatus visuose keturiuose mokymo moduliuose įgijo daugiau nei 33 tūkst. asmenų. 2024 m. visuomenės atstovams pradėti vesti bepiločių orlaivių valdymo kursai, kuriuose dalyvavo 458 asmenys. Kartu, 2024 m. parengtas ir pradėtas platinti visuomenei skirtas leidinys „Jei krizė arba karas: kaip elgtis?“. Jo tikslas – aiškiai ir paprastai informuoti Lietuvos gyventojus apie tai, kaip rasti savo vaidmenį valstybės gynyboje, iš anksto pasirengti krizinėms situacijoms, o joms ištikus – tinkamai reaguoti.

2.2. Valstybės ir visuomenės atsparumo srityje	
2.2.1. Valstybės pasirengimo valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas užtikrinimas	VRM, EIM, LRVK

2024 m. patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kurios strateginis tikslas – užtikrinti krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos parengtį, atsparumą ir dinamiškumą (adaptyvumą) sudarant sąlygas veiksmingai prevencijai, reagavimui ir

greitam atsistatymui. Reaguojant į esamą grėsmių kontekstą, daugiausia dėmesio programoje skirta civilinės gynybos klausimams.

Vienas iš pagrindinių civilinės gynybos elementų – priedangos, reikalingos gyventojų trumpalaikei apsaugai nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių karinės agresijos metu. Priedangų skaičius per metus išaugo beveik dvigubai – 2024 m. pabaigoje savivaldybės buvo parinkusios daugiau kaip 6,3 tūkst. priedangų (2023 m. pab. – 3,2 tūkst.), kuriose vietos užtektų beveik 1,5 mln. Lietuvos gyventojų. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, priimti sprendimai dėl papildomų kritinės infrastruktūros objektų įtraukimo į Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos saugotinų objektų sąrašą.

2.2.2. Kibernetinio ir informacinio saugumo bei atsparumo stiprinimas	KAM, VRM, EIM, SM, RRT, NKVC

2024 m. aktyviai formuota Lietuvos kibernetinio saugumo politika:

1. Pakeistas Lietuvos Respublikos kibernetinio saugumo įstatymas bei kiti reikalingi teisės aktai.
2. ES lygiu užbaigtos derybos dėl kibernetinio saugumo teisės aktų.
3. Patvirtintas JAV ir Lietuvos 2025–2029 m. bendradarbiavimo kibernetinio saugumo ir gynybos srityje planas.

2024 m. liepos mėn. pritarta kariuomenės struktūros pakeitimui, kuris sudarė teisinį pagrindą įsteigti LK KGV, kuri rūpinsis LK stacionaria ryšių ir informacine infrastruktūra, kariuomenei teiks būtinas informacinių technologijų paslaugas, užtikrins sąveiką su NATO, krašto apsaugos sistemos ir kitų institucijų bei organizacijų ryšių ir informacinėmis sistemomis.

2024 m. įsigaliojo Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai reglamentuojantys Valstybės IT paslaugų teikimą ir jų kopijų laikymą, Valstybės informacinių išteklių gyvavimo ciklo valdymą, svarbos vertinimą. Kartu, buvo tęsiamas valstybės informacinių išteklių svarbos vertinimas, įvertinta daugiau nei 430 informacinių sistemų.

Siekiant stiprinti šalies kibernetinį atsparumą, 2024 m. organizuotos operacinės-techninės pratybos „Kibernetinis skydas OpEx 2024“ bei imitacines socialinės inžinerijos pratybos „Kibernetinis skydas PhishEx 2024“. Iš viso šiose abejose pratybose dalyvavo daugiau nei 500 organizacijų. Nacionalinio kibernetinio saugumo centro nuotolinių mokymų platforma sulaukė didelio susidomėjimo – 2024 m. mokymus sėkmingai baigė daugiau nei 46 tūkst. dalyvių.

2024 m. aktyviai vykdytas ir tarptautinis bendradarbiavimas kibernetinio saugumo srityje. Jungtinė Lietuvos ir Nyderlandų komanda dalyvavo tarptautinėse kibernetinėse pratybose „Suremti skydai 2024“. Prie Lietuvos vadovaujamo ES nuolatinio

struktūrizuoto bendradarbiavimo gynybos srities Kibernetinių greitojo reagavimo pajėgų projekto prisijungė 3 naujos ES narės – Austrija, Latvija ir Italija. Vienas didžiausių pasiekimų – 2024 m. rugsėjo mėn. Vilniuje surengtas pirmasis Lietuvos ir Japonijos kibernetinio saugumo dialogas, kuriame dalyvavo abiejų šalių kibernetinių institucijų atstovai.

Kovojant su informacinėmis ir kitomis hibridinėmis grėsmėmis, 2024 m. prioritetas skirtas visuomenės švietimui – suorganizuota konferencija „Vilnius StratCom'24", kurioje dalyvavo daugiau nei 120 įvairių sričių komunikacijos atstovų, mokslininkų, ekspertų iš Lietuvos ir užsienio. Kartu, įgyvendintas visuomenės atsparumo kibernetinėms grėsmėms ir dezinformacijai stiprinimo projektas, skirtas rusakalbei Lietuvos gyventojų bendruomenei.

Atsižvelgiant į intensyvėjančias informacines atakas prieš Lietuvą, 2024 m. Nacionalinis krizių valdymo centras (toliau – NKVC) tobulino prevencijos ir atsako mechanizmus šioms grėsmėms valdyti. Siekiant įgalinti institucijas operatyviau reaguoti į kylančias informacines grėsmes, patobulinti teisiniai instrumentai (pakoreguotas KVCSĮ), pradėjo veikti Informacinių incidentų stebėsenos ir analizės darbo grupė. Informacinių incidentų stebėsenos ir analizės darbo grupės narių kompetencijos buvo keliamos NKVC organizuotose mokymuose. Taip pat NKVC organizavo krizių komunikacijos mokymus valstybės institucijų ir savivaldybių komunikacijos ekspertams. Juose dalyvavo daugiau nei 600 atstovų. Siekiant tobulinti informacijos apsikeitimo algoritmus mobilizacijos atveju, nacionalinių mobilizacijos pratybų „Vyčio skliautas" metu buvo surengtos stalo pratybos kartu su žiniasklaidos atstovais. Be to, įvykdytas techninio įrankio, skirto duomenų apsikeitimui Informacinių incidentų stebėsenos ir analizės darbo grupės ribose, pirkimas.

2.2.3. Priešiškos užsienio valstybių žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklos užkardymas	VSD, KAM

2024 m. antrąjį pusmetį fiksuota intensyvi Baltarusijos žvalgybos veikla. Į Lietuvą atvyko su Baltarusijos tarnybomis bendradarbiaujantys Baltarusijos piliečiai. Baltarusijos žvalgyba taip pat verbavo kontaktų su jomis anksčiau neturėjusius ir į Lietuvą atvykusius gyventi Baltarusijos piliečius. Kartu, Baltarusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai vykdė atvykstančių Lietuvos piliečių žvalgybines apklausas, prieš juos pradėtas politiškai motyvuotas baudžiamasis persekiojimas.

Fiksuota nauja tendencija, kai priešiškų šalių režimai, pasitelkdami informacines-psichologines atakas, siekė skatinti priešpriešą tarp Lietuvos gyventojų ir baltarusių diasporos atstovų. Nuo 2023 m. rudens Lietuvoje eskaluotas litvinizmo naratyvas. Pasinaudojant „Telegram" platforma, platinti darbo skelbimai, kuriuose už finansinį atlygį siūloma viešose vietose rašyti litvinizmo ideologijos šūkius.

2024 m. suaktyvėjo diversijų kampanijos. Diversijas dažniausiai sutinka vykdyti greitai ir lengvai užsidirbti norintys asmenys – jų Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai ieško socialiniuose tinkluose, daugiausia „Telegram", siūlydami atlikti nesudėtingus, bet gerai ir greitai apmokamus darbus.

2.2.4. ES išorės sienos apsaugos, migracijos procesų valdymo užtikrinimas	VRM

Siekiant sustiprinti ir efektyviau naudoti turimas pajėgas ir priemones užtikrinant valstybės sienos apsaugą teritorinėje jūroje ir Kuršių mariose, nuo 2024 sausio 1 d. atkurta Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Pakrančių apsaugos pasienio rinktinė.

Taip pat, siekiant užtikrinti, kad į šalį neatvyktų Lietuvai priešiškų užsienio valstybių piliečiai, laikinai uždaryti du iš keturių veikusių tarptautinių kelių sienos perėjimo punktų Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje, o per du likusius veikti punktus nutrauktas pėsčiųjų ir dviratininkų eismas bei apribotas keleivių vežimas reguliariais ir nereguliariais reisais tarptautinio susisiekimo maršrutų autobusais, uždraustas keleivių įlaipinimas ir išlaipinimas iš tranzitinių traukinių Kenos ir Kybartų geležinkelio pasienio kontrolės punktuose.

2.2.5. Terorizmo, ekstremizmo ir radikalizacijos prevencijos užtikrinimas	VRM, VSD

2024 m. Lietuvoje pastebėta trečiųjų šalių piliečių piktnaudžiavimo teisėta imigracijos sistema tendencija. Dalis Centrinės Azijos (toliau – CA) bei Pietų Azijos šalių piliečių piktnaudžiauja galimybe legaliai atvykti dirbti ar studijuoti Lietuvoje ir pasinaudoję migracijos schemomis keliauja į kitas ES šalis tranzitu per Lietuvą. Tarp į Lietuvą atvykusių migrantų iš CA nustatyti pavieniai radikalių pažiūrų asmenys, turintys antivakarietiškų bei antisemitinių pažiūrų.

Padidėjęs užsieniečių imigrantų, ypatingai iš CA regiono, skaičius Lietuvai kelia iššūkių – nedidelės oficialios Lietuvos musulmonų bendruomenės nepajėgios priimti ženkliai išaugusio atvykusių musulmonų skaičiaus. Vilniuje ir kituose Lietuvos miestuose buvo įkurti nauji maldos namai, todėl, labai tikėtina, kad CA diasporos sieks įkurti daugiau atskirų ir neoficialių maldos namų. Vis dėlto, didėjančio radikalizmo apraiškų Lietuvos musulmonų bendruomenėje nepastebėta.

2.2.6. Valstybės finansų sistemos apsaugos stiprinimo ir efektyvios kovos su organizuotu nusikalstamumu užtikrinimas	VRM, FM

Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo atžvilgiu labai didelis rizikos lygis nustatytas sektoriuje, susijusiame su virtualiosios valiutos keityklų ir depozitinių virtualiųjų valiutų piniginių operatoriais. Labai didelis rizikos lygis pinigų plovimo atžvilgiu nustatytas ir elektroninių pinigų įstaigų ir mokėjimų įstaigų sektoriuje, o terorizmo finansavimo atžvilgiu – pinigų perlaidų sektoriuje. Siekiant stiprinti valstybės finansų sistemos apsaugą ir kovą su organizuotu nusikalstamumu, priimti Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo ir susijusių kitų aštuonių įstatymų pakeitimai.

2024 m. veiklą pradėjo Tarpinstitucinis bendradarbiavimo centras, skirtas optimizuoti darbą ir operatyviau išaiškinti teisės aktų pažeidimus, susijusius su nelegaliu,

nedeklaruotu, priverstiniu darbu, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimais, įvairiais piktnaudžiavimo atvejais. Pasirašytas Memorandumas dėl bendradarbiavimo įgyvendinant valstybės analitikos infrastruktūros teisėsaugai, nacionaliniam saugumui ir gynybai vystymo koncepciją. Priimtas sprendimas įsteigti Teisėsaugos duomenų analizės ir dokumentų valdymo platformą, kaip bendrą teisėsaugos, nacionalinio saugumo ir gynybos srityje veikiančių valstybės institucijų informacinę sistemą, kurioje būtų teikiami duomenys ir keičiamasi informacija.

2.2.7. Korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimas	STT

Naujausias Lietuvos Korupcijos kontrolės rodiklis Pasaulio banko tyrime siekė 78 balus ir yra 2 balais aukštesnis nei ankstesniais metais ir balu aukštesnis nei Europos Sąjungos valstybių įverčių vidurkis[45]. Pagal Korupcijos kontrolės rodiklį Lietuva atsiduria 12 pozicijoje tarp 27 ES valstybių ir 48 tarp 213 tyrime vertinamų pasaulio valstybių.

2024 m. toliau stebėta mažėjanti užregistruojamų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tendencija[46]. Lyginant su 2023 m., užregistruota 13 proc. mažiau nusikalstamų ir baudžiamųjų nusižengimų tarnybai ir viešiesiems interesams (BK XXXIII skyrius). Sumažėjo užregistruotų kyšininkavimo[47], prekybos poveikiu[48], papirkimo[49], tarnybos pareigų neatlikimo atvejų[50]. Tačiau ataskaitiniu laikotarpiu išaugo piktnaudžiavimo atvejų[51].

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos resursai telkti tyrimams, susijusiems su savivaldybės tarybos narių galimu piktnaudžiavimu panaudojant lėšas, kurios skiriamos jų, kaip tarybos narių, veiklai susijusioms išlaidoms apmokėti. Šie tyrimai sudarė 50 proc. visų 2024 m. pradėtų ikiteisminių tyrimų. Iš viso 2024 m. pradėtos 103 ikiteisminio tyrimo bylas. Sektoriai, kuriuose pradėta didžioji dalis ikiteisminių tyrimų buvo savivalda – 55 proc., aplinka – 11 proc. ir sveikatos apsauga – 11 proc.

2024 m stebėti subjektų, siekiančių investuoti į Lietuvos nacionaliniam saugumui svarbius objektus, bandymai nuslėpti jų rizikingumo įvertinimui reikalingą informaciją. Taip pat, pastebėta, kad su Rusija ir Baltarusija susiję investuotojai deklaruoja pasitraukimą iš šių rinkų, tačiau realūs veiklos nutraukimo terminai dažnai lieka neaiškūs. Be to, siekiant išvengti taikomų sankcijų šioms šalims, dažnai pasitelkiamos NVS šalys kaip tarpiniai subjektai.

[45] Pasaulio bankas, „Pasauliniai valdymo rodikliai“, 2024. Prieiga internete:

[46] Nusikalstamų veikų žinybinio registro 2025-02-03 duomenimis, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga per internetą: https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos.
[47] 57 proc., 16 nusikalstamų veikų (2023 m. – 37).
[48] 83 proc., 7 nusikalstamos veikos (2023 m. – 42).
[49] 68 proc., 20 nusikalstamų veikų (2023 m. – 63).
[50] 33 proc., 2 nusikalstamos veikos (2023 m. – 3).
[51] 45 proc., 73 nusikalstamos veikos (2023 m. – 40).

2.2.8. Ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimas	EIM, EM, SM, URM

Siekiant užtikrinti energetinį saugumą, 2024 m. buvo galutinai nuspręsta, kad trys Baltijos šalys atsijungs nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų ir prisijungs prie kontinentinės Europos sinchroninės zonos. Kartu, ES valstybės visiškai ir be išimčių įgyvendino vieną iš energetinio saugumo reikalavimų ir gamtinių dujų saugyklas iki 2024 m. spalio mėn. užpildė daugiau nei 90 proc., buvo atnaujinta ir patvirtinta Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija.

Siekiant maksimaliai atriboti bei apsaugoti Lietuvos, taip pat Latvijos bei Estijos geležinkelių tinklo informacines bei kitas jautrias sistemas nuo nedraugiškų valstybių sistemų, Lietuvos iniciatyva pradėtas „FreeRail“ projektas. Taip pat, geležinkelio linija „Rail Baltica“ įtraukta į ES karinio mobilumo žemėlapius.

Siekiant apsaugoti Lietuvos ir ES pramonę nuo trečiųjų šalių perteklinės gamybos ir rinką iškraipančių subsidijų, 2024 m. buvo pratęstos ar įvestos antidempingo priemonės tam tikroms importuojamoms Rusijos, Kinijos, Indijos, Indonezijos kilmės prekėms, įskaitant Kinijos kilmės elektromobilius ir biodyzeliną.

2024 m. paskirti komercijos atašė Italijoje ir Vokietijoje, augo eksportas į Indijos ir Ramiojo vandenyno regiono rinkas – Australiją, Indiją, Japoniją, Pietų Korėją ir Singapūrą. Kartu, JAV, Silicio slėnyje, atidarytas „InnoHUB Lithuania“, padėsiantis Lietuvos inovatyviems verslams, pažangių technologijų kūrėjams užmegzti bei plėtoti ryšius su partneriais JAV ir taip užtikrinti Lietuvos ekonominius interesus.

2.2.9. Sveikatos apsaugos sistemos atsparumo stiprinimas	SAM

2024 m. atnaujintas sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo ir infrastruktūros pritaikymo ekstremaliosioms situacijoms modernizavimo 2022–2029 m. veiksmų planas. Jame numatyta modernizuoti 5 infekcinių ligų klasterio centrų infrastruktūrą (įskaitant skubiosios medicinos pagalbos bei reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyrius).

Lietuva pradėjo kaupti Europos Sąjungos medicinos priemonių atsargas, reikalingas suvaldyti tarpvalstybinėms grėsmėms ir užtikrinti veiksmingą atsaką į krizes Bendrijos mastu. Vykdant projektą „RescEU“, Lietuvoje įsteigtas ES civilinės saugos mechanizmo reikalavimus atitinkantis medicinos priemonių sandėlis. Nupirkta ir diegiama Valstybės rezervo medicinos rezervo sandėlių modernizavimo sistema.

Stiprinta radiacinio pavojaus perspėjimo pajėgumai šalyje: atnaujintas Ankstyvojo radiacinio pavojaus perspėjimo sistemos stočių tinklas (45 jonizuojančiosios spinduliuotės lygio aplinkos ore matavimo stotys ir 4 – vandenyje), parengtas darbui automatinių ksenono dujų ir radionuklidų aerozoliuose aptikimo ir matavimo sistemų tinklas, skirtas stebėti Baltarusijos AE reaktorių darbą.

2024 m. sveikatos sektorius dalyvavo 6 bendrose karinėse / mobilizacinėse pratybose.

2.2.10. Visuomenės poliarizacijos mažinimas	KAM, KM, NKVC, SADM, ŠMSM, TMD

Lietuvai priešiškos valstybės dezinformacijos ir kitų priemonių pagalba siekė gilinti poliarizaciją visuomenėje, aštrinti egzistuojančias problemas bei skatinti naujų atsiradimą. 2024 m. aktualiausios dezinformacijos temos visuomenės poliarizacijos srityje – Lietuvos gynybinių pajėgumų stiprinimas ir gynybos finansavimo didinimas, atsijungimas nuo BRELL žiedo, baltarusių ir lietuvių etninis priešinimas (litvinizmo klausimo aštrinimas). Rengtos vieningos informacinės kampanijos informuojant gyventojus apie poreikį didinti Lietuvos gynybos pajėgumus ir finansavimą bei stiprinti energetinį nepriklausomumą.

Pilietinio dalyvavimo potencialas (Pilietinės galios indekso dedamoji dalis) atspindi visuomenės įsipareigojimą savo valstybei (t. y., kiek gyventojai įsitrauktų į veiklas, jei matytų kylant poreikį, kurio galbūt pastaraisiais metais ir nepajuto). Tyrimo duomenimis, tiek ekonominės, tiek vietos problemos atvejais sumažėjo nežinančiųjų, kaip pasielgtų, dalis. Tiesa, saugumo problemos atveju, 9 proc. punktų dalimi padaugėjo tų, kurie laikytųsi nuošalyje. Didžiausiu pilietinio aktyvumo potencialu pasižymi didžiausias pajamas gaunantieji, mažiausiu – pensininkai ir žemiausią išsimokslinimą turintys.

2024 m. pirmąkart organizuotas Pilietiškumo egzaminas, kurio tikslas – skatinti visuomenę domėtis ir patikrinti savo žinias visuotinės gynybos klausimais, egzamine dalyvavo 9 860 piliečių, gyvenančių Lietuvoje ir užsienyje. Kartu, tęstas Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kurso Lietuvos mokyklų 9 kl. moksleiviams įgyvendinimas – apmokyta 16 817 moksleivių. Siekiant ugdyti piliečių iš įvairių šalies regionų pilietiškumą, LŠS vaikų stovyklose 2024 m. dalyvavo 6 959 vaikai. KAM iš dalies finansavo 51 nevyriausybinių organizacijų inicijuotą veiklos programą, skirtą pilietiškumui ir tautiniam identitetui, gebėjimams ginti valstybę ugdyti.

2024 m. įtvirtinta asmenų su negalia teisė į saviraiškos laisvę bei teisė gauti informaciją ir šių teisių įgyvendinimas. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra organizavo ir vykdė praktinius mokymus dėl informacijos prieinamumo užtikrinimo asmenims su negalia – surengta 17 mokymų, juose dalyvavo beveik 400 dalyvių.

Siekiant ugdyti Lietuvos visuomenės jautrumą bei toleranciją daugiakultūriškumui, 2024 m. priimtas Tautinių mažumų įstatymas, įtvirtinantis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises, laisves ir pareigas.

Be to, imtasi veiksmų mažinant socialinę atskirtį. 2024 m. patvirtinta Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programa. Įsigaliojo nuostata, įpareigojanti visas privalomą ir visuotinį ugdymą vykdančias švietimo įstaigas priimti ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, jei to pageidauja jų tėvai. 15-oje šalies savivaldybių pradėjo veikti daugiau nei 100 mokinių įvairovei atvirų klasių, kuriose kartu besimokančių įvairių ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas organizuojamas skirtingais būdais.

2024 m. per visas savivaldybes nemokamą maitinimą mokyklose vidutiniškai per mėnesį gavo 120 435 mokiniai.

2.3. Siekiant Lietuvos Respublikos interesus atitinkančios tarptautinės saugumo sistemos	
2.3.1. Teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimas	URM, VRM, TM

Prisidedant prie teise grindžiamos tarptautinės tvarkos stiprinimo, Lietuvos iniciatyva denonsuotos dvišalės sutartys – susitarimas su Rusija dėl prekybinių ir ekonominių santykių bei susitarimas su Baltarusija dėl prekybinio ir ekonominio bendradarbiavimo. Kartu, netekę galios pripažinti LR Vyriausybės nutarimai dėl tarpvyriausybinių komisijų su Rusija ir Baltarusija sudarymo.
Papildomų veiksmų imtasi ir tarptautine teise grindžiamos tvarkos stiprinimo įrankio kūrimu – siekiant stiprinti paramą Baltarusijos demokratinėms jėgoms, pasirašytas Lietuvos ir ET susitarimas dėl ET informacijos centro Baltarusijos žmonėms Vilniuje įkūrimo. Taip pat, Lietuva kreipėsi į Tarptautinį baudžiamąjį teismą dėl Lukašenkos režimo vykdomų nusikaltimų žmoniškumui, konkrečiai, dėl priverstinės asmenų deportacijos ir persekiojimo, kito žiauraus elgesio, prieštaraujančio pagrindinėms tarptautinės teisės normoms. Lietuva – vienintelė valstybė, siekianti Lukašenkos atsakomybės už masinius bei sistemingus žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus Baltarusijoje.

2.3.2. Euroatlantinių saugumo struktūrų ir Europos saugumo architektūros stiprinimas	URM, KAM, EIM

2024 m. liepos mėn. NATO viršūnių susitikime Vašingtone priimti sprendimai įtvirtino tolesnį atgrasymo ir gynybos laikysenos stiprinimą:

1. Priimtas 40 mlrd. dolerių vertės įsipareigojimas Ukrainai remti.
2. Įsteigta misija „NATO saugumo parama ir mokymai Ukrainai“.
3. Vokietijoje įsteigta karinių jūrų pajėgų vadavietė, skirta koordinuoti NATO patruliavimus Baltijos jūroje.

2024 m. Lietuva aktyviai dalyvavo rengiant 2025 m. vyksiančių NATO krizių valdymo pratybų scenarijų ir pratybų dokumentaciją. NATO krizių valdymo pratybų CMX25 metu bus testuojamas NATO strateginio lygmens sprendimų priėmimas kompleksinėje 5-ojo straipsnio grėsmės bei kitų grėsmių situacijoje.

Veiksmų imtasi ir ES lygmeniu – 2024 m. ES įtvirtinti Lietuvai kertiniai ES bendrosios saugumo ir gynybos politikos prioritetai. Išlaikytas strateginis karinio mobilumo prioritetas – naujojo Europos gynybos ir kosmoso komisaro 2024-2029 m. darbotvarkėje jis įvardytas kaip vienas iš esminių prioritetų. Didžiausias dėmesys skirtas tolesniam ES finansavimo užtikrinimui dvigubos paskirties infrastruktūros projektams šioje Lietuvai strategiškai svarbioje srityje. Kartu, ES buvo priimta Europos gynybos pramonės

strategija, kuri leis greičiau prisitaikyti prie naujų saugumo realijų, didinant karinės įrangos gamybą ir palengvinant bendrus gynybos srities įsigijimus.

2.3.3. Dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo plėtojimas ir Lietuvos Respublikos interesų atstovavimo pasaulyje stiprinimas	URM, KAM

2024 m. dvišalis ir daugiašalis politinis ir karinis bendradarbiavimas su artimiausiomis sąjungininkėmis ir toliau buvo aktyviai vystomas. Prioritetinės partnerės išliko: JAV, Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Baltijos ir Šiaurės šalys. Iš daugiašalio bendradarbiavimo formatų aktyviausiai veikė Jungtinių ekspedicijų pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces, JEF*) ir Šiaurės valstybių grupė.

2024 m. toliau stiprėjo Lietuvos ir JAV gynybos bendradarbiavimas. Užtikrintas tolesnis JAV rotuojamo bataliono ir artilerijos vieneto buvimas Lietuvoje – 2024 m. gegužės mėn. į Lietuvą atvyko jau dešimtoji JAV pajėgų rotacija Lietuvoje. Įgyvendinant Baltijos saugumo iniciatyvą, Baltijos šalims skirta 228 mln. JAV dolerių.

2024 m. vyko intensyvus darbas įgyvendinant nuolatiniam Vokietijos brigados dislokavimui Lietuvoje skirtą veiksmų planą: į Lietuvą atvyko pirminis Vokietijos brigados valdymo elementas; pasirašyta ir Lietuvos Respublikos Seime ratifikuota tarptautinė sutartis dėl bendradarbiavimo gynybos srityje; pradėti brigados dislokavimui skirtos infrastruktūros vystymo darbai; paskirtas ir į Lietuvą atvyko Vokietijos brigados vadas.

2024 m. aktyviai prisidėta prie Jungtinės Karalystės vadovaujamų Jungtinių ekspedicinių pajėgų (angl. *Joint Expeditionary Forces, JEF*) vystymo. Reaguojant į kritinės infrastruktūros pažeidimus Baltijos jūroje, 2024 m. birželį buvo antrą kartą aktyvuota JEF atsako priemonė, kurios metu JEF jūrų ir oro pajėgų laivai ir orlaiviai visą birželio mėn. vykdė laivybos monitoringą šalia svarbių povandeninių kritinės infrastruktūros objektų.

2024 m. įvyko didžiausias dvišalių santykių su Prancūzija istorijoje projektas – Lietuvos sezonas Prancūzijoje. Tai partnerystė tarp Lietuvos ir Prancūzijos, kurios metu įvairiomis kultūros ir meno formomis, diskusijomis ir pristatymais Prancūzijos visuomenė buvo supažindinta su šiuolaikine Lietuva ir jos kultūra.

Kartu, stiprinta partnerystė su Indijos ir Ramiojo vandenyno regionu (toliau – IRVR). Įgyvendinant Lietuvos-IRVR strategines gaires, buvo įkurta tarpinstitucinė darbo grupė, kuri parengė pirmąjį – 2024 m. veiksmų planą (toliau – VP). VP sudaro 160 priemonės, sėkmingai įgyvendinta 80 proc. VP priemonių. Siekiant sustiprinti ekonominius, akademinius ir kultūrinius mainus, 2024 m. Lietuvoje įsteigta Pietų Korėjos ambasada.

2024 m. Lietuva pirmininkavo Baltijos ministrų tarybai ir Baltijos Asamblėjai. Kartu, parengti Lietuvos ir Švedijos dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityje siūlymai, suintensyvintas dvišalis gynybinis bendradarbiavimas su Moldova, atnaujintas dvišalis bendradarbiavimas su Kazachstanu.

2.3.4. Europos kaimynystės saugumo stiprinimas	URM, KAM

2024 m. Lietuva stiprino Europos kaimynystės saugumą padėdama Ukrainai atremti Rusijos puolimą. Ukrainai suteikta karinė parama sudarė 0,277 proc. BVP, apmokyta daugiau nei 3 380 Ukrainos karių. Kyjive pirmą kartą dvišalių santykių istorijoje lankėsi (beveik) visa Lietuvos Vyriausybė. Taip pat 2024 m. surengtas bendras NB8 užsienio reikalų ministrų vizitas. Kartu, 2024 m. pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su Ukrainos gynybos ir Strateginės pramonės ministerijomis dėl Ukrainos gynybos pramonės rėmimo, sukuriant specialų finansavimo mechanizmą, taip siekiant stiprinti Ukrainos gynybos pramonę ir integruoti jos poreikius į ES gynybos pramonės stiprinimo planus.

2024 m. Lietuva tęsė dalyvavimą JAV vadovaujamoje Ukrainos gynybos kontaktinėje grupėje („Ramšteino“ formatas), kuriai priklauso daugiau kaip 50 valstybių. Kartu su Islandija Lietuva tęsė vadovavimą Išminavimo pajėgumų koalicijai (22 narės), į kurios fondą skyrė beveik 17 mln. Eurų.

Lietuva įgyvendino Moldovos užsienio reikalų ir Europos integracijos ministerijos administracinių ir institucinių gebėjimų ir valdymo stiprinimo projektą, skirtą Moldovos reformų, eurointegracijos ir ekonominės diplomatijos stiprinimui, kovai su hibridinėmis grėsmėmis bei saugaus ryšio sistemos sukūrimui. Lietuva pradėjo ekspertinės paramos Moldovai projektą perkeliant ES acquis į Moldovos nacionalinę teisę ir tarpinstitucinės dezinformacijos analizės sistemos kūrimo projektą.

2024 m. Lietuva buvo viena aktyviausių ES narių, siekiančių didesnės paramos Armėnijai – tiek ES ir platesniu mastu buriant šalis bendramintes, tiek dvišaliu lygiu. Lietuva kartu su Latvija vykdė vidaus ir teisėsaugos sektorių reformų projektą, o jam pasibaigus (2025 m. balandį), planuojamas tęstinis bendradarbiavimas atkreipiant dėmesį į Armėnijos sienų valdymo strategijos kūrimą ir pasieniečių apmokymą.

2024 m. Lietuva toliau rėmė Baltarusijos demokratines jėgas prisidėdama prie jų gebėjimų stiprinimo organizuojant rinkimus, kovoje su dezinformacija bei tarptautinio matomumo didinime. Kartu, Lietuva siekė maksimaliai izoliuoti GE valdančiuosius ir visokeriopai remti demokratines šalies jėgas, pilietinę visuomenę ir ES integracijos kryptį.

2024 m. Lietuva išliko aktyvi tarptautinės bendruomenės pastangų stiprinti saugumą ir stabilumą narė – 110 Lietuvos karių dalyvavo 11 tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne.

3. ILGALAIKIŲ NACIONALINĮ SAUGUMĄ STIPRINANČIŲ PROGRAMŲ VYKDYMAS

3.1. Krašto apsaugos sistemos plėtros programa	KAM

Krašto apsaugos sistemos stiprinimo ir plėtros programoje (toliau – Programa) nustatyti ilgojo laikotarpio krašto apsaugos sistemos plėtros tikslai, prioritetai ir uždaviniai. 2024 m. gynybai buvo numatyta skirti 2,77 proc. BVP, tačiau faktiškai buvo skirta 3,14 proc. BVP.

2024 m. prioretizuoti ir papildomi asignavimai buvo nukreipti Nacionalinei pėstininkų divizijai vystyti, Vokietijos brigados ir kitos priimančiosios šalies paramos infrastruktūrai kurti, taip pat toliau nuosekliai vystyti kitus nacionalinius gynybos pajėgumus. Vykdydama plėtrą pagal Programą, krašto apsaugos sistema siekė įgyvendinti tikslą – stiprinti LK kovinę galią ir atgrasymo potencialą. Daugiau nei pusė 2024 m. gynybos biudžeto buvo skirta svarbiausių LK pajėgumų modernizacijai, įskaitant infrastruktūros vystymą ir amunicijos kaupimą.

Atnaujinus Programą, buvo parengti su Programos įgyvendinimu susiję planai: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2024-2030 m. įsigijimų, susietų su pajėgumais, planas (parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas) ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos 2024-2030 m. personalo plėtros planas (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 791).

3.2. Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa	VRM

2024 m. patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, kuriai įgyvendinti iki 2030 m. numatyta skirti daugiau kaip 284 mln. Eurų. Programoje nustatyti septyni civilinės saugos stiprinimo ir plėtros prioritetai:

1. Priedangų infrastruktūros plėtra;
2. Perspėjimo sistemos tobulinimas ir gyventojų informavimo stiprinimas;
3. Krizių valdymo ir civilinės saugos sistemos subjektų parengties ir atsparumo didinimas;
4. Sveikatos sistemos atsparumo stiprinimas;
5. Civilinės saugos pagalbos komandų formavimas;
6. Pasirengimo cheminėms, biologinėms, radiologinėms ir branduolinėms grėsmėms stiprinimas;
7. Civilinės saugos mokymo pajėgumų stiprinimas.

3.3. Viešojo saugumo stiprinimo ir plėtros programa	VRM

Įgyvendinant šios programos nuostatas, vykdytos šios pažangos priemonės:

1. Priemonė „Stiprinti ES išorės sienos ir neteisėtos migracijos kontrolės pajėgumus ir gebėjimus“.
2. Priemonė „Sudaryti prielaidas veiksmingai nusikaltimų prevencijai ir kontrolei bei terorizmo grėsmių mažinimui“.

Vykdant minėtąsias priemones, suremontuota apie 114 km prasčiausios būklės pasienio patrulio tako prie valstybės sienos su Baltarusija; ES išorės sienų apsaugai įsigyta įvairios paskirties transporto priemonių bei bepiločių orlaivių sistemų ir bepiločių orlaivių aptikimo ir neutralizavimo sistemų; sustiprinti policijos kriminalistinių tyrimų padalinių pajėgumai aprūpinant juos šiuolaikine technine ir programine įranga; sustiprinti pareigūnų, vykdančių antiteroristines operacijas, taip pat užtikrinančių svarbių objektų apsaugą, pajėgumai; patobulintos Specialiųjų tyrimų tarnybos naudojamos informacinės sistemos.

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS
KANCELIARIJA

2025 m. gegužė